

PhD ÉRTEKEZÉS

dr. Nogel Mónika

**Pécs
2018**

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola

dr. Nogel Mónika:
Igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdeplősége
a büntetőeljárásban

Témavezető: Prof. Dr. Herke Csongor DSc
habilitált egyetemi tanár

Kézirat lezárásának dátuma: 2018.06.10.

Pécs, 2018

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	7
I.1. A kutatás indokai	7
I.2. A kutatás célja	12
I.3. A kutatás módszere	14
I.4. Az értekezés szerkezeti felépítése	16
II. Bizonyításelmélet a büntetőeljáráásban	18
II.1. Bizonyításelmélet alapfogalmai	18
II.2. A bizonyítás büntetőeljárásbeli fogalma	20
II.3. A bizonyítás célja	20
II.4. A bizonyítás alanyai	21
II.5. A bizonyítás tárgya: ténybizonyítás a büntetőeljáráásban	21
II.6. Relevancia és bizonyító erő	22
II.7. Bizonyítási eszközök és a bizonyítékok	25
III. A szakértő és szakvélemény szerepe a bizonyításban	26
III.1. Rövid történeti összefoglaló	26
III.1.1. Szakértő és szakvélemény a hazai jogtörténetben.....	27
III.1.2. Szakértői diszciplínák fejlődéstörténeti vázlata.....	35
III.2. A büntetőeljárás alapelvei és a szakértői bizonyítás metszéspontjai	37
III.2.1. Tisztességes eljáráshoz való jog.....	38
III.2.1.1. Fegyverek egyenlősége.....	38
III.2.1.2. Eljárások ésszerű időn belüli befejezése.....	42
III.3.2. Bizonyítás szabadsága, terjedelme, törvényessége.....	44
III.3. Szakértői tevékenységre vonatkozó hazai jogi szabályozás lényeges elemei	46
III.3.1. Szakértői bizonyítás jelentősége a büntetőeljáráásban.....	46
III.3.2. Szakértő bevonásának szükségessége – különleges szakértelem iránti igény.....	48
III.3.3. Jogkérdések a szakvéleményben.....	51
III.3.4. Igazságügyi szakértői tevékenységre feljogosítottak köre.....	52
III.3.5. Az egyes szakterületeken működő szakértők szaktudásának határai.....	53
III.3.6. Szakértő kirendelése.....	55
III.3.7. Szakértő kizárása.....	56
III.3.8. Szakkonzultáns bevonása.....	59
III.4. Szakértőkre és szakvéleményekre vonatkozó szabályozás vázlata nemzetközi viszonylatban	61

III.4.1. Európai Bizottság tagállamai szabályozásának általános jellemzői	61
III.4.2. Az Amerikai Egyesült Államok és Egyesült Királyság szakértőkre vonatkozó szabályozása	63
IV. A szakértői tevékenységre vonatkozó elvárások szigorodása.....	67
IV.1. A tudományosság iránti igény alapjai.....	67
IV.2. A szakvéleményekkel szemben támasztott követelmények szigorodása az angolszász jogeterületen.....	71
IV.2.1. Szakvéleményekkel összefüggő elvárások és reformok az Amerikai Egyesült államokban.....	71
IV.2.1.1. A „CSI-hatás”	72
IV.2.1.2. A „junk science” száműzésére tett első lépések	74
IV.2.1.3. A szakértői vélemények elfogadhatóságára vonatkozó elmélet kialakulása Amerikában	75
IV.2.1.4. A vitatható megbízhatóságú szakvélemények sorsa a „Daubert-ítéletek” után.....	79
IV.2.1.5. A The Justice Project ajánlásai.....	81
IV.2.1.6. A tudományos társaság kutatási tanácsának jelentése (NRC-jelentés).....	83
IV.2.1.7. Az Amerikai Forenzikus Tudományok Akadémiájának javaslatai	85
IV.2.1.8. Az Elnök Tudományos és Technikai Tanácsadóinak Tanácsának (PCAST) jelentése	86
IV.2.2. A szakértői tevékenység kihívásai Angliában és Wales-ben	87
IV.3. A szakvéleményekkel szemben támasztott követelmények szigorodása Európában	91
IV.3.1. Az Európai Unió Tanácsának következtetései az „Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről	94
IV.3.2. Cselekvési terv az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről	97
IV.3.3. ENFSI stratégia a 2017 – 2020 közötti időszakra	100
IV.4. A szakértői tevékenység reformkísérlete Magyarországon.....	101
IV. A hiteltérdemlőség alapvető szempontjai rendhagyó megközelítésben:	104
A szakértői tevékenység minőségügyi rendszerére vonatkozó igények a büntetőeljárás szemszögéből	104
V.1. A szakértői tevékenység minőségbiztosítására vonatkozó igények megjelenése.....	105
V.2. A minőségügy fogalomrendszere a szakértői tevékenységre vetítve	106
V.3. A szakértői tevékenység minőségügyi rendszerének elemei.....	112
V.4. A szakértői tevékenység és szakvélemény minőségének legfőbb biztosítékai I. : A szakértő személye	113
V.4.1. Az igazságügyi szakértővé válás feltételei	113
V.4.1.2. A szakértőjelöltekre vonatkozó szabályozás minőségbiztosítási szempontú vizsgálata	116
V.4.2. Szakértők továbbképzése	120
V.4.3. Pártatlanság és függetlenség biztosítékai	121
V.4.4. Igazságügyi szakértői szakterületek megfelelő tagolásának igénye	123
V.5. A szakértői tevékenység és szakvélemény minőségének legfőbb biztosítékai II.: A szakértői módszerre vonatkozó előírások.....	127
V.5.1. A szakvélemény módszerére vonatkozó elvárások	127

V.5.1.1. A „tudomány“ és „tudományosság“, mint a minőség kritériuma	128
V.5.1.2 Tudományos megismerés alapelvei	131
V.5.1.2. A tudományos módszer kritériumai	132
V.5.1.3 A szakértői vizsgálati módszerek jellemzői.....	136
V.5.1.4 Szubjektív és objektív szakértői módszerek közötti különbségek	140
V.5.1.6. A szakértői módszer szakmai-, tudományos megalapozottságának feltételrendszere.....	141
V.5.1.6.1. Validitás/Érvényesség	147
V.5.1.6.2. A módszer megbízhatósága (reliabilitása).....	149
V.5.1.6.3. Validitás és reliabilitás közötti összefüggések	155
V.5.1.7 A szakértői módszer tudományos-, szakmai megalapozottságának biztosítása	156
V.5.1.7.1. Standardok és minőségügyi útmutatók, módszertani levelek jelentősége.....	157
V.5.1.7.2. Szabványok és akkreditáció szerepe a szakértői tevékenység minőségügyi rendszerében.....	160
V.5.1.7.3. Szubjektív módszerek megfelelőségének vizsgálata	164
V.5.1.7.4. A módszer tudományos közösség általi elismertsége	167
V.5.1.7.5. Általános szakértői módszertan kérdésköre	172
V.5.1.7.6. Korszerűség kritériumának biztosítása	174
V.5.1.7.7. A konkrét szakkérdés megválaszolására alkalmas, leginkább megfelelő módszer megválasztása	176
V.6. A szakértői tevékenység és szakvélemény minőségének legfőbb biztosítékai III.: A szakértői következtetésre vonatkozó elvárások	177
V.6.1. A szakértői következtetések bizonyító ereje	177
V.6.1.1. Valószínűségi összefüggések meghatározása matematikai eszközökkel	180
V.6.1.2. Valószínűségi összefüggések meghatározása nyelvi eszközökkel	186
V.6.1.3. A szakértői tevékenységre ható kognitív torzítás kiküszöbölése	189
V.6.2. Helyes logikai összefüggések alkalmazása a szakértői következtetésben	194
V.7. A szakértői tevékenység feletti kontroll, szakvélemények megfelelőségének vizsgálata . 196	
V.7.1. Szakértők munkájának értékelése	196
V.7.2. Névjegyzéket vezető hatóság minőségügyi szempontú feladatai	200
V.7.3. A szakvélemény minőségének jogalkalmazói ellenőrzésének alapkérdései	203
V.7.3.1. A jogalkalmazói értékelés alapkérdései a hazai jogban	203
V.7.3.2. Szakvélemény megfelelőségének vizsgálata az Amerikai jogrendszerben.....	211
V.7.3.3. Szakvélemény jogalkalmazói értékelése Angliában és Wales-ben	215
V.7.3.4. Szakvélemény megfelelőségének vizsgálata a Visegrádi Négyek (Magyarországon kívüli) államaiban	218
V.7.4. A szakértői vélemények jogalkalmazói értékelésének szempontrendszere a hazai jogban	221
V.7.4.1. Kirendelés értékelése	221
V.7.4.2. Kompetencia és eljárási jogosultság értékelése.....	222
V.7.4.3. Kizárási okok vizsgálata	226
V.7.4.4. Formai és tartalmi elemek értékelése	227
V.7.4.5. A szakértői vélemény megalapozottságának vizsgálata.....	230
V.7.4.5.1. Kiindulási adatok, szakértői vizsgálat tárgyának értékelése	230
V.7.4.5.2. Szakértői vizsgálat értékelése	234
V.7.4.5.3. A szakértői által alkalmazott módszerének jogalkalmazói értékelése	235

V.7.4.5.4. Transzparencia értékelése	242
V.7.4.5.5. Logikai helyesség értékelése	243
V.7.4.5.6. Valószínűségi fok értékelése	244
V.7.4.7. Magánszakértői vélemények jogalkalmazói értékelése	247
V. A szakértői vélemények hiteltérdeplőségi modellje a büntetőeljárásban	249
VI.1. A szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények összegzésére használt fogalmak a hazai jogirodalomban.....	249
VI.1.1. Hiteltérdeplőség	249
VI.1.2. Megbízhatóság	250
VI.1.3. Aggálytalanság-aggályosság, a szakvélemény fogyatékosága	251
VI.1.4. Hibás, hiányos szakvélemény	251
VI.1.5. Valid vélemény, valid módszer	252
VI.1.6. Jogellenes szakvélemény	252
VI.1.8. Megalapozottság/Megalapozatlanság	255
VI.1.8.1. A megalapozatlan szakvélemény fogalma az ítélet megalapozatlanságának analógiájára	257
VI.1.8.2. A megalapozatlanság kiküszöbölése	264
VI.2. Kísérlet a szakvélemények megfelelésére vonatkozó fogalmak rendszerezésére	266
VI.3. A szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények összefoglalt kritériumrendszere – a hiteltérdeplőség komplex modellje.....	268
VI.3.1. Hiteltérdeplőség körében felmerült aggályok kiküszöbölése	273
VII. Összefoglalás.....	277
VIII. Summary	279
IX. Felhasznált Irodalom jegyzéke.....	280
Hazai jogszabályok jegyzéke	298
Külföldi és nemzetközi joganyagok jegyzéke	298
Felhasznált hazai jogesetek jegyzéke.....	298
Felhasznált külföldi jogesetek jegyzéke	298
Internetes források jegyzéke	301

I. BEVEZETÉS

I.1. A kutatás indokai

A valóságghú tényálláson alapuló ítélkezés egyik központi eleme a bizonyítási eljárás, amelynek célja, hogy a bíróban a terhelt bűnössége vagy ártatlansága felől kialakítsa a meggyőződést.¹ A szakvélemény különleges helyet foglal el a bizonyítási eljárásban: legfontosabb tulajdonsága, hogy a különleges szakértelmet közvetíti az eljárásba.²

A büntetőjogi megismerésben - amennyiben az felhasználja a hétköznapi tapasztalatait - a tudományos fundamentumok sok esetben automatikusan, külön bizonyítás nélkül érvényesülnek (pl. víz forráspontja és fagyáspontja, matematikai műveletek, alapvető fizikai törvényszerűségek, stb.). Azonban, amikor szakértő bevonása válik szükségessé, előfordulhat, hogy a szakértő által felhasznált módszerek és azok a törvényszerűségek, amelyekre a megállapításait alapította, külön bizonyítást követelnek.³ Ennek az az oka, hogy a bíró nem hihet vakon a szakértői megállapításainak. Ha a bíróság automatikusan helyesnek fogad el egy szakvéleményt, a szakvélemény hibáit, hiányosságait nem ismerheti fel, ekként a téves szakértői következtetés hibás ítélet megszületéséhez vezethet. A szakértői vélemény jogalkalmazói értékelése ugyanakkor bizonyos tekintetben paradoxon, hiszen a szakértő kirendelését a kirendelő hiányzó szakértelme teszi indokolttá, mégis, a jogalkalmazótól e különös szakismeret hiányában várjuk el a szakvélemény értelmezését, megfelelőségének vizsgálatát. Tremmel Flórián e speciális helyzet okán a szakvéleményt egyenesen quasi fekete dobozként definiálja.⁴

A szakvélemény értékelésére vonatkozó korlátok ellenére - mivel a büntetőeljárásban bizonytalan megalapozottságú és így megbízhatatlan megismerési módszerek nem kaphatnak helyet-⁵ a bíróság különös gonddal köteles megvizsgálni a szakvéleményt ha szakértői bizonyításra is szüksége van a büntetőjogi felelősségről való döntéshez. *„A magányra és döntésre íteltetett bíró különleges szakismeret nélkül köteles különleges szakismeretet igénylő kérdésekben a valóságnak megfelelő tényállásmegállapítására.”* – írja Balla Lajos.⁶

---

¹ Finkey, 1899. 214. o.

² Erdei, 1987. 99.o.

³ Finszter. 2006. 96. o.

⁴ Tremmel, 2006. 129. o.

⁵ Sztregovics, 1990. 20. o.

⁶ Balla, 2012. 33. o.

Éppen emiatt, a szakértői vélemény aggálytalanságának kritériumai, a feltételek teljesülésének garanciái, illetve a szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények teljesülésének vizsgálata a büntető igazságszolgáltatás egyik kulcskérdése.

A hazai büntetőeljárásjog szakértői bizonyítással összefüggő kérdéskörét, illetve a szakértői működéssel kapcsolatos hazai jog/szakirodalom áttekintését követően az alábbi kép rajzolódik ki:

1. *A szakértői vélemények aggályaival/aggálytalanságával kapcsolatos fogalmak pontos jelentése tisztázatlan.*

A szakértői véleményekkel szemben támasztott követelmények összefoglalására nem találunk egységes fogalomrendszert. A szakirodalom nem következetesen használja a hiteltérdemlőség, megalapozottság, validitás, aggályosság stb. terminusokat, holott „*a bizonyítás alapfogalmainak tisztázatlansága, bizonytalansága általános gátja, hogy korszerű és hatékony jogi szabályozása s ugyancsak hatékony gyakorlata alakuljon ki a bűnügyekben folyó bizonyításnak*” – írja Tremmel Flórián.⁷

A kutatás egyik alaptézise az, hogy a szakvéleményekkel szemben támasztott követelményeinek összefoglalására a „szakvélemény hiteltérdemlősége” a leginkább megfelelő fogalom. Ugyanakkor, ezen fogalom tekintetében is fennáll a fent említett terminológiai bizonytalanság. Ezt támasztja alá, hogy Erdei Árpád „*Tény és jog a szakvéleményben*” című művében 1987-ben állapította meg, hogy a hazai szakirodalomban a szakvélemény hiteltérdemlősére vonatkozóan nincs egységesen elfogadott fogalom,⁸ majd Erdei alapműnek számító munkájának megjelenése után 31 évvel Kármán Gabriella „*A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*” c. doktori disszertációjának téziseiben a szakértői vélemények hiteltérdemlősége általános szempontrendszerének kidolgozásának igénye még mindig javaslatként szerepel.⁹ Ekként, a definiálás feladata továbbra is adott a tudomány és szakma számára.

2. *Hiányzik a szakértői véleményekkel szemben támasztott egységes, általános, pontosan definiált követelményrendszer.*

---

⁷ Tremmel, 2002. 32. o.

⁸ Erdei, 1987. 103. o.

⁹ Kármán, 2018. 20. o.

A szakvélemények értékmérőiként alkalmazott fogalmak tisztázatlanságából egyenesen következik az is, hogy a szakvéleményekkel szemben támasztott jogi- és szakmai követelmények nem határozhatóak meg teljes pontossággal, ill. nem rendszerezhetőek. Ebből adódóan a büntetőeljárás alanyai nincsenek abban a helyzetben, hogy a szakértői vélemény megfeleléségét egységes kritériumok alapján ítélik meg.

3. A szakértői módszerek egy része esetében tudományos-, szakmai megalapozottság vitatható.

A szakértői vélemények helyességének megállapítása a büntetőeljárás szervezeti és individuális alanyai számára – a szakkérdés megválaszolásához szükséges szakértelem híján – komoly kihívást jelent. A szakértővel és a szakértő szakmai megállapításával szembeni vakhit megengedhetetlen, mivel nagy kockázatokat rejt magában: a szakértő tévedése helytelen ítélethez vezethet. Amellett, hogy a még a legképzettebb, legnagyobb tapasztalattal rendelkező szakértő is tévedhet, Katona Géza szerint: *„Növekvő számban jelentkeznek olyan állítólagos tudósok, önkinevezett szakemberek, akik feltűnési vágyból, közvetlen, vagy közvetett anyagi haszon reményében tisztázatlan jellegű, objektíve követhetetlen módszereket alkalmazó szakismeretekkel vállalkoznak büntetőeljárásbeli feladatok megoldására, múltbeli jelenség megmagyarázására, jövőbeni következmények prognosztizálására.”*¹⁰

A társadalom fejlődése már régóta olyan szintet ért el, amelyben csak a tudományosan megalapozott jogi normákkal szabályozott bűnüldözési rendszer bizonyulhat hosszú távon is eredményesnek.¹¹ Ekként, a szakértői módszerek tekintetében általánosságban a tudományos elvekhez való ragaszkodást kell alapfeltételként szabnunk. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az olyan szakértői diszciplínák esetében, ahol a szakértői vizsgálat lépései nem objektivizálhatók, és a szakértő szubjektuma, tapasztalata kerül előtérbe a szakértői vizsgálat során (pl. becslés, kézírásvizsgálat, stb.) – a szakterület sajátosságai okán – a „tudományosság” kritériumrendszerének való megfelelés nehezen kérhető számon. Ennek ellenére, sőt tán éppen emiatt szükségesnek mutatkozik egy olyan egységes feltételrendszer kialakítása, amely szakterületektől függetlenül támpontul szolgálhat a jogalkalmazó számára annak a kérdésnek a megítélése során, hogy a szakértő által alkalmazott módszer tudományos és/vagy szakmai

---

¹⁰ Katona, 2004. 528. o.

¹¹ Katona, 2002. 29. o.

szempontból kifogásolható-e, azaz végső soron segíti annak eldöntését, hogy a szakvélemény következtetésben bízhat-e vagy sem.

A hibás szakvéleményekre alapozott justismordok először az angolszász területen keltették életre a büntetőeljárás alanyainak igényét arra, hogy a szakértői vizsgálati módszerére vonatkozóan a lehető legpontosabb ismeretek birtokába jussanak. E körben megjelent az elvárás arra vonatkozóan, hogy a szakértői módszerek esetében megállapítható legyen, hogy

- alkalmasak-e az adott szakkérdés megválaszolására,
- mennyire pontosan képesek azt megválaszolni,
- melyek a módszer a korlátai,
- megismételhetőek-e az adott vizsgálatok a helytállóság bizonyítása érdekében, illetve, hogy
- az adott tudományterület képviselői mennyire ismerik el a módszert az adott szakmai kérdés megválaszolására alkalmasnak, mennyire tartják megbízhatónak.

A vonatkozó nemzetközi szakirodalom fényében tényként kell elfogadnunk, hogy bizonyos szakértői módszerek esetében a fenti szempontok nem ismertek, illetve nem kellőképpen igazoltak. Ez egyértelműen az adott szakterületek körébe tartozó szakvélemények megbízhatóságát csökkenti. Kutatásaim és szakmai tapasztalatom azonban azt igazolják, hogy az egyes módszerek bizonytalanságait, korlátait a hazai jogalkalmazás figyelmen kívül hagyja. Az egyes szakértői diszciplínák konkrét módszereit természetesen kizárólag az adott tudományterület és szakterület validálhatja, a jogalkalmazónak azonban képesnek kell lennie arra, hogy a módszer bizonytalanságát – az arra utaló jelekből – felismerje.

4. *Hiányzik a szakértői módszer tudományos-, szakmai megfelelőségének jogalkalmazó általi vizsgálatát lehetővé tevő szempontrendszer kialakítása.*

Bár a szakvélemény szakmai tartalmát a jogalkalmazó - különleges szakértelem hiányában – nem képes maradéktalanul megítélni, vannak olyan szempontok, amelyek vizsgálatával a szakértői módszer iránti bizalom vagy éppen a kételkedés a jogalkalmazóban kialakulhat. A módszer vizsgálatára kialakított egységes szempontrendszer egyfajta „cheklistként” segítheti a büntetőeljárás alanyait – legfőképp a bírót – a szakvélemény megbízhatóságának vizsgálata során. Egy ilyen kritériumrendszer arra ösztönözheti az egyes szakterületek képviselőit, hogy módszereik helyességét, pontosságát, korlátait és lehetőségeit teszteljék, eredményeiket közzétegyék, egységes szempontok alapján a jogalkalmazás számára közzétegyék. Ez a

folyamat bizonyosan a szakértői vélemények minőségének javulása és az adott szakterületek képviselői által készített szakvélemények iránti bizalmi mutatók növekedése irányába hatna.

5. A szakértői vélemények aggálytalanságát/hiteltérdemlőségét (lehető legmagasabb minőségét) biztosítani kell(ene).

Az utóbbi évtizedekben általánossá vált, hogy minden termék és szolgáltatás tekintetében az elérhető legmagasabb minőség az elvárás. A „minőség“, mint koncepció a szakértői bizonyítással összefüggésben is megjelent – külföldön és és itthon egyaránt. A minőségre való törekvés, illetve a szakértői vélemények bizonyítási rendszerben elfoglalt speciális szerepe, továbbá a szakértői tevékenységre vonatkozó kritikus hangok felerősödése egyaránt a szakértői tevékenység és a szakértői bizonyítás minőségügyi szempontú megközelítésének igényét támasztják alá.

Az új szakértői törvény¹² (a továbbiakban. Iszktv.) megalkotásával a jogalkotó kimondottan a szakértői munka minőségét kívánta előremozdítani, ugyanakkor - bár a jogszabály számos minőségügyi szempontból jelentős változtatást vezetett be – számos kérdőjel maradt a nyomában, a minőségügyi szempontból elvárható garanciális elemek egy része továbbra sem épült be a rendszerbe. Ekként az áhított szakértői minőségbiztosítás - mint a szakértői tevékenység és a szakvélemény magas színvonalát biztosító rendszer - egyelőre nem vált realitássá.

E körben fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy az Európai Unió a tagországok számára követelményként előírt, büntető igazságszolgáltatásuk iránti kölcsönös bizalom növelését abban látja, hogy az együttműködésben résztvevő államok mindent megtegyenek annak érdekében, hogy a bizonyítási eszközök a lehető legmagasabb szintű minőséget képviseljék.¹³ Ez a „legmagasabb minőség” témámra vetítve azt követelményt testesíti meg, hogy a szakvélemények megbízhatósága, hitelessége tekintetében ne merülhessen fel kétely.

Véleményem szerint a szakértői vélemény hiteltérdemlősége, a hiteltérdemlőség egyes feltételei és a szakértői minőségügy/minőségbiztosítás szoros összefüggésben vannak egymással. Továbbmenve, meggyőződésem szerint a szakértői vélemény bizonyítási eszközkénti felhasználásához szükséges kritériumrendszer képezi a szakértőkre vonatkozó minőségügyi („minőségbiztosítási”) rendszer alapját. Ez alapozza meg a minőségügyi megközelítés alkalmazását egy jogtudományi doktori értekezésben is.

---

¹² 2016. Évi xxix. Törvény az igazságügyi szakértőkről

¹³ lásd bővebben: Törő, 2014.

Általánosságban elmondható, hogy valamennyi minőségügyi („minőségbiztosítási”) rendszernek az az alapkérdése, hogy mit értünk azon a „minőségen” vagy „minőségi szinten”, amit a rendszer elvár az adott szolgáltatástól vagy terméktől. A szakértői tevékenységre vetítve a szakértői minőségügy („szakértői minőségbiztosítás”) alapfeladata meghatározni, milyen követelményeknek kell megfelelnie szakértői működésnek és annak végtermékének: a szakvéleménynek. Meglátásom szerint a minőségügyi rendszer elvárhatósági alapja a szakvélemény hiteltérdemlősége, a minőségbiztosítás lépései pedig a hiteltérdemlőség biztosítékai.

Figyelembe kell venni, hogy a szakértői minőségbiztosításnak csak a keretei adhatók meg általánosságban, hiszen a konkrét szakterületek minőségirányítását és minőségbiztosítását csak az adott szakterület teremtheti meg. Ekként, általános szakértői minőségirányítás/minőségbiztosítás nem létezhet, megvalósítható ugyanakkor a szakértői minőségügyi rendszer általános szintje, a szakértői tevékenységre és a szakvéleményekre vonatkoztatott minimum minőségügyi feltételrendszer, amely ekvivalens a szakértői vélemény hiteltérdemlőségét megalapozó követelményekkel. Ez az egyedi, szakterületek és módszerek szintjére lebontott minőségügyi rendszerrel karöltve tudja kielégíteni a minőségügyi elvárásokat. A két szintet nevezhetjük a szakértői minőségbiztosítás általános és speciális szintjének. A dolgozat kizárólag az általános szintre fókuszál.

I.2. A kutatás célja

Az értekezés alapcélja akként foglалható össze, hogy fel kívánja tárni a szakértői vélemény megfelelőségének, büntetőeljárásbeli bizonyítékkénti felhasználhatóságának kritériumrendszerét. Ezen feltételrendszerrel összefüggően célja a dolgozatnak a fogalmak pontos tartalmának megállapítása is. A dolgozatban bizonyítani kívánom, hogy a szakértői véleményekkel kapcsolatos jogi-, szakmai elvárások összefoglalására a „szakértői vélemények hiteltérdemlősége“ fogalom a legalkalmasabb.

Ahhoz, hogy a hiteltérdemlőség pontos fogalma meghatározható legyen, a hiteltérdemlőséget alkotó egyes feltételek feltárása, tartalmuk meghatározása szükséges. E körben kiemelt jelentősége van annak is, hogy az azonosított feltételek teljesülését miként lehet biztosítani, illetve fennállásukat hogyan lehet ellenőrizni. Meggyőződésem szerint e szempontok biztosítása lényegét tekintve magának a minőségbiztosítási rendszernek az „általános“ (tehát

nem szakterületi) szintjét jelenti. Ezen alapfeltevés alapján a dolgozatban a szakértői véleményre vonatkozó elvárásokat és azok teljesülésének biztosítékait, teljesülés ellenőrzésének módját a szakvélemény egyes tartami egységei szerint tárgyalom, majd az azonosított kritériumokat a szakértői vélemény értékmérőiként alkalmazott fogalmak alá rendelem. Végezetül az értekezésben meghatározom e definíciók egymáshoz való viszonyát, felépítve ekként a szakvélemények hiteltérdemlőségének komplex modelljét.

A hiteltérdemlőség kritériumain belül a szakértői módszerek megfelelőségének vizsgálatára különleges hangsúlyt kívánok fordítani. Céloom egy olyan elvárás-rendszer kimunkálása, amely segítheti a jogalkalmazót a módszer alkalmasságának, megbízhatóságának megítélése során.

A dolgozat a bűnüldöző és igazságügyi szervek bizonyítási gyakorlatát is támogatni kívánja, különösképp azáltal, hogy a disszertáció megkísérli felállítani a szakértői vélemények megfelelő minőségének megítélése szempontjából releváns kritériumokat. A dolgozat hozzá kíván járulni a szakértői tevékenységgel összefüggő elméleti, gyakorlati, tudományos, eljárásjogi problémák megoldásához, a bizonyítási nehézségek okainak feltárásához, az aggályok kiküszöböléséhez, a jogszabályi környezet valamint a szakértői rendszer struktúrájának szükség szerinti korrekciójához illetve fejlesztéséhez.

Töreksem olyan javaslatok megfogalmazására, amelyek a szakértői munka objektív minőségi javulását eredményezhetik, illetve erősíthetik a szakértői tevékenység iránti társadalmi bizalmat.

A dolgozat egyes - különösen a minőségügyi rendszer egyes elemeire vonatkozó – megállapításait a büntetőeljárás keretein kívül is alkalmazhatónak tartom, ugyanakkor előrebocsátom, hogy a bizonyítási eljárási szempontok, igények feltérképezése során kizárólag a büntető igazságszolgáltatás igényeire fókuszáltam, és a minőségügyi szemléletmódot is a büntetőeljárásban bizonyítás szabályai-elvárásai determinálták. A dolgozatban a jogi szempontú megközelítés minden esetben hangsúlyosabb, és előnyt élvez a minőségügyi szemlélethez képest, ezáltal biztosított, hogy az értekezés az interdiszciplináris jogtudományi-kriminálisztikai dolgozatok tudományterületi határait ne lépje át.

Utóbbi megállapítás indikálja azt is, hogy nem célja a dolgozatnak az egyes szakértői szakterületeken alkalmazott konkrét szakértői diszciplínák és e szakterületek módszereinek

szintjén vizsgálandó. Ezt a feladat elvégzésére meggyőződésem szerint minden esetben az adott szakterület képviselői hivatottak, a saját tudományterületük és szakmájuk törvényszerűségeit, szakmai- illetve tudományos lehetőségeit/korlátait figyelembe véve.

I.3. A kutatás módszere

Összességében a szakértői működést, a szakértői bizonyítás elméletét és gyakorlatát egy újszerű megközelítésen alapuló, kritikai elemzésnek kívánom alávetni. A megközelítés újszerűsége a jogi- és minőségügyi megközelítés együttes alkalmazásában rejlik. Az elemzett kérdéskörben célkitűzésem megalapozott elméleti és gyakorlati következtetések levonása, a bizonyítás egyes fogalmainak tartalmi koherenciájának megteremtése, a szakértői tevékenységre vonatkozó szabályok és bizonyítás fejlesztésével kapcsolatos tudományos ajánlások, a bizonyítási eljárásban hasznosítható javaslatok kimunkálása.

A kriminalisztika egyfelől a megismerés általában alkalmazható módszerei, másfelől a hitelesség követelménye, a büntetőeljárásjogi előírások által felállított korlátok között igyekszik az összhangot megteremteni. Ez az alapja annak a felfogásnak, amely szerint a kriminalisztika voltaképpen a büntető eljárásjog módszertana.¹⁴ Magam részéről e módszertani alapelvet elfogadva kifejezetten a büntetőeljárás jog és kriminalisztika metszéspontjába helyezem a disszertációt a tudományterületi besorolás szempontjából azzal a – már említett - kitételrel, hogy a dolgozat a minőségügyi területet érintő részkérdésekben kifejezetten a műszaki-, igazgatás-, menedzsment- és a természettudományok eredményeit is adaptálja, ugyanakkor a dolgozat nem lép ki a jogtudomány területéről.

A kutatás módszere igazodott a feldolgozott téma interdiszciplináris természetéhez. A kutatásban történeti, elméleti és empirikus elemzéssel komplex feltárási-, közelítési módszerek alkalmazásával biztosítható a téma logikus, teljességre törekvő kifejtése.

Kutatásom a tudománytörténeti előzmények feldolgozása mellett a hatályos joganyag kritikai elemzését is feladatának tekintette. A dolgozatban különös hangsúlyt fektettem a jelenlegi bizonyítási gyakorlat elemzésére is.

---

¹⁴ Bócz, 2008. 19. o.

A disszertáció elkészítése során alkalmazott kutatási módszer volt a szakirodalom-feldolgozás, a külföldi és hazai jogtörténeti, jogszabályi anyag, illetve a hazai bűnügyi tárgyú jogszabályok feldolgozása, a szakértői vizsgálatokra vonatkozó jogi-szakmai szabályok feltárása, azok nemzetközi összehasonlító elemzése. Minthogy a szakértői módszerrel kapcsolatos kérdések, a szakvélemény megbízhatósága, a szakértői hibák kiküszöbölése külföldön állandó tudományos és jogpolitikai diskurzus tárgya, a felhasznált szakirodalom több, mint 2/3-át külföldön, idegen nyelven megjelent közlemények teszik ki.

A büntetőeljárásjogi, kriminalisztikai és minőségügygel foglalkozó szakirodalom elemzése, a feldolgozása, a szakértői bizonyítással kapcsolatos modernkori kihívások, megnövekedett elvárások áttekintése és elemzése nem korlátozódott a hazai szakirodalomra. Az értekezés jelentős része idegennyelvű szakirodalom feldolgozásának alapul. A magyar jogi környezetet egyrészt a Visegrádi Négyek államainak szabályozásával vettem össze. Ennek indoka adódik a földrajzi közelségből, a hasonló jogi gyökerekből. A dolgozat elkészítése során támaszkodtam az amerikai-angol jogterület stratégiai fontosságú elemző tanulmányainak kutatási eredményeire, szakirodalmára. A szakértőkre, szakértői véleményekre vonatkozó normák mélyreható elemzése során különös figyelmet fordítottam a bűnügyi együttműködés kiemelkedő jelentőségű joganyagára, az „Európai Forenzikus Tudomány 2020“ Konceptióban megfogalmazott célokra és elvárásokra, továbbá a szakértői tevékenység irányait befolyásoló hazai, nemzetközi és európai szervezetek tevékenységére.

A disszertáció elkészítése során külföldi és hazai jogeseteket is feldolgoztam.

Az értekezés elkészítése során empirikus módszereket is alkalmaztam. Ennek keretében különböző szakterületeken elkészített szakértői véleményeket tanulmányoztam át, konkrét büntetőügyek aktáit elemeztem. A gyakorlati problémák feltérkezésében segítségemre voltak a bűnügyi tudományok területén tapasztalattal rendelkező bírakkal, ügyészekkel, ügyvédekkel, nyomozókkal, a gyakorlati tapasztalattal rendelkező felsőoktatási oktatókkal valamint a szakértőkkel folytatott konzultációk. A dolgozat elkészítése során sokat merítettem a saját ügyvédi tevékenységem során tapasztaltakból. A szlovák és cseh szakértői rendszer mélyebb megismerése érdekében 2017 szeptember – 2018 február között a brünni Masaryk Egyetem által szervezett, kifejezetten a Szlovákiában és Csehországban praktizáló igazságügyi szakértőknek szóló többnapos, kreditpontos képzésen vettem részt Prágában és Brünnben, amelyet sikeresen abszolváltam. A kurzus során a szlovák és cseh szakértőkkel, egyetemi oktatókkal folytatott konzultáció szintén formálta az értekezés tartalmát.

I.4. Az értekezés szerkezeti felépítése

A kutatási téma interdiszciplináris jellegéből következően a disszertáció alapvetően egyenként is értelmezhető, azonban szorosan egymásra épülő, egymásra ható tartalmi egységből épül fel. A dolgozat fent részletezett céljai alapvetően meghatározza az értekezés struktúráját, a tárgyalt kérdéskörök sorrendjét.

Az értekezés felépítését alapjaiban határozta meg az általam választott jogi-minőségügyi megközelítésmód.

Az értekezés céljának, módszerének ismertetését tartalmazó I. fejezetet a büntetőeljárásbeli elméleti alapfogalmakat ismertető II. fejezet követi.

A bizonyítás és szakértői tevékenység összefüggéseit, a szakértői tevékenység és a büntetőeljárás alapelveinek metszéspontjait, továbbá a szakértőkre vonatkozó jogi szabályozás történeti vázlatát, a szakértői rendszer alapvető jellemzőit bemutató fejezet tartalmazza (III. fejezet). Ugyanebben a fejezetben rövid nemzetközi kitekintés is található a szakértői tevékenységre vonatkozó szabályozásról.

A szakértői tevékenység minőségével szembeni fokozott igények az 1990-es években az Amerikai Egyesült Államokból indultak ki, így a IV. fejezet ezen folyamat legfontosabb állomásainak bemutatásával indul, amit az ennek nyomán Egyesült Királyságban is lezajlott reformtörekvések ismertetése követ. Ebben a fejezetben ismertetem részletesen a szakértői tevékenység színvonalának növelése, illetve az európai unió tagállamai közötti együttműködés szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró, a bizonyítékok iránti kölcsönös bizalom érdekében tett erőfeszítéseket, továbbá a szakértői rendszer hazai reformkísérletét.

Az értekezés egyik központi része a V. fejezet, amely a hazai szakértői tevékenység minőségügyi megfelelőségének biztosíték-rendszerét tekinti át, a követelmények mélyreható elemzésétől a szükséges kritériumok biztosításán át egészen a minőségi kontroll-mechanizmusokig. Az értekezés további fejezeteinek terjedelméhez képest ez a tartalmi egység jóval bővebb. A fejezetek arányos hossza iránti igényt ugyanakkor felülírta az az általam

messzemőkg szm előtt tartott szempont, hogy a szakértői vélemények minőségügyi szempontból legjelentősebb kérdéseit egy tartalmi egységben mutassam be.

A dolgozat e körben meghatározza a szakértő személyére vonatkozó minőségi kritériumokat, mélyrehatóan elemzi a szakvélemény módszerét és következtetését. A fejezet részletesen ismerteti a szakértői tevékenység kontroll-lehetőségeit, ezen belül a szakvélemény jogalkalmazói értékelésének lehetőségeit, korlátait, módszereit.

Az VI. fejezet a szakvélemények vonatkozásában alkalmazott értékmérő szakkifejezések vizsgálatával indul, majd ezek rendszerezése, egységesítési kísérlete következik. Ezt követően a dolgozat egyik fő célkitűzésének megfelelően a szakvélemények hiteltérdemlőségi modelljének felvázolására kerül sor, amely alapvetően az V. fejezet kutatási eredményeire támaszkodik.

A disszertáció VII-VIII. fejezetében az értekezés záró gondolatait összegzem magyarul és angolul.

II. BIZONYÍTÁSELMÉLET A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

II.1. Bizonyításelmélet alapfogalmai

A dolgozatban hipotéziseinek tudományos szempontú vizsgálatához a bizonyításelmélet legfontosabb fogalmainak tisztázása elengedhetetlen. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az értekezés céljára, tárgyi hatályára figyelemmel kizárólag ezen fogalmak tömör rögzítése tűnik célszerűnek, mellőzve a kérdéskör mély – esetenként vitás pontokat is magába foglaló – elemzését.

A hazai szakirodalomban több elfogadott nézet alakult ki a bizonyítás fogalmi megállapítására.

A *logikai felfogás* képviselői a bizonyítás logikai fogalmából indulnak ki, amely szerint a bizonyítás lényegében az igaz – már igazolt tételekből – premisszákból levont igazi zárókövetkeztetésben (konklúzió) és a logikai tevékenységben gyökerezik.¹⁵ Kiindulási pontjuk, hogy a büntetőeljárásban minden eljárásban részt vevő szervnek egy ún. „problémát” kell megoldania és a probléma megoldásához eljárási cselekmények – különböző műveletek, nyomok felkutatása, vizsgálat, bizonyítási kísérlet, a terhelt és tanú vallomásának értelmezése – és logikai műveletek elvégzése szükséges.¹⁶

A logikai felfogással szemben megfogalmazott leggyakoribb kritika, hogy a büntetőügyekben folyó bizonyítás túl szűk, egyoldalú meghatározásához vezet, az elmélet pedig teljesen figyelmen kívül hagyja, hogy a bizonyítást jogi normák is szabályozzák, hogy nem tisztán logikai gondolati folyamat, hanem tapasztalati – gyakorlati tevékenységet igényel.¹⁷

A *processzuális irányzat* híveinek nézetei szöges ellentétben állnak a logikai megközelítés által megfogalmazott bizonyítás-fogalommal.¹⁸

A bizonyítás büntetőeljárás (processzuális) fogalma felöleli a büntetőjogilag – anyagi és eljárásjogi szempontból – jelentős tényeknek a törvényes bizonyítási eszközök és módszerek

---

¹⁵ Alföldi, 2002. 3. o.

¹⁶ Király, 2008. 241 – 242. o.

¹⁷ Fenyvesi, et al., 2004. 212. o.

¹⁸ Alföldi, 2002. 3. o.

útján való megismerését (azaz tények felderítését), továbbá e tények megtörténtének a bizonyítási eszközökkel való igazolását.¹⁹ A processzuális irányzat képviselői abból indulnak ki, hogy a bizonyítás egy jogilag szabályozott cselekménysorozat. A felfogás híveinek álláspontja csupán abban különbözik, hogy a bizonyítást a felek vagy csak a bíróság vagy pedig a felek és a bíróság együttesen végzik egy törvényileg szabályozott tevékenységként.²⁰

Tremmel Flórián elutasítja a bizonyítás processzuális felfogását. Szerinte ugyanis a bűnügyi bizonyítás nem csupán a bizonyítási jog „alkalmazása” illetőleg érvényesülése. Az összes törvényi rendelkezése betartása sem fog sikeres bizonyítást eredményezni, hogyha az eljáró hatóság „csak annyi” tevékenységet fejt ki, amennyit a Be. előír számára. A tapasztalati tények egyértelműen azt mutatják, hogy a büntetőeljárásban folyó bizonyítás nem csupán jogilag szabályozott tevékenység, hanem olyan tartalmi oldallal rendelkező folyamat, amelynek a jog csak bizonyos keretet és garanciákat tud biztosítani.²¹

A *kriminalisztikai irányzat* kiindulási pontja, hogy a kriminalisztika a bizonyítékok keletkezésének és tükröződéseinek törvényszerűségeit, azok megszerzésének és felhasználásának legcélravezetőbb módszereit és eszközeit kutatja, valamint bocsátja a jogalkalmazás rendelkezésére.²² A kriminalisztika analitikus módon jár el, és a múltat helyezi a középpontba, számára az a legfőbb kérdés, hogy hogyan lehetséges a büntetőjogi jelentőséggel bíró múltbeli eseményt az igazságszolgáltatás érvényesítése során meghozandó döntés érdekében rekonstruálni.²³

Tremmel Flórián a bizonyításfogalommal kapcsolatos szakirodalmi álláspontokból – mintegy közvetett összefoglaló kritikaként – az alábbi tanulságokat vonja le:

1. A bizonyítás bonyolult, sokoldalú jelenség, ezért csak az egy oldalát kiemelő, metafizikus meghatározás nem lehet teljes.
2. Ha a bizonyításnak nem tárjuk fel a döntő lényegét, akkor az egyes – egyébként lényegi – ismérveket nem tudjuk összefogni, egységbe vonni.
3. A bizonyítás döntő lényege csak dialektikus módon ragadható meg a bizonyítás sajátos viszony-és folyamatjellegének feltárásával.

---

¹⁹ Cséka, et al. 2006. 189. o.

²⁰ Alföldi, 2002. 3. o.

²¹ Tremmel, 2004. 56. o.

²² Garamvölgyi, 1961. 13. o.

²³ Finszter, 2006. 70 – 71. o.

4. A lényegi ismérvek funkcionális (teleologikus) és strukturális (genetikus) kiegészítő módszerrel is kifejezhetők.²⁴

II.2. A bizonyítás büntetőeljárásbeli fogalma

Móra Mihály szerint a büntetőeljárásjogi értelemben vett bizonyítás a jogilag jelentős, közelebből az eldöntendő büntető ügyben a büntetőjog és a büntető eljárásjog szempontjából jelentős tényekre vonatkozik. Továbbá, azoknak az eljárási cselekményeknek és jogviszonyoknak az összessége, amelyek arra irányulnak, hogy az ügydöntő hatóság (a nyomozás során a nyomozó hatóság, a büntető perben a bíróság) a büntetőügy eldöntéséhez szükséges tényeket következtetés útján az objektív valóságnak megfelelően megállapítsa.²⁵

A bizonyítás általános fogalmát Tremmel a következőképp ragadja meg: „*A bizonyítás a büntetőeljárásban annak alapvető tartalmi oldalát alkotó közvetett és komplex megismerési folyamat. A bizonyítás a büntetőeljárásban olyan megismerési folyamat, amely egyedi ügyben, büntetőjogilag releváns, túlnyomórészt múltbéli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíróság általi, a valósággal adekvát megállapítására, utólagos rekonstrukciójára irányul és a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik.*”²⁶

II.3. A bizonyítás célja

A bizonyítás során a cél mindig a múltbéli esemény megismerése, illetve megismertetése.²⁷ A büntetőeljárásban a bizonyítás célja konkrétan, az adott ügyre vonatkozó objektív igazság megismerése annak érdekében, hogy a hatóságok megalapozottan tudjanak állást foglalni a bűncselekmény megtörténe, illetve a terhelt büntetőjogi felelőssége kérdésében. A bizonyítás e cél szolgálatában eszköze is a büntetőeljárásnak, mivel a bizonyítás, mint folyamat a bizonyítékok felkutatását, összegyűjtését, rendszerezését és értékelését is jelenti.²⁸

---

²⁴ Tremmel, 2006. 59. o.

²⁵ Móra, - Kocsis, 1961. 663. o.

²⁶ Tremmel, 2006. 59. o.

²⁷ Király 2003. 222. o.

²⁸ Bodor, et al., 2008. 261.o.

II.4. A bizonyítás alanyai

A bizonyítás alanyai azok a hatóságok és magánszemélyek, amelyek/akik a büntetőeljárás céljainak megvalósítása érdekében a törvényben előírt vagy megengedett bizonyítási tevékenységet végzik vagy abban közreműködnek.²⁹

II.5. A bizonyítás tárgya: ténybizonyítás a büntetőeljárásban

A bizonyítás tárgyát az a tény (azok a tények) jelentik, amelyet (amelyeket) a bizonyítás során bizonyítani kell.³⁰ A tény szó a latin factum szóból ered, amely köznapi használatban tettet vagy a cselekedetet jelöli, a jogi szaknyelvben a tény, cselekmény megjelölésére szolgál.³¹ A tényekhez, mint önmaguk által meghatározott dolgokhoz a megismerésen keresztül juthatunk el.³²

A büntetőeljárásban a bizonyítás tárgya általában mindaz a ténykörülmény, melynek megállapítása a büntetőeljárás során teendő valamely intézkedés vagy hozandó határozat előfeltétele.³³ A tény fogalmát Varga Csaba a következőképpen fogalmazza meg: a tény az emberi megismerő birtokbavételt kifejező relacionális kategória, a megismerő emberi tudat által kialakított olyan értelmezési keret, amely az anyagi valóság létező erővonalainak rendeződései elveinek feltárásához és leírásához e valóság mozgásában megnyilvánuló jegyeit tükröző kategóriákat alkalmaz a megismerési folyamatban.³⁴ E meghatározást Bócz Endre is irányadónak tartja, mert e keret alkalmazásával körülírható az objektív anyagi valóság bármely olyan egyedi jelensége, amely térben, időben és okozati kapcsolataiban meghatározható. A tény tehát objektív kategória, azaz attól függetlenül létezik, hogy az emberi tudat (megismerés) tudomást szerez-e róla, és anyagi természetű, mert az anyagi világ része, és ezért kimeríthetetlen, mert egymásba fonódó, egymást átható anyagi struktúrák egysége.³⁵

---

²⁹ Vida, 2006. 160. o.

³⁰ Király, 2003. 224. o.

³¹ Györkösy, 1994. 218. o.

³² Rokolya, 2013/ 39. i.

³³ Elek, 2014. 27. o.

³⁴ Varga, 1989 193. o.

³⁵ Bócz, 2006. 84-85. o.

Tremmel Flórián szintén a tények objektív voltát hangsúlyozza. Kiemeli, hogy a bűnügyekben azok az objektív jelenségek, amelyeket fel kell deríteni, meg kell állapítani, túlnyomó részt múltbeli és ontológiai (léttani) jelenségek, mert éppen a létükhöz vagy hiányukhoz (nemlétükhöz) fűződnek büntetőjogi következmények.³⁶

A Be. szerint a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, azonban, ha az ügyész nem indítványozza, a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére, és megvizsgálására.³⁷

A bizonyítás tárgyát képező tények tekintetében a relevanciának és bizonyító erőnek különös jelentősége van.

II.6. Relevancia és bizonyító erő

A Be. 75. § (1) bekezdésének első fordulata értelmében a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A (2) bekezdés szerint a bizonyítás a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek - különösen a polgári jogi igénynek, valamint a bűnözés megelőzésére és más eljárás kezdeményezésére szolgáló intézkedés szükségességének - elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet.

Erdei szerint „*Evidensnek látszik, hogy a szakszerű és racionális tevékenységben irreleváns tényekre nem lenne szabad energiát fektetni.*“³⁸Mégis, a túlbizonyítás jelensége mindennapossá vált a hazai büntetőeljárásban. A túlbizonyítás a büntetőperben azt jelenti, amikor a hatóság/bíróság olyan tények megállapítása érdekében vesz fel bizonyítást, amelyek a büntetőjogi felelősség megállapítása tekintetében érdektelenek, továbbá, amikor a tényállás tekintetében kevesebb bizonyítási eszköz beszerzése is elegendő lenne a bizonyítási eljárásban. Utóbbi lehet „alkalmatlan bizonyítási eszköz“ is: amikor az adott bizonyítási eszközből az adott tényállás megállapítása szempontjából nem várható érdemi bizonyíték, de sokkal gyakoribb jelenség a bizonyítási eszközök halmozása. Szükségtelennek mutatkozik például a lopás tárgya értékének szakértő általi megállapítása, ha rendelkezésre áll a számla, tanúk/sértett vallomása

---

³⁶ Tremmel, 2006. 73. o.

³⁷ Be. 75. § (1) bek.

³⁸ Erdei, 1987. 162. o.

a lopáskori állapotról, és a vásárlás és bűncselekmény között eltelt rövid idő miatt nem lehet érdemi értékcsökkenésről beszélni.

A túlbizonyításnak nemcsak a költségek növekedése és az ügyek elhúzódása szempontjából van káros következménye, hanem azért is, mert a büntetőjogilag releváns tett és tettes jogerős megállapítása gyakorlatilag felesleges (elhanyagolható) mozaik, aggályok sorozata kapcsolódik hozzá. Tremmel hasonlatával élve: ha valakinek 2-3 órája van, az rendszerint határozottabban ismeri fel a pontos időt, mint akinek százas nagyságrendben állnak rendelkezésére a működésben lévő órák.³⁹

Ahhoz, hogy a releváns bizonyítás és túlbizonyítás közötti határvonalat megvonjuk, szükséges a relevancia fogalmának meghatározása. Erdei szerint a relevancia számos dologtól függ, így a bizonyításra használt tény relevanciáját elsősorban nem magának a ténynek egy inherens tulajdonsága, hanem a bizonyítandó tényhez való viszonya határozza meg.⁴⁰ Kertész szerint a relevancia a bizonyíték kapcsolatainak olyan jellege, amely őt a többi bizonyítékkal is összekötve alkalmassá teszi a bizonyítandó tények objektív igazságának megfelelő megállapítására.⁴¹

A relevancia kérdésköréhez kapcsolódóan szükséges említést tenni a bizonyító erő fogalmáról is. A bizonyító erőnek a magyar szakirodalomban leggyakrabban idézett meghatározása Móra Mihálytól származik. Eszerint „*a bizonyítási eszköznek azt a tulajdonságát, amely a büntetőeljárás során eljáró hatóságokat, főleg a bíróságot meggyőződésében befolyásolni alkalmas, bizonyító erőnek hívjuk. Ez például a tanú hiteltérdemlőségén, a szakértő elfogulatlanságán, szaktudásán, véleményének kifogástalanságán nyugszik.*”⁴² Katona Géza arra mutat rá, hogy a bizonyításra felhasznált bizonyító tény erejét elsősorban igaz vagy valótlan voltuk, mint objektív elem határozza meg, de a meggyőződés kialakításában nem mellékes tényező az a megállapítás sem, amely az illető bizonyítékforrás hiteltérdemlőségének értékelése során adódik.⁴³ Erdei szerint nem követünk el hibát akkor, ha a bizonyító erő megítélésének lényegét a bizonyítékok egymáshoz való viszonyításában keressük, s ugyanakkor a

---

³⁹ Tremmel, 2006. 93. o.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Kertész, 1972. 399-400. o.

⁴² Móra, – Kocsis, 1961. 268. o.

⁴³ Katona, 1964. 97. o.

bizonyítéknak akár a relevanciáját, akár pedig az igazságtartalmát az egyes bizonyítékot magát jellemző tényezőként kezeljük.

Erdei az alábbi következtetéseket vonja le:

1. A bizonyító erő a bizonyítékok értékelését végző személynek a belőlük megállapítható tények helytállóságát illető belső meggyőződésével van összefüggésben, s lényegileg – a többségi álláspont szerint – a hiteltérdemlőség adja az alapját.
2. A bizonyító erő megítélését a szerzők általában a bizonyítékok egymással összevetett értékelésével fűzik össze.
3. A relevancia nem függ a bizonyíték tényleges igazságtartalmától – tartalmilag valótlán, sőt hamis bizonyíték is lehet releváns. Ha a relevancia nem áll fenn, a bizonyíték igazságtartalma a bizonyítás számára érdektelenné válik.⁴⁴

Dolgozatom témája szempontjából fentiek alapján kiemelésre érdemesek az alábbi megállapítások. Egyrészt, a szakértő számára feltett kérdésnek relevánsnak kell lennie, másrészt a szakvéleménynek releváns bizonyítékot kell szolgáltatnia. Ezeket a körülményeket a kirendelőnek kell megítélnie. Fontos az is, hogy a szakvélemény hiteltérdemlősége és a relevancia + bizonyító erő szoros, de bonyolult kapcsolatban állnak egymással, hiszen csak a hiteltérdemlő szakvélemény képes pótolni a kirendelő különleges szakértelmét, azaz csak a hiteltérdemlő/aggálytalan szakvélemény szolgáltat olyan bizonyítékot, amely bizonyító erővel rendelkezik. Fordítottan ez nem igaz, a bizonyító erő hiányát okozhatja pl. a relevancia hiánya, ilyen esetben viszont a szakvélemény hiteltérdemlősége ettől függetlenül megmarad, még akkor is, ha a tényállás megállapításában végül nem kaphat szerepet.

Ahogy a bizonyítás tárgyának meghatározásakor említésre került, a relevancia kérdésköréhez szorosan kapcsolódik annak a kérdésköre, mire nem kell kiterjednie a bizonyításnak. Nem kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek köztudomásúak, vagy amelyekről az eljáró bíróságnak, ügyésznek, illetőleg nyomozó hatóságnak hivatalos tudomása van.⁴⁵ Felesleges bizonyítani a vélelmeket is. Az új Be. értelmében ezen túlmenően azokat a tényeket sem kell bizonyítani, amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő az adott ügyben, együttesen elfogadja.⁴⁶

---

⁴⁴ Erdei, 1987. 183. o.

⁴⁵ Be. 75. § (3) bek.

⁴⁶ Új Be. 163. § (4) bek. c) pont

II.7. Bizonyítási eszközök és a bizonyítékok

A bizonyítás eszközei a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása.⁴⁷ A bizonyítási eszközt a szakirodalomban a bizonyítékok forrásának is nevezik, minthogy ebből ered a bizonyító tény.⁴⁸

A bizonyítási eszközök nagyon szoros összefüggésben vannak a bizonyítékokkal: egyfelől általában nincs bizonyíték bizonyítási eszköz nélkül, másfelől pedig a bizonyítási eszköt léte sajnos meglehetősen gyakran nem jelenti elfogadható, hiteltérdemlő bizonyíték meglétét is. A bizonyíték nélküli bizonyítási eszköz egyáltalán nem ritka jelenség.⁴⁹

A bizonyítékok a büntetőeljárásban a ténybizonyítás döntő elemeit alkotó konkrét és potenciális adatok. Azaz a bizonyítékok a büntetőeljárásban olyan adatok, amelyek büntetőjogilag releváns tényre vonatkoznak, amelyeket törvényes forrásból szereztek be, s éppen ezért összességükben és összefüggésükben felhasználhatók (alkalmasak) a büntetőjogilag releváns tényállásnak az ügydöntő hatóság általi megállapítására, utólagos rekonstrukciójára.⁵⁰

Az értekezés célkitűzéseire figyelemmel nem lehet a dolgozatot olyan elméleti kérdések részletes ismertetésére kiterjeszteni, mint a bizonyíték és bizonyítási eszközök, stb. fogalmi körül kialakult a hazai szakirodalomban. Dolgozatom szóhasználata és pontos értelmezése szempontjából szükséges utalnom azonban arra, hogy e körben Kertész Imre és Tremmel Flórián nézeteihez csatlakozom, akik a bizonyíték és bizonyítási eszköz elválaszthatatlanságát hangsúlyozzák. Kertész Imre szerint a ténybeli adat és a bizonyítási eszköz szoros egységet alkot, viszonyuk a tartalom és a forma, a lényeg és jelenség viszonya, a külön-külön tárgyalásukat csak az analízis módszereként alkalmazott gondolati absztrakció teszi lehetővé.⁵¹ Tremmel Flórián megfogalmazását elfogadva, adatforrás nélküli adatok nincsenek, a büntetőeljárásban csak az adatforrás, méghozzá a törvényes adatforrás és az adat, mégpedig a büntetőjogilag releváns tényre vonatkozó adat képez együtt bizonyítékot.⁵²

---

⁴⁷ Be. 76. § (1)

⁴⁸ Király, 2003. 227. o.

⁴⁹ Tremmel, 2006. 67. o.

⁵⁰ Tremmel, 2006. 79. o.

⁵¹ Kertész, 1972. 54. o.

⁵² Tremmel, 2006. 32. o.

III. A SZAKÉRTŐ ÉS SZAKVÉLEMÉNY SZEREPE A BIZONYÍTÁSBAN

III.1. Rövid történeti összefoglaló

A szakértő a történelem korai időszaka óta résztvevője az igazságszolgáltatásnak. Természetessé teszi ezt az olyan ügyek gyakorisága, amelyeknek eldöntéséhez a határozathozatalra hivatott személy vagy személyek ismeretei nem elegendők.⁵³

A szakértői intézmény megjelenése körében Székely János körültekintően megállapította, hogy a római jogba a polgári peres eljárás területén hatolt be korábban a szakértői bizonyítás.⁵⁴ Orvosszakértő igénybevételére a katonai szolgálatra alkalmatlanság kérdésében kerülhetett sor, műszaki szakértőket a lakásbérleti díj megállapítása érdekében, valamint ingatlanok határainak a fölmérői meghatározása alkalmazták.⁵⁵ A büntető peres eljárást illetően hallgatnak a források, amiből azonban nem következik, hogy a praxis e téren ne vett volna szakértőket igénybe. A polgári peres eljárás vívmányai szükségképpen meg kellett, hogy termékenyítsék a büntető ítélkezési gyakorlatot is.⁵⁶

Székely János szerint: „*Csupán a középkori pandektajogban – az olasz praktikusok munkássága nyomán – lett a szakértő nyilatkozata a büntető eljárás bizonyítékai sorában önállóvá, mint különleges bizonyítási eszköz. A pandektajogban a szakértő lassanként, fokozatosan vált ki a tanúk köréből, mint a büntető eljárásnak olyan szereplője, akinek funkcióját a bíróéhoz látták hasonlíthatónak. Mint Bartolus mondotta: nyilatkozatuk inkább bírói döntés, mint tanúvallomás („illud magis iudicium quam testimonium est”).*”⁵⁷

A pandektajogban a szakértőt ténybírónak ("iudex facti") nevezték, minthogy a bírónak nem volt lehetősége arra, hogy a szakértői véleménnyel szemben fenntartásait kifejezésre juttassa.⁵⁸

Angliában korán kifejlődött az a gyakorlat, hogy a bíró megbízható szakembereket (competent and honest persons) vont be az eljárásba annak az érdekében, hogy különleges ismereteik

---

⁵³ Erdei, 1987. 9. o.

⁵⁴ Székely, 1959. 5. o.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Kengyel, 2008. 315. o.

alapján szakszerű felvilágosításokkal szolgáljanak neki, mint „amici curiae” (...) későbbben (...) a coroner bíróságába (coroner’s jury) halottszemlék alkalmával orvosokat vontak be, sőt a coroner tisztségét gyakran orvosok töltötték be. Ezeknek a szakembereknek a tevékenysége azonban csak a vádló tájékoztatására szolgált. A coroner által végzett vizsgálatnak – jóllehet bírói eljárási formák keretei között folytatták le – az ítéldbíróság előtti bizonyító eljárásban nem volt hatálya, és az ilyen vizsgálatban eljáró szakértő a tárgyaláson csak tanú lehetett, feltéve, hogy valamelyik fél megidézhetette (expert witness).⁵⁹

III.1.1. Szakértő és szakvélemény a hazai jogtörténetben

Székely János szerint hazánkban a szakértői bizonyítás első nyomai Nagy Lajos és Mátyás uralkodása idejéből valók.⁶⁰

Botos Gábor szerint magyar büntetőeljárás jogban, pontosabban szokásjogi úton a magyar büntetőeljárás jogalkalmazásban először a Praxis Criminalis⁶¹ tartalmazott – későbbi megnevezéssel – szakértőről, s annak alkalmazásáról szóló tételes jogi szabályt. Botos szerint a Praxis Criminalis az élet, a testi épség és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében kötelezővé tette, hogy a bíróság szakértőt vegyen igénybe.⁶² Ennek ellentmond a Bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (a továbbiakban: Bp.) javaslatának indokolása, miszerint „*A Carolina szintén nem tartalmaz még általános intézkedést, hanem csak az emberi élet elleni büntetnél rendeli a szakértők alkalmazását.*”⁶³

Az 1843. évi törvényjavaslat „műértőknek” nevezte a szakértőket. A javaslat megfogalmazta a különleges szakértelem fogalmát: „*Valahányszor a szemle alá veendő tárgy külön tudomány- vagy mesterség-ismeretet kíván, azt mindannyiszor az illető műértők hozzájárulásával kell megtenni.*”⁶⁴ A javaslat általános szabálya két szakértő alkalmazását írta elő, a szakértőknek függetleneknek kellett lenniük és írásban kellett előterjeszteniük a véleményüket. A 112. § azt is kimondta, hogy „*Ha ezen vélemény homályos, határozatlan, vagy épen tökéletlen; nem különben, ha önmagával, vagy egyéb a vizsgálat folytán kiviláglott ténykörülmenyekkel*

---

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Székely, 1967. 21. o.

⁶¹ Forma processus iudicii criminalis seu P. III. Ferdinánd császár alatt Bécsben 1656 dec. 30. http://www.kislexikon.hu/praxis_criminalis.html#ixzz59SFBwTde

⁶² Botos, 2010. 71. o.

⁶³ 1896. évi XXXIII. törvény a bünvádi perrendtartásról indokolás XIV. fejezet

⁶⁴ 1843-i büntetőjogi javaslatok

ellenkezik, vagy ha a vélemény a kifejtett előtételekből nem következnek: ezen nehézségek elhárítására a bűnvizsgáló bíró vagy újra kihallgassa a műértőket vagy másokat alkalmazzon.”

Az ideiglenes bűnvádi eljárásról szóló 1872. évi törvényjavaslat⁶⁵ szerint: „*Oly esetekben, melyekben a valóság megállapítására különös szaktudomány, művészeti vagy iparképzettség szükséges, a bíró a tárgy minőségéhez, fontosságához, valamint a vizsgálat ágaihoz képest egy vagy több szakértőt köteles alkalmazni.*”⁶⁶

A Bp. szakértőkről szóló rendelkezéseket kifejezetten összekötte a bírói szemle szabályaival.⁶⁷ A Bp. 225. § -a szerint: „*Ha bűnvádi ügyre nézve fontos ténykörülmények megállapítására vagy felderítésére személyes megfigyelés szükséges: bírói szemlét kell tartani. Amennyiben a szemlével megállapítandó tények felismeréséhez és megítéléséhez külön szakértelem szükséges: szakértők alkalmazandók.*” Ugyanakkor Edvi Illés Károly a Bp.-hez fűzött magyarázatban azt írta, hogy „*Szakértő alkalmazásának van helye, ha a bíró hivatásszerű ismeretei a bűnvádi ügyre nézve fontos tények észleléséhez, vagy megfigyelés eredményének megítéléséhez nem elegendők. Szakértő tehát mindenki lehet, akinek ismeretei és különleges tapasztalatai a bíró tudásának és felismerő képességének kiegészítésre alkalmasak.*”⁶⁸ A Bp. szerint, ha az első- és második körben alkalmazott szakértők véleményei ellentmondásokkal terheltek, hiányosak voltak, helytelen következtetéseket tartalmaztak, vagy a vélemények helyességéhez nyomatékos kétség fért, úgy a szakértők felvilágosító nyilatkozat adására voltak kötelesek; ennek eredménytelensége esetén további szakértőket kellett igénybe venni. A nyilatkozat funkciója adott, általános részleteit azonban a Bp. nem tartalmazza, de hatókörét jelzi azon felfogás, amely a szakértőt nem tekintette ténybírónak, akinek a véleménye a bírót kötné.⁶⁹

A részleteket illetően: az orvosi és vegyészeti kérdésekben kerülhetett sor felülvizsgálatra, ami a korábban eljáró szakértők személyétől függően egy-, vagy két fokozatú lehetett. Így végső soron, „*ha a bíróság kétségeit ez a vélemény sem oszlatta el*”, az 1890. évi XI. törvénycikkkel létrehozott, orvos-szakértőkből álló ún. igazságügyi orvosi tanácshoz kellett fordulni; ellentét hiányában lehetett fordulni. A szakvélemények ütköztetésére tehát széles körben kerülhetett sor.⁷⁰ A bírói mérlegelés terjedelmét árnyalta azonban az a jogorvoslati döntés, amellyel egy

---

⁶⁵ Törvényjavaslat a Pest kir. tábla területén létező törvényszékek illetőségéhez tartozó bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról, Pest 1872

⁶⁶ ideiglenes bűnvádi eljárásról szóló 1872. évi törvényjavaslat 55. §

⁶⁷ Balla, 2012. 25. o.

⁶⁸ Balogh, et al., 1986. 811. o.

⁶⁹ Angyal, 1915. 335. o.

⁷⁰ Grósz, 2014. 157. o.

nyilvánvaló anatómiai tévedés folytán ellentétes szakvélemények esetén is az igazságügyi orvosi tanács véleményének kikérését tartotta szükségesnek a fellebbviteli bíróság.⁷¹

A két világháború közötti időszakban az egyes szakágak közötti súlyponteltolódás volt megfigyelhető, ugyanis az orvosszakértői tevékenység mellett egyre inkább fellendült a könyv- és mérnökszakértés, valamint kialakultak további szakágak is. A 100/1937. IM sz. rendelet újraszabályozta az állandó bírósági szakértők helyzetét. Az 1938. évi X. tc. 13. §-a alapján a 2900/1940. IM sz. rendelet pedig egységesítette az állandó bírósági szakértők kinevezési és eljárásjogi szabályait, valamint rendelkezett a szakértők feladatairól, jogairól és kötelezettségeiről. Innentől kezdve az állandó királyi bírósági szakértőt büntető- és polgári ügyekben is az igazságügyi miniszter nevezte ki.⁷²

Az 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról „szakértők” címszó alatt úgy rendelkezett, hogy ha az ügyben jelentős tények vagy egyéb körülmények megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni. A törvény bizonyos feltételek esetén megengedte az ellenőrző szakértő közreműködését. A törvény mellőzte a szakvélemények közötti ellentét feloldásának szabályozását, pusztán az újabb szakértő lehetőségét adta meg azzal a megkötéssel, hogy miniszteri rendeletben szabályozhatták a korábbi véleményt közvetlenül felülvizsgáló szervet.⁷³

A 3/1952. (I. 15.) IM sz. rendelet alapvető változást eredményezett a szakértői rendszerben, ugyanis a korábban természetes személyekre alapozott igazságügyi szakértői tevékenységet intézményekre, vállalatokra bízta. A kinevezett állandó szakértőt csak másodsorban lehetett igénybe venni, mégpedig akkor, amikor a bíróság véleményadás céljából nem tudott megfelelő állami szervet megkeresni.⁷⁴

A módosított megoldások nem felelnek meg az ítélkezés igényeinek, így a 44/1954. (VII. 29.) MT Sz. és a 9/1955. (IX. 1.) IM sz. rendeletek alapján az intézményes szakértői tevékenység helyett ismét a természetes személy által végzett, személyében is felelős szakértői tevékenység került előtérbe. Ennek megfelelően elsősorban újra igazságügyi szakértőt kellett alkalmazni,

---

⁷¹ 1907. június 18-i 5881. számú eseti döntés, idézi Grósz, 2014. 157. o.

⁷² Fodor, 2014. 35. o.

⁷³ Grósz, 2014. 157. o.

⁷⁴ Varga, 1995. 14. o.

állami szervet csak kivételesen kereshettek meg a hatóságok. A kinevezést felváltotta a kijelölés, amire a megyei bíróságok elnökei kaptak jogot, valamint megjelent a szakfelügyelet fogalma, ugyanis a kijelöléshez be kellett szerezni a szakterület szerint illetékes szakigazgatási szerv véleményét is.⁷⁵

A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény módosításáról szóló 1954. évi V. törvény szerint, ha a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más bizonyított tényekkel ellentétesnek látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, a szakértő tartozik a szükséges felvilágosítást megadni; ha pedig ez nem vezet eredményre, más szakértőt kell véleményadásra felhívni. Ha így sem lehet a kérdést tisztázni, szakértői testület felülvéleményezése következik.⁷⁶ E törvényben - bár már csak lehetőségként adott a szakszerű védekezés - a szakértő mellett, a terhelt kérelmére az általa megjelölt más szakértő meghallgatását is elrendelheti az eljáró hatóság. Ha felülvizsgálatnak van helye, a terhelt által megjelölt szakértőt a felülvizsgálat előtt meg kell hallgatni.⁷⁷

A 3/1952. (I. 15.) IM rendelet külön szabályozás alá vonta az orvosi és vegyészeti szakkérdésekben adandó szakértés kérdését. A rendelet szerint orvosi kérdésekben állandó szakértőként a megyei bírósági orvost kell meghallgatni. Vegyészeti szakkérdésekben rendszerint az országos bírósági vegyészeti intézet szakvéleményét kell beszerezni,⁷⁸ Ha az ügy sürgőssége miatt vagy egyéb fontos okból szakértőként mást rendelhet ki⁷⁹. Ha a bíróság nem őt vonta be, a szakértői vélemény felülvizsgálata végett a megyei bírósági orvos, illetőleg az országos bírósági vegyészeti intézet véleményét kell beszerezni⁸⁰. Ha pedig a megyei bírósági orvos vagy az országos bírósági vegyészeti intézet véleményének felülvizsgálata szükséges, az egészségügyi minisztériumot kellett megkeresni⁸¹

A 3/1952. (I. 15.) IM rendelet az Igazságügyi Műszaki Tanács és az Igazságügyi Gazdasági Tanács kiiktatásával szűkebb körre szorította, és már megnevezésében is sokat mondóan felülvizsgálattá változtatta a felülvéleményezést, továbbá eltüntette az Igazságügyi Orvosi

---

⁷⁵ Pelikán, 1998. 562. o.

⁷⁶ Csere, 2015. 307. o.

⁷⁷ 114. §

⁷⁸ 5. § (1) bekezdés

⁷⁹ 5. § (2) bekezdés

⁸⁰ 6. § (1) bekezdés

⁸¹ 6. § (2) bekezdés

Tanácsot, és helyébe az Egészségügyi Minisztériumot helyezte.⁸²

Az igazságügyi szakértőkről szóló 44/1954. (VII. 29.) MT rendelet végrehajtására hozott 8/1954. (IX. 1.) IM rendelet némileg oldotta az előző szabályozást, miután „kivételesen fontos jelentőségű ügyben”, ha a szakkérdés eldöntésére más szakértő alkalmazásával sincs mód, a bíróság, illetőleg az ügyészség elrendelhetette a szakértői vélemény felülvizsgálatát is. A szakvélemény felülvizsgálata továbbra is csak az orvosi és vegyészeti szakterületen volt lehetséges.⁸³

Az 1960-as évek elején elméleti vita bontakozott ki az igazságügyi szakértői tevékenység továbbfejlesztési módjait illetően. A kialakult rendszer kritikájaként merült fel, hogy a nem volt megoldva a szakmai alkalmasság véleményezése, a képzés, a továbbképzés, valamint a szakmai kontroll lehetősége. Felmerült annak az igénye, hogy a leggyakrabban igénybe vett területeken létrejöjjön az élethivatásszerűen, főfoglalkozásban végzett, a szakmai és a törvényességi szempontoknak megfelelő, egységes elvi, metodikai irányítás alatt tevékenykedő személyekből álló, funkcionálisan igazságügyi célokat szolgáló szakértői szervezetrendszer. A mindezzel összefüggő részletes szabályozást a 29/1964. (XI. 23.) Korm. rendelet, valamint az ennek végrehajtásáról szóló 4/1964. (XI. 23.) IM rendelet rögzítette.⁸⁴

A korábbihoz hasonló szabályozást tartalmaz az 1962. évi 8. tvr., amely mindössze az újabb szakértő lehetőségéről szól, de azok ütköztetéséről kifejezetten már nem. E körben a 4/1964. (XI. 23.) IM rendelet 15. § (2) bekezdése rendelkezik akként, hogy ha más szakértő alkalmazásával sem tisztázható a szakkérdés, felülvizsgálatnak van helye.⁸⁵ Az igazságügyi miniszter külön rendelkezése esetén többszöri kirendelésre nem kerülhetett sor, hanem az időközben hatályba lépett 29/1964. (XI. 23.) Korm. rendelet 8.§ (1) bekezdésében meghatározott testületek általi felülvizsgálatnak volt helye. Eltérő szerv kirendelése hatályon kívül helyezést nem feltétlen eredményező eljárási szabálysértésnek minősült.⁸⁶ A felülvélemény beszerzését követő bírói mérlegelésre ugyanakkor jó példa a Legfelsőbb Bíróság azon döntése, amellyel helyben hagyta az első fokú bíróságnak a felülvéleménytől részben

---

⁸² Idzigné, 2018. 142. o.

⁸³ Uo.

⁸⁴ Fodor, 2014. 36. o.

⁸⁵ Grósz, 2014. 158. o.

⁸⁶ BJD 4428., idézi Grósz 2014. 158. o.

eltérő, a megelőző elmeorvos szakértői véleményt elfogadó döntését, kiemelve azt, hogy erre az álláspontra a bizonyítékok együttes mérlegelése eredményeképp, megalapozottan jutott el.⁸⁷

Az 1962. évi 8. sz. törvényerejű rendelet tartalmazta azt a rendelkezést, hogy az eljáró hatóság a szakértő mellett - a terhelt kérelmére - más szakértő meghallgatását is elrendelheti, ha a szakvélemény homályos, hiányos vagy ellentmondó stb. A jogszabály viszonyt nem adott lehetőséget a további szakértő kirendelésének kikényszerítésére.⁸⁸ A tvr. ugyanazt tartalmazta, mint az 1951. évi Bp⁸⁹, vagyis testület megléte más szakértő kirendelése helyett felülvizsgálatot kellett igénybe venni, és a felülvizsgálat változatlanul rendeleti szabályozás tárgya maradt.

Az igazságügyi szakértői szervezetről szóló 29/1964. (XI. 23.) Korm. rendelet⁹⁰ alapján a szakértői vélemények, illetve a szakvélemények felülvizsgálatára hivatott testületek: *a)* az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottsága; *b)* az Igazságügyi Könyvszakértői Bizottság; *c)* az Igazságügyi Műszaki Szakértői Bizottság; *d)* az Állatorvostudományi Egyetem Felülvéleményező Bizottsága; illetőleg *e)* az igazságügyminiszter által az érdekelt miniszterrel és a legfőbb ügyéssel egyetértésben kijelölt egyéb testület, illetve szerv”. Ezáltal a felülvizsgálat köre bővült. Az orvosi területen az orvoslás humán- és állatorvoslásra inkább megkettőződött, de visszahozta a műszaki területet, és újdonságként behozta a könyvszakértői területet.⁹¹

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény lehetőséget adott más szakértő kirendelésére, de ennek előzménye kellett, hogy legyen a hiányos, homályos, ellentmondó szakvéleménynek a szakértő általi kiegészítése, és csak ha ez nem vezet eredményre, vagy egyéb okból szükséges, kérelemre vagy hivatalból más szakértőt kell kirendelni. Ha a szakkérdés más szakértő kirendelésével sem tisztázható és „ha erre lehetőség van”, engedte a szakvélemény felülvizsgálatát is. A „ha erre lehetőség van” pragmatikus kitétel, mindössze azt jelenteti, hogy a felülvizsgálatra akkor kerülhet sor, amennyiben erre van is ténylegesen működő testület.⁹²

---

⁸⁷BJD 5726., idézi Grósz, 2014. 158. o.

⁸⁸ 140 §

⁸⁹ 1962. évi 8. törvényerejű rendelet 139. § (5) bekezdés: Olyan szakkérdésekben, amelyek körében az igazságügyminiszter a 68. § (2) bekezdése értelmében a felülvizsgálatra megfelelő szakértőtestületet, hatóságot vagy szervet jelölt ki, más szakértő véleménynek beszerzése helyett a vélemény felülvizsgálatát kell elrendelni.

⁹⁰ 8. § (1) bekezdés

⁹¹ Idzigné, 2018. 142.

⁹² Idzigné, 2018. 143. o.

Az intézmény létjogosultságát az 1/1981. számú közös tanácselnöki értekezleti állásfoglalás akként indokolta, hogy: ellentét fennmaradása esetén a szakmai érvek és ellenérvek értékelése mellett lehet dönteni egyik vagy másik szakvélemény elfogadása, szakvélemények elvetése, illetőleg a felülvizsgálat szükségessége kérdésében. Grósz szerint „mindebből a szakkérdés érdemi vizsgálatának és az ellentét feloldásának igénye, a felülvizsgálat ultima ratio jellege következik. A törvény korábbiakkal egyező megfogalmazásából („a szakvélemény felülvizsgálatát rendeli el”) kitűnik továbbá az is, hogy a felülvizsgálat során elsődlegesen nem a felmerült szakkérdés megválaszolása, hanem az ellentétes szakvélemények értékelése zajlott, azaz véleménynyilvánítás tekintetben, hogy mely álláspont az elfogadható. A felülvizsgálók köre az erre kijelölt mintegy fél tucat testületre koncentrált, szigorú kinevezési és átláthatatlan működési renddel körülbástyázva.”⁹³

A szakértők igénybevételének kötelező sorrendjét az igazságügyi szakértőkről szóló 4/1976. (III. 4.) MT sz. rendelet 2. §-a a következők szerint állapította meg: 1. az állandó igazságügyi szakértő; 2. a kijelölt szakértő; 3. az eseti szakértőként bevonható személy, vagy szerv.⁹⁴ A kormányrendelet rendelet végrehajtására kiadott 4/1964. (XI. 23.) IM rendelet⁹⁵ kimondta, hogy ha szakkérdés más szakértő alkalmazásával nem tisztázható, a kirendelő hatóság a szakértői vélemény felülvizsgálatát rendeli el. A meghatározott szerv által lefolytatott felülvizsgálatra hivatott intézmények köre a mezőgazdasági szakterülettel bővült.⁹⁶

Az 1988. július 1-től hatályos 2/1988. (V. 19.) IM rendelet rendelkezései szerint, ha a szakkérdés más szakértő igénybevételével sem tisztázható, a hatóság a szakvélemény felülvizsgálatát rendeli el.⁹⁷

Az igazságügyi szakértőkről szóló 53/1993. (IV. 2.) Korm. rendelet alapján a felülvizsgálat köre a pszichológia szakterületével bővült.⁹⁸

Az 1973. évi I. törvény egyes rendelkezéseit módosító 1994. évi XCII. törvény szakvélemény felülvizsgálatát az erre jogszabályban kijelölt testületek (Egészségügyi Tudományos Tanács

---

⁹³ Grósz, 2014. 159. o.

⁹⁴ Fodor, 2014. 36. o.

⁹⁵ Az igazságügyi szakértői szervezetről szóló 29/1964. (XI. 23.) Korm. rendelet végrehajtására kiadott 4/1964. (XI. 23.) IM rendelet 15. §-ának (2) bekezdése

⁹⁶ Idzigné, 2018. 143. o.

⁹⁷ 21. § (1) bekezdés

⁹⁸ Idzigné, 2018. 43. o.

Igazságügyi Bizottsága, Igazságügyi Könyvszakértői Bizottság, Igazságügyi Műszaki Szakértői Bizottság) megkeresésével látta megoldhatónak. E felülvizsgálatra hivatott testületek ugyanakkor nem valódi szakvéleményt adtak, hanem arról nyilvánítottak véleményt, hogy az ellentétes szakvélemények közül melyik és mennyiben felel meg a tudományosság és a szakmai helytállóság követelményének. E felülvéleményező testületek működését számtalan kritika érte, ami a bizonyítékok szabad mérlegelése alapelvének és áttételesen a közvetlenség alapelvének sérelmére hivatkozott. A szakvéleményt a bíróság írásban kapta meg, nem volt ismert annak készítője - ami már önmagában kérdésessé tehetné a szakértői felelősség megállapíthatóságát -, követhetetlen volt a döntéshozatal folyamata, a testület még a kirendelő hatósággal sem kontaktálhatott, tanácskozásainak anyaga szolgálati titkot képezett.⁹⁹

A 4/1976. (III. 4.) MT rendelet helyére az 53/1993. (IV. 2.) Korm. rendelet, ami egyrészt megszüntetve az állandó és kijelölt szakértői kategóriákat egységesítette a szakértői rendszert, másrészt a hatóságok általi kijelöléssel egyenrangúvá tette a szakértő peren kívüli, magánszemély általi felkérését. Meghatározta továbbá az igazságügyi szakértők feladatát, a szakvéleménnyel szemben támasztott követelményeket, az annak elkészítésére jogosultak körét, valamint a szakértővé válás feltételeit.¹⁰⁰

Később a szakértőkre vonatkozó rendeleti szabályozás az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1988. (V. 19.) IM rendelettel valósult meg.

A 1998. évi Be. már nem ad lehetőséget a szakvélemények felülvizsgálatára. A törvényjavaslat a szakértők párhuzamos meghallgatását érintő szakaszához fűzött indokolása azt tartalmazza, hogy nem tekinti fenntarthatónak az úgynevezett felülvizsgálati szakvélemények rendszerét. A felülvizsgálati szakvélemények a tapasztalat szerint sok esetben különleges tekintélyt élveznek, amely az értékelés szabadságának korlátját is jelentheti. Ezért a szakvélemények közötti eltérések feloldására a javasolt intézmény alkalmasabb. Rendelkezésre áll azokban az esetekben is, amelyekre a felülvizsgálat - megfelelő testület hiányában - amúgy sem lenne alkalmazható.¹⁰¹

---

⁹⁹ Csere, 2015. 308. o.

¹⁰⁰ Sára, 1995. 33. o.

¹⁰¹ 1998. évi 125. §-hoz fűzött indokolás

Ezzel 2003. július 1. naptól büntetőügyekben megszűnt a szakvélemény felülvizsgálatának (felülvéleményezésének) lehetősége.¹⁰²

Az Országgyűlés 2005. május 23-án fogadta az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvényt (a továbbiakban: Szaktv.), amelyhez csaknem egy tucat miniszteri rendelet is kapcsolódott. Ezt a törvényt váltotta fel 2016-ben az Iszktv.

III.1.2. Szakértői diszciplínák fejlődéstörténeti vázlata

A szakértői diszciplínák kialakulásának története természetesen összefonódik az alaptudományok fejlődésével. Addig, amíg a tudományfejlődés viszonylag alacsonyabb lépcsőfokán a perbeli bizonyításban lehetőség nyílt egyes alkalmazott módszerek ad hoc átvételére, a tudományfejlődés magasabb fokán a bűnügyi tudományrendszernek természettudományos alapkutatásokra és technikai kísérletekre kellett vagy kellett volna kidolgozni saját metodikáját vagy metodológiáját.¹⁰³

Terjedelmi okokból, illetve a dolgozat szorosan vett témáját tekintve nem célom a szakterületekenti részletes tudománytörténet ismertetése, így csak néhány sarokpontra hívom fel a figyelmet bizonyos szakterületeken. Szükséges ehhez hozzátenni azt is, hogy a szakterületek modernkori differenciálódására figyelemmel nem minden esetben lehet éles határokat húzni az egyes tudományos eredmények között aszerint, melyik diszciplína fejlődését segítette elő. Az egyes szakterületek határainak kijelölése ugyanis a tudományterületi besoroláson kívül számos egyéb tényezőtől is függ. Valamennyi szakterület esetében alapos kutatást igényel a fejlődéstörténet felvázolása, ez véleményem szerint nem lehet témája egy alapvetően jogtudományi doktori disszertációnak. Ekként, jelen cím alatt csupán példaként hozok fel olyan tudományos felfedezéseket, amelyek hatást gyakoroltak az igazságügyi szakértői tevékenységre.

Az 1800-as évek közepén és 1900-as évek elején sok biológus, fizikus, kémikus, orvos stb. járult hozzá szakterületek fejlődéséhez. A természettudományos ismeretek fejlődésével párhuzamosan zajlik a szakértői diszciplínák, lehetőségeik, módszereik fejlődése.

---

¹⁰² Idzigné, 2018. 144. o.

¹⁰³ Katona. 1977. 29. o.

Ha a kriminalisztikai szakterületeket nézzük, Alphonse Bertillon alkotta meg az első antropometrikus személyazonosító rendszert, majd az osztrák Hans Gross, a „kriminalisztika atyja” vezette be és tette elismertté a kriminalisztika fogalmát. Röviddel ezután Galton kiadta az ujjnyomokról szóló könyvét, mint az új személyazonosító rendszer alapját. Goddard 1920-ban publikálta első összefoglaló kötetét a lőfegyverek összehasonlításáról. Osborn a dokumentumok elemzésében alkotott alapművet.¹⁰⁴

A személyazonosítás területén folytatott kutatások sokat jelentettek a kriminalisztika alapjainak lefektetése szempontjából.¹⁰⁵ Fenyvesi Csaba öt mérföldkövet emel ki a kriminalisztika fejlődéstörténetében:¹⁰⁶

1. Ujjnyom-ujjnyomat alapú személyazonosítás (1900-1910)
2. Vérazonosítás (1920-1930-as évek)
3. Neutronaktivizációs elemző azonosítás (1930-1940-es évektől)
4. DNS-alapú azonosítás (1986-tól)
5. Digitális adatok a ténymegállapítás szolgálatában (1990-es évektől)

Edmond Locard 1920-ban alkotta meg a bűnügyi tudományok alapelvét, mi szerint „*minden érintkezés nyomot hagy*”. Tehát a tettest, az elkövetés helyét, az elkövetés eszközt és tárgyát összeköti a fizikai érintkezéskor cserélt (mikro)anyagmaradványok. Az anyagcsere maradványai lehetnek akár olyan parányiak, hogy a kimutatáshoz szükséges műszereink még nem elég érzékenyek, vagy hosszabb távon az átadott anyag megsemmisül, de attól függetlenül, hogy képesek vagyunk-e a tudomány jelenlegi állása mellett kimutatni, az anyagokcsere megtörténik.¹⁰⁷

Európában természettudományos alapokon nyugvó igazságügyi elmekörtanról a tudományos pszichiátria kialakulásától, vagyis a XVIII. század második felétől beszélhetünk.¹⁰⁸

A 19. század végén híresültek el a törvényszéki orvostan első látványos eredményei.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Tremmel, et al., 2009. 41. o.

¹⁰⁵ Kármán, 2012. 71. o.

¹⁰⁶ Fenyvesi, 2017. 57. o.

¹⁰⁷ Illési, 2008 [megtekintve: 2017.12.01.]

¹⁰⁸ Sótónyi, 2009.102. o.

¹⁰⁹ Thornwald, 1969. 99. o.

Az 1910-es években Landsteiner felfedezte a vércsoportokat, Lattes pedig a megszáradt vérből nyert vértípusokat.¹¹⁰ A biológiai minták szakértői vizsgálata terén az áttörést a DNS egyes változékony szakaszainak vizsgálatát lehetővé tevő „DNS-ujjlenyomat” technika kidolgozása jelentette 1985-ben. A kriminalisztikai gyakorlatban évtizedeken át sikeresen használt szerológiai vizsgálatok alkalmazása számtalan biológiai anyagmaradvány típus esetén korlátokba ütközik. Ezzel szemben a napjainkban használatos PCR-alapú DNS polimorfizmus vizsgálatok gyakorlatilag valamennyi biológiai anyagmaradvány típuson eredményesen alkalmazhatók.¹¹¹

Viszonylag fiatal területnek számít az informatika, és az újonnan szerveződő törvényszéki informatika.¹¹² Fontosnak tartom azonban kiemelni, hogy éppen az informatika fejlődése az, amely akarva-akaratlanul valamennyi szakértői diszciplínára hatást gyakorol.

III.2. A büntetőeljárás alapelvei és a szakértői bizonyítás metszéspontjai

Király Tibor hangsúlyozza, hogy a büntetőügyeknek a sorsától emberek sorsa függ. Nemcsak a terhelté, de másoké is.¹¹³ A büntetőeljárás olyan hatalom, amely embereket megfoszthat a szabadságuktól, vagyonuktól, becsületüktől. Ez a magyarázata annak, hogy igyekeznek olyan szabályokat felállítani, amelyek kizárják, legalábbis csökkentik a tévedés lehetőségét. A büntetőeljárás jog ezen garanciák rendszere.¹¹⁴ A büntetőhatalom gyakorlásának legfontosabb korlátját az emberi jogok normái jelentik. Bárd Károly szerint a büntető ítélet a legdurvább beavatkozás az egyén magánszférájába. Ezért szokás azt állítani, hogy a büntetőügy terheltjével való bánásmód jelzi leginkább az emberi jogok általános állapotát egy társadalomban, mivel a büntetőperben a kollektív és egyéni érdekek közvetlenül ütköznek.¹¹⁵

A következőkben a szakértői tevékenység- illetve a szakvélemény aggálytalanságával összefüggésben felmerülő alapvető kérdéseket tekintem át.

---

¹¹⁰ Tremmel, et al., 2009. 41. o.

¹¹¹ Pádár, 2000

¹¹² Bővebben lásd: Máté, 2017

¹¹³ Király, 1962. 121. o.

¹¹⁴ Uo.

¹¹⁵ Bárd, 2007. 47. o.

III.2.1. Tisztességes eljáráshoz való jog

Az emberi jogokról és alapvető szabadságról szóló európai egyezmény (a továbbiakban: ECHR), amelyet a magyar jogban az 1993. évi XXXI. törvény hirdetett ki, több ponton is érinti a büntetőeljárás kérdéseit.

Az ECHR 6. cikke értelmében: *„Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.”*

Ez az elv többek között azt is jelenti, hogy a terheltnek az ellene irányuló eljárásban lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a vádló által a vád alátámasztására használt bizonyítékokat megismerhesse és azokra észrevételeket tegyen. A terheltnek széleskörű tájékozódási jogot biztosít ez a rendelkezés, így a tisztességes eljáráshoz való jog azt a jogot is magában foglalja, hogy a terhelt megismerje a szakvéleményt és azzal szemben kritikát fogalmazzon meg.¹¹⁶ Véleményem szerint a megismerés joga nem formalitás: a szakértőnek meg kell teremtenie a lehetőséget arra, hogy szakvéleménye érdemi vizsgálatnak alávethető legyen.

A tisztességes eljárás követelményrendszere kapcsán a 6/1998. (III.11.) AB határozatában^{117a} magyar Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a fair eljárás olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet megítélni. Ezért az eljárás lehet fair egyes részletek hiánya nélkül éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára is lehet „nem tisztességes”. Éppen emiatt a szakértői közreműködéssel összefüggésben is minden esetben az egész folyamatot, a szakértővel kapcsolatos esetleges hibák, sérelmek eljárás tisztességére gyakorolt hatását vizsgálni kell.

III.2.1.1. Fegyverek egyenlősége

A fegyverek egyenlősége a tisztességes eljárás egyik eleme, megvalósulása és kifejeződése. Lényege, hogy vád és védelem lehetőségei és esélyei között egyensúly álljon fenn.¹¹⁸

---

¹¹⁶ lásd pl. Eur. Court H.R., Werner v. Austria, Judgment of 27 November 1997

¹¹⁷6/1998. (III.11.) AB határozat 1998. 91

¹¹⁸ Paczolay, 2012. 391. o.

Az ECHR 6. cikk 3.d) pontja, mely szerint: *„Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy kérdéseket intézzon vagy intéztessen a vád tanúihoz és kieszközölhesse, a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják.”* A fegyverek egyenlőségének elve szűkebb értelemben a terheltnek azt a jogát jelenti, hogy *„kérdéseket intézzon vagy intéztessen a vád tanúihoz, és kieszközölhesse a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják.”* Általánosabban a vád és a védelem jogosítványainak egyenlőségét jelenti az ügy megismerése, a jelenlét és a bizonyítás terén. Nem jelenti viszont a teljesen azonos jogok biztosítását.

Az ECHR 6. cikk 3.d) rendelkezését a Bíróság *Bönish vs Austria* és *Brandstetter*¹¹⁹ ítéleteiben megvizsgálta abból a szempontból, hogy vajon a szakértőkre is vonatkozatható-e, azaz, hogy a terheltet megilleti-e az a jog, hogy a számára kedvezőtlen szakértői véleményre figyelemmel automatikusan megnyíljon a joga egy számára kedvező szakvélemény benyújtására. A Bíróság döntése nemleges volt: *„A nyelvtani értelmezés szerint a 3. pont a tanúkra és nem a szakértőkre vonatkozik.”* Arra a kérdésre, hogy a terheltnek joga van-e másik szakértő kirendelését kérni, illetve felkért szakértő véleményét csatolni az eljárásban, a Bíróság szerint az alapján ítélandó meg, hogy az adott konkrét esetben sérült-e a 6. cikk 1. pontja szerinti tisztességes eljárás elve. Ha hatóság/bíróság által kirendelt szakértő pártatlanságával szemben objektív aggályok merülnek fel, akkor a terheltnek fő szabály szerint joga van másik szakértőhöz. Ez az ún. „elfogultsági ismérv”.¹²⁰ Megjegyzendő, hogy önmagában a szakvélemény terheltre hátrányos tartalma nem minősül elegendő oknak.¹²¹

További két tényező az új szakértő bevonására vonatkozó jog tekintetében: a hatóság által kirendelt szakértő dominanciája és a szakvélemény relevanciája a bizonyítás során. Mind a *Bönisch*, mind pedig a *Brandstetter* esetben a Bíróság vizsgálta, hogy a kirendelt szakértő státusza valóban olyan meghatározó volt-e, hogy a felek egyenlősége elvének sérüléséhez vezetett.¹²² A *Bönisch* esetben az osztrák bíróság által kirendelt szakértőnek jóval nagyobb hatalma volt, mint a terhelt által megbízott szakértőnek. A kirendelt szakértő végig jelen lehetett a kihallgatásokon, a bíróság engedélyével kérdéseket intézhetett a tanúhoz és a terhelthez,

---

¹¹⁹ *Bönish v. Austria*, 06.05.1985, A 92, 9 EHRR 191, §21, 33-34; *Brandstetter v. Austria*, 28.08.1991, A 211, 15 EHRR 378, §43-40.

¹²⁰ lásd Eur. Court H.R., *Bönisch v. Austria*, Judgment of 6 May 1985

¹²¹ Uo.

¹²² Uo.

ugyanakkor a védelem által megbízott szakértő lényegesen kevesebb eljárási jogosítvánnyal rendelkezett, mint a hivatalos szakértő: nem intézhetett kérdést a kirendelt szakértőhöz, míg a kirendelt szakértő tehetett fel kérdést a védelem által felkért szakértőnek. A Brandstetter esetben a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy bár a kirendelt szakértő részrehajló volt, a tisztességes eljárás elve nem sérült. Ennek oka, hogy a kirendelt szakértő szerepe nem volt meghatározó az eljárásban, és az eljárás kimenetele tekintetében szükségtelen lett volna a védelem számára új szakértő bevonását biztosítani.¹²³

A hazai jogban a fegyverek egyenlőségének elvét elsősorban a magánszakértő intézményével összefüggésben kell vizsgálnunk. Az Alkotmánybíróság több határozatában is elemezte a fegyverek egyenlőségének elvét,¹²⁴ kiemelve annak korlátait is¹²⁵ megállapítva, hogy az *„nem azt jelenti, hogy a vád és a védelem pontosan ugyanazokra a jogosítványokra jogosult”,* azonban azt is leszögezte: *„a két oldalnak egyenlő esélyt és alkalmat kell adni arra, hogy tény és jogkérdésekben véleményt formálhasson.”* Ténykérdésben (szakkérdésben) való „véleményformálás” processzuális megközelítésben éppen a szakértő igénybevétele útján valósulhat meg, azaz – az Alkotmánybíróság által kifejtetekre alapítva - e vonatkozásban a vádnak és a védelemnek egyenlő lehetőséget kell(ene) biztosítani.

2006 január 1. napján került a Be. rendelkezései közé az a szabály, miszerint *„Ha az ügyész vagy a nyomozó hatóság a nyomozás során szakértőt rendelt ki, és a vádlott vagy a védő a vádirat kézbesítésétől számított tizenöt napon belül indítványozza, a bíróságnak ugyanazon tényre más szakértőt is ki kell rendelnie. E rendelkezés alkalmazásának nincs helye, ha az ügyben a bíróság is kirendelt szakértőt, vagy a terhelt, illetve a védő által felkért személy (gazdasági társaság, szakértői intézmény, szervezet, szakértői testület) szakértőként való bevonását a bíróság, illetőleg az ügyész engedélyezte.”*¹²⁶ Azaz, fő szabály szerint a vádirat megérkezésétől számított 15 napon belüli, a védelem oldaláról érkező, új szakértő kirendelésére vonatkozó indítvány esetén a bíróságnak nem volt mérlegelési joga tekintetben, hogy az indítványnak helyt ad-e. Ezt a rendelkezést az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi LXXXIX. törvény 28. §-a 2011. július 13. napjától hatályon kívül helyezte, lényeges „fegyvert” véve ki ezzel a védelem kezéből.

---

¹²³ Uo.

¹²⁴ Pl. 6/1998. (VI.25) AB határozat

¹²⁵ Pl. 33/2001. (VII.11) AB határozat

¹²⁶ Be. 111. § (4) bekezdés 2006. január 1. állapot

Természetesen felvethető, hogy a korábbi szabályozás a védelem oldaláról az „időhúzásos” taktika kiszolgálására is alkalmas volt, azonban a hivatkozott szabályozás megfelelő korlátokat állított fel ezen esetek megelőzésére. A kötelező szakértő kirendelést ugyanis nem terjesztette ki arra az esetre, ha maga a bíróság is rendelt ki újabb szakértőt, illetve ha a védelem által benyújtott, megbízás alapján készült szakvélemény készítőjét az ügyben kirendelt szakértőként bevont a kirendelő.

A védői funkciónak különleges szerepe van a büntetőeljárásban. Király Tiborral egyetértve a védelem abban segíti a bíróságot, hogy a tényállást minden összefüggésében, minden oldalról megvizsgálja.¹²⁷ *„A védelem fáradozása az igazság érdekében: küzdelem. Az igazságot néha a szándékolt hamis tények, néha a tévedések fedik el. Felszínre hozni az igazságot ilyen esetekben csak a hamis tények leleplezése és a tévedések eloszlatása árán lehet.”*¹²⁸ A fegyverek egyenlőségének elvét, illetve a védekezés korlátlanságának jogát látszik veszélyeztetni az sajátos helyzet, amely a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről a 282/2007. (X. 26.) Korm. rendelet 2. számú mellékletéből következik. A kormányrendelet bizonyos szakkérdések esetében meghatározza a szakvéleményadásra kizárólagosan feljogosított „illetékes állami szerveket”. Több szakkérdés esetében kizárólag egy intézmény van szakvéleményadásra feljogosítva (pl. daktiloszkópia, kábítószerek szubsztancia alapú vizsgálata, munkavédelmi vizsgálatok, bakjegyekre vonatkozó szakkérdések stb.). Nem vitatva, hogy az állami intézmények felszereltsége és az ott dolgozó szakértők tapasztalata megfelelő, nyilván az ő esetükben sem beszélhetünk tévedhetetlenségről. Általánosságban, ha a védelemben felmerül a kétely, hogy a kirendelt szakértő véleménye szakmailag nem helytálló, magánszakvélemény elkészítésére ad megbízást, vagy új szakértő kirendelését kezdeményezi. Továbbmenve, maga a kirendelő is vélekedhet úgy, hogy a szakértő véleménye hiányos, homályos, és adott esetben a szakértő felvilágosítás adása, valamint a szakvélemény kiegészítése sem oszlatja el a kételyeit. Olyan szakkérdések esetében azonban, ahol az adott intézmény kizárólagosan jogosult a szakvélemény adására, a kirendelőnek új szakértő kirendelésére nincs lehetősége, hisz nem tud kit kirendelni. A védelemnek pedig nincs módja magánszakvélemény útján védezni, illetve ekként gyengíteni vagy cáfolni a kirendelt szakértő véleményének megállapításait.

---

¹²⁷ Király, 1962. 121. o.

¹²⁸ Uo.

Meggyőződésem szerint a vázolt aggályos helyzet megszüntetése érdekében indokolt lenne a „kizárólagosságra” vonatkozó szabályozás megszüntetése, akként, hogy megfelelő szakmai garanciák mentén működő más intézmények számára is lehetőség nyíljon szakértői tevékenységet folytatni ezeken a területeken. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy hazánkban éppen ellentétes folyamat zajlik.

III.2.1.2. Eljárások ésszerű időn belüli befejezése

A büntető igazságszolgáltatással szemben megfogalmazott leggyakoribb kritika az eljárások elhúzódása. Elek Balázs 2015-ben megjelent cikkében utalt arra, hogy a statisztikai adatok szerint a nyomozások átlagos időtartama az elmúlt években fokozatosan nőtt.¹²⁹ Az eljárás ésszerűtlen, hosszú időtartama megrendítheti a jogbiztonságot, megkérdőjelezheti az egyénnek az igazságszolgáltatásba vetett hitét.¹³⁰ Az ECHR 6. cikke is tartalmazza az ésszerű időtartam elvét. Fontos azonban rögzíteni, milyen okok vezetnek az eljárás elhúzódásához, mert az elv sérelmét minden esetben az ügy összes körülményei figyelembe vételével kell értékelni.

Az eljárások elhúzódása természetesen okok összetett láncolatára vezethető vissza, témám szempontjából e körben az eljárás szakértői vélemények késedelmes előterjesztésére visszavezethető késedelmének van jelentősége. Ahogy általában az eljárás gyorsítására, úgy a szakértők „sürgetésére” is számos jogi megoldást alkotott meg a jogalkotó. A késlekedő szakértőkkel szemben alkalmazható szankciók közvetetten hatnak az szakvélemény előterjesztésének gyorsítására, ekként magának az eljárásnak az elhúzódása ellen. 2014 január 1. napján lépett hatályba a Be. azon módosítása¹³¹, amely a szakvélemény előterjesztésére nyitva álló határidőt hatvan napban maximalizálta, amely a szakértő igazolási kérelme alapján egy alkalommal, legfeljebb harminc nappal meghosszabbítható.¹³² A szabályozást az új Be. csak annyiban módosítja, hogy a határidőt hónapokban adja meg (az előterjesztésre meghatározott határidő a két hónapot nem haladhatja meg, az egyszeri hosszabbítás időtartama pedig nem lehet hosszabb egy hónapnál).¹³³

---

¹²⁹ Elek, 2015. 10. o.

¹³⁰ Grothian, 1999. 116. o.

¹³¹ Módosította az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról 2013. évi CLXXXVI. Törvény

¹³² Be. 100. § (3) bek.

¹³³ Új Be. 189. § (6) bek.

A szakértői vélemények előterjesztésére nyitva álló határidő miaximalizálására vonatkozó szabályok megjelenése a szabályozás bevezetése óta kérdések sorát veti fel. A szakértő adott esetben önhibájából kívül is kerülhet olyan helyzetbe, hogy a szakvéleményt nem tudja legfeljebb 90 napon belül előterjeszteni¹³⁴, bonyolultabb szakértői feladatok esetében pedig eleve elképzelhetetlen, hogy a szakértő ilyen rövid határidőt betartson (gondoljunk csak bele, hogy adóügyekben iratok, számlák ezreinek az átvizsgálása, értékelése szükséges). A törvény nem ad lehetőséget a határidő további meghosszabbítására, ezzel pedig olyan helyzetet teremt, hogy a kirendelő nem tudja jogszerűen megoldani ezt a helyzetet, hiszen jogszabályi hivatkozás híján nem tud határidő hosszabbító határozatot/végzést hozni. Felmerülhet megoldásként az eredeti kirendelés visszavonása és ismételt kirendelés, amely azonban szintén felesleges időt emészt fel, másrészt problémás lehet a már elvégzett szakértői vizsgálatok eredményének felhasználása az új kirendelés alapján történő szakértői eljárás során.

A legfontosabb kérdés, hogy miként hat a szakvélemény bizonyításbeli helyzetére, ha a törvényben meghatározott határidőt nem tartja be a szakértő - tehát a kirendelő végzésben meghatározott, illetve a kirendelő által engedélyezett határidő hosszabbítás határidején is túl terjeszti elő a szakértő a véleményét. Ez a helyzet előállhat a szakértő mulasztása okán, de önhibáján kívül is. Meglátásom szerint az ilyen késedelem semmilyen jogi konzekvenciát nem vonhat maga után a szakvéleményre, annak megfelelőségére, hiteleltérdemlőségére nézve. Bizonyára nem állt a jogalkotó szándékában bizonyos formaságok elmaradása vagy hibás végrehajtása miatt bizonyítás ellehetetlenítése. Tehát, a Be. 100. § (3) bekezdésének a megsértése semmiképpen nem okozza a bizonyíték jogellenessé válását. Ehelyütt jelzem, hogy a jogellenes szakértői bizonyítékok kérdéskörét bővebben a VI.1.6. fejezetben tárgyalom.

Kérdésként merül fel, hogy akkor mi értelme van a törvény ilyen szigorú szabályozásának, azaz hogy még indokolt esetben sem teszi lehetővé a kirendelő számára a határidő meghosszabbítását? Véleményem szerint indokolt lenne a törvényi szabályozás kiegészítése azzal, hogy a szakértő indokolt kérelmére, amelyben valószínűsíti, hogy a szakvélemény előterjesztéséhez objektív okból hosszabb időre van szükség, lehetőség nyíljon a határidő meghosszabbítására. Az önhibájából mulasztó szakértő esetében a rendbírság alkalmazása egyébként is visszatarthatja a szakértőket attól, hogy minden különösebb ok nélkül

---

¹³⁴ Ráadásul, ha a kirendelésben a kirendelő a lehetséges 60 napnál rövidebb határidőt szab meg, akkor már csak ez az eredeti határidő hosszabbítható meg maximum 30 nappal.

késlekedjenek, azonban formailag tagadni azt a lehetőséget, hogy egy szakértői feladat objektíve több időt is igénybe vehet, mint max. 90 nap, véleményem szerint álságos.

Elek Balázssal egyetértve kiemelem, hogy nem szabad azt gondolnunk, hogy az időszerűség minden más szempontnál fontosabb.¹³⁵ Határozott meggyőződésem szerint az Alaptörvényből és Magyarországnak a nemzetközi jogi és európai uniós tagságából eredő kötelezettségek előírásaival összhangban az állna, ha a szabályozás a büntetőeljárás szakértő általi indokolatlan elhúzása ellen lépne fel, méghozzá hatékonyan, és nem az, ha az ésszerűség nélkülözésével, sok esetben objektíve betarthatatlan határidőket szab meg, amelyeket aztán sok esetben mindenféle szankció nélkül kénytelen hagyni a hatóság/bíróság, hiszen érzi, tudja, belátja, hogy nem volt lehetősége a szakértőnek a határidőt betartani.

Ezzel a szemlélettel teljesen koherens az Európai Emberi Jogi Bíróság testje, amely az ésszerű időtartam sérelmét vizsgálja. A Bíróság az elv sérelmét minden esetben az ügy összes körülménye alapján vizsgálja.¹³⁶

III.3.2. Bizonyítás szabadsága, terjedelme, törvényessége

A Be. 77. § (1) bekezdésének első fordulata értelmében a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során e törvény rendelkezései szerint kell eljárni. A bizonyítás szabadságánk egyik leglényegesebb jellemvonása az, hogy a törvényben szabályozott módon „*a büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás.*”¹³⁷ Ez a szabadság – a szabad felhasználás, alkalmazás joga – egyaránt adott a nyomozó hatóság, az ügyész számára, és adott a bíróságnak, amelynek törvény nem írja elő, mely bizonyíték mit ér, és melyiknek adjon hitelt, mennyi bizonyíték elegendő a bizonyossághoz.¹³⁸

A Be. 77. § (1) bekezdésének második fordulata jogszabály elrendelheti a bizonyítási cselekmények teljesítésének, a bizonyítási eszközök megvizsgálásának és rögzítésének, valamint a bizonyítási eljárások lefolytatásának meghatározott módját

---

¹³⁵ Elek, 2015. 10. o.

¹³⁶ Nagy, 2010. 358. o.

¹³⁷ Be. 78. § (1) bek.

¹³⁸ Király, 2003. 230. o.

A bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.¹³⁹ A bíróság a bizonyítékokat az ügydöntő határozatának vagy más nem pervezető határozatának meghozatalával összefüggésben értékeli, az ügyész pedig főként a nyomozás megszüntetéséről vagy vádemelésről szóló döntésével összefüggésben. A bizonyítékok mérlegelését azonban a nyomozóhatóságtól sem lehet megtagadni azon esetekben, amikor az egyébként az ügyészt megillető jogkörben jár el.¹⁴⁰

A bizonyítékok szabad értékeléséről vallott tudományos felfogás és törvényi szabályozás szerint is az említett processzualis műveletnek két fázisa különböztethető meg: a bizonyítékok szabad mérlegelése és a szabad meggyőződés szerinti elbírálás.¹⁴¹

A bizonyítékok szabad értékelésében sematikusán négy mozzanatot különböztetünk meg:

1. annak eldöntése, hogy melyik a hiteltérdemlő bizonyítási eszköz,
2. a hiteltérdemlőnek tekintett bizonyítási eszközökből mely tények származnak, melyek tekinthetők valódinak, igaznak,
3. a valósnak elfogadott tények összeillesztése, egyes tényekből más tényekre való következtetés elvégzése, a tényállás rekonstruálása,
4. az ellentétes, illetőleg más lehetőségek megvizsgálása.¹⁴²

Az értékelés ismertett menete természetesen csak séma, a sorrend felcserélhető, az egyes mozzanatok összemosódhatnak, kimaradhatnak.

Király Tibor szerint az értélés bonyolult szellemi tevékenység, melyben érvényesül a logika, a tudományok szabályai, a gyakorlati tapasztalat. A belső meggyőződés szerinti elbírálás az értékelésre épül. A büntetőeljárásban a tényállás megállapítanak a valóságnak megfelelően történnie. A megállapításnak processzualis értelemben vett bizonyítékokon kell nyugodnia, a megállapított igazságnak egyúttal bizonyosságnak kell lennie. A bizonyosság nem belső, tudati állapot, hanem objektív jellegű kategória. A büntetőeljárásban, különösen az ítéletben a bizonyosságot akkor érik el, ha a bíróság

- törvényes és hiteltérdemlő bizonyítási eszközökre alapította a megállapításait,

---

¹³⁹ Be. 78. § (3) bek.

¹⁴⁰ Király, 2003. 233. o.

¹⁴¹ Uo.

¹⁴² Uo.

- a ténybeli következtetéseket, a logika, a tudományok szabályainak, az igazolt tapasztalatoknak megfelelően alkalmazta,
- ha a bizonyítás módszere és az eljárás a törvényeknek megfelelt,
- ha a megállapításokkal ellentétes lehetőségeket kizárták.

E követelményeknek megfelelő megállapítás jogi értelemben bizonyos, és ezen alapulhat a belső meggyőződés.¹⁴³ A meggyőződés szabad kialakítását garantálja az a törvényi szabály, miszerint a bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító ereje.¹⁴⁴

Felvetődik a kérdés, hogy vajon maradéktalanul érvényesülhet-e a bizonyítékok egyenértékűségének elve a szakértői véleménnyel összefüggésben? Tremmel szerint a hatályos jog nagyobb bizalmat helyez az eljáró szakértőbe, mint magába a bíróba.¹⁴⁵ Gyakori jelenség, hogy az ítélet megállapításai, annak indokolása teljes mértékben a szakértői véleményre támaszkodik. Ekként, bár a bizonyítékok szabad értékelése még mindig szilárd alapelvként érvényesül, a szakértői bizonyítás speciális jellemzői miatt véleményem szerint a bizonyítékok egyenértékűségének repedései évtizedek óta láthatóak a felületén. Nyíltan megtöri a bizonyítékok egyenértékűségének elvét a Be. akkor, amikor az eljárásba be nem vont magánszakértő véleményét okiratként kezeli.¹⁴⁶

III.3. Szakértői tevékenységre vonatkozó hazai jogi szabályozás lényeges elemei

III.3.1. Szakértői bizonyítás jelentősége a büntetőeljárásban

Ha a szakértő büntetőeljárásbeli feladatát akarjuk megragadni, akkor a Be. 99. § (1) bekezdését kell felidézniük: „Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.“ Az Iszktv. 3. § (1) bekezdése szerint az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával *döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.* Ebből egyértelműen kiderül, hogy a szakértőnek a ténybizonyítás

¹⁴³ Király, 2003. 234-235. o.

¹⁴⁴ Be. 78. § (2) bek.

¹⁴⁵ Tremmel, 2006. 129. o.

¹⁴⁶ Be. 112. § (3) bek. Megj.: az új Be. ilyen esetben a magánszakvéleményt a terhelt észrevételeként kezeli

körében van jelentősége, hiszen különleges szakértelme útján a szakértő tényeket állapít meg. olyan tényeket, amelyek relevánsak a tényállás megállapítása szempontjából.

Az Iszktv. 3. § (1) bekezdésének utolsó fordulatával szemben emellett mindenképpen kritikát kell megfogalmaznunk. A megfogalmazás azt a szemléletet tükrözi, amely a szakértőt „ténybírónak“ tekinti, azzal a nézettel szemben, mely a szakértőre mint a bíró segédjére tekint. Erdei Árpád szerint kétségtelen, hogy a szakértői állásfoglalás szakmai szempontból laikus által csak nehezen bírálható felül, s ha ennek a ténynek túlzott jelentőséget tulajdonítunk, akkor a tudományos vagy ténybírói szerepet kell a szakértő számára kiosztanunk. Ilyen módon viszont a szakértőnek a bírói pulpitusra ültetésével a bírói döntési jogkörrel és a belső meggyőződésnek alapuló döntésről vallott elvek feladásáig kellene eljutnunk: a szakértői területre tartozó döntést leválasztva az egyéb eldöntendő kérdésekről az előbbi döntést kötelezővé téve az utóbbiakban határozó „jogbíró“ számára a belső meggyőződés szerepének említése csak jelszó maradna.¹⁴⁷

Valószínű, hogy ezek a megfontolások is beleszóltak abba, hogy a szakértőt a bíró segédjének tekintő felfogás vált a legelterjedtebbé. Ennek az a lényege, hogy a szakértő szakmai ismeret közlésével és alkalmazásával segíti a hatóságot. Nyilatkozata tehát semmit nem dönt el, a bíró „segédje” véleményét belátása szerinti használja. Ezen elképzelés ellen mindössze az szólhat, hogy a kontradiktórium tárgyalás elveivel nehezen egyeztethető össze. Így aztán az elv tisztelete szinte természetessé tette a szakértőnek a bizonyítás alanyai közé sorolását. Ugyancsak természetesnek látszott az, hogy szerepe ezen alanyok közül leginkább a tanúéhoz hasonlítható. Ezért számos jogrendszerben a szakértőt – a szerepét jellemző sajátosságokra tekintettel – speciális tanúként kezelték és kezelik ma is.

Visszaulva aaz Iszktv. 3. § (1) bekezdésére, amely azt sugallja, hogy a szakértőnek ténybíróként a szakkérdést el kell döntenie, szembemegy a bizonyítékok szabad értékelésének, a bizonyítékok egyenértékűségének elvével és sérti a bíró mérlegelési jogát. Emelett az, hogy jelen formájában a törvény a szakkérdés eldöntését várja a szakértőtől, azt sugallja, hogy a szakértőnek mindenképpen kategorikus véleményt kell megfogalmaznia. Ez pedig sok esetben nem kivitelezhető.

---

¹⁴⁷ Erdei, 1987. 15. o.

Mindezek fényében véleményem szerint indokolt az Iszktv. 3. § (1) bekezdésének módosítása. Meggyőződésem szerint helyesen a Be. fent hivatkozott rendelkezését alapulvéve – Kármán Gabriella szavaival élve: *„szerencsésebb volt a régi Szaktv. megfogalmazása, miszerint „az igazságügyi szakértő feladata, hogy (...) szakvéleménnyel segítse a tényállás megállapítását és a szakkérdés eldöntését.”*¹⁴⁸

Fontos megjegyezni azonban, hogy még a törvény szövege módosításának elmaradása esetén is tévesnek ítélandó meg az a nézet, amelyet pl. Bányai István hangsúlyoz egyik cikkében: *„A jogalkotó az új szakértői törvénnyel egyrészt felmentette a kirendelőt a szakmai döntés terhe alól, másrészt pedig „szentesítette” a szakértő szakmai bíró státuszát”*.¹⁴⁹ Fentiek alapján ez a megközelítés ellentétes a bizonyítási jog elméletével és gyakorlatával is.

III.3.2. Szakértő bevonásának szükségessége – különleges szakértelem iránti igény

Az igazságszolgáltatásban a tények megállapítása és a megítélése során a hatóságoknak gyakran van szükségük a sajátjukon kívül eső területekről származó szakmai ismeretekre. A saját szakmán kívül eső ismeretek szükségessége a jogi megítélést igénylő ügyek sokféleségéből ered.¹⁵⁰ A legújabb idők igazságszolgáltatása – a tudományos haladás és a technikai fejlődés következtében egyre inkább növekvő mennyiségű szakkérdésre tekintettel – szakértők nélkül elképzelhetetlen. A szakértő az eljárásba éppen a szakmai ismereteit viszi be, pontosan ilyen ismeretei miatt válik a bizonyítás alanyává.¹⁵¹

A kontinentális jog általában a különleges ismeretek szükségességét tekinti a szakértő alkalmazásának alapjának. Az amerikai joggyakorlat a szakvélemény megbízhatósága szempontjából szintén kiemelt szerepet tulajdonít a szakértő tudásának, ugyanakkor annak nem „különlegességét“, hanem magát a szakértői „tudást“, a szakértő tevékenységének „tudományosságát“ emeli ki. A Daubert-ügyben a Legfelsőbb Bíróság úgy érvelt, hogy a szakértő „tudása“, mint vele szemben felállított követelmény többet jelent, mint egy szubjektív meggyőződés vagy egy alá nem támasztott elméletben való hit.¹⁵²

---

¹⁴⁸ Kármán, 2018. 20. o.

¹⁴⁹ Bányai, 2016. 439. o.

¹⁵⁰ Erdei, 1987. 13-14.o.

¹⁵¹ Uo.

¹⁵² Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, 509 U.S. 579 (1993)

A szakértelem fogalmának értelmezése szorosan összefügg a szakértő eljárási alkalmazásával, minthogy ettől az értelmezéstől függ, mit tekintünk „szakkérdésnek”, melynek megítéléséhez szakértőre van szükség. A szakértelem fogalmának meghatározása és a szakértő alkalmazását igénylő ismeretek szintjét kijelölő határok megvonása nem egyszerű feladat, s a mindig, mindenki számára félreérthetetlen formula megszületését aligha várhatjuk.¹⁵³

A hazai fogalomhasználatban szakértő különleges szakértelmének jelentőségét csak akkor mérhetjük fel igazán, ha megállapítjuk, mihez képest kell a szakértelmet különlegesnek tekinteni. Kiindulási alap az a tény lehet, hogy minden szakmai ismeret anyaga magában foglal olyan ismereteket, mint az adott szakmában járatos személyek köre. A különféle szakterületek határai nem merevek, egy adott szakterület ismereti tartománya állandóan bővül. Ennek következtében bajos lenne olyan szakmai ismereteket megnevezni, amelyek szükségszerűen tudottak lennének egy meghatározott területen működő személyek körében, más területeken azonban teljesen ismeretlenek volnának. Egy adott szakterületen működők számára a szakma ismereti tartományába tartozó tudás nem különleges szakértelem, hanem természetes szakmai igény vagy követelmény. Az azonos szakmai területeken tevékenykedők szemszögéből az a különleges szakértelem, amellyel a szakmabeliek általában nem rendelkeznek.¹⁵⁴ A nézőpont tehát lényegileg határozza meg a szakértelem különleges voltát. Mivel pedig a büntetőeljárásban a hatóság nézőpontja az irányadó, s a hatóság szakértelme elsősorban a jogot fogja át, a különleges szakértelmet alapvetően a jogon kívül eső szakmai ismeretek teszik ki.¹⁵⁵

Székely János álláspontja szerint nem kell szakértőt igénybe venni, ha az eldöntendő kérdés igényel ugyan bizonyos szakismereteket, de ezekkel a lakosság általában rendelkezik. Székely szerint a hatóság mellőzheti a szakértő kirendelését olyan szakkérdésben, amelynek a megoldásához szükséges ismeretek szerepelnek az általános iskola 8 osztályának oktatási anyagában, de az az idő sincs messze, amikor az általános műveltségi szintet a középiskolai végzettség nyújtotta ismeretben kell mérni.¹⁵⁶ A szerző szerint a különleges szakkérdések területéről nemcsak a „lakosság”, hanem az igazságügyi hatóságok körében ismert kriminalisztikai szakkérdések is ki lesznek rekesztve.¹⁵⁷

---

¹⁵³ Erdei, 1987. 23.o.

¹⁵⁴ Erdei, 1987. 25 – 26. o.

¹⁵⁵ Erdei, 1987. 27. o.

¹⁵⁶ Székely, 1967. 101. o.

¹⁵⁷ Székely, 1967. 112. o.

Gödöny József szerint a nyomozás során a nyomozó hatóság tagjainak általános szakismereti színvonalát kell általában a különleges szakértelem alsó határának tekinteni, illetőleg olyan alapnak, amelyre figyelemmel a nyomozó hatóság eldönti, hogy a konkrét tény megállapításánál vagy megítélésénél szükséges-e különleges szakértelem.¹⁵⁸

Mint láttuk, a szakmai kompetenciának a jogban nagy jelentőséget tulajdonítanak, s a kompetencia hiánya gyakorlatilag a szakvélemény hasznavehetetlenségét okozza. A kompetencia vizsgálatának szabályai lehetnek ugyan különbözők az egyes jogrendszerekben, a cél azonban ugyanaz: a szakértő szakértelmének biztosítása. A kompetenciával nem rendelkező szakértő: álszakértő, s álszakértő véleményével az igazságot megállapítani nem lehet. Azt nem mindig könnyű eldönteni mi tartozik egyik vagy másik szakterületen tevékenykedő szakértő kompetenciájába. A kérdést leginkább maga a szakértő ítélni meg. Így nem ok nélküli, hogy a magyar tételes jog szerint a szakértőnek kötelessége a kompetencia hiányát a hatósággal közölni. Az egészen más kérdés, hogy a hatóságnak képesnek kellene lennie arra, hogy a kompetens szakértőt kiválassza. A forenzikus tudományokban való kellő jártasság mindenestre nélkülözhetetlen ebből a szempontból is.¹⁵⁹

Azt, hogy adott esetben szükség van a kirendelő különleges szakértelmének pótlására, a kirendelő hatóságnak kell felismerni. Vannak azonban olyan kérdések, ahol maga a Be. írja elő a szakértő kötelező alkalmazását. Ilyen esetben tehát a jogalkalmazó nem mérlegelhet.

A Be. az alábbi eseteket határozza meg:¹⁶⁰

- a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés személy kóros elmeállapota, illetőleg kábítószer-függősége,
- a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés kényszergyógykezelés szükségessége,
- a személyazonosítást biológiai vizsgálattal végzik,
- elhalt személy kihantolására kerül sor.

Az új Be. nem vette át a kötelező szakértői kirendelésre vonatkozó szabályozást, ugyanakkor nem vitás, hogy a fent ismertetett kérdések továbbra is különleges szakértelmet kívánnak, tehát e tekintetben a szakértő kirendelése nem lesz elkerülhető a jövőben sem.

---

¹⁵⁸ Gödöny, 1964. 257. o.

¹⁵⁹ Erdei, 1987. 36. o.

¹⁶⁰ Be. 99. § (2) bek.

III.3.3. Jogkérdések a szakvéleményben

A szakirodalomban a jogkérdésekkel összefüggésben általában két problémakört érint: az egyik, hogy a szakértő nyilatkozhat-e jogkérdésben, a másik az ún. jogi szakértő alkalmazásának megengedhetősége. Utóbbi nem kapcsolódik a dolgozat témájához, így e körben csak utalok arra, hogy a kérdéskör részletes vizsgálatát Erdei Árpád monográfiájában találhatjuk meg¹⁶¹, melyhez hasznos adalékul szolgál Szathmáry Zoltán tanulmánya.¹⁶²

Erdi Árpád hivatkozott művében kategorikusan kijelenti, hogy a szakirodalom egységes abban, hogy a szakértő a szakvéleményben jogi kérdések megválaszolására nem vállalkozhat. Tremmel Flórián a szakvélemény különösen súlyos kompetencia-túllépésének nevezi, ha a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt.¹⁶³ Ugyanez tükröződik a kontinentális jogrendszerek joganyagában, szakirodalmában is.¹⁶⁴ E nézetet módosított az Iszktv. 47. § (6) bekezdése, amely így szól: *„A szakvéleményben jogkérdésben - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - nem lehet állást foglalni.“* Az új szabályozás elvi indokait a jogalkotó nem adta meg, és mivel egyelőre nem létezik felhatalmazó jogszabály, amely lehetővé tenné a szakértőnek jogkérdésben való véleményadást, még következtetni sem tudunk a módosítás okára.

Magam részéről nem tudok elképzelni olyan alapos indokot, amely a korábbi, általánosan elfogadott elvtől való távolodást megengedi. Székely kimondja, hogy a jogi állásfoglalás nem tartozik a szakértő feladatai közé, tehát ilyen teendőket a hatóság nem bízhat rá.¹⁶⁵ Erdei felveti, hogy a szakirodalom elutasító álláspontja mögött feltételezhetünk némi félténységet is. Külső nézőpontból a jogi ismeretek is különleges szakértelemnek minősülnek, s ha a jogász számára más irányú szakértelemnek közvetlen felhasználása tilos, ugyanúgy elvárhatja, hogy az ő szakterületére se hatoljanak be kívülről.¹⁶⁶ *„A mindennapi tapasztalat azt mutatja, hogy kiindulva a jog bizonyos elemeinek ismeretéből, sokan úgy vélik, értenek a joghoz“*, s néha egyes igazságügyi szakértők is így gondolkodnak. *„Aminthogy azonban a gombot óriási hozzáértéssel varró ruhagyári munkás még távolról sem szabó, a felületes vagy mindennapi*

---

¹⁶¹ Erdei, 1987. 53-66. o.

¹⁶² Szathmáry, 2015. 401-406. o.

¹⁶³ Tremmel, 2006. 136. o.

¹⁶⁴ Kovács,–Nogel, 2015.

¹⁶⁵ Székely, 1967. 117-118. o.

¹⁶⁶ Erdei, 1987. 38. o.

jogi ismeretek még nem jelentenek jogi szakértelmet. Az említett fellépés talán nem is féltékenység, hanem inkább féltés“ – írja a szerző.¹⁶⁷

Ezzel az érveléssel szemben felvethető lenne, hogy azon szakértők esetében, akik rendelkeznek jogi végzettséggel, kivételt lehetne tenni. Ez a hivatkozás azzal - a szakértő jogi megállapításainak megengedhetőségével szembeni legfőbb - indokkal vethető el, miszerint a szakértő számára nem azért tilos jogi kérdésben véleményt adni, mert nem ért hozzá, hanem azért, mert a hatóság nem ruházhatja át a saját feladatát a szakértőre. Márpedig a jogkérdés eldöntésére a hatóság, és csakis a hatóság hivatott.¹⁶⁸ Székely Jánost idézve: *„nem kerülhet sor szakértő igénybevételére jogi kérdésben. Arra vonatkozólag, hogy az ügyben jelentőséggel bíró bárminő jogszabály (törvény, rendelet, szabályrendelet, döntvény, stb.) létezik-e és mit tartalmaz, éppen a hatóság rendelkezik különleges szakértelemmel. Ha kétségei vannak, tudakozódnia kell, de szakértőt nem vehet igénybe.”¹⁶⁹*

Egyértelmű, hogy a szakértőnek a feladata ellátása során alkalmaznia kell a jogot, hiszen a szakmai és eljárási szabályok kötik őt. Ez azonban teljesen más, mint a jogkérdésben való véleményalkotás. Véleményem szerint a jogi kérdésben történő nyilatkozattétel tilalma a büntetőeljárásban leginkább az alábbi kérdésekben való nyilatkozatot jelenti:

- minősítési kérdések
- tényállási elemek jogszabály alá absztrahálása
- tényállási elemek, jogi szakkifejezése értelmezése
- eljárási szabályok megsértésére vonatkozó megállapítások
- bizonyítékok jogellenességére vonatkozó megállapítások
- bizonyíték relevanciájának megítélése
- bizonyítékok értékelése.

III.3.4. Igazságügyi szakértői tevékenységre feljogosítottak köre

Az Iszktv. meghatározása szerint az igazságügyi szakértői tevékenység a jogszabályban meghatározott követelményeknek megfelelő igazságügyi szakértő, illetve az igazságügyi szakértő munkáját segítő egyéb személyek által, a kirendelő hatóság, bíróság, ügyészség,

---

¹⁶⁷ Uo.

¹⁶⁸ Uo.

¹⁶⁹ Székely, 1967. 116. o.

rendőrség kirendelése vagy megbízás alapján, az Iszktv. által meghatározott szervezeti keretek között, jellemzően szakértői díj ellenében végzett, a hatóság eljárásaiban különleges szakértelmet igénylő tény vagy egyéb körülmény megállapítását vagy megítélését elősegítő részcselekmények összessége, így különösen a szakvéleményhez szükséges vizsgálatok elvégzése, a szakvélemény előkészítése, elkészítése és előterjesztése, valamint a hatóság kérésére annak kiegészítése és az ezekkel összefüggő valamennyi részcselekmény.¹⁷⁰

Igazságügyi szakértői tevékenységet – az eseti szakértő kivétellel - az erre feljogosított természetes személy, gazdasági társaság és szolgáltató, igazságügyi szakértői intézmény és igazságügyi szakértői intézet, igazságügyi szakértői testület, külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény, intézet és szervezet és a külön törvény szerinti Teljesítésigazolási Szakértői Szerv végezhet.

Az igazságügyi szakértő az igazságügyi szakértői tevékenységet önálló tevékenységként, egyéni vállalkozóként, társaság vagy szolgáltató tagjaként vagy alkalmazottjaként, illetve igazságügyi szakértői intézmény vagy igazságügyi szakértői intézet, igazságügyi szakértői testület vagy más szerv nevében végezheti.¹⁷¹

III.3.5. Az egyes szakterületeken működő szakértők szaktudásának határai

Az adott szakkérdés megválaszolására feljogosított szakértők szakértői területek besorolását a 9/2006. (II. 27.) IM rendelet tartalmazza.

Vannak olyan szakterületek is, amelyek esetében jogszabály – konkrétan a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló 282/2007. (X.26.) Korm.rendelet – meghatározza, hogy mely szervezetek jogosultak kizárólagosan, illetve elsődlegesen szakvélemény adására.¹⁷²

A rendeletben foglaltak betartása különösen fontos a szakvélemény hitelt érdemlősége szempontjából.

---

¹⁷⁰ Iszktv. 2. § 8. pont

¹⁷¹ Iszktv. 4. § (2) bek.

¹⁷² felhatalmazást az Iszktv. 139.§ ad

Több szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a kompetencia kérdéskörében speciális problémák merülnek fel az egyes szakterületeken. *„A kellő számú és megfelelő kompetenciával rendelkező szakértő hiányát a bíróságok és a szakértői intézmények egyre gyakrabban oldják meg a másik szakterületen működő szakértő önálló kirendelése helyett szakkonzulens, vagy társszakértő bevonásával. Ez szükségmegoldásnak elfogadható, de nem tekinthető szerencsés megoldásnak például a szakértői felelősség szempontjából“* – állapítja meg a Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoportjának Összefoglaló véleménye.¹⁷³

Kovács Gábor orvosszakértői szakterületre fókuszálva a konkrét, több szakterületet érintő adott szakkérdés megválaszolása tekintetében hiányzó kompetencia pótlása vonatkozásában arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyes speciális orvosi szakkérdések felmerülése esetén a szakkérdés megválaszolására alapvetően két megoldást létezik: a kirendelt igazságügyi orvostan szakvizsgával rendelkező igazságügyi orvosszakértő mellett 1. az adott klinikai szakterületnek megfelelően nyilvántartásban szereplő igazságügyi szakértő, 2. a területnek megfelelő szakorvosi szakvizsgával rendelkező szakorvos, mint szakkonzultáns bevonása.¹⁷⁴ A szerző szerint az első megoldás esetében nyilvánvaló, hogy a bevont klinikus igazságügyi szakértő mikénti eljárását, annak tartalmi, formai követelményeit és a kialakított szakértői vélemény jogi megítélését, annak bizonyítási eszköz mivoltát a jogszabályi háttér alapvetően meghatározza. Ebben az esetben a megfelelő klinikai szakterületre kijelölt orvosszakértő bevonására a jogszabályi felhatalmazás, sőt kötelezettség adott. Bevonása – eltekintve attól, hogy tisztázatlan, hogy a kirendelt szakértő ezt milyen formai követelmény betartásával tege meg – rendezettnek mondható. A problémát a gyakorlatban a megfelelő kompetenciával rendelkező klinikai szakterület megválasztása jelenti, tehát az, hogy mi is tekinthető a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 16/A.§ (2) szerinti „megfelelő klinikai szakképesítés”-nek?¹⁷⁵ E körben Kovács Gábor Erdei Árpád korábban hivatkozott álláspontjával ért egyet, miszerint ebben az eljáró szakértőnek kell döntenie, hiszen a szakismeret az igazságügyi orvostan szakorvos hiányzó rész-kompetenciáját hivatott pótolni. Álláspontja szerint helyes lenne, ha joganyag szerinti „megfelelő” klinikai szakképesítés megválasztása – adott, ésszerű szakmai határokon belül - az eljáró szakértő döntése volna.¹⁷⁶

---

¹⁷³ Molnár, 2014. 337. o. [megtekintve:2017.12.06.].

¹⁷⁴ Kovács, 2016. 655. o.

¹⁷⁵ Uo.

¹⁷⁶ Uo.

Kereszty Éva a kirendelés „hibái” közé sorolja, hogy az orvosi szakterületek specializációjában a jogalkalmazó esetenként tájékozatlan. A pszichiáter, a pszichológus, a neurológus közti különbség rendszeres tévesztése, heveny ittasság véleményezésére a krónikus függőséget kezelő addiktológus kirendelése, krónikus fájdalommal kapcsolatban idegsebész kirendelése a „klasszikus” hibák közé tartozik. Ugyanígy „keveredik” az ortopédia, a reumatológia, a traumatológia és az idegsebészet kompetenciája, és szinte soha nem kerül sor arra, hogy a későbbiekben várható állapotromlás vagy gyógyíthatatlanság tekintetében rehabilitációs vagy fizioterápiás szakorvos szaktanácsadói bevonását kérje a kirendelő.¹⁷⁷

III.3.6. Szakértő kirendelése

A bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, illetőleg szakvélemény adására feljogosított gazdasági, szakértői intézményt, vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet (a továbbiakban: szervezet), ha ez nem lehetséges, eseti szakértőt rendelhet ki szakértőként.¹⁷⁸ Ha a szakértő a közreműködést vagy véleménynyilvánítást jogosulatlanul megtagadja, rendbírsággal sújtható, és az okozott költség megfizetésére kötelezhető.¹⁷⁹

A szakértői kirendelő határozat tartalmi elemeire az Iszktv.¹⁸⁰ és a Be.¹⁸¹ is tartalmaz rendelkezéseket, az új Be.-ben ugyanakkor már nem találunk e vonatkozásban szabályokat. Véleményem szerint indokolt lenne, hogy az új Be. utaló szabállyal tegye egyértelművé a kirendelő határozat kötelező elemeit, vagy az Iszktv.-ből a jogalkotó helyezze át az egyes eljárási törvényekbe az erre vonatkozó szabályozást. Nem a valóságtól elrugaszkodott feltételezés az, hogy a kirendelő hatóság a kirendelő határozat megalkotásakor nem feltétlenül veszi kézbe az Iszktv.-t.

A büntetőeljárás során rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni. Ha a vizsgálat jellege szükségessé teszi, több szakértő is kirendelhető. Ez úgy is történhet, hogy a kirendelés csak a szakértői csoport vezetőjét jelöli ki, és feljogosítja őt arra, hogy a többi szakértőt bevonja. A

---

¹⁷⁷ Kereszty, 2012. 70.o.

¹⁷⁸ Be. 102. § (1) bek.

¹⁷⁹ Herke, 2014. 197. o.

¹⁸⁰ Iszktv. 45. § (2) bek.

¹⁸¹ Be. 100. § (1) bek.

hatályos Be. szerint a halál oka és körülményei, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni, ill. jogszabály más esetben is kötelezővé teheti több szakértő alkalmazását.¹⁸² A rendelkezéshez kapcsolódóan több eseti döntés is hivatkozható.¹⁸³

Ez a szabályozás az új Be.-ből kimaradt, az Indokolás szerint a javaslat mellőzi azon szakkérdések példálózó felsorolását, amelyek esetén kötelező a szakértő igénybevétele. A javaslat az eljáró szakértők számát illetően is szakít a Be. rendelkezéseivel, lévén az nem tekinthető büntetőeljárás specifikus kérdésnek. Tehát, az új büntetőeljárás törvény kifejezett felhatalmazás ellenére semmi akadálya nincs, hogy több szakértő kirendelésére kerüljön sor, különösen, ha jogszabály¹⁸⁴ vagy pl. az adott szakterületre vonatkozó szakmai szabály ezt megköveteli, illetve a kirendelő azt indokoltnak tartja.

A két vagy több szakértő bevonása (akár kötelezettség, akár a kiendelő döntésén múló opció), egyáltalán nem kifogásolható, legalábbis a szakvélemény hiteltérdemlősége szempontjából, hiszen a szakvélemény megállapításai meggyőzőbbé válhatnak. A kirendelő belátása alapján több szakértő egy kérdésre is alkalmazható. Ha a vizsgálat több szakértő közreműködésével történt, a szakvéleményben fel kell tüntetni, hogy melyik szakértő milyen vizsgálatot végzett.¹⁸⁵ Ha több szakértő azonos véleményre jut, a szakvéleményt közösen is előterjeszthetik (együttes szakvélemény),¹⁸⁶ több szakterülethez tartozó szakkérdésben a szakértők a véleményüket egyesíthetik (egyesített szakvélemény)¹⁸⁷. Hasonló szabályozást tartalmaz a Be. is.¹⁸⁸ Az új Be. ezt a rendelkezést nem tartalmazza, ami egyáltalán nem kifogásolható, hiszen indokolatlan a Szakv. rendelkezéseit megismételni.

III.3.7. Szakértő kizárása

A szakvélemény bizonyítékkénti felhasználásához elengedhetetlen, hogy olyan személy készítse, akivel szemben nem áll fenn kizárási ok. Az adott ügyben a kizárási ok hiánya a szakértő függetlenségének, pártatlanságának alapfeltétele. A büntetőeljárásban *„szakértőként nem járhat el,*

---

¹⁸² Be. 101. § (2) bek.

¹⁸³ Pl. BH1975. 553., BJD 3332., EBH2013. B.7. számú elvi határozata. Bővebben lásd: Idzigné, 2017. 27-42. o.

¹⁸⁴ Pl. a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendeletben szabályozott körben

¹⁸⁵ 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 11. § (1) bek. 1. mondat

¹⁸⁶ Iszktv. 2. § 3. pont

¹⁸⁷ Iszktv. 2. § 2. pont

¹⁸⁸ Be. 108. § (4) bek.

- a) aki az ügyben mint terhelt, védő, továbbá mint sértett, feljelentő vagy mint ezek képviselője vesz, vagy vett részt, valamint ezek hozzátartozója,
- b) aki az ügyben mint bíró, ügyész vagy nyomozó hatóság tagja járt vagy jár el, valamint ezek hozzátartozója,
- c) aki az ügyben tanúként vesz, vagy vett részt,
- d) a halál oka és körülményei vizsgálatánál továbbá a kihantolásnál az az orvos, aki a meghalt személyt közvetlenül a halála előtt gyógykezelte, illetve aki megállapította a halál beálltát,
- e) a szakértői intézmény és a szervezet szakértője, valamint a szakértői testület tagja, ha az a) pontban meghatározott kizáró ok a szakértői intézmény, a szervezet vagy a szakértői testület vezetőjével szemben áll fenn,
- f) a gazdasági társaság tagja, ha az a) pontban meghatározott kizáró ok a gazdasági társaság vezetőjével, vezető tisztségviselőjével szemben áll fenn, illetve, aki olyan gazdasági társaság tagja vagy alkalmazottja, amelynek tagja vagy alkalmazottja az ügyben már korábban eljárta,
- g) akit az ügyben szaktanácsadóként vettek igénybe,
- h) akitől elfogulatlan szakvélemény egyéb okból nem várható.¹⁸⁹

Témám szempontjából a Be. 103. § (1) bekezdés b), g), h) pontjainak részletesebb vizsgálatának van jelentősége.

A Be. 103. § (1) bekezdés b) pontjának elemzéséhez szükséges a Be. 103. § (2) bekezdésének egyidejű ismertetése is. Eszerint e kizárási ok alkalmazásában nem minősül a nyomozó hatósággal hivatásos szolgálati viszonyban álló személynek az, aki a rá vonatkozó jogszabályok alapján nem a nyomozó hatóság állományában teljesít szolgálatot.¹⁹⁰

2011. január 1. napjáig a Be. 103. § (1) bekezdés b) pontja így szólt: *„(szakértőként nem járhat el) aki az ügyben mint bíró, ügyész vagy nyomozó hatóság tagja járt vagy jár el, ezek hozzátartozója, valamint az ügyben eljárta vagy eljáró bírósággal, ügyészséggel, nyomozó hatósággal alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban lévő személy.”* A Be. 103. § (2) bekezdése szerinti kiegészítő rendelkezés korábban került a törvénybe, az azt beemelő 2006. évi CXVIII. törvény javaslatának általános indokolása szerint a rendőrség *„szervezetében hagyományosan működött és működik a klasszikus kriminalisztikai szakértés a bűnügyi technikai osztályok bázisán (...) ez a szakértelem a büntetőeljárások lefolytatásához nélkülözhetetlen (...)*

¹⁸⁹ Be. 103. § (1) bek

¹⁹⁰ A módosítást a 2006. évi CXVIII. törvény 3. §-a 2006. december 26. napjával emelte a törvénybe

összeférhetetlenség megszüntetése érdekében a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak (...) lehetőséget teremt igazságügyi szakértői intézménybe történő berendelésükre.”

A törvényjavaslat további indokolása szerint „Több éve húzódik a szakmai vita abban a kérdésben, hogy a nyomozást végző nyomozó hatósággal szolgálati vagy alkalmazotti viszonyban nem álló, azonban a Rendőrség állományához tartozó személyek kirendelését, vagyis az ügynevezett „átszakértést” a Be. hivatkozott kizárási szabálya lehetővé teszi-e vagy sem.” Az indokolás a Legfelsőbb Bíróság 72. BKv számú büntető kollégiumi véleményét idézte, melynek lényege az, hogy az adott nyomozó hatóság által nyomozott ügyben szakértőként járhat el a nyomozó hatóság más szervezeti egységénél alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban lévő személy.¹⁹¹ Az indokolás értelmében „a jogbiztonság követelményére tekintettel a Be. kizárási szabályának a pontosítása szükséges, a módosítás ezt hajtja végre.”

A 2011. január 1. napját megelőzően hatályos szabályozás tehát a nyomozó hatósággal, ügyészséggel, bírósággal alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban álló "szakértő" személyt - megdönthetetlen törvényi vélelemként - nem tekintette az ügyben pártatlannak, ezért a szakértői működésből kizárta. A Legfelsőbb Bíróság ezt a kizáró rendelkezést, szűkítő értelmezéssel tartotta követendőnek.¹⁹² Gárdonyi Gergely szerint a rendőrségi szakértők büntetőügyekben történő szakvéleményadásának kizárásával a hagyományos kriminalisztikai szakértést – hasonlóan a bűnügyi orvosláshoz - a rendőrség keretein belül tulajdonképpen halálra ítélték ezzel a lépéssel.¹⁹³

A 2011. január 1. napjától hatályos törvényszöveg - felismerve, hogy a szakértői pártatlanságot illetően a megdönthetetlen vélelem indokolatlan¹⁹⁴, és a szakértők egy bizonyos körének automatikus kizárása folytán az ítélkezés lassítása irányába hat - már nem zárja ki a szakértőt pusztán azon az alapon, hogy az ügyben eljáró bírósággal, ügyészséggel vagy nyomozó hatósággal alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban van. A jogszabály változása folytán a BKv

---

¹⁹¹ Legfelsőbb Bíróság 72. BKv „Az 1998. évi XIX. törvény 103. § (2) bekezdése értelmében a valamely rendőr-főkapitányságnál alkalmazásban vagy szolgálati viszonyban álló személy - egyéb kizáró ok hiányában - a más rendőr-főkapitányság, vagy a helyi nyomozó hatóságként eljáró (városi, kerületi, vízirendészeti) rendőrkapitányságok által nyomozott ügyekbe szakértőként bevonható. Nem kizárt a helyi nyomozó hatóság által nyomozott ügyben annak a személynek a szakértőkénti alkalmazása sem, aki azzal a rendőr-főkapitánysággal áll alkalmazotti vagy szolgálati viszonyban, amelynek az illetékességi területéhez a nyomozást végző rendőrkapitányság tartozik. Ez az értelmezés irányadó a vám- és pénzügyőrség nyomozó hatóságaira is.”

¹⁹² Büntetőeljárás jog I-III. Kommentár a gyakorlat számára. Utolsó frissítés 2017.05.31.

¹⁹³ Gárdonyi, 2010. 108. o.

¹⁹⁴ A korábbi szabályozás indokolásával szembeni ellenérveket lásd bővebben: Petrétai, 2013. 88-100.o.

72. sz. szerinti értelmezés tárgytalanná vált. Az ügyben eljáró bírósággal, ügyességgel, nyomozó hatósággal alkalmazotti viszonyban vagy szolgálati viszonyban álló szakértő esetleges elfogultsága az (1) bekezdés h) pontja szerint kezelhető.

A Be. 103. § (1) bekezdés g) pontja a szaktanácsadó igénybevételét tiltja. A szakértő és szaktanácsadó közös jellemzője, hogy mindketten különleges szakértelmüknek köszönhetik eljárási alanyiságukat. A szaktanácsadó segítségét azonban „csak” a bizonyítási eszközök felkutatásához, megszerzéséhez, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez vehet igénybe a hatóság, illetőleg az ügyész vagy a nyomozó hatóság valamilyen szakkérdésben felvilágosítást kérhet tőle. Erdei a célban mutatkozó különbséget tekinti az elhatárolás legfontosabb kritériumának, mert mind elméleti állásfoglalásokból, mind a tételesjogi megfogalmazásokból kitűnik, hogy a szaktanácsadó nem hoz létre bizonyítási eszközt, működése nem erre irányul.¹⁹⁵

Keretjellegű rendelkezés zárja ki a szakértőt az eljárásból a Be. 103. § (1) bek. h) pontja, mely szerint nem járhat el szakértőként, akitől elfogulatlan szakvélemény egyéb okból nem várható. A direkt elfogultság nem egy az egyben azonos azzal a helyzettel, amikor az elfogulatlanságra kötelezettől nem várható el az elfogulatlan magatartás tanúsítása. A „nem várható el” helyzete lehet akár olyan kényszerítő körülmény is, amikor a direkt elfogultság hiányának is meg kell hátrálnia a pártatlanság láttatandóságának követelménye előtt, éspedig a szakértés iránti bizalom megtartása érdekében.

III.3.8. Szakkonzultáns bevonása

Az előző oldalakon felvetődött, hogy amennyiben a szakértőnek az adott, konkrét szakkérdés megválaszolása tekintetében nincs meg a szükséges szakismerete, megoldásként szakkonzultáns bevonása is szóba jöhet. Kovács Gábor szerint a hiányzó részterület, a kompetencia pótlásának leggyorsabb módja a szakkonzultáns bevonása.¹⁹⁶

Az Iszktv. 2. § 14. pontja értelmében a szakkonzultáns a szakértői vélemény elkészítésében közreműködő, megfelelő szakismerettel rendelkező személy. Az Iszktv. 59. § (2) bekezdése értelmében a szakkonzultáns igénybevételéhez - ha a miniszter rendelete eltérően nem

---

¹⁹⁵ Erdei, 1987. 71. o.

¹⁹⁶ Kovács, 2016. 657. o.

rendelkezik - a szakértőnek be kell szereznie a hatóság hozzájárulását. Ha a szakvélemény elkészítéséhez személy vizsgálatára van szükség, és a hatóság a kirendelésben nem írja elő a szakkonzultáns személyéhez történő hozzájárulás kötelezettségét, a szakkonzultáns igénybevételéhez való hozzájárulást megadottnak kell tekinteni.

A gyakorlatban nem kirívóan ritka eset, amikor maga a kirendelő határozza meg a szakértő számára, milyen területről vonjon be szakembert szakkonzultánsként. Ez a gyakorlat meglátásom szerint alapvetően téves. A kirendelő nincs különleges szakértelem birtokában, hiszen éppen ezért von be szakértőt. Márpedig ebben az esetben a kirendelő csak azt ismerheti fel, hogy a szükséges különleges szakértelemmel nem rendelkezik, logikailag arra nem lehet képes, hogy azt megítélje, a kirendelt szakértő kompetenciája „mennyiben szorul” kiegészítésre. Egyetértve Erdei Árpád véleményével, annak eldöntése, hogy mi tartozik a szakértő kompetenciájába, maga a szakértő képes eldönteni,¹⁹⁷ illetve még a konkrét kérdés tekintetében megnyilvánuló kompetenciahiány esetében is valószínűbbnek mutatkozik, hogy a szakértő alkalmasabb a hiányzó szakterületi ismeret beazonosítására és megfelelő szakkonzultáns bevonására, mint amennyire erre a kirendelő hatóságnak lehetősége van.

Kereszty Éva szerint is aggályos, hogy esetenként a felek, hatóság megkérdőjelezzik a szakértő kompetenciáját abban, hogy ő tudja-e milyen szakorvos bevonása lenne indokolt, illetve a szakterületi szakosodást úgy fogják fel, hogy semmiféle átfedő ismeret nincs az egyes szakterületek között, vagy az általános, tájékozódó vizsgálatok szintjén sem képesek a szakértők a betegvizsgálatra. A bíróság részéről vagy az előzetes tájékozódás utáni kirendelés vagy pedig az igazságügyi orvosszakértő felhatalmazása a megfelelő szakkonzultáns bevonására elvárható lenne.¹⁹⁸

Kovács Gábor felhívja a figyelmet arra, hogy a szakkonzultáns intézménye tekintetében számos homályos, tisztázatlan kérdés merül fel. Nem határozza meg közelebbről a jog például azt, hogy a szakkonzultáns „szakmai segítsége” valójában milyen terjedelmű lehet. A szerző szerint nem tisztázott, hogy a bizonyításban milyen szerepe van, eljárási pozíciója hogyan definiálható, a szakkonzultáns szakismeretével nyújtott segítsége mire terjedhet ki.¹⁹⁹ Nem vezethető le az sem, hogy a szakkonzultáns végezhet-e, és ha igen milyen körben önálló vizsgálatot. Kérdéses,

---

¹⁹⁷ Erdei, 1987. 36. o.

¹⁹⁸ Kereszty, 2012. 70. o.

¹⁹⁹ Kovács, 2016. 657. o.

hogy a szakértői vizsgálatnál jelen lehet-e, abban milyen módon működhet közre. Ismert, hogy az igazságügyi szakértő rendkívül széleskörű irat megismerési joggal rendelkezik, hiszen jogosult és köteles az ügy iratait megismerni. A szakkonzultáns esetében komoly kételyeink támadhatnak, hogy a szakértő számára átadott iratokból, személyes adatokból mit és milyen körben ismerhet meg.²⁰⁰ A rendkívül hézagosan szabályozott jogi környezet alapján komoly kérdések vetődhetnek fel olyan esetekben, amikor az igazságügyi szakértő a szakkonzultáns megállapításával kényszerül pótolni a speciális szakismeret hiányát, azonban a szakvélemény arra alapított szakmai ténymegállapításai utóbb tévesnek bizonyulnak.²⁰¹ A szakkonzultáns felelőssége ez esetben kételyekkel értékelhető, míg a szakértői vélemény esetleges megalapozatlansága nehezen objektivizálható. Különös figyelmet érdemel a kérdés mivel a hibás szakkonzulensi vélemény megállapításaira épülő téves szakértői véleménnyel a szakértő kompetenciavésztést követ el. Indokoltan felvethető továbbá, hogy a téves szakkonzulensi véleményt egyáltalán hogyan észlelhetné a szakértő, ha az az eleve hiányzó kompetenciát pótolja?²⁰²

A felvetések egyáltalán nem korlátozhatóak az orvosi szakterületekre, így az idézett szerzők által kiemelt problémákat, kérdéseket általánosságban érvényesnek tartom a szakkonzultáns jogintézményére.

III.4. Szakértőkre és szakvéleményekre vonatkozó szabályozás vázlata nemzetközi viszonylatban

III.4.1. Európai Bizottság tagállamai szabályozásának általános jellemzői

A szakértői szerepvállalás vizsgálatát 2014-ben az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonyságát szolgáló európai bizottsága ²⁰³ (CEPEJ) vizsgálta, a jelentést 2014 szeptemberében tették közzé.²⁰⁴

---

²⁰⁰ Uo.

²⁰¹ Kovács, 2008. 258. o.

²⁰² Kovács, 2016. 658. o.

²⁰³ The European Commission for the Efficiency of Justice

²⁰⁴ The European Commission for the Efficiency of Justice : Study on the role of experts in judicial systems of the Council of Europe Member States
https://static1.squarespace.com/static/534f89eee4b0aedbe40ae270/t/558a6d15e4b0dfba0a2afcc8/1435135253774/3rev_2014_CEPEJ-GT-QUAL_RoleExperts_en.pdf (a továbbiakban: The European Commission for the Efficiency of Justice : Study 2014.) [megtekintve: 2018.01.02/2018.01.02.]

Mint ahogy a részletesebben elemzésre kerülő országok szabályozása esetén, e körben is alapvetően a szakértők és szakvélemények jelentőségére, szerepükre, státuszukra, illetve a működésükkel kapcsolatban kiemelt aggályos pontokra helyezem a hangsúlyt.

A tanulmány kiemeli, hogy a szakértők mindegyik vizsgált jogrendszerben az igazságszolgáltatás területén dolgozó döntéshozót²⁰⁵ segítik az ítélet meghozatalában akként, hogy segítséget nyújtanak a tények és bizonyítékok megértése körében.²⁰⁶ Egyes államokban elfogadott, hogy a szakértő tényeket állapít meg, mások csak a tények megállapításának elősegítését hangsúlyozzák. Az egyes államok jogi szabályozása eltér tekintetben is, hogy miként adják elő a szakértők a megállapításaikat. A legtöbb common law rendszerben a szakértők kereszkérdezése és közvetlen kikérdezése jellemző és az, hogy a vád és védelem maga határoz a szakértő igénybevételéről, az inkvizitórius rendszerekben pedig a szakértők hatósági (bírói) kirendelése jellemző.²⁰⁷

A különleges szakismerettel rendelkező, döntéshozót segítő szakértőkre egyébként különböző kifejezéseket használnak a tagállamok: forenzikus/törvényszéki szakértő (forensic expert), szakértő tanú (expert witness), szakértő-bíró (expert referee), bírósági szakértő (judicial expert), stb. A megnevezéseknek egyébként nem tulajdonít jelentőséget a dokumentum, alapvetően a szakértők státusza alapján ítéli meg a szakértői szerepkört az igazságszolgáltatási rendszerben.²⁰⁸ A szakértő által szolgáltatott bizonyítási eszköznek (bizonyítéknak) is több elnevezése ismert, Észtországból szakértői vélemény (expert opinion), Litvániában szakértői következtetések (expert conclusions), de Franciaországban pl. a szakértő „fajtajától” függ az elnevezés: lehet megállapítás (finding) vagy technikai vélemény (technical opinion) is.²⁰⁹

Valamennyi tagállamban elvárás, hogy a szakértő meghatározott standardok alapján adjanak véleményt, függetlenek legyenek, és megállapításaikat objektivitás jellemezze.²¹⁰

A tanulmány kitért a szakértők és a szakértői munka minőségének ellenőrzési lehetőségeire is. A legtöbb tagállamban nem létezik több tudományágat átfogó, általános értékelési rendszer.²¹¹

---

²⁰⁵ a common law rendszerben az esküdtszék, a civil law rendszerekben a bíró

²⁰⁶ The European Commission for the Efficiency of Justice : Study 2014. 3-4 [megtekintve: 2018.01.02.]

²⁰⁷ Uo.

²⁰⁸ The European Commission for the Efficiency of Justice : Study 2014.8. [megtekintve: 2018.01.02.]

²⁰⁹ Uo.

²¹⁰ The European Commission for the Efficiency of Justice : Study 2014. 23. [megtekintve: 2018.01.02.]

²¹¹ 35 megkérdezett tagállamból 26 válaszolta ezt a kérdésre. Valamiféle multidiszciplináris rendszer működését erősítette meg viszont Finnország, Svédország, Litvánia, Hollandia, Monaco és Azerbajdzsán

Vannak olyan államok, ahol a szakértőket a bíróságok értékelik. A szakértő személyének értékelését ismerő rendszerekben ugyanakkor nem mindig formalizált eljárás keretében történik meg az értékelés, Norvégiában pl. a bírák informális úton osztják meg egymással tapasztalataikat. Franciaországban a rossz bírói értékelést szerző szakértőt akár törölhetik is a szakértői névjegyzékből. Ausztiában a szakértők kinevezése 5 évre szól, és amikor ennek a periódusnak a meghosszabbítását kezdeményezik, a névjegyzéket vezető hatóság megkeresi a bíróságokat, hogy nyilatkozzanak a szakértő véleményeinek minőségéről és arról, betartotta-e az eljárási határidőket. Hollandiában minden egyes ügy lezárásakor a bíró egy adatlapon értékeli a szakértő munkáját.²¹² Valódi visszajelzést az államok kis hányadában kap a szakértő a saját teljesítményéről.

III.4.2. Az Amerikai Egyesült Államok és Egyesült Királyság szakértőkre vonatkozó szabályozása

Az angolszász területeken működő vádelvű, vagy más néven akkuzatórius eljárás az egymással szemben álló egyenlő felek jogvitája.²¹³

Fő strukturális jellemzői a következők:²¹⁴

- A tényeket egy komplex meggyőzési folyamaton keresztül bizonyítják.
- A döntéshozó, azaz az esküdtszék jogilag képzetlen, laikus személyekből áll, mérlegeli az előadásokat és dönt a büntetőjogi felelősségről.²¹⁵
- A felek irányítják a bizonyítékok előterjesztésének folyamatát.
- A vádnak rendkívül magas bizonyítottsági követelményeknek kell megfelelnie („ésszerű kétséget kizáróan”).

A common law²¹⁶ jogrendszerre a mai napig az esküdtszéki ítélet ítékezés jellemző. Angliában manapság már nem rendelkezik régi befolyásával: a polgári ügyekben eljáró esküdtszék jelentősége gyakorlatilag megszűnt, a büntetőügyekben eljáró esküdtszék szerepe pedig

---

²¹² The European Commission for the Efficiency of Justice : Study 2014. 25. [megtekintve: 2018.01.02.]

²¹³ Király, 2003. 30. o.

²¹⁴ Fantoly, 2012. 27. o.

²¹⁵ Goodpaster, 1987. 119

²¹⁶ A common law ("közönséges jog") alapú jogrendszer egyik fő jellemzője és egyben megkülönböztető jegye a civiljogi jogrendszertől a precedens, azaz a stare decisis – az ítéleteken alapuló jog. A bíró alkotja jog lényege, hogy a egyes konkrét esetekből állapít meg jogszabályt a bíró, ezáltal jön létre egy általában íratlan szokásjogon alapuló vagy írott, az eldöntött ügyekről készült jelentésekben megtestesülő szokásjog, mely felépíti a jogrendszert. A jogszabályok nem öltének kodifikált formát, a jogszabályokat nem a szuverén alkotja meg, hanem a bíróság. A common law jogrendszer Angliában fejlődött ki a legteljesebb formájában, és a Brit Birodalom egykori gyarmatain terjedt el – kivéve Máltát, Skóciát, Az Egyesült Államokban Louisianát és Québec-et – ezért is hívjuk angolszász jogrendszernek.

jelentősen csökkent az igazságszolgáltatás ügyterhének visszaszorítását célzó reformok által.²¹⁷ Az esküdtszék legnagyobb hatását vitathatatlanul az Egyesült Államokban érte el. Bár az évek során az USA-ban is sok kritika érte az esküdtszéki bíraskodás rendszerét (például gyakran nem a jog szellemének megfelelően születtek a döntések, személyes szimpátia, az esküdtek erkölcsi értékrendje is szerepet játszott az ítélethozatalban), ennek ellenére az esküdtszék megőrizte az ítélezésben betöltött lényegi szerepét.²¹⁸

A bíró elsősorban azért van jelen az esküdtszéki tárgyaláson, hogy az esküdtek számára vitás jogi kérdéseket tisztázzon, illetve – Angliában – záróbeszédében a felek perbeszédeit követően összefoglalja a bizonyítási eljárás eredményét az esküdteknek, mielőtt azok az ítélethozatalra visszavonulnak.²¹⁹ Ezen összegzés által a bírónak nagy befolyása van az ítéletre. A common law típusú eljárási rendszerben a bíró a bizonyítékok befogadását jelzi: kapushoz hasonlítható szerepet játszik abban, hogy megakadályozza, hogy az irreleváns vagy félrevezető, illetve jogellenesen beszerzett bizonyítékok az esküdtszék értékelésének tárgyává váljanak.²²⁰

Angliában a bizonyítási eljárás során az esküdtszék sokszor éri az a kritika, hogy olyan kérdéseket dönt el, amely szakértői feladat lenne. Ez a rendszer a tanúvallomásokat fontosabbnak tartja a szakvéleményeknél, kevésbé érdemi szerepet kapnak a bizonyításban. A bíró dönti el, hogy az adott szakértő tehet-e vallomást a tárgyaláson, hallhatják-e az esküdtek, és a szakvélemény felhasználható-e bizonyítékként. Az amerikai rendszer a felek autonómiájából indul ki: a büntetőeljárás során mindkét fél szabadon dönthet arról, hogy a tárgyaláson igénybe vesz-e szakértőt vagy sem, azaz az esküdtek döntését elősegíti-e a szakértői bizonyítással.²²¹

Összességében elmondhatjuk, hogy az angol bíró jobban uralja a bizonyítási eljárást, és amerikai kollégájával ellentétben akár órákon keresztül is lehetősége van arra, hogy az esküdtszék a tényekről és a releváns törvényi rendelkezésekről kioktassa.²²² Amerikában sok helyen kifejezetten tiltják, hogy a bíró a bizonyítékokat értékelje. Ennek alapja az a vélekedés, hogy a tények megítélésére egyedül az esküdtszék jogosult. Még ahol a bírónak lehetősége is van erre, ott is figyelnie kell, hogy a bizonyítékok mérlegelése, értékelése ne egyoldalúan

---

²¹⁷ Fantoly, 2012. 104. o.

²¹⁸ Uo.

²¹⁹ Fantoly, 2012. 111. o.

²²⁰ Kengyel, 2011. 202. o.

²²¹ Fantoly, 2012. 115. o.

²²² Fantoly, 2012. 117. o.

történjen.²²³ Mindazonáltal az amerikai rendszerben a bíró joga dönteni abban a kérdésben, hogy az ügyben van-e helye szakértői bizonyításnak, elősegíti-e ez azt, hogy az esküdtek teljes képet kapjanak a releváns tényekről.²²⁴

Az Amerikai Egyesült Államokban a bizonyításra vonatkozó szabályokat a Szövetségi Bizonyítási Szabályok - Federal Rules of Evidence (a továbbiakban: FRE) tartalmazza.²²⁵ A FRE alapján a bizonyítékok – köztük a szakértői vélemény – elfogadhatóságáról történő döntés a bíróság feladata, célja pedig annak megakadályozása, hogy az esküdtek olyan információhoz jussanak olyan tényekre vonatkozó információkról, amelyek alkalmasak arra, hogy jogellenes vagy téves döntést eredményezzenek.

A bizonyítékok elfogadhatóságáról lehetőség szerint már a tárgyalást megelőzően dönt (így az esküdtszék nem ismerheti meg az adott bizonyíték tartalmát, így nem tudja befolyásolni a döntést). Kivételesen a bizonyítékok kizárásáról közvetlenül a tárgyaláson is dönthet a bíróság. A szakértői vélemények az Egyesült Királyság bizonyítási rendszerének is szerves részei. A szakértő által szolgáltatott bizonyítékra ugyanakkor kétélű fegyverként tekintenek a legtöbben: egyrészt, a tudományos bizonyítékok lehetővé teszik a legkomolyabb bűncselekmények felderítését, ám a hatékony, erős gyógyszernek mellékhatásai is vannak.²²⁶ Mivel a büntetőügyekben általában, ha szakértői vélemény áll rendelkezésre, a szakvéleményt tekintik a jogalkalmazók a legszilárdabb bizonyítéknak, a téves szakvélemény önmagában – az egyébként minden tekintetben jogszerű eljárásban – okává válhat a téves ítéletnek.²²⁷

Az amerikai és angol jogrendszer eltérő álláspontot képvisel arról, hogy a szakértő véleményt nyilváníthat-e abban a kérdésben, amelyben a végső döntést (az eljárás fő kérdését) a bíróságnak kell meghoznia. Az amerikai jog felhatalmazza a szakértőt, hogy a per végső kérdésében állást foglaljon, ettől a szakvélemény maga nem lesz kifogásolható.²²⁸ Ezzel ellentétben az angol szabályozás, ahol szigorúan tilos a szakértőnek a per végső kérdésére vonatkozó nyilatkozatot tenni. A szakértő nem veheti át a bíró vagy esküdtszék szerepkörét.²²⁹

---

²²³ Fantoly, 2012. 119. o.

²²⁴ Vidmar, 2000. 100.

²²⁵ <https://www.law.cornell.edu/rules/fre> [2017.12.30.]

²²⁶ Roberts, 2017. 1

²²⁷ The Law Commission, *The Admissibility of Expert Evidence in Criminal Proceedings in England and Wales - A New Approach to the Determination of Evidentiary Reliability - A Consultation Paper*, London, 2009. p. 85

²²⁸ FRE 704a

²²⁹ *Philips and others v Symes and others* EWC 2330 82005)

Az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok rendszere hasonló követelményeket támaszt a szakértői vélemény elfogadhatósága iránt, ezeket az alábbi táblázat foglalja össze:²³⁰

	Egyesült Királyság	Amerikai Egyesült Államok
A szakértő alkalmazásának indoka	A bíró vagy esküdtszék számára biztosítsák a következtetéseik pontosságához szükséges szaktudást /R. v Turner AB834 (1975)/	A szakértői bizonyítás azon alapszik, hogy a szakértő tudása segíteni fog a ténybíróknak a bizonyíték megértésében vagy a kérdéses tény megállapításában. / FRE 702a./
A szakértő képzettsége	A szakértő képesítéssel rendelkezik olyan bizonyíték szolgáltatására, amelyet a bíróság önmaga nem tud megítélni, mivel különleges végzettség, képesség vagy tapasztalat szükséges hozzá. / Folkes v Chadd (1782) Douglas' King's Bench Reports, 3, 157/	A szakértő tudás, képesség, tapasztalat vagy végzettsége alapján van képesítve. / FRE 702a./
Bizonyíték elfogadhatósága	A szakértő által szolgáltatott bizonyítéknak olyan részletesnek kell lennie, hogy a bíró képes legyen megítélni annak megalapozottságát. / Lásd: www.jspubs.com/fs/02.pdf [2017.12.26]/	A szakvélemény elegendő tényen vagy adaton kell nyugodnia, megbízható elveken és módszereken kell alapulnia, a szakértőnek az elveket és módszereket az ügy tényeinek megfelelően, hitelt érdemlően kell alkalmaznia. / FRE 702 b-d./

(1. sz. táblázat. Készítette: dr. Nogel Mónika)

Mindkét rendszerben kötelessége a bíróságnak, hogy mérlegelje a szakértő által szolgáltatott bizonyíték súlyát és bizonyító erejét. A FRE 703. szakasza szerint a szakértő felhasználhat olyan adatokat, amelyet más szakértők tettek közzé. Az Amerikai jog tradicionálisan a dolgozat későbbi fejezetében részletesen ismertetésre kerülő elfogadhatósági teszt alapján ítéli meg a szakértői vélemény elfogadhatóságát.²³¹

A szakértő kötelezettségeivel foglalkozó joganyag sokkal részletesebb az Egyesült Királyság jogában, mint az Egyesült Államokban. Az angol joggyakorlat a szakértő bíróság felé fennálló kötelezettségeinek teljesítését fontosnak tartja, ugyanakkor előírja, hogy a szakértőnek függetlennek és pártatlannak kell maradnia, továbbá, a szakértői véleményben nyilatkoznia kell arról, tisztában van a kötelezettségeivel és be is tartja azokat. Összehasonlításként említendő az amerikai szabályozás, ahol a FRE formálisan nem definiálja a szakértő kötelezettségeit, még a függetlenségre vonatkozó előírást sem tartalmaz.²³²

²³⁰ Huyghe,– Chan, 2013. 15.

²³¹ Daubert v Merrel Dow Pharmaceuticals US 579 (1993), General Electric Co v Joiner 522 US 136 (1997), Kumho Tire v Carmichael 526 US 137 (1999)

²³² Huyghe, – Chan, 2013. 16.

IV. A SZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ ELVÁRÁSOK SZIGORODÁSA

IV.1. A tudományosság iránti igény alapjai

Mind az angolszász, mind a kontinentális gondolkodás és fogalomrendszer egyetért abban, hogy a bűnüldözés tudományosan megalapozott tételei, módszerei rengeteg, a természet- és társadalom (azon belül a viselkedéstudományok) körébe tartozó diszciplínából erednek és kerülnek továbbfejlesztésre.²³³ A bűnüldözés (a kriminalisztika), mint tudomány térnyerése és elfogadottsága bizonyítja egyrészt a (civilizált) társadalmak hajlandóságát arra, hogy a problémák megoldásában – szemben a századokkal elelőtti tudománytalanságokkal, babonákkal – a tudományra és a technológiára támaszkodják, másrészt abbéli meggyőződését, hogy a tárgyi bizonyíték és a gyakran hozzá kapcsolódó szakértői vélemény minden más bizonyítéknál és vallomásnál nagyobb bizonyító erővel rendelkezik.²³⁴

A bűnüldözés tudományában meghatározó elem a természettudományokból ismert összefüggések, szabályszerűségek hasznosítása a konkrét jogi esetekre.

A szakértő megismerési tevékenységének kereteit a különleges szakértelme adja meg. A megismerés módszere maga a szakértői vizsgálat és annak módszere. A szakértői megismerés módszerei nem függetlenek a szaktudományok módszereinek fejlődésétől, sőt, leginkább azok által determináltak.

Szántó I. József kiemeli, hogy a szaktudáson kívül a szakértői ismeretanyag nemcsak a jogi ismereteket foglalja magában, hanem egy szélesebb körű, interdiszciplináris ismeretanyagot is, „olyan tudományágakat, amelyek különféle területeken egyaránt alkalmazást nyernek (matematika, mérésstan, rendszerelmélet, azonosítás-elmélet, informatika stb.)”²³⁵

Molnár József a büntetőeljárásbeli bizonyítás során alkalmazott tudományokat a következő csoportokba sorolja az alaptudományhoz fűződő viszonyuk alapján:

1. Kifejezetten bűnüldözési célokra létrehozott technikák, amelyek egyértelműen krimináltechnikai szakágnak tekintendők. Ide tartoznak a klasszikus kriminalisztikai

---

²³³ Tremmel, et al. 2009. 442. o.

²³⁴ Uo.

²³⁵ Szántó, 1999. 3. o.

területek: a bűnügyi nyomtan (traszológia), a daktiloszkópia, a kéz- és gépirásvizsgálatok, a személyazonosítás külső ismérvek alapján; ezen kívül többnyire ide sorolják az igazságügyi fegyverszakértést.

2. Alapvető kriminalisztikai jellegüket elismerő, de a viszonylagos különállásukat fel nem adó technikák. Az igazságügyi orvostan például az igazságszolgáltatás céljára végzi tevékenységét, alakítja módszereit.
3. Azok a technikák, amelyek önállóságukat fenntartják, emellett azonban tapasztalataikat felhasználják a krimináltechnika területén is. Jellemzően ez vonatkozik az igazságügyi fizikára, kémiára stb.²³⁶

A szakértő saját tudományos területére vonatkozó ismeretei segítségével valamely egyedi jelenség igazságszolgáltatási szempontból lényeges összefüggéseit tárja fel, amelynek során alkalmazza a tudomány által helyesnek ítélt módszereket.”²³⁷ Ez jellemzően a mindennapi gyakorlatban alkalmazott eljárások ellenőrzési kötelezettségét jelenti. Az egyes diszciplínák megítélése során azonban a rendelkezésre álló módszerek általában is vizsgálandók, ennél fogva a tudományos módszer kritériumaiból tudunk kiindulni.

A tudományos elvekhez való ragaszkodás konkrét előnyökkel jár: képessé válunk általuk megbízható megállapításokat tenni a bizonytalan információhalmazból. Amennyiben a szakértői gyakorlat ezen elvekhez igazodik, a szakértői módszerek megbízhatósága is nőni fog. A jogi követelmények megfogalmazása és a bizonyítékok iránti bizalom egyrészt attól függ, hogy az adott szakterületen mennyire megbízható tudományos módszertant alkalmaznak a szakértők, másrészt attól, hogy az adott szakterület képviselői mennyiben képesek ezeket a megbízható módszereket hibák és a megállapítások helyességét torzító tényezők kizárásával alkalmazni.²³⁸

Az objektív tudományos módszerek célja a szigorú protokollok megalkotása és a felismerések torzítására és találgatásokra hajlamos emberi tényező elleni védekezés. Elképzelhetetlen, hogy a tudósokra ne gyakoroljon hatást a kultúra, a társadalom és személyes eszmerendszerük, amelyek hatással vannak arra, hogyan vonják le következtetéseiket a munkájuk során. A tudomány még mindig emberi törekvés, és minden, ami hat az emberre, hatással lesz a tudományra is. Az egyének formálják az elveket, a tudományos módszer nem tudja elszakítani

---

²³⁶ Molnár, 1995. 201–216. o.

²³⁷ Erdei, 1987. 112. o.

²³⁸ NRC-jelentés 111.

a tudományt az emberi faktortól. Márpedig ha az ember nem tévedhetetlen, akkor a tudomány sem az.²³⁹

A szakértői módszerekkel kapcsolatban a leggyakrabban az a probléma merül fel, hogy a vizsgálati módszerek egy része sosem esett át objektív teszteken, illetve ha átestek, a kimutatott tévedések aránya magasnak bizonyult. A szakvélemény végkövetkeztetése ugyanakkor még abban az esetben is lehet hibás, ha a szakértő megbízható technikát alkalmazott.

A 2000-es évektől formálódó, e tekintetben nagyjából egységesnek mondható angolszász irodalom szerint a szakértői tevékenység minőségét alapvetően az határozza meg, hogy a szakértők milyen szervezeti keretek között végzik a munkájukat. Roger Koppl nyolc olyan kritériumot azonosított, amely veszélyezteti a megfelelő minőségű szakértői tevékenység végzését:²⁴⁰

1. A bűnügyi laboratóriumok monopolhelyzete. Az államok többségében egy adott szakkérdésben egyedülként eljáró laboratóriumok eredményeit nem lehet objektíven felülvizsgálni.
2. A bűnügyi laboratóriumok függése a nyomozóhatóságoktól (szervezeti- és anyagi függés).
3. Gyenge minőség-ellenőrzés.
4. A szakértők a szakkérdés megválaszolása szempontjából irreleváns, a büntetőeljárásban relevanciával bíró információkhoz is hozzájutnak.
5. Az analízist és a következtetés levonását ugyanaz a személy végzi.
6. A kriminalisztikai szakember tanácsadók hiánya. Sok esetben csak a vád oldalán van meg a lehetőség a bonyolult szakvélemények megmagyarázása, a védelem legtöbbször nem tud olyan független szakembert megkérdezni, aki elmagyarázhatná a szakvéleményt.
7. A kriminalisztikai szakember tanácsadók szakmai kompetencia-hiánya. A kevés számú tanácsadó nem megfelelő tudással van felvértezve.
8. A bűnügyi laboratóriumok állami tulajdonban vannak, sok esetben a rendőrség vagy más belügyi szerv szervezeti egységébe tartoznak.

---

²³⁹ Pyrek, 2007. 241

²⁴⁰ Koppl, 2005. 260-261.

A téves ítéleteknek a szakértői tevékenységgel összefüggő okai közül Fenyvesi Csaba az alábbiakat emeli ki:²⁴¹

- a) A forenzikus nyom és anyagmaradvány minták (bűnjelek, corpus delictik felkutatása, rögzítése, begyűjtése és sértetlen, keveredés- és szennyeződésmentes őrzése során elkövetett hibák (pl. chain of custody = felügyeleti lánc szabályainak megsértése).
- b) A minták vizsgálata, összehasonlítása során elkövetett hiba.
- c) Helytelen következtetések levonása (gondatlanság vagy megfelelő mélységű szakértelem hiányában).
- d) A szakértői vélemény hatóság általi téves értelmezése.
- e) A szakértők – hatóság általi befolyásolása miatti – hibázása.
- f) A tudományosan elfogadott – világsztenderd – álláspont volt helytelen, ami a szakvélemény készítésekor még nem volt ismert (új tudományos eredmények felülírták a kroábbi ismereteket).

Wolf szerint pedig a módszerek alkalmazásában vétett hiba nagyon gyakori. Ilyen hibák között említi:²⁴²

- a jelenség magyarázata tekintetében való tévedés,
- azon adatok elvetése, amelyek nincsenek összhangban a feltételezéssel,
- a hibák meghatározásában vétett tévedés.

Fentiekből is látható, hogy a szakértői bizonyítás elméleti problematikájának érzékeny pontja a szakértő (vizsgálati) módszer kérdése. Az elvi követelmény az, hogy a módszer legyen korszerű, célravezető és hatékony.²⁴³ E követelmények tartalmára nézve a szakemberek és jogalkalmazók, kutatók külnféle álláspontokat alakítottak ki. Ezek tételes ismertetése és vizsgálata elengedhetetlen ahhoz, hogy meghatározzuk, pontosan milyen feltételek meglétét kíván meg jelenleg a jog a szakértői módszerek tekintetében, illetve – ha szükséges – milyen irányba fejleszthetők ezek a követelmények a szakértői vélemények hiteltérdemlőségének biztosítása érdekében.

---

²⁴¹ Fenyvesi, 2017. 181. o.

²⁴² Wolf, 2002. 37.

²⁴³ Bócz, 2008. 122. o.

IV.2. A szakvéleményekkel szemben támasztott követelmények szigorodása az angolszász jogterületen

IV.2.1. Szakvéleményekkel összefüggő elvárások és reformok az Amerikai Egyesült államokban

Az igazságszolgáltatás tévedései, vitatott bírósági döntések az angolszász területeken felkeltették az büntetőeljárásokban folytatott szakértői bizonyítás felülvizsgálatának igényét.²⁴⁴ 2018 elejéig összesen 354 ügyben került sor a korábbi bűnösítő ítélet megváltoztatására, azon az alapon, hogy fény derült a korábbi ítélet hibáira.²⁴⁵ 2009-ben az első 232 szabadlábra helyezett ügyének áttekintését követően végzett kutatás azt állapította meg, hogy 156 esetben vett igénybe a bíróság szakértői bizonyítást, és a szakvélemények 60% volt aggályos.²⁴⁶

Amerikában a szakértői bizonyítékok és szakértői bizonyítás helyzetében a 1990-es évektől gyökeres változásnak történtek. Michael J. Saks véleménye szerint: „*habár a szakértői bizonyítékok elfogadhatóságának vizsgálata formálisan már létezett a különböző igazságszolgáltatási rendszerekben, ritkán alkalmazták ezeket az állam által előterjesztett bizonyítékok ellenőrzésére.*”²⁴⁷ A korábban bizonyítékként automatikusan elfogadott szakvélemények megkérdőjelezése egy olyan korszakban indult be, amikor a tudomány és technika rohamos fejlődésen ment át. Mike Redmayne professzor 2001-ben megjelent „Expert Evidence and Criminal Justice” című művében figyelmeztetett bizonyos szakterületeken készült bizonyítékok megbízhatatlanságára.²⁴⁸ 2006-ban egy kutatási jelentés az alábbiakat állapította meg: „*A technológiára vonatkozó előrejelzéseink alapján meg kell állapítanunk, hogy nincs arra utaló jel, hogy a rohamos technológiai fejlődés lelassulna (...) Ennek a ténynek alárendelve folytatódik a globális média, az internet alapú kapcsolattartás és tudományos konferenciák trendje, ahogy az új fejlesztések és az egyre érzékenyebb berendezések és technológiák keresztezése, összehangolása.*”²⁴⁹

Az új szemlélet és lehetőségek lehetőséget nyújtottak arra is, hogy feltáruljanak a téves ítéletek és azok okai is.

---

²⁴⁴ Grósz, 2013. 9. o.

²⁴⁵ <https://www.innocenceproject.org/cases/> [2018.04.16.]

²⁴⁶ Brandon,– Neufeld, 2009. 12.

²⁴⁷ Saks, 2009. 94

²⁴⁸ Redmayne, 2001. 98-99.

²⁴⁹ Silberglitt, et al., 2002

IV.2.1.1. A „CSI-hatás”²⁵⁰

Az elmúlt 10 évben megszorodott azoknak a tudományos közleményeknek a száma, amelyek felhívták a figyelmet a média igazságszolgáltatásra gyakorolt erősödő hatására.²⁵¹ Az angolszász szakirodalomban különös hangsúlyt kapott az ún. CSI-effektus kérdésköre, amely a „CSI: A helyszínelők” és hasonló, bűnügyi sorozatok hatásának vizsgálatára fókuszál. Ezek a sorozatok sok esetben irreális képet festenek le a nyomozók és szakértők mindennapi tevékenységéről, ideértve a kitalált karakterek által alkalmazott technikát, eszközeiket, módszereiket és lehetőségeiket. A televízió képernyőjén megelevenedő ügyek órákon belül megoldódnak, a szakértők a bonyolult technológiai analízist percek alatt, 100 % pontossággal végzik el. A bírósági tárgyalásokon a szakértők mindig teljes bizonyossággal, helyesen nyilatkoznak arról, hogy a helyszínen fellelt bizonyíték miként köthető a terhelthez vagy milyen okból zárható ki a kapcsolat közöttük, és a legtöbbször a bíróság a szakértői közreműködésre hagyatkozva hihetetlen gyorsasággal hozza meg az ítéletét, amelynek helyességéhez kétség sem férhet.²⁵²

Az USA-ban tudományos kutatásokat folytattak a bűnügyi sorozatoknak a közvéleményre és az igazságszolgáltatás szereplőire gyakorolt hatásairól is. Kiemelendő, hogy az angolszász rendszer esküdtzéki rendszerére figyelemmel a „laikus” elemre gyakorolt hatásnak is befolyása van az ítélezésre. A CSI-hatás körében – többek között – az alábbi sémák ítélezési folyamatba történő beépülését szokás kiemelni:²⁵³

- A tudományos bizonyítéknak túlzott jelentőséget tanúsítanak.
- Irreális bizonyítóerőt várnak el a bizonyítékoktól.
- A bűnügyi technikust, szakértőt az „igazság harcosának”, tévedhetetlennek tekintik, nem veszik észre az ellentmondásokat véleményükben.
- Mennyiségileg és minőségileg is eltúlzott bizonyíték prezentálását várják el a vádhatóságtól.

---

²⁵⁰ A Cole és Dioso-Villa a fogalom megjelenését a Times magazin egy 2002-ben megjelent cikkhez köti, amely azt sugallta, hogy a CSI-sorozat képes megváltoztatni a laikusok elképzelését arról, hogyan működik a forenzikus tudomány művelése. Cole, 2011. 20.

²⁵¹ Lásd bővebben: Csehi, et al., 2014

²⁵² NRC- jelentés. 48.

²⁵³ Chin, - Workewych, 2016. [megtekintve: 2018.01.01]

További jelentős hatás lehet, hogy az érintettek a sorozatok hatására elképzelhetetlennek tarthatják, hogy emberi hibán kívül másra is visszavezethető legyen a szakértői vélemények közötti különbözőség, hiszen a képernyőn ilyesmi csak akkor fordul elő, ha manipulálják a bizonyítékot.²⁵⁴

Jogász egyesületek ülésein és bírósági ítéletekben is felbukkant a CSI-hatás elemzése. Utóbbira példa a Cooke-ügy²⁵⁵, amelyben a megkérdőjelezték a vád által előterjesztett tíz, különböző kriminalisztikai bizonyítékot, arra hivatkozással, hogy a bizonyítékok egy részének begyűjtése irreleváns volt. Az államügyész úgy érvelt, hogy az ilyen mennyiségű bizonyíték esküdtszék elé tárása két okból volt szükséges, egyrészt, hogy lássák, milyen alapos nyomozást folytattak, másrészt, hogy ellensúlyozzák az esküdtszék megemelkedett elvárásait, amelyet a CSI-hatás miatt támasztanak az ügyészséggel szemben.²⁵⁶ Érdekesség, hogy a bíróság ítélete kimondta, hogy tudományos bizonyítékok nem támasztják alá a CSI-hatás létezését, ugyanakkor nem tagadta saját tapasztalatát arról, hogy az esküdtek magasabb elvárásokat támasztanak a váddal szemben a bizonyítékok mennyiség és minősége terén.

A jogalkalmazók (köztük esküdtek) körében végzett kutatások arra keresték a választ, hogy valós-e a feltevés, hogy a sorozatoknak köszönhetően a irreális elvárásokat támasztanak a tudományos bizonyítékok mennyiségével, minőségével és hozzáférhetőségével kapcsolatosan.²⁵⁷

A kutatásokat összefoglalva²⁵⁸, azok nem támasztották alá, hogy ténylegesen tetten érhető lenne a bűnügyi sorozatok által gyakorolt hatás az ítélethozatal körében. Egyes szerzők azt hangsúlyozzák, hogy a bizonyítékok értékelésének változása nem a sorozatokra, hanem egy szélesebb hatókörű kulturális fordulatra vezethető vissza, a technika és tudomány forradalmára, amit „tech-effektusnak” is lehet nevezni.²⁵⁹

Meglátásom szerint ugyanakkor, ahogy a döntéshozókra saját élettapasztalataik is hatnak az ítélezés során, úgy befolyásolhatja őket a kriminalisztikáról és jogról alkotott képük is,

---

²⁵⁴ Podlas, 2016. 13.

²⁵⁵ State v. Cooke, 914 A.2d 1078 (Del.2007)

²⁵⁶ A bíróság megállapította, hogy az ügyészség a 22-es csapdájába került, mivel ha nem gyűjt elég bizonyítékot a vád alátámasztására, azt is lehet kritizálni, míg ha sokféle bizonyítékot gyűjt be, az is támadásra ad okot.

²⁵⁷ Patry, et al., 2008.

²⁵⁸ Smith, at al., 2006. 5-10.

²⁵⁹ Shelton, 2006. 5.

amelyet a bűnügyi sorozatok festenek. Ezek a hatások ugyanakkor természetüknél fogva olyanok, amelyek tudományosan aligha bizonyíthatók.

Mindenesetre, a CSI hatás egyik fontos következménye, hogy a laikusok (értsd: nem szakértők) nyitottabbá váltak az igazságszolgáltatás kérdéseire, a szakértői tevékenység, az abban rejlő hibalehetőségek pedig reflektorfénybe kerültek.

IV.2.1.2. A „junk science” száműzésére tett első lépések

A junk science („bóvli tudomány”/„tudománytalan tudomány”) fogalom az 1980-as évek végén – 1990-es évek elején jelent meg az angolszász irodalomban. Peter Huber így fogalmaz: a „bóvli” tudomány a valódi tudomány tükörképe, sok a közös bennük de lényegüket tekintve eltérőek.²⁶⁰ A büntetőügyekben hozott téves ítéletek tényezői között a szakemberek általában a „junk science” jelenségét.²⁶¹ A „tudománytalan tudomány” fogalma általánosan ekként definiálható: szokatlan, invalid, megbízhatatlan tudomány, amelynek módszerei a releváns tudományos közösségen belül nem leltek elfogadásra.²⁶²

A common law területén általános nézet, hogy valamennyi, természettudományos alpra helyezhető és erre nem alkalmas szakértői diszciplína esetében szigorú vizsgálatot igényel, hogy a szakterület által alkalmazott konkrét módszer megfelel-e a tudományosság szempontrendszerének vagy sem. A büntetőeljárásban bizonyításban történő felhasználásra ugyanis utóbbi esetben nem kerülhet(ne) sor.

Faigman a problémát ebben látja: *„Teljesen mindegy, hogy az illető fizikus, biológus, vegyész vagy pszichológus, az alapkérdés amivel szembesülnie kell, hogy milyen pontosan tanulmányozta a jelenséget a tények létrejöttének oka tekintetében, és az eltérések közötti kapcsolatokat. Meggyőződésem szerint nincs különbség aközött, ahogy a biológus és a fizikus megközelít egy szakkérdést, a kérdés csak az, milyen módszereket igényel a feladat. (...) Bármilyen módszerrel is találkozom mindig felteszem magamnak a kérdést: ezek a területek alkalmazzák a kritikai módszereket a hipotéziseik megerősítésére? Számomra ez a lényeg. Arra a kérdésre a válasz, hogy a szakterületek alkalmazzák-e azokat az eszközöket, amelyek*

---

²⁶⁰ Huber, 1991. 3.

²⁶¹ Price, – Kelly, 2017.

²⁶² Huber, 1991. 3.

*alkalmasak az elméleteik igazolására, az a válasz, hogy nem. A kézírásvizsgálat, ballisztikai vizsgálatok, harapásnyomok azonosítása még azelőtt bejutott a bírósági tárgyalóterembe, hogy szigorú, tudományos teszteken estek volna át.*²⁶³

IV.2.1.3. A szakértői vélemények elfogadhatóságára vonatkozó elmélet kialakulása Amerikában

Az amerikai igazságszolgáltatási rendszerben a 20. század első felében a szakértői vélemények elfogadhatóságának elmélete 1923-ban Frye v. United States ügyből indult ki. Frye-t emberöléssel vádolták, és a bizonyítási eljárásban a bíróság nem engedélyezte számára a „szisztolés vérnyomás teszten”²⁶⁴ alapuló szakértői vélemény becsatolását, amely az ártatlanságát támasztotta alá. Frye a fellebbezésében azzal érvelt, hogy a bizonyíték „nem tartozik az általános tapasztalat és tudás körébe, hanem speciális tudást vagy tapasztalatot igényel” – ebben az időszakban ugyanis ez volt a szakvélemények elfogadhatóságára vonatkozó kívánalom. A Legfelsőbb Bíróság ítéletében megállapította, hogy a szakértői vélemény mindaddig elfogadhatatlan bizonyítéknak minősül, amíg a tudományos módszer, amelyet a szakértő alkalmazott, nem elfogadott a releváns szakmai közösség körében.²⁶⁵ A Frye-teszt alapján tehát a szakvéleménynek nemcsak relevánsnak kell lennie - mint ahogy azt a korábbi előírás megkövetelte -, hanem az alapul fekvő tudományos elméletnek „általános elfogadottsággal” kell bírnia a szakmán belül. A Frye-tesztet az új tudományos elméletek és módszerek alkalmazásának esetére hozták létre, ez egy konzervatív szabály volt, amelynek célja az volt, hogy a jogkérdésben történő döntést ne befolyásolhassa egy nem bizonyított hitelességű innováció.²⁶⁶ Megjegyzendő, hogy a Frye-teszt nem követeli meg, hogy a szakértő következtetését általánosságban elfogadja az tudományos terület, csupán azt írja elő, hogy általánosan elfogadott legyen „az elmélet, amelyből a következtetést a szakértő levonta”.²⁶⁷

---

²⁶³ Fragman, D. Kaye Amerikai Tudományos Akadémián tartott beszédében hangzott el, 2005-ben. Hivatkozva: Huber, 1991. 3.

²⁶⁴ szisztolés vérnyomás változáson alapuló hazugság vizsgálat

²⁶⁵ Frye v. United States, 293 F.1013 (App. D.C. 1923)

²⁶⁶ Hoge, – Grisso, 1992. 69.

²⁶⁷ Hoge, – Grisso, 1992. 70

A FRE 1975-ben elfogadott 702. szakasza szövetségi szinten kizorította a Frye-standardot az igazságszolgáltatásból, de sok államban, ahol a korábbi döntés nyomán átvették a standard alkalmazását, továbbra is alkalmazták.²⁶⁸

1993-ban az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága fontos határkövet rakott le, amikor a Daubert v. Dow Pharmaceuticals ügyben kimondta, hogy a fent kifejtett „általános elfogadottság” nem elegendő a szakvéleménynek a FRE szerinti elfogadhatóságához. A döntés szerint a bírónak inkább arról kell meggyőződnie, hogy a szakvélemény megbízható alapokon nyugszik és releváns információt szolgáltat.²⁶⁹

A Daubert-kritériumok szerint a szakértői vélemény megbízhatósága tekintetében a bírónak vizsgálnia kell, hogy

- (1) a szakértői technikát, illetve az annak alapjául szolgáló elméletet tesztelték-e,
- (2) illetve az tesztelhető-e;
- (3) a módszert vagy az alapjául szolgáló elméletet publikálták-e lektorált szaklapban;
- (4) meghatározták-e a technika vagy a módszer hibaarányát az alkalmazás során és vannak-e a technikai folyamat ellenőrzésének standardjai;
- (5) milyen a szakterület elfogadottsága a tudomány képviselői részéről.²⁷⁰

A Daubert-ügyben hozott ítélet folyamánként a FRE 702. szakasza végül módosult akként, hogy előírta: „[...] a tudományos, technikai vagy más speciális szaktudás birtokában lévő tanú akkor minősül szakértőnek és akkor adhat szakvéleményt vagy tehet vallomást ekként, ha

- (1) a szakvélemény elegendő tényen vagy adaton nyugszik,
- (2) a szakvélemény megbízható elveken és módszereken alapul,
- (3) a tanú (szakértő) az elveket és módszereket az ügy tényeinek megfelelően, hitelt érdemlően alkalmazta.”

Az amerikai bizonyítási jogban kiemelt szerepet tulajdonítanak a General Electric Co. V. Joiner ügyben született ítéletnek is a megbízhatóság kérdéskörében.²⁷¹ Döntésében a bíróság világosan kimondta, hogy a bíró „kapuőr” funkciójára figyelemmel fel van rá hatalmazva, hogy teljes

---

²⁶⁸ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review. http://ag.ca.gov/meetings/tf/pdf/Justice_Project_Report.pdf p. 8 [2017.12.28.]

²⁶⁹ Daubert v. Merrel Dow Pharmaceuticals, 509. U.S. 579,585 (1993)

²⁷⁰ Uo.

²⁷¹ General Electric Co. v. Joiner, 522 U.S. 136 (1997).

egészében kizárja a bizonyítékok közül azt, amely vonatkozásában kiderült, hogy nem megbízható módszertanra alapított.

A szakértői vélemények elfogadhatósága tekintetében a következő fontos Legfelsőbb Bírósági döntés a Kumho Tire v. Carmichael ügy volt.²⁷² Ebben az ítéletben a bíróság kimondta, hogy a Daubert elveket valamennyi szakértői véleményre alkalmazni kell, nem csak a tudományos alapon nyugvó szakvéleményekre. A vélemények megbízhatóságát – és eljárást segítő voltát – a bíróságnak minden olyan esetben vizsgálnia kell, amikor a szakvélemény olyan új eljárás alapul, melyet korábbi ítélezésében a Legfelsőbb Bíróság még nem vizsgált, de abban az esetben is, ha elfogadott módszertanon alapszik. Természetesen, a nagyobb részt szakmai tapasztalaton nyugvó módszerek esetében a Daubert-tesztnek rugalmasabbnak kell lennie.²⁷³

A Kumho-ügy felhívta a szakértők figyelmét, hogy egyes szakterületeken az alkalmazott módszer nem kellően alapos kutatásokon és nem megalapozott elveken alapul.²⁷⁴

A tudományosan bázissal nem rendelkező, kizárólag a szakértő tapasztalatára alapított véleménynyilatványítás²⁷⁵ tekintetében a FRE 702. szakasza szerinti megbízhatósági teszt kapcsán három kérdéskört kell tisztázni.

Elsőként, hogy a szakértő által elvégzett feladatot bárki el tudja-e végezni, vagy szükséges hozzá speciális tapasztalat.²⁷⁶ Másrészt, figyelemmel kell lenni arra, hogy ha általában valamilyen szakterület szakértői alkalmasak az adott kérdés megválaszolására, az nem jelenti azt, hogy a bíróságon megjelenő adott szakértő is képes erre.²⁷⁷ A harmadik, egyben lefontosabb problémakör, hogy a FRE 702. szakasza szerinti azon előírás teljesítése, miszerint

---

²⁷² Kumho Tire Co Ltd. v Carmichael 526 U.S. 139 (1999)

²⁷³ Uo.

²⁷⁴ Ilyen esetekben szakértői nyilatkozatok helytállóságának vizsgálatára az amerikai bíróság gyakorlatában az alábbiak szerint kerül sor (vö Berry v. City of Detroit, 25 F. 3d 1342-1345):

„Kérdő: Mire alapítja az a megállapítását, hogy a méhek szélirányban szállnak fel?

Szakértő: A méhtartásban szerzett 20 éves tapasztalatomra. Több 10000 esetben láttam méheket felszállni és minden esetben szélirányba szálltak.

Kérdő: Bármilyen módon rögzítette-e ezt a jelenséget?

Szakértő: Nem.

Kérdő: Tehát, a következtetését egyedül a méhtartásban szerzett tapasztalatára alapozza?

Szakértő: Így van. Azonban ha Ön is annyi méhvel találkozott volna mint én, nem lenne kétsége a következtetésem helyessége tekintetében.”

²⁷⁵ Az angol az ilyen szakértőket „connoisseur expert”-nek nevezi, ami „műértő” szakértőt jelöl

²⁷⁶ Faigman, 2001. 91. o.

²⁷⁷ US v. Santiago, 199 F.Supp. 2d 101, 110 (S.D.N.Y. 2002)

a szakértő a szakértő „az elveket és módszereket az ügy tényeinek megfelelően, hitelt érdemlően alkalmazza”. Ezt nehéz teljesíteni, ha a szakértői következtetést csupán a szakmai tapasztalatára alapító szakértő nem tudja adatokkal, tényekkel alátámasztani.²⁷⁸ Goodwin véleménye szerint: „A személyes tapasztalat és a szaktudás természetesen fontos tényezők, hiszen ez teszi a szakértőt szakértővé. Ugyanakkor, nincsenek eszközök, amivel mérhető lenne a szakértő véleményének megbízhatósága ilyen esetekben. Ha a bíróság anélkül fogadja el a természettudományos megalapozottsággal nem rendelkező szakterületen működő szakértő véleményét, hogy annak külsőleg is megjelenő megbízhatósági tényezőit vizsgálná, a szakértői vélemény veszélyesen közel kerül ahhoz, hogy annak helytállósága önmagában abból következik, hogy a „szakértő azt mondta” („ipse dixit”).²⁷⁹

A Daubert-triász ítéletei (Daubert v. Merrel Dow Pharmaceuticals, General Electric v. Joiner, Kumho Tire v. Carmichel) tehát kísérletet tettek a szakértői vélemények színvonalának növelésére, és megkísérelték a „junk science” (tudománytalan tudomány) száműzését a szakértői vélemények köréből. A Frye és Daubert elvek összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a Daubert-standard alkalmazása könnyebbé teszi a szakvélemény elfogadhatóságának megállapítását a relatíve új, de megalapozott tudományos módszerek tekintetében, amelyek egyelőre nem ismertek széleskörben. Ezzel egyidejűleg, a kevésbé megalapozott, ugyanakkor széles körben ismert tudományok esetében a Daubert-standardok alkalmazása nehezebbé tette a megfeleléség igazolását.²⁸⁰

Saks véleménye szerint elsőként a Daubert-ügyben fogalmazódott meg az a kérdés, hogy milyen empirikus bizonyíték támasztja alá a szakértő állítását. A másik fontos előrelépés e téren a DNS alapú eljárások felfedezése volt, amely tökéletesítette az kriminalisztikai azonosítás lehetőségét. Harmadrészt a DNS- vizsgálatoknak a korábbi ítéletek felülvizsgálatára történő alkalmazását jelölte meg, mint mérföldkövet, mert a téves ítéletek áttekintése hívta fel a figyelmet arra, mit rontott el a bíróság ezekben az ügyekben.²⁸¹

---

²⁷⁸ Crumpl, 2003. 23.

²⁷⁹ Goodwin, 2000. 635.

²⁸⁰ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review. http://ag.ca.gov/meetings/tf/pdf/Justice_Project_Report.pdf (a továbbiakban: Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review) 9 [2017.12.28.]

²⁸¹ Saks, 2009. 95.

IV.2.1.4. A vitatható megbízhatóságú szakvélemények sorsa a „Daubert-ítéletek” után

A Daubert –ügy és a hozzá kapcsolódó döntések nagyon fontos precedenst teremtettek a szakvélemények elfogadhatósága szempontjából. A Legfelsőbb Bíróság által megfogalmazott standardokat kezdték alkalmazni a polgári perekben a felperesek által benyújtott szakvélemények megkérdőjelezésére.²⁸² A Daubert-kritériumok jelentősége iránti lelkesedés akkor csillapodott le, amikor kiderült, hogy míg a bíróságok a polgári perekben következetesen alkalmazzák a Daubert-kritériumokat, büntetőügyekben csak kivételesen fordul elő, hogy ezek alapján a vád szakértője által készített szakvéleményt zárjanak ki a bizonyítékok közül.²⁸³ A büntetőügyekben általános volt, hogy ha a védelem a Daubert kritériumokra hivatkozott egy szakvélemény kapcsán, a bíró következetesen a vádhatóság által igénybe vett szakértő javára döntött e kérdésben.²⁸⁴ Egy tanulmány egyenesen aggasztónak minősítette a helyzetet, megállapítva, hogy kétséges, hogy a Daubert-standardot és FRE 702. szakaszát helyesen alkalmazzák a büntetőperekben, mivel a polgári perekben sokkal gyakrabban zárja ki a bíróság a bizonyítékok közül a szakértői véleményeket ezen elvek alapján, de meglepő módon büntetőügyekben alig következett be változás a korábbi gyakorlathoz képest.²⁸⁵

A National Research Council of the National Academies (Nemzeti Akadémiák Tudományos Kutatótanácsa) 2009-ben tette közzé a jelentését „Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward” azaz „A forenzikus tudományok megszilárdítása az Egyesült Államokban: Az előttünk álló út” címmel (a továbbiakban NRC-jelentés), amely megállapította, hogy a Daubert-teszt alkalmazása meglehetősen érdekesen alakult: ha a védelem hivatkozik arra, hogy a szakvélemény ellentétes a Daubert-elvekkel, a bíróság általában elveti az indítványt, ám ha a vád hivatkozik a kritériumokra a védelem szakértője által készített vélemény kapcsán, akkor általános, hogy a bíró elfogadva ezt az érvet, kizárja a védelem szakértőjét.²⁸⁶ Ennek egyik oka lehet nyilvánvalóan az is, hogy maga a Legfelsőbb Bíróság is „flexibilisnek” tekintette az elveket.²⁸⁷

---

²⁸² Risinger 2000.112

²⁸³ Uo.

²⁸⁴ Például: State v. Peters, 192 Wis. 2d 674, 534 N.W.2d 867 (Ct. App. 1995), Spencer v. Com., 240 Va. 78, 393 S.E.2d 609 (1990). Phillips By and Through Utah State Dept. of Social Services v. Jackson, 615 P.2d 1228 (Utah 1980)

²⁸⁵ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review 9 [2017.12.28.]

²⁸⁶ NRC-jelentés p.96

²⁸⁷ Kumho Tire, 526 U.S. at 153.

A bíróságok vonakodása a Daubert-elvek alkalmazása tekintetében azt jelentette, hogy a Daubert-szemponrendszer nem volt képes megakadályozni a megbízhatatlan szakvélemények alkalmazását a büntetőeljárásban.²⁸⁸ Az egyes államok joga is eltérőképpen viszonyult a kérdéshez. Wisconsin, Virginia, Gerorgia és Utah saját, a Frye és Daubert elvektől különböző szabályokat alkotott.²⁸⁹

Jirí Zázvora a Daubert-kritériumok elméletét alapelvi szinten tartja hibásnak.²⁹⁰ Véleménye szerint abból fakadóan, hogy a bíró az angolszász és kontinentális jogrendszerben is laikusnak számít a szakkérdés vonatkozásában, a bíró nem lehet képes megítélni a szakértő állítását a módszer tudományos tesztelségéről és a hibahatárról. Meggyőződése szerint a tudományos állítások tartalmi helyességét nem a bíróságnak kell megítélnie, hanem a szakmának.²⁹¹

Sanders is hasonló véleményt fogalmaz meg, amikor a Daubert standard hatékonyságát vitatja cikkében. Két fő okra vezeti vissza, hogy büntetőügyekben nem effektív a standard alkalmazása: 1.) a bíróságok a szakmai megállapításokhoz kontextuálisan közelítenek 2.) a tudomány korlátozottan képes adott, konkrét ügyben válaszokat szolgáltatni.²⁹²

A Daubert-kritériumok „kudarcát” a büntetőügyekben Risinger is kiemeli.²⁹³ Gianelli 2017-es cikkében kijelenti, hogy az, hogy a bírák nem képesek a kapuőr funkciót valódi tartalommal megtölteni, azaz a Daubert-teszt alkalmazásának sikertelensége nemcsak a bírák hibája, a védőügyvédeknek is szerepe van benne.²⁹⁴

Megállapítható tehát, hogy a Daubert-kritériumok felállítását követően is folyamatos vita tárgyát képezi a szakvélemények megbízhatóságának kérdésköre, önmagában a teszt nem képes a szakértői vélemények színvonalának növelésére ösztönözni a szakértői közösséget. Tanulságosan foglalja össze a szakvélemények elfogadhatóságának tényleges helyzetét a büntetőügyekre vonatkozóan Donald E. Shelton bíró²⁹⁵: „*Annak ellenére, hogy számos jelentés,*

---

²⁸⁸ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review 9 [2017.12.28.]

²⁸⁹ Bohan, 2004. 112

²⁹⁰ Zázvora, 2017. 128

²⁹¹ Uo.

²⁹² Sanders, 2010. 547.

²⁹³ Risinger, 2000. 99-149.

²⁹⁴ Giannelli, 2017.

²⁹⁵ Donald E. Shelton 1990 óta bíró Michigenben, jogtudományokból PhD fokozattal, kriminológiai és bűnügyi tudományokból MA fokozattal rendelkezik. Több tudományosan elismert cikk és könyv szerzője a bűnügyi tudományok területén.

szakember, tanulmány megkérdőjelezi a DNS-vizsgálatokon kívüli szakértői vélemények validitását, az elsőfokú bírúk folytatják ezeknek a bizonyítékoknak a befogadását, a fellebbviteli bíróságok pedig helybenhagyják ezeket a döntéseket.”²⁹⁶

IV.2.1.5. A The Justice Project ajánlásai

A The Justice Project²⁹⁷ 2008-ban publikálta „Improving the Practice and Use of Forensic Science” avagy „A kriminalisztika gyakorlatának fejlesztése” című dokumentumát. Ebben a szakértői vizsgálatok megbízhatóságának, tárgyilagosságának és a függetlenségének előmozdítását hangsúlyozzák, melynek kulcsát abban látják, hogy az államnak minőségbiztosítási sztenderdekert kell bevezetniük a kriminalisztikai laboratóriumokban, ezek végrehajtását ellenőrizni kell, a szubjektív torzító, elfogultsági tényezők kiküszöbölésére belső ellenőrző bizottságokat kell felállítani és ellenőrzési stratégiákat kell kidolgozni.²⁹⁸ A dokumentum alapvetően a forenzikus laboratóriumok működésével foglalkozik.

A jelentés hangsúlyozza, hogy a kriminalisztikai laboratóriumoknak függetlennek kell lenniük a nyomozóhatóságoktól és a vádhatóságtól. Kiemelik a továbbképzések, szakmai minősítés fontosságát. A The Justice Project megállapítása szerint ezen reformok nélkül a büntetőeljárások integritása sérül.²⁹⁹

A The Justice Project a szakértői munkát ellenőrző bizottságok létrehozását javasolja, melyek összetételére vonatkozóan azt rögzíti, hogy a tagságot egyrészt szakértőkből, másrészt a szakértői rendszeren kívül eső szakemberekből (bírák, ügyészek, ügyvédek) kell felállítani. A javaslat a bizottságok feladatául szabja, hogy működési, adminisztrációs, továbbképzési terveket és szabályokat fogadjanak el a szakértők számára. Ezen standardok közé tartozik a képzettségi követelményeinek meghatározása, minősítési és továbbképzési feltételrendszer kidolgozása, továbbképzések szervezésének szabályai, minőségbiztosítási protokollok megalkotása, jártassági vizsgák szervezése, fegyelmi szabályok kidolgozása, az információcsere szabályozása a szakértő és kirendelő/megbízó között a torzító, elfogultsági tényezők kirekesztése érdekében, a hatóságokkal való kapcsolattartásra vonatkozó szabályok

---

²⁹⁶ Shelton, 2010. 24.

²⁹⁷ A The Justice Project Inc. és a The Justice Project Education Fund közreműködésével készült projekt, amely az igazságszolgáltatás minőségének javítását tűzte ki célul

²⁹⁸ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review 2 [2017.12.28.]

²⁹⁹ Uo.

kidolgozása, továbbá egy engedélyezési program kidolgozása valamennyi olyan laboratórium számára, amely tesztek, vizsgálatokat és analízist végez. A laboratóriumok működésére vonatkozó szabályozásnak ki kell terjednie az akkreditált folyamatok nyilvánosság számára való hozzáférhetőségének biztosítására is.³⁰⁰

A tanulmány nagy hangsúlyt fektet a szakértői vizsgálatokat befolyásoló torzító tényezők kiküszöbölésére.³⁰¹ A szakértő még a vizsgálatok megkezdése előtt információkhoz jut a cselekményről és annak körülményeiről. Az olyan adatok, amelyek ismerete nem szükséges a szakértői vizsgálathoz, nagy befolyással lehetnek a szakértői munka objektivitására. Elismeri a dokumentum, hogy sok esetben ezek az információk elengedhetetlenek a vizsgálathoz, ám a hatóság elvárásai és kimondott/kimondatlan óhajai befolyásolhatják is a szakértő megállapításait.³⁰² Egy 2000-es években lefolytatott kutatás megállapította, hogy a tapasztalattal rendelkező szakértők majdnem 17%-ot elérő arányban hibáztak olyan esetben, amikor szükségtelen információk jutottak tudomásukra.³⁰³ A The Justice Project felhívja a figyelmet, hogy a torzító tényezők hatása nem etikai kérdés és nincs köze a rosszhiszeműséghez sem.³⁰⁴ A laboratóriumok különböző stratégiákkal és belső struktúrával tudják minimalizálni a torzító tényezők hatását. Erre megoldást jelenthet például egy, a szakértő és a hatóság közé ékelt menedzseri feladatokat ellátó személy, aki kiszűri a hatóság által átadott információk közül az irrelevánsakat.³⁰⁵

Nagy jelentőséget tulajdonít a tanulmány a szakértői laboratóriumok szervezeti függetlenségének.³⁰⁶ A jelentés szerint az államoknak meg kell tenniük mindent annak érdekében, hogy biztosítsák, hogy a szakértők teljes mértékben a tudományok szolgái legyenek.³⁰⁷

---

³⁰⁰ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review 2-4 [2017.12.28.]

³⁰¹ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review. 5 [2017.12.28.]

³⁰² Risinger, et al., . 2002. 6.

³⁰³ Lásd bővebben: Dror, - Charlton, 2006. 610.

³⁰⁴ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review.6. [2017.12.28.]

³⁰⁵ Risinger, et al. 2002. 6.

³⁰⁵ Lásd bővebben: Dror,– Charlton, 2006.

³⁰⁶ Lásd bővebben: Moenssens, 1993.

³⁰⁷ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review 6 [2017.12.28.]

A The Justice Project rögzíti, hogy valamennyi államnak meg kell követelnie a szakértőktől, hogy megfelelő képzettség birtokában végezzék tevékenységüket.³⁰⁸ Gondoskodni kell arról, hogy a szakértőket jobban érdekelje a tudomány objektív művelése, mint a bűnüldözés.³⁰⁹

A hivatkozott jelentés kitér a megfelelő finanszírozás fontosságára is.³¹⁰ A pénzhiány negatív hatással van a szolgáltatások minőségére, és a szakértői területeken dolgozók figyelmetlenségét is okozhatja. A béreknek kifejezésre kell juttatniuk a kriminalisztika tudományának fontosságát az igazságszolgáltatáson belül.³¹¹

IV.2.1.6. A tudományos társaság kutatási tanácsának jelentése (NRC-jelentés)

Az NRC-jelentés a forenzikus tudományok gyenge pontjaira világított rá az Egyesült Államokban, ám megállapításai az egész világon hatással voltak a kriminalisztika fejlődésére. A NAS Bizottság 2006 januárjától 2008 novemberéig tartó tevékenysége során a törvényszéki szakértés számos hiányosságát tárta fel.³¹²

Az NRC jelentés összefoglalója szerint a szakértők számos szakterületen nem jutottak még el saját tevékenységük validálására, vizsgálataik és megállapításainak megalapozottságát nem tudják tudományosan alátámasztani, és a bíróság tehetetlen a jelenséggel szemben. Számos oka van annak, hogy a jogrendszernek nincs eszköze a szakértői közösség hibáit kiküszöbölni: többek között a bizonyítékok elfogadhatóságára megalkotott jogi szabályozás, a bizonyítékok értékelésének korlátai, és a forenzikus tudományokban jártas jogászok hiánya az igazságszolgáltatás szereplői között.³¹³

Kiemelt jelentőségű, hogy a bizottság valamennyi szakterületet önállóan megvizsgálta, és arra a következtetésre jutott, hogy a DNS vizsgálatok kivételével a többi diszciplína nem felel meg a Daubert-kritériumoknak.

---

³⁰⁸ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review. i.m. p. 7.

³⁰⁹ Uo.

³¹⁰ Uo.

³¹¹ Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review. 8 [2017.12.28.]

³¹² Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council, Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward, National Academies Press, Washington DC, 2009. p. 3

³¹³ NRC jelentés p. 53

Az NRC-jelentés a megállapításokon túl tizenhárom pontból álló javaslatot dolgozott ki a kriminalisztikai rendszer továbbfejlesztése érdekében³¹⁴, kezdve a Forenzikus Tudományok Országok Intézetének - National Institute of Forensic Science (a továbbiakban NIFS) létrehozásával. Az új intézmény feladata a bűnügyi szakértői diszciplínák támogatása és fejlesztése, az eljárások standardizálása, a laboratóriumok akkreditációja, a szakértők minősítése, a kutatás és fejlesztés segítése, az anyagi eszközök igazságosabb elosztása annak érdekében, hogy a DNS-vizsgálat mellett más, objektív alapokon álló diszciplínák is támogatásban részesüljenek.

A jelentés további javaslatai az alábbiak:

Szükséges(ek) a

- a) a szakértői terminológia és szakértői véleményezés standardizálása,
- b) kiterjedt kutatások a kriminalisztikai tudományok pontossága, megbízhatósága és validitása kapcsán,
- c) kriminalisztikai szakértői tevékenység teljes függetlenítése a nyomozóhatóságoktól és vádhatóságtól,
- d) a szakértői döntéseket befolyásoló torzító tényezők és más, a szakértők hibaforrások kutatásának támogatása,
- e) eszközök kidolgozása a mérés-validálás, megbízhatóság, információcsere és a jártassági vizsgálatok előmozdítására, valamint vizsgálati módszerek és gyakorlatok protokolljainak létrehozása,
- f) valamennyi forenzikus laboratórium kötelező akkreditációja és tanúsítvány megkövetelése valamennyi forenzikus területen dolgozótól,
- g) a rutin minőségbiztosítási eljárások bevezetése a kriminalisztikai laboratóriumokban,
- h) etikai kódex megalkotása és a végrehajtási szabályok kidolgozása,
- i) továbbképzések, oktatás támogatása (ösztöndíjak formájában is),
- j) a halott-vizsgálati rendszer fejlesztése,
- k) az AFIS (automatikus ujjnyomat vizsgáló rendszer) átjárhatóságának biztosítása standardok kidolgozása által,
- l) a kriminalisztika belbiztonsági területen történő felhasználásának előmozdítása.

---

³¹⁴ NRC jelentés p. 19-33

A jelentés nem csupán a forenzikus tudományok amerikai helyzetéről ad képet, hanem általánosságban forenzikus gyakorlat problémás területeit, a felvetődő kérdéseket tárja fel, felülvizsgálatra ösztönöz, megoldási javaslatokat kínál. A kriminalisztikai szakterületek legnagyobb problémájára hívja fel a figyelmet: több diszciplína mögött nincs meg az a tudományos megalapozottság, amely okot adhatna a sokszor akár kétséget kizáró bizonyosságot kifejező szakértői véleményekre, ekként arra, hogy a bíróság az ítélethozatalkor a maximális bizalmat táplálja a szakvélemény iránt.

Az NRC jelentésre számos ítélet hivatkozott³¹⁵, cáfolataként annak, hogy adott szakértői bizonyíték megbízhatósága igazolt lenne. A szakirodalom szerint a 2009. évi jelentés óta az Egyesült Államokban sem magas azoknak az eseteknek a száma, amelyekben a vád szakértőjét kizárták az eljárásból, azonban a NRC jelentés alapján összeállítható azon kritikus kérdések listája, amelyek fennakadhatnak a „Daubert-szűrőn”³¹⁶.

IV.2.1.7. Az Amerikai Forenzikus Tudományok Akadémiájának javaslatai

Az Amerikai Forenzikus Tudományok Akadémiája (American Academy of Forensic Sciences) egy nyilatkozatot az NRC jelentéssel összefüggésben.³¹⁷ Eszerint az intézmény a különböző javaslatok közül az alábbi elveket nyilatkoztatják ki:

1. Valamennyi kriminalisztikai diszciplínának szilárd tudományos megalapozottsággal kell rendelkeznie.
2. Valamennyi forenzikus laboratóriumnak akkreditációval kell rendelkeznie.
3. Valamennyi kriminalisztikai területen dolgozónak képesítettnek kell lennie.
4. A forenzikus terminológiát standardizálni kell.
5. A kriminalisztikai területen dolgozóknak be kell tartaniuk az etikai szabályzatot.
6. A jelenleg működő kriminalisztikai szakértői intézményeknek közre kell működniük a terület kormányzati felügyeletében.
7. Azoknak a bírácoknak és ügyvédeknek, akik kriminalisztikai szakemberekkel és kriminalisztikai bizonyítékkal találkoznak a munkájuk során, széleskörű ismeretekkel kell rendelkezniük a forenzikus szakterületekről és a tudományos módszerekről.³¹⁸

---

³¹⁵ Pl. *Melendez-Diaz v Massachusetts*, 557 US 305 (2009)

³¹⁶ Berger, 2011. 27–30.

³¹⁷ AAFS Position Statement in Response to the NAS Report, 39 AAFS Academy News 4 (2009/11) <https://news.aafs.org/policy-statements/the-american-academy-of-forensic-sciences-approves-position-statement-in-response-to-the-national-academy-of-sciences-forensic-needs-report/> [2017.12.29.]

³¹⁸ uo.

IV.2.1.8. Az Elnök Tudományos és Technikai Tanácsadóinak Tanácsának (PCAST) jelentése

2016 szeptemberében az Elnök Tudományos és Technikai Tanácsadóinak Tanácsa - President's Council of Advisors on Science and Technology (a továbbiakban: PCAST) a forenzikus tudományokról szóló jelentését „Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods”, „Kriminalisztikai tudományok a büntetőbíróságokon: A funkció-összehasonlító módszerek tudományos validitásának biztosítása” címmel.³¹⁹ A jelentés arra az álláspontra helyezkedik, hogy amíg egy diszciplína nincs tudományosan validálva, addig a bíróság nem fogadhatja be az adott szakterület szakvéleményét. A jelentés több szakterületet is megvizsgált és számos szakterület esetében úgy ítélte meg, hogy nem használhatók fel a bíróságon az ezen diszciplínák szakvéleményei (pl. harapás-nyom vizsgálat, lőfegyver-vizsgálat, cipőnyom-vizsgálat).³²⁰

Röviddel a jelentés megjelenését követően a szövetségi főügyész kiadott egy nyilatkozatot, hogy az ügyészség nem ért egyet számos megállapítással, így a jelentésben ajánlásait nem fogadják meg.³²¹ Ettől kezdve számos alkalommal előfordult, hogy a védőügyvédek a jelentésre hivatkozással kérték a szakvélemények kizárását a bizonyítékok közül, sikertelenül.³²² A jelentés tudományos körökben sem talált feltétlen támogatásra. A legtöbb kritika arra irányult, hogy a jelentés figyelmen kívül hagyta a forenzikus tudományok elmúlt ötven évben lezajlott fejlődését, ekként nem hasznosítható e tudományterület fejlesztése körében.³²³

A PCAST jelentés az alábbi javaslatokat fogalmazta meg:

1. A NIST-nek folyamatosan értékelnie kell az módszerek validitását és megbízhatóságát.
2. A NIST-nek segítséget kell nyújtania a szubjektív módszerek objektivizálásához.
3. A NIST-nek javítania kell a Forenzikus Tudományok Területek Szervezetének - The Organization of Scientific Area Committees for Forensic Science (a továbbiakban:

---

³¹⁹ <https://www.broadinstitute.org/files/sections/about/PCAST/2016%20pcast-forensic-science.pdf> [2017.12.20.]

³²⁰ Weedn, Victor 2017. 8.

³²¹ Fields, 2016.

³²² U.S. v Chester U.S. Dist Ct, N Dist Ill., Eastern Div. No. 13 CR 00774, Oct. 7. 2016), IL v. Thompson (Cook Cnty Cir. Ct, 13 CR 426, Oct 25, 2016, MA v Legore (Suffolk Cnty Superior Ct. SUCR 2015-10363 Nov 17, 2016), MN v Yellow (6th Dist Ct. No 69DU-CR-15-1636, Oct 28, 2016)

³²³ Evett, et al., 2017. 16.

OSAC) szabványok fejlesztési gyakorlatát (igazságügyi munkacsoportok), független szakértők és statisztikusok bevonása útján.

4. Fontos a Tudományos és Technológiai Hivatal vezetésével egy egy nemzeti kutatási stratégia kidolgozása.
5. A Szövetségi Nyomozó Irodának - Federal Bureau of Investigation (a továbbiakban: FBI) különböző tudományos kutatásokban kell részt vállalnia és nagyobb finanszírozást kell kapnia.
6. A Főügyésznek biztosítani kell, hogy az igazságügyi minisztérium tudományos szempontból valid bizonyítékokat használjon fel.
7. A Főügyésznek vissza kell vonnia és át kell dolgoznia a szakértői véleményekkel kapcsolatos igazságügyi minisztérium által kiadott útmutatót és összhangba kell hoznia, hogy a kérdéskörben kiadott útmutatók minden esetben koherensek legyenek a validitásra vonatkozó tudományos standardokkal .
8. A bírácoknak figyelembe kell venniük a tudományos érvényességre vonatkozó tudományos kritériumokat a szakvélemény értékelése során.

IV.2.2. A szakértői tevékenység kihívásai Angliában és Wales-ben

A Court of Appeal is felismerte azt, hogy a szakvéleménynek megbízhatónak kell lennie ahhoz, hogy alkalmas legyen arra, hogy az esküdtszék figyelembe vegye. Ugyanakkor az elsőfokú bírónak kevés iránymutatása van ahhoz, hogy az elfogadhatóság kérdésében dönteni tudjon. Az elmélet és a gyakorlat körében már megelőzően széles körű egyetértés volt a szakértői bizonyítékok vizsgálatának új alapokra helyezéséről annak érdekében, hogy csak megbízható bizonyítékokat vegyenek figyelembe az esküdtek.³²⁴

Ezért, 2011-ben Angliában és Walesben is lezajlott a szakértői vélemények megbízhatóságának, alkalmazhatóságának felülvizsgálata. A vizsgálatot a Law Commission England and Wales elnevezésű független testület (a továbbiakban Bizottság) folytatta le. A Bizottság megállapította, hogy a szakvélemények kritika nélküli elfogadása („laissez-faire attitűd”), illetve a jelenlegi keresztkérdézési rendszer önmagában nem nyújt kellő védelmet a megbízhatatlan szakvéleménnyel szemben.³²⁵

---

³²⁴ Grósz, 2013. 11. o.

³²⁵ Edmond, 2012. 26.

A Bizottság reformjavaslatának kiindulópontja az volt, hogy a szakértői vélemény csak akkor használható fel a büntetőeljárásban bizonyítékként, ha rendelkezik a bizonyító erő egy minimális szintjével, ami a megbízhatóság jelent. Ennek megállapítására a Bizottság egy Daubert-típusú megbízhatósági tesztet tartotta a legalkalmasabbnak.³²⁶

A Bizottság megkülönböztette a tudományos-, és a (nem tudományos) tapasztalaton alapuló szakvéleményeket. A két csoportra külön-külön meghatározta a megbízhatóság vizsgálati rendszerét. Az elsőfokú bíró hatáskörébe utalta annak megállapítását, hogy egy adott szakterületen alapuló bizonyíték melyik csoportba tartozik. Második lépcsőben bírónak a megalapozottnak ítélt módszer adott ügy tényeire vonatkozó alkalmazását kell vizsgálnia. A javaslat szerint a relatíve kisebb hibák még elfogadhatók, a mérlegelés körében értékelendők, de ha az alkalmazás alapjaiban hibás, mert pl. a vizsgálatban ténybeli pontatlanságok és megalapozatlan feltételezések szerepelnek, a bizonyíték elfogadhatatlannak kell minősíteni. A teszt harmadik lépcsője a szakértői következtetéseket megalapozó okfejtések vizsgálata, azaz annak megítélése, hogy a következtetések logikailag összhangban vannak-e az alkalmazott elvekkel és módszerrel. A bírói vizsgálatnak azonban nem lehet tárgya az, hogy a szakértői következtetések helyesek-e, mert ez az esküdtszék kompetenciájába tartozik.³²⁷

A Bizottság kiemelte a bírák képzésének fontosságát különösen a tudományos módszertan, a statisztika, illetőleg a gyakorlatorientált szakterületek megbízhatóságának meghatározása terén, a bíráknak képesnek kell lenniük arra, hogy kritikusan szemléljék a szakterületeket és szakvéleményeket.³²⁸

A Bizottság kiindulópontként rögzítette, hogy a szakértői bizonyítás a bizonyítási eljárás külön szegmense, amely speciális szabályozást igényel. E szabályozásnak pedig az kell legyen a célja, hogy a szakértői bizonyítékok elfogadhatósága magasabb színvonalon történjen annak érdekében, hogy csökkentsék a megbízhatatlan szakvélemények esküdtek elé kerülésének kockázatát. A Bizottság a megoldás kulcsát egy új, jogszabályba foglalt megbízhatósági

---

³²⁶ The Law Commission, *The Admissibility of Expert Evidence in Criminal Proceedings in England and Wales - A New Approach to the Determination of Evidentiary Reliability - A Consultation Paper*, London, 2009. p. 47 (a továbbiakban: *The Law Commission Consultation Paper 2009*)

³²⁷ *The Law Commission Consultation Paper 200947-50*

³²⁸ *The Law Commission Consultation Paper 200968*

tesztben látta, ami a magasabb szakmai színvonalat biztosít.³²⁹ A bíró csak korlátozott mértékben tekinthet el a teszt alkalmazásától, ha nem indokolt, nem kell alkalmaznia, de ezzel a jogával nem élhet vissza. További diszkréciós joga az is, hogy az ellenérdekű fél kifogásának hiányában is (hivatalból) dönthet úgy, hogy alkalmazza a tesztet, avagy ellenkezőleg, kifogás ellenére sem. A javaslat szerint az általános vélelem a megbízhatóság lenne, amely azonban megdől, ha a bíróság szerint alapos kétségek fogalmazhatók meg, vagy a vélelem mellőzését külön szabályok írják elő.³³⁰

A konzultáció résztvevői általában kedvezően fogadták az új megbízhatósági teszt, illetőleg a kapcsolódó iránymutatások alkalmazásának a bevezetését. Egyetértésük mellett szóltak fenntartásaikról is, hangsúlyozták a szakértők és/vagy a bírák képzésének fontosságát, a teszt rugalmas, indokolt esetekre korlátozódó alkalmazását, valamint figyelmeztettek a gyakorlati nehézségekre. A kevés ellenzők egyike, a Forensic Science Service szerint a teszt alkalmazása esetről estre a biztosnak tartott módszerek megkérdőjeleződéséhez vezetne, a bírák szakmai továbbképzése felesleges és nem praktikus.³³¹ Egy másik kritika arra mutatott rá, hogy a teszt hatékony alkalmazásához nem elégséges, ha a bírák csupán passzív módon, az alapokra szorítkozva próbálnák megérteni a felmerülő szakkérdéseket.³³²

Az Egyesült Királyság Igazságügyminisztériuma 2013-ban tette közzé „Report on the implementation of Law Commission proposals” című dokumentumát, amely kihangsúlyozza, hogy indokolt lenne büntetőügyekben a szakértő vélemények megbízhatóságának vizsgálatára vonatkozó szabályok megalkotása.³³³ Ugyanakkor a Bizottság javaslatait szinte teljes egészében elvetette, a megbízhatósági teszt kidolgozásával sem értett egyet. Ezzel a potenciálisan téves szakvéleményekben rejlő kockázatok felismerése mellett a szükséges konkrét lépésektől elzárkózott a kormányzat.

Egy 2015-ben megjelent tanulmány³³⁴ a szakértői bizonyítással szemben megfogalmazott 20 leggyakoribb kifogást az alábbiak szerint összegzi:

- a „junk science” térnyerése,

---

³²⁹ The Law Commission Consultation Paper 200958

³³⁰ The Law Commission Consultation Paper 2009 70-73

³³¹ The Law Commission Consultation Paper 2009. 81

³³² Edmond, - Roberts, 2011. 850.

³³³ www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/162168/law-commission-proposals-report.pdf [2017.12.05]

³³⁴ Roberts, 2017. 2-3.

- nem validált/téves technikák alkalmazása,
- a laboratóriumi működés szabályainak hiányosságai,
- tudománytalan módszerek alkalmazása,
- gyakori emberi hibák,
- szakértői alkalmatlanság,
- a szakértő képességeinek túlbecsülése,
- intézményesített torzítás a mérések során,
- jogászok nemtörődömsége/tudatos manipulációja,
- a szakértő kommunikációbeli hiányosságai,
- a szakvélemények laza ellenőrzése a bíróságon,
- túlságosan konzervatív elfogadhatósági mércék a szakvélemény kapcsán,
- a szakértők a saját nyelvezetüket használják a szakértői munka során és ez félreértésekhez vezet,
- a védelem tudományos szempontú támogatásának hiányosságai,
- esetenként a szakvélemények közötti eltéréseknek túlzott jelentőséget tulajdonítanak,
- a valódi eltérések tisztázása vonatkozó intézményesített inkompetencia,
- amit az esküdtszék nem ért meg, nem is hiszi el,
- az esküdtszék szkepticizmusa,
- tudatlanság, járatlanság a matematikai összefüggések terén,
- a tudomány és jog világa túl távol áll egymástól, és állandó konfliktus van a módszereik között.³³⁵

A fenti kihívások megoldására alkalmas kiindulási pontnak ítélik meg az NRC jelentés ajánlásai szerinti reformokat, amelynek az angolszász rendszerre való alkalmazhatóságát már bebizonyították.³³⁶ Anglia és Wales Bíróságainak Elnöke³³⁷ számos előremutató javaslatot fogalmazott meg a szakvélemények alapjául szolgáló tudományok megbízhatóságának megszilárdításával kapcsolatban.³³⁸ A javaslat kiterjed azon kritériumok kidolgozására is, amelyek alapján a szakértői bizonyít felhasználhatósága eldönthető. Ez a lépés kiemelkedő jelentőségű a fennálló rendszer megváltoztatása szempontjából, ezen felül jelentősége van annak is, hogy elősegítsék, hogy a szakvélemény címzettjei (bíró, esküdtek) megfelelően

---

³³⁵ Haack, 2009. 1.

³³⁶ <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2017/09/lcj-report-2017-final.pdf> [2017.12.29.]

³³⁷ Lord Chief Justice of England and Wales

³³⁸ www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2014/10/kalisher-lecture.expert.evidence.oct.14.pdf. [2017.12.29.]

értelmezni tudják a szakvéleményt, például úgy, hogy az alkalmazott tudományos módszerek alapjait a szakvéleménynek egyszerű, közérthető formában tartalmaznia kelljen.³³⁹

A szakemberek egyetértenek abban, hogy a jelenlegi angol rendszer megújításra szorul, egyértelműen kijelentik, hogy a törvényszéki tudományok krízisben vannak, és a kiutat a tudományos és jogi közösség összefogásában látják.³⁴⁰

IV.3. A szakvéleményekkel szemben támasztott követelmények szigorodása Európában

A korábban ismertetett NRC-jelentéssel összefüggésben Kármán Gabriella disszertációjában az alábbi megállapítást teszi: *„A jelentésben megfogalmazott problémák Európában is ismertek. Bár a krimináltechnika helyzetét meghatározó tényezők Európában sem egységesen vannak jelen, nagy különbségek vannak a laboratóriumok helyzete, felszereltsége és a szakértők képzettsége között. Itt is gyakran hivatkoznak arra, hogy a személyi és pénzügyi feltételek nem megfelelők.”*³⁴¹

Kétségtelen tény, hogy az államok közötti akadálytalan információcsere, a bizonyítékok kölcsönös elismerése és a másik tagállam által lebonyolított szakértői vizsgálatok, bizonyítási eljárások iránti kölcsönös bizalom erősítése kiemelt érdek, amelynek megvalósításáért - többek között - az Európai Unió is számtalan lépést tett.

Az EU szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térsége azért jött létre, hogy biztosítsa a személyek szabad mozgását, és magasabb szintű védelmet nyújtson az állampolgárok számára, megalkotásának koncepciója az Európai Unió működéséről szóló szerződés³⁴² V. címére vezethető vissza. Ugyancsak ez a szerződés mondja ki, hogy az Unió rendőrségi együttműködést alakít ki, amelyben részt vesz a tagállamok valamennyi hatáskörrel rendelkező hatósága, köztük a tagállamok rendőrségei, vámhatóságai és a bűncselekmények megelőzésére és felderítésére szakosodott egyéb bűnüldöző szolgálatai.³⁴³ E célból az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapíthat meg a

---

³³⁹ O'Brien, et al. 2015. 5.

³⁴⁰ O'Brien, et al., 2015. 1-7.

³⁴¹ Kármán, 2018. 65. o.

³⁴² Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata Hivatalos Lap C 326 , 26/10/2012 o. 0001 – 0390. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=hu>

³⁴³ 87. cikk (1) bekezdés

releváns információk összegyűjtése, tárolása, feldolgozása, elemzése és cseréje, az állomány képzésének támogatása, valamint együttműködés az állomány egymás közötti cseréje, a felszerelések használata és a kriminalisztikai kutatások terén, továbbá a szervezett bűnözés súlyos formáinak felderítésére vonatkozó közös nyomozási technikák vonatkozásában.³⁴⁴

A fenti célok tekintetében rendkívüli szerepe volt a tamperei (1999–2004), hágai (2004–2009) és stockholmi (2010–2014) programoknak. Dolgozatom szempontjából ehelyütt kiemelendő Stockholmi Program, amely egyrészt hangsúlyozza, hogy meg kell erősíteni a különböző tagállamok hatóságai és szolgálatai közötti kölcsönös bizalmat, másrészt pedig lefekteti a forenzikus tudomány területén alkalmazandó közös normákról való megegyezés alapjait.³⁴⁵ Fontos továbbá a Tamperei Program is, mivel ebben határozták meg, hogy az Európai Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés alapja a kölcsönös elismerés. A kölcsönös elismerés elvének első konkrét megvalósulása a büntetőjog területén az európai elfogatóparancs, amelynek célja a tagállamok közötti kiadatás eltörlése és annak az igazságügyi hatóságok közötti átadás rendszerével való felváltása volt.³⁴⁶

Az elmúlt években a szakértői vélemények megfelelése és megbízhatóságának biztosítása kiemelt szerepet kapott a jogalkotásban és a szakmai szervezetek tevékenységében is.

A DNS-profiloknak, az ujjnyomat-adatoknak és a gépjármű-nyilvántartási adatoknak a különösen a terrorizmus és a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre irányuló, határokon átnyúló együttműködés megerősítéséről szóló, 2008. június 23-i 2008/615/IB, illetve 2008/616/IB prűmi határozatok keretében született meg.³⁴⁷

A terrorizmus és a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemre irányuló, határokon átnyúló együttműködés megerősítéséről szóló 2008/615/IB határozat végrehajtásáról szóló, 2008. június 23-i 2008/616/IB tanácsi határozat 7. cikkének (4) bekezdése (3) értelmében a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a többi tagállam számára hozzáférhetővé tett vagy összehasonlítás céljából átadott DNS-profilok sértetlenségének szavatolása érdekében,

---

³⁴⁴ 87. cikk (2) bekezdés

³⁴⁵ HL C 115., 2010.5.4., 1. o.

³⁴⁶ Az Európai Unió Tanácsa által elfogadott, az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásról szóló 2002/584/IB. kerethatározat (kihirdetve: Hivatalos Lap L 190, 2002. júl. 18., 0001-0020. o., a továbbiakban: Kerethatározat) (6) és (10) preambulum-bekezdései.

³⁴⁷ Kovács, - Nagy, 2015. 56. o.

valamint annak biztosítására, hogy ezen intézkedések megfeleljenek olyan nemzetközi szabványoknak, mint az EN ISO/IEC 17025 szabvány.

Az Európai Unió Tanácsa a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértők akkreditálásáról szóló 2009/905/IB tanácsi kerethatározatával³⁴⁸ biztosítani kívánta, hogy a valamely tagállam akkreditált igazságügyi szakértői által végzett genetikai és daktiloszkópiai területen végzett laboratóriumi tevékenységek eredményét a bűncselekmények megelőzéséért, felderítéséért és kivizsgálásáért felelős hatóságok egyenértékűnek ismerjék el a bármely más tagállamban az EN ISO/IEC 17025 szabványnak megfelelően akkreditált igazságügyi szakértők által végzett laboratóriumi tevékenységek eredményével. Az említett kerethatározat ennek elérése céljából előírja, hogy egy nemzeti akkreditáló testület akkreditálja a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértőket, amennyiben azok megfelelnek az EN ISO/IEC 17025 szabványnak. A Kerethatározat a tagállamoknak a DNS-profilok tekintetében 2013. november 30-t, a daktiloszkópiai adatok tekintetében 2015. november 30-t határozta meg végső határidőként a kerethatározatban foglaltak végrehajtására.

A kerethatározat követendő célként megfogalmazott elképzelése, hogy egyrészt olyan korszerű, világszínvonalú forenzikus infrastruktúrát kell létrehozni az Unió számára, amely alkalmas a különböző jogi és nem jogi intézkedésekkel összefüggő határokon átnyúló együttműködés támogatására, és egységesen magas minőségi színvonalat biztosít a forenzikus tudományokban, másrészt pedig az új technológiák és innovatív termékek kutatását és fejlesztését célzó beruházásokat kell eszközölni.

Természetesen, nemcsak az EU intézményei emelendők ki. A tagállamok közötti, a forenzikus adatok gyűjtésére, feldolgozására, felhasználására és átadására vonatkozó előírások egyenértékűségének folyamatában kiemelkedő szerep jutott az Európai Szabványügyi Bizottságnak (CEN). A CEN/TC 419 Projekt Értekezlet célja a forenzikus eljárások egységesítése, azaz egységes szabályok kidolgozása a bűncselekmény helyszín folytatott tevékenységtől a bűnjelkezelés, dokumentáció és vizsgálat szabályain át egészen az eredmények közzétételéig, illetve az adatcseréig.

---

³⁴⁸ HL L 322., 2009.12.9., 14. o.

Az Igazságügyi Szakértői Intézetek Európai Hálózata – European Network of Forensic Science Institutes (a továbbiakban: ENFSI) szintén fontos műhelyként szolgál az ismeretek hatékony cseréjéhez, hiszen tevékenységével a minőségi minimumkövetelmények kidolgozását, a nemzetközi együttműködés elősegítését és a forenzikus közösség jelentős rendszerszintű igényeinek azonosítását célozza. Az ENFSI 2010-ben az alábbi nyilatkozatot tette: *„Az ENFSI elkötelezett tekintetben, hogy a szilárd alapokon álló, megbízható tudományos eredmények és információk álljanak a jogalkalmazó rendelkezésére a bűncselekmény helyszínétől egészen a tárgyalóteremig.”*³⁴⁹ Az ENFSI krimináltechnikai testülete célul tűzte ki a módszerek standardizálását, valamint a krimináltechnikai munka tudományos feltételeinek megteremtését, a tudományos eredmények és a tapasztalatok megoszthatóságát. Az erőforrásokat most a gyakorlati tevékenység mellett fokozottan a kutatásra és a fejlesztésre kívánják összpontosítani.³⁵⁰

Ebben az időszakban vált igazán hangsúlyossá az európai tagállamok közös fellépése a bűnmegelőzés és bűnüldözés terén, és az Európai Bizottság különleges szerepet szánt az ENFSI-nek, monopolhelyzetet biztosított számára az európai szakértői tevékenységgel összefüggő feladatok terén. A EB által biztosított finanszírozási keret felhasználásával jött létre az ENFSI „Strengthening the Evaluation of Forensic Results across Europe” - „A forenzikus eredmények értékelésének fejlesztése Európában,” című projektje, amelynek keretében megalkotta az „ENFSI Guideline for Evaluative Reporting in Forensic Science” - „ENFSI Útmutatója az Igazságügyi Szakértői Vélemények megalkotásához” - c. dokumentumot, amely kifejezetten az ENFSI által tömörített bűnügyi laboratóriumokra vonatkozik.

IV.3.1. Az Európai Unió Tanácsának következtetései az „Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről

2011-ben az Európai Unió Tanácsa megszavazta a az „Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről, és azon belül egy európai forenzikus tudományos térség létrehozásáról és a forenzikus tudomány európai infrastruktúrájának fejlesztéséről szóló következtetéseit.³⁵¹ A Tanács ezzel kifejezte ambícióját, hogy 2020-ig egy európai igazságügyi szakértői együttműködésen alapuló tudományos térséget hozzon létre, amelyben a büntetőeljárás adatok

---

³⁴⁹ Biedermann, et al., 2017. 16.

³⁵⁰ Kármán, 2018. 65. o.

³⁵¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf

gyűjtésével, feldolgozásával, felhasználásával és nyújtásával kapcsolatos szakértői módszerek egyenértékű minimumszabványok alapján zajlanak majd, elősegítve a köztük és a büntető igazságszolgáltatási rendszer közötti szorosabb együttműködést.³⁵²

A dokumentum legfontosabb célkitűzése, hogy büntetőeljárás szempontjából releváns adatok gyűjtésére, feldolgozására, felhasználására és átadására vonatkozó tagállami előírások egyenértékűségének a tagállamok közötti elismerése terén erősítse bizalmat. Ennek az a feltétele, hogy a szakértői tevékenység valamennyi mozzanatát átláthatóvá kell tenni. Közös minőségügyi előírásokat kell alkalmazni, amelyek biztosítják a jogalkalmazó számára, hogy az általuk használt adatok származási helyüktől függetlenül megfelelnek azoknak az előírásoknak, amelyeket saját joguk e tekintetében előír a szakértők számára.³⁵³

Az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség céljai között ezen felül az alábbiak is szerepelnek:

- a tagállamok között a forenzikus tudomány terén való együttműködés támogatása és elősegítése, amely kiterjed a forenzikus tudományos tevékenységek eredményeinek megosztására és a forenzikus tudomány minőségére is,
- a tagállamokban végzett forenzikus tudományos tevékenységek minőségének fenntartása és javítása a mellékletben foglalt intézkedések révén,
- segítségnyújtás a tagállamok számára az olyan megközelítések kidolgozásához, amelyek ösztönzik a saját büntető igazságszolgáltatási rendszereik és az igazságügyi szakértők közötti szorosabb együttműködést.³⁵⁴

A koncepció a tagállamok és a Bizottság számára tartalmaz előírásokat, melyeket az ENFSI-vel és az Europollal együttműködve kell megvalósítaniuk.³⁵⁵

Az egységes forenzikus térség megvalósításának célja a bűnözés elleni gyors és hatékony fellépés biztosítása, amellet, hogy a személy szabadságjogai a lehető legmagasabb szinten érvényesüljenek – természetesen a büntetőeljárás sajátosságaira figyelemmel. A kölcsönös

---

³⁵² Kovács, 2014. 335-345. o.

³⁵³ Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről, és azon belül egy európai forenzikus tudományos térség létrehozásáról és a forenzikus tudomány európai infrastruktúrájának fejlesztéséről, 3.

³⁵⁴ Kovács, 2017. 56. o.

³⁵⁵ Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelésről, és azon belül egy európai forenzikus tudományos térség létrehozásáról és a forenzikus tudomány európai infrastruktúrájának fejlesztéséről, 7.o.

elismerés elve – mely az európai forenzikus térség alapja - feltételezi a másik tagállam büntetőeljárása iránti bizalmat, azaz azt, hogy a másik államban is ugyanolyan magas eljárásjogi standardok, garanciák és alapjogi követelmények érvényesüljenek, így az ott törvényesen beszerzett bizonyítékok felhasználhatók legyenek más tagállamban is.³⁵⁶ A kölcsönös bizalom ezen alapfeltétele arra vezethető vissza, hogy az alkotmányosságot, jogállamiságot meghatározó nemzeti és nemzetközi dokumentumok kiemelt helyen foglalkoznak a büntetőeljárás önkény kiküszöbölésével, a terhelt jogainak garantálásával³⁵⁷, és ezen elvek alól az unió természetesen nem adhat kibúvót. A büntetőhatalom gyakorlásának legfontosabb korlátját ugyanis az emberi jogok normái jelentik.³⁵⁸

Minden európai jogállam számára evidensnek kell lennie, hogy az büntetőhatalom gyakorlásakor csak és kizárólag olyan eszközöket használhat fel a bizonyítás során, melyek esetében bizonyos lehet abban, hogy ezen alapvető jogok maradéktalanul érvényesültek – lényegében ez a kölcsönös bizalom egyik legfontosabb követelménye. A másik elengedhetetlen feltétel az adott bizonyítási eszköz megbízható volta, tehát hiteltérdemlősége, mely magában foglalja a beszerzésére és vizsgálatára vonatkozó szakmai előírások betartását, vagy a legáltalánosabban megfogalmazva: a minőségbiztosítási kritériumok maximális érvényesülését.³⁵⁹

A közös minőségbiztosítási standardok kialakítása a bizonyítékok egyenértékűségének egyik legfontosabb alappillére.³⁶⁰ A közös standardok alapkonceptiója, hogy szakértő tevékenységének egésze meghatározott minőségi kritériumoknak van alárendelve, melyek kizárják, hogy a jogtalanul vagy szakmai szabályokkal ellentétes bizonyítékot vegyen figyelembe a bíróság az ítélezés során. Az európai igazságügyi szakértői rendszer fejlesztésének kulcsszavai: intézmények akkreditációja; szakértők képzése és minősítő vizsgáztatása; minőségbiztosítás és tanúsítás; szabványosított és nemzetközileg ellenőrzött eljárások kidolgozása és alkalmazása; új, megbízható és hatékony vizsgálatok bevezetése a DNS, a kábítószer-analitika, a beszédazonosítás stb. területén.³⁶¹

---

³⁵⁶ Lévai, 2013,

³⁵⁷ Szikinger, 1997. 101. o.

³⁵⁸ Bárd, 2007. 317.o.

³⁵⁹ Pádár, et al., 2015. 412.

³⁶⁰ Guiding principles of the Netherlands regarding the implementation of the Council conclusions for the realisation of a European Forensic Science Area by 2020. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/public-consultation/2013/pdf/0027/authorities/contribution-of-the-netherlands_en.pdf

³⁶¹ Kertész, 2002. 21. o.

Az egységes forenzikus térség elképzelése szerint az igazságügyi szakértők közös szabályok szerint végezhetik vizsgálataikat. A módszerek és eredmények standardizálása az egyes országok büntető igazságszolgáltatási rendszerei között szorosabb együttműködést, és így sikeresebb bűnügyi együttműködést tesz lehetővé. A vizsgálati eredmények egyenértékűségének elismerése biztosíthatja, hogy a jelenleg tapintható – nem elsősorban technikai és minőségbeli, hanem inkább garanciális természetű - különbségek miatt a más országban végzett eljárási cselekményt, és az abból származó bizonyítékot semmisnek nyilvánítsák.³⁶²

IV.3.2. Cselekvési terv az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről

A megújított belső biztonsági stratégiájáról szóló 2015. június 16-i tanácsi következtetések és az európai biztonsági stratégia³⁶³ szerint az igazságügyi szakértői szakterületek döntő fontosságúak a bűnüldözés és a vádeljárás lefolytatása szempontjából, mivel a szakértői bizonyítékok egyre fontosabbak a büntetőügyekben, valamint a bűnüldözési és igazságügyi hatóságoknak meg kell bízniuk abban, hogy az általuk igénybe vett szakértői vizsgálati adatok kiváló minőségűek, attól függetlenül, hogy a bizonyíték létrejötté, illetve feldolgozása melyik országban történt.

A tagállamok által a 2016. január 26-án Amszterdamban tartott informális miniszteri ülésen tartott megbeszélések³⁶⁴ során megfogalmazódott az a kíváncsi, hogy kiterjesszék az igazságügyi szakértői vizsgálati adatok nyilvántartásában szereplő adatok cseréjét, különösen a fegyverek és lőszer, a robbanóanyagok, valamint a kábítószer területére.

2016 június 13-án a Tanács jóváhagyta következtetéseit és cselekvési tervét az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről.³⁶⁵ A dokumentum hat pontba foglalja össze a Bizottság és a tagállamok feladatait az egységes európai forenzikus térség létrehozásához:

1. „Bevált gyakorlatokat”³⁶⁶ tartalmazó kézikönyvek elkészítése az egyes igazságügyi szakértői szakterületekre vonatkozóan.

---

³⁶² Kovács, 2014. 335. o.

³⁶³ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9798-2015-INIT/hu/pdf>

³⁶⁴ <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2016/01/25-26/>

³⁶⁵ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10128-2016-INIT/en/pdf>

³⁶⁶ A „bevált gyakorlatokat tartalmazó kézikönyv” terminus a kézikönyv létrejötté időpontjában tudományosan

2. A nyilvántartásokban szereplő szakértői vizsgálati adatok cseréjének ösztönzése, például a fegyverek és lőszer, a robbanóanyagok, valamint a kábítószer területén.
3. Jártassági vizsgák és kollaboratív gyakorlatok szervezése az igazságügyi szakértői szakterületeken.
4. Az igazságügyi szakértői szakma ismertségének növelése és képzések e területen a bűnüldözési és igazságügyi szakértői közösségek körében.
5. Az igazságügyi szakértői szervezetek, illetve az igazságügyi szakértők szakmai ismeretei önkéntes alapon történő akkreditációjának előmozdítása.
6. A szakértői vizsgálati adatok prűmi határozat alapján történő cseréjének ösztönzése és minőségük javítása.

Az egyes pontok vonatkozásában az alábbiakat érdemes kiemelni:

ad 1.) A „bevált gyakorlatokat tartalmazó kézikönyv” terminus tekintetében a cselekvési terv szövegében az alábbi magyarázat szerepel: a kézikönyv létrejötté időpontjában tudományosan megalapozottnak minősülő gyakorlatokra utal. A „bevált gyakorlatokat tartalmazó kézikönyv” terminus használata nem jelenti azt, hogy a kézikönyvben szereplő gyakorlatok lennének az adott igazságügyi szakértői szakterületen kizárólag használt helyes gyakorlat.³⁶⁷ Lényegében olyan módszertani útmutatások gyűjteményét fedí le ez a fogalom, melyek célja az igazságügyi szakértői eljárások és folyamatok minőségi javulásának előmozdítása, és ezzel a kölcsönös bizalom fokozása. A Tanács felhívja a figyelmet, hogy e cselekvési pont megvalósítása során az érintetteknek törekedni kell a nemzeti akkreditáló testületekkel, az Európai Akkreditálási Együttműködéssel (EA), a CEN/TC 419 bizottsággal és a Bizottsággal való együttműködésre.³⁶⁸ A cselekvési terv értelmében elő kell mozdítani azoknak az igazságügyi szakértői vizsgálatokra vonatkozó, bevált gyakorlatokat tartalmazó kézikönyveknek a használatát is, amelyeket az ENFSI már korábban kidolgozott. Az ENFSI-t arra ösztönzi a cselekvési terv, hogy ossza meg a bevált gyakorlatokat tartalmazó kézikönyveit valamennyi európai igazságügyi szakértővel és szakértői szervezettel, ne korlátozza azok hozzáférhetőségét a szervezet tagjaira. A Bizottságot arra ösztönzi a terv, hogy támogassa az ENFSI-t a már

---

megalapozottnak minősülő gyakorlatokra utal. A terminus használata nem jelenti azt, hogy a kézikönyvben szereplő gyakorlatok lennének az adott igazságügyi szakértői szakterületen kizárólag használt helyes gyakorlatok. Mivel az európai igazságügyi szakértői együttműködési térségről szóló 2011-es következtetésekben is ez a terminus szerepel, ezt a már ismert terminust alkalmazzuk a folytonosság jegyében.

³⁶⁷ HOME/2012/ISED/MO/4000004278.

³⁶⁸ Tanács következtetései és cselekvési terve az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről, 6. o.

kidolgozott kézikönyvek folyamatos frissítésében, és szükség szerint dolgozzon ki más szakterületekre vonatkozóan is ilyen kézikönyvet.³⁶⁹

ad 2.) A cselekvési terv 2. pontja értelmében a 2008/615/IB és 2008/616/IB prűmi határozatok szerinti módszerekhez hasonló módon ösztönözni kell a fegyverek és lőszer, a robbanóanyagok, valamint a kábítószer nyilvántartásaiban szereplő szakértői vizsgálati adatok cseréjét, mivel az e területekre vonatkozó szakértői vizsgálati adatok fokozott cseréje hozzá fog járulni a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelemhez. A cselekvési terv szerint a tagállami szakértőknek célszerű lenne meghatározniuk a szakértői vizsgálati adatok azon típusait, amelyeket nem kezelnek közös, összevethető nyilvántartásokban, az adatleírás összehangolásának/standardizálásának kidolgozása, illetve teljessé tétele érdekében; ez lehetővé tenné a tagállamok számára, hogy kiemelt jelentőségű ügyekben igazságügyi szakértői összehasonlítást kérjenek az ilyen vizsgálati rendszerekre vonatkozóan.

ad 3.) A cselekvési terv kiemeli, hogy a jártassági vizsgák és a kollaboratív gyakorlatok mind a meglévő eljárások tesztelése, mind a gyakorló igazságügyi szakértők szakmai ismereteinek szinten tartása szempontjából fontosak. Az ilyen vizsgákon való részvétel egyrészt az elvégzett vizsgálatok minőségének mérésére szolgál, másrészt biztosítja az átláthatóságot és visszajelzést nyújt a teljesítményről. Ennek a cselekvési tervpontnak a célja a kölcsönös bizalom erősítése a különböző tagállamokban elvégzett szakértői vizsgálatok eredménye iránt.³⁷⁰

ad 4.) A 4. pont értelmében ösztönözni kell az igazságügyi szakértői szakmát megismertető tanfolyamok kidolgozását és szervezését a rendőrség, igazságügyi szakértők, a sürgősségi segélyszolgálatok tagjai, ügyészek és bírák számára. Ezeknek a tanfolyamoknak az igazságügyi szakértői szakma általános ismertségének növelésére kell irányulniuk, de célzottan foglalkozniuk kell konkrét igazságügyi szakértői szakterületekkel is, mint például a digitális igazságügyi módszerekkel vagy az igazságügyi szakértői DNS-elemzéssel.³⁷¹ A tanulás történhet hagyományos tanfolyamok, e- oktatás, applikációk, webszemináriumok stb.

---

³⁶⁹ Uo.

³⁷⁰ Tanács következtetései és cselekvési terve az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről, 9.o.

³⁷¹ E pont megvalósítása során törekedni kell a CEPOL-lal, az Európai Igazságügyi Képzési Hálózattal (EJTN), az Európai Igazságügyi Hálózattal (EIH), az Eurojusttal, az Europollal, az igazságügyi szakértői intézetek európai hálózatával (ENFSI), más igazságügyi szakértői intézetekkel, a tagállamokkal és a Bizottsággal való koordinációra.

formájában.³⁷² Amennyiben a folyamat sikerrel zárul, javulni fog az igazságügyi szakértői szakma ismertsége az ügyészek, a rendőrök és a bírák körében, ami biztosítja a szakértői bizonyítékok jobb megértését bírósági felhasználásuk esetén.³⁷³

ad 5.) A cselekvési terv kiemeli, hogy igazságügyi szakértők szakmai ismereteire vonatkozó minimumkövetelmények betartása részben az akkreditációs folyamatok függvénye. Az igazságügyi szakértők által végzett szakértői eljárások akkreditációja megkönnyíti a szakértői bizonyítékok cseréjét, mivel növelni fogja a szakértői eljárások minőségébe és következésképpen a különböző tagállamokban születő szakértői eredményekbe vetett bizalmat. A cselekvési tervpont elvárt eredménye a szakértői eljárások önkéntes alapon történő akkreditációjának ösztönzésére, a fegyverek és lőszer, a robbanóanyagok, a kábítószer, valamint a digitális igazságügyi szakértés területének középpontba állításával, továbbá a bűncselekmények helyszínén való bizonyítékgyűjtésre vonatkozó egységes standardok önkéntes alapon történő akkreditációjának ösztönzésére. Emellett cél egy cselekvési terv kidolgozása az igazságügyi szakértők és a helyszínelő tisztek szakmai ismereteire vonatkozó, önkéntes alapon történő minőségbiztosítás ösztönzésére is.³⁷⁴

ad 6.) A 6. pont „A szakértői vizsgálati adatok prümi határozat alapján történő cseréjének ösztönzése és minőségük javítása” címet viseli. A cselekvési terv megállapítja, hogy a DNS-profiloknak és ujjnyomatoknak az Unión belüli³⁷⁵ cseréje igen sikeres annak ellenére, hogy a határozatokat nem minden tagállamban, illetve nem minden tagállam között hajtották végre teljes körűen. Ezenfelül a kicserélt adatok minőségén is lehet még javítani. A határozatok végrehajtása és a szakértői vizsgálati adatok tagállamok közötti cseréje hozzá fog járulni a határokon átnyúló bűnözés elleni küzdelemhez. Ezért, e cselekvési pont célja a 2008/615/IB és 2008/616/IB prümi határozatok teljes körű végrehajtásának előmozdítása a DNS-profilok és az ujjnyomatok cseréje tekintetében, továbbá az összes tagállam között a prümi határozatok alapján kicserélt szakértői vizsgálati adatok minőségének javítása.

IV.3.3. ENFSI stratégia a 2017 – 2020 közötti időszakra

---

³⁷² Tanács következtetései és cselekvési terve az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről, 10.o.

³⁷³ Uo.

³⁷⁴ Tanács következtetései és cselekvési terve az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről, 13.o.

³⁷⁵ ezek alapja a 2008. június 23-i 2008/615/IB és 2008/616/IB prümi határozat

Az ENFSI aktuális stratégiai terve³⁷⁶ teljes mértékben összhangban van az EFSA2020 koncepcióval és a Cselekvési Tervben rögzített feladatokkal. A terv az alábbi feladatokat tűzi ki az intézmény és a tagság elé:

1. Támogatni az egységes európai szakértői térség létrehozását és a Cselekvési Tervben foglaltak megvalósítását.

Ezen belül kiemelt fontosságúak azok a feladatok, ahol az ENFSI koordinátori szerepkört kapott:

- bevált gyakorlatokat tartalmazó kézikönyvek rendszeresítése
  - az igazságügyi adatok cseréjének ösztönzése
  - jártassági tesztek és továbbképzések koordinációja.
2. Az ENFSI-nek hatékonyan kell segítenie és támogatnia a szakértői közösséget.
  3. Hatékony együttműködést kell kialakítani az ENFSI, a CEPOL, EUROPOL, EUROJUST, EA, ILAC, ICC, CEN/ISO, NIST/OSAC szervei között.³⁷⁷

IV.4. A szakértői tevékenység reformkísérlete Magyarországon

A szakértői véleményekkel szembeni megnövekedett elvárások hazánkban a 2010-es évek elejétől csúcsosodtak ki. A folyamatra természetesen hatottak a fent ismertetett nemzetközi tendenciák, a szakvélemények felhasználásának gyakorisága a polgári perekben és büntetőeljárásokban, stb.

Ha elfogadjuk azt a nézetet, miszerint a szakértőkről alkott képet az elmúlt két évtizedben jelentősen befolyásolta a CSI-hatás is, mindenképpen említést érdemel az ún. Rezesová-ügy is a szakértők megítélésére gyakorolt hatása hazánkban.³⁷⁸

Az új tendenciák olyan minőségi változásokat idéztek elő a szakértői bizonyítással kapcsolatban, amelyek hazánkban is életre hívták e jogintézmény minden részletre kiterjedő, átfogó elemzését és újraszabályozását.

---

³⁷⁶ ENFSI STRATEGIC PLAN 2017 – 2020 <http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2017/11/4.0-ENFSI-Strategic-Plan-2017-2020.pdf> [2017.12.20.]

³⁷⁷ Uo.

³⁷⁸ Eva Varholíková Rezesová 2012. augusztus 21-én hajnalban az M3-as autópályán egy BMW terepjáróval nekiszárgult egy Fiat Puntónak, amely kigyulladt, utasai bennégtek. A büntetőeljárás teljes médiafigyelmet kapott, az ítéletet döntően befolyásoló igazságügyi szakértői vélemény, a szakértő alkalmazásának körülményei körül pedig olyan vita alakult ki, amely példátlanul nevezhető. Bővebben lásd: Hargitai, 2015. 73-145. o.

Az alapvető jogok biztosa 2014. júliusában áttekintette az igazságügyi szakértői eljárásokkal kapcsolatos visszasságok – elsősorban az eljárások elhúzódsának háttérét -, és a helyzet megoldásáért az igazságügyi miniszterhez fordult. A lépés előzményét az AJB-4921/2016.³⁷⁹ számú és AJB-512/2013.³⁸⁰ számú ügyek jelentették.

A Kúria Elnöke 2014. március 14. napján meghozta a 2014.El.II.JGY.1/1-65. számú határozatát a joggyakorlat-elemző csoport felállításáról, amelynek tevékenységi körét „A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban” tárgykörének vizsgálatában határozta meg. A dokumentum az „Összefoglaló vélemény - A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből)”³⁸¹ (a továbbiakban: Összefoglaló vélemény) címet kapta.

Az Összefoglaló vélemény leszögezi: „A Joggyakorlat- Elemző Csoport az Összefoglaló Vélemény szerkezeti felépítésének és tartalmi kereteinek a kialakítása során a vizsgálat tárgyát képező jogi probléma dogmatikai sajátosságaiból indult ki.”³⁸² (...) „A jogintézmény komplexitása és a jogi szabályozás terjedelme miatt a szakértői bizonyítás problematikája csak igen nehezen lett volna feldolgozható egyetlen dolgozat formájában. Ezért a Joggyakorlat- Elemző Csoport úgy határozott, hogy Összefoglaló véleményét „Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből” alcímmel, a szakértői bizonyításról szóló tanulmányok gyűjteményeként készíti el. A tanulmányok a szakértői bizonyítás fent említett tíz rész-erülete köré szerveződnak akként, hogy tíz viszonylag önálló fejezet formájában járják körül a szakértői bizonyítás nagy témakörét.”³⁸³

Az Összefoglaló vélemény tanulmányai számos kritikát fogalmaznak a szakértői működéssel, a szakvélemények minőségével kapcsolatban. A kritikák zöme az alábbi kérdések köré csoportosítható:

- a szakértővé válás a megfelelő végzettséggel és szakmai gyakorlati idővel rendelkező személyek alanyi joga,

³⁷⁹ https://www.ajbh.hu/documents/10180/2500969/Jelent%C3%A9s+egy+pszichol%C3%B3gus+elleni+panaszr%C3%B3l+4921_2016/de644d3e-a610-4cd7-a8b2-59ebb5eb1796?version=1.0 [2017.12.08.]

³⁸⁰ <https://www.ajbh.hu/documents/10180/111959/Jelent%C3%A9s+az+Igazs%C3%A1g%C3%BCgyi+Szak%C3%A9rt%C5%91i+Kamar%C3%A1kr%C3%B3l/a0d78043-3710-420f-8503-8244f0184e90?version=1.0> [2017.12.08.]

³⁸¹ http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_2.pdf [2017.12.12.]

³⁸² Uo.

³⁸³ Uo.

- a szaktudás minőségének igazolására szolgáló, a szaktudás tartalmi vizsgálatát is magában foglaló követelmények hiánya,
- szakértői minőségbiztosítás hiánya,
- módszertani levelek hiánya,
- a kirendelések aránytalanok,
- szakértők jogi ismereteinek hiánya,
- a szakterületi definíciók nem egyértelműek,
- szakértői névjegyzék kevés információt tartalmaz a szakértő tényleges kompetenciájáról,
- szakvélemények késedelmes előterjesztése,
- a szakértői kamara nem megfelelő működése.

A szakértőkkel kapcsolatos reformok fontos mérföldköve volt a 2014. évi igazságügyi miniszteri munkaprogram, amelynek már központi eleme volt az igazságügybe vetett közbizalom erősítése,³⁸⁴ Ennek eredményeként született meg az új szakértői törvény (Iszktv.). Nem célja a dolgozatnak a törvény értékelése, illetve annak vizsgálata sem, hogy például az Összefoglaló Véleményben megfogalmazott kritikákra mennyiben nyújtott gyógyírt az új jogszabály. Meglátásom szerint az új szakértői törvény számos változást iktatott a rendszerbe, és a szakértői tevékenység iránti bizalom, a szakvélemények minőségi javulása érdekében elvitathatalan eredményeket tulajdoníthatunk neki. Ugyanakkor, ha a szakértői tevékenység látványos, az igazságszolgáltatás minőségét pozitív irányba befolyásoló reformját tekintjük célnak, nyilvánvalóan még csak a folyamat elején járunk.

A hazai fejlesztési irányok meghatározásakor nemcsak a hazai igazságszolgáltatás és szakértői közösség igényeit és elvárásait kell figyelembe kell venni, hanem tekintettel kell lenni a büntetőeljárási jog európaizálására. Kőhalmi László véleménye szerint az európai büntetőjog egy-két évtizeden belül megvalósul, mégpedig a gazdasági globalizáció diktálta szükségletek miatt.³⁸⁵ Ezzel párhuzamosan nyilvánvalóan az európai eljárásjognak is meg kell születnie, így a szakértői tevékenységgel összefüggő reformoknak erre a tényezőre is kiemelt figyelmet kell fordítania.

---

³⁸⁴ Németh, 2014. 640.o. [megtekintve:2017.12.12.]

³⁸⁵ Kőhalmi, 2004. 95. o.

IV. A HITELTÉRDEMLŐSÉG ALAPVETŐ SZEMPONTJAI RENDHAGYÓ MEGKÖZELÍTÉSSEN:

A SZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉG MINŐSÉGÜGYI RENDSZERÉRE VONATKOZÓ IGÉNYEK A BÜNTETŐELJÁRÁS SZEMSZÖGÉBŐL

Az előző fejezetben elemzett, a szakértői tevékenységre vonatkozó stratégiai fontosságú jelentések, kutatási eredmények, precedensek, az Unió ismertetett elvárásai fényében megállapítható, hogy a szakértői véleményekkel összefüggő bizonytalanságok, a szakvélemények jogalmazók általi felülvizsgálata, értékelése világszerte problémát jelent az igazságszolgáltatás számára. Az aggályos szakvéleményeken alapuló téves büntetőítéletek kockázatának csökkentése iránti igény minden államot kihívás elé állított az elmúlt évtizedekben.

A szakvéleményekkel szembeni bizalom növelésének lehetőségét az államok

- a) a szakvélemények minőségének javulásában és
- b) a szakvélemények feletti hatékony jogalkalmazói kontrollban látják.

A szakértői tevékenység, illetve a szakvélemények minőségének javítását tehát az angolszász és európai kontinentális jogrendszerek is hasonló alapelvek mentén képzelik el, e körben támaszkodnak a minőségügy módszereire /minőségbiztosítás, minőségmenedzsment (minőségirányítás), stb./. Erre figyelemmel véleményem szerint a szakértői vélemények megbízhatóságának növelése és annak jogalkalmazói ellenőrzése vizsgálható a minőségügy tudománya fogalmainak, szempontrendszerének segítségével.

A minőség értelmezése és a minőség biztosítása emberi mivoltunk alapvető része, így a minőség története az emberiség történetével azonos. A minőség korszerű értelmezése, a minőségügy alapjai az ipari termelés elterjedésével az 1800-as évek elején jelentek meg, és a mai minőségügy az 1900-as évek első felében alakult ki, majd a hatvanas évek táján szélesbb, mélyebb tartalommal több iparágban a termelés szerves részévé vált.³⁸⁶

A 2000-es évek elején kezdődött meg az a napjainkat is átszövő folyamat, amely a termelés és szolgáltatás kontextusában meghonosította a minőségügyi szemléletet.

---

³⁸⁶ Veress, 2005. 11. o.

V.1. A szakértői tevékenység minőségbiztosítására vonatkozó igények megjelenése

A minőségügy a modern kriminalisztikában is kiemelt jelentőséggel bír. A technológia fejlődése, a műszerek pontossága, az új tudományos ismeretek lehetőséget biztosítanak a szakértői munka magas színvonalú művelésére.

Az Egyesült Királyságban a Forensic Science Service által 1979-ben kiadott „A Guide to Quality Assurance in Forensic Science” - „A kriminalisztika minőségbiztosításának útmutatója” az alábbiak szerint összegzi a szakértői tevékenység minőségbiztosítására vonatkozó alapcélokat:³⁸⁷

1. Az általános magas színvonalú munkavégzés előmozdítása a bűncselekmény helyszínén végzett tevékenység kezdetétől a bizonyíték bíróság előtti bemutatásáig.
2. A felmerülő hibák és aggályok azonosítása és kijavítása.
3. Az analitikai módszerek, eljárások, eszközök és adatok folyamatos felülvizsgálata a lehető legmegfelelőbb módszer, eljárás, eszköz, adat felhasználása érdekében.
4. A szakértői terület teljes személyi állományának oktatása, támogatása, ezáltal támogatva a hatékony és effektív működést.

Mindenképpen foglalkozunk kell azzal, hogy a hazai szakirodalom mit ért a szakértői minőségbiztosítás fogalma alatt, milyen követelményeket támaszt a megfelelő minőségű szakértői tevékenység iránt, illetve milyen aggályok merülnek fel e körben.

A Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoportja által elkészített összefoglaló jelentésben a szerzők több tekintetben kitérnek a szakértői minőségbiztosítás kérdéskörére is.

Wirth Béla tanulmányában felteszi a kérdést, hogy az igazságügyi szakértővé váláshoz önmagában elegendő-e a jogszabályokban meghatározott szaktudás és szakmai ismeretek objektív tényének a formai megléte. Szerinte már a szakértői névjegyzékbe történő felvételkor szükséges lenne a szaktudás minőségének igazolására szolgáló, a szaktudás tartalmi vizsgálatát is magában foglaló követelményeknek (pl. szakirodalmi publikációk, másoddiploma, tudományos fokozat megléte stb.) való megfelelés, továbbá a későbbi működés során a szakterülethez igazodó, elsősorban az egyéni minőségbiztosítási követelmények bevezetése.³⁸⁸

Kifejti azt is, hogy a minőségbiztosítási követelmények bevezetése – többek között - a

---

³⁸⁷ Pereira, 1985. 4.

³⁸⁸ Wirth, 2014. 45. o.

módszertani levelekre vonatkozó szabályozás tartalmi újragondolásával képzelhető el, természetesen figyelembe véve a szakértő függetlenségének törvényi követelményét is.³⁸⁹

Pótorné Nagy Zsuzsanna tanulmányában leszögezi, hogy a szakértők szakmai tevékenységének mikéntje az e tevékenység végzésére jogosult intézményekben, az alkalmazotti rendszer követelményi rendszere okán kontrollált, de a szakértők nagy része, a névjegyzékben szereplő „többiek” esetén nem. A tevékenységi adatok paramétereit vonatkozásában adatgyűjtés sincs. A szakértő mentorral történő együttműködés, a szakértőjelölti tényleges munkavégzés valóságátartalma kételyes. A szakmai működés alapjainak lerakása és további fejlesztése terén hiányoznak a szakértő-kirendelő közötti szakmai fórumok, a kötetlen szakmai beszélgetések, viták, konzultációk.³⁹⁰

Láng László véleménye szerint indokolt lehetne az igazságügyi szakértők, szakértői intézmények egyéni minőségbiztosításának bevezetése, különösen pergazdaságossági okokból, ugyanis a szakvélemény többszöri kiegészítése, illetőleg a hiányosságok más szakértő kirendelése útján történő kiküszöbölése a büntető eljárások indokolatlan elhúzóásával, illetőleg költségtöbblettel is jár.³⁹¹

Agárdi Tamás hozzáteszi, hogy az amúgyis szükséges szakértői képzés - és az újonnan belépő minőségbiztosítás - kerüljön a MISZK³⁹²-hez, annak terheivel és hozamával együtt, ez megfelelő menedzselés és jogszabályi támogatottság mellett bevételt képezhet a kamara számára.³⁹³

V.2. A minőségügy fogalomrendszere a szakértői tevékenységre vetítve

A minőségügy fogalomrendszerében ötvöződik többek között a szociológia, az értékbölcselet, a közgazdaságtan, a menedzsmenttudomány, a jog és a műszaki-technológiai mérnöki tudományok ismeretrendszere, felhasználva többek között a rendszerelmélet, a szabályozáselmélet és a matematika statisztika alapfogalmait.³⁹⁴ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a minőségügy egységes terminológia-rendszere a mai napig nem alakult ki.

Az angol nyelvű irodalomban a minőségügyi tevékenységekkel kapcsolatban elsősorban a quality control (minőségsszabályozás) és a quality assurance (minőségbiztosítás) elnevezéseket

---

³⁸⁹ uo.

³⁹⁰ Pótorné, 2014. 115. o.

³⁹¹ Láng, 2014.

³⁹² Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara

³⁹³ Agárdi 2014., 120. o.

³⁹⁴ Veress, 2005. 14. o.

használják, de elterjedőben van a quality management (minőségmenedzsment) elnevezés is. Ezen elnevezéseknek sem egyértelmű a tartalma, de kialakulóban van az az értelmezés, hogy a minőség szabályozás (quality control) az alaptevékenységek minőségének szabályozása, míg a minőségbiztosítás (quality assurance) olyan további, egyrészt támogató folyamatokra is kiterjedő, másrészt a megfelelésszabályozást (conformity control) is magába foglaló minőségügyi tevékenységek összessége, amelyek biztosítják a termelés/szolgáltatás szabályozott minőségét. A minőségmenedzsment (quality management) a legágabb fogalom, a minőséggel kapcsolatos tevékenységek gyűjtőfogalma.³⁹⁵

A fenti kifejezések magyar használatában még nagyobb a zavar. Mindenek előtt megjegyzendő, hogy a magyar nyelvű MSZ EN ISO 9000:2005 szabvány a minőségmenedzsmentet hibásan minőségirányításnak fordítja (tekintettel azonban arra, hogy a hazai szakirodalomban így terjedt el, a minőségirányítás kifejezést is fel fogom tüntetni, amennyiben az értelmezéshez ez szükséges). Ezen felül a további minőségügyi szakkifejezések tekintetében sem mindig egyértelmű, pontosan melyik angol kifejezésnek feleltethetők meg, illetve hogy pontosan milyen tartalmat értenek alatta az azt alkalmazók.

Önmagában fogalmi nehézségeket okoz, hogy a „minőség” kifejezést definiáljuk, hiszen tartalma koronként, társadalmanként, kultúránként változik. Ennek bizonyítéka a definíciók sokasága:

„A minőség a termék vagy szolgáltatás azon jellemzőinek összessége, amelyek lehetővé teszik, hogy megfeleljen a kimondott vagy kimondatlan igényeknek.” (Sigmund Freud)

„A minőség az igényeknek való megfelelést és nem az eleganciát jelenti.” (Philip B. Crosby)

„A minőség a szabványnak, a felhasználásnak valamint a kimondott és rejtett felhasználói igényeknek történő megfelelés.” (Hans Dieter Seghezzi)

„A minőség a folyamat, a termék (tevékenységek vagy folyamatok eredménye) vagy szervezet azon jellemzőinek összessége, amelyek befolyásolják képességét, hogy meghatározott és elvárt igényeket kielégítsen.” (MSZ EN ISO 8402:1996 szabvány – a minőségirányítás nemzetközi fogalomtára)

„A minőség annak mértéke, hogy mennyire teljesíti a saját jellemzők egy csoportja a követelményeket.” (MSZ EN ISO 9000:2005 Minőségirányítási rendszerek. Alapok és szótár)

---

³⁹⁵ Veress, 2005. 15. p.

A fenti definíciók összegzéseként úgy fogalmazhatunk, hogy a minőség azt jelenti, a termék vagy szolgáltatás megfelel a követelményeknek, rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyek a rendeltetésre alkalmassá teszik.

A dolgozatban használt egyéb fogalmak alkalmazása során Kalapács János minőségügyi szakszótárát³⁹⁶ vettem alapul, a legfontosabb definíciók az alábbiak:

Megfelelőség: Egy termék, egy rendszer, egy folyamat vagy egy tevékenység megfelelőségén azt értjük, hogy meghatározzuk a termék, a rendszer, a folyamat vagy a tevékenység bizonyos mérhető, megfigyelhető tulajdonságait, alkalmas vizsgálati módszerrel megállapítjuk a tulajdonságok értékét, a tulajdonságértékre vonatkozóan követelményeket írunk elő, és megállapítjuk, hogy a termék, a rendszer, a folyamat vagy a tevékenység kielégíti-e az adott követelményrendszer által előírt követelményeket. Ha a termék, a rendszer, a folyamat vagy a tevékenység kielégíti a követelményeket, akkor megfelelő (conform), ha nem elégíti ki, akkor nem megfelelő (non conform).³⁹⁷

A minőség és megfelelőség kapcsolatáról a következőket szükséges rögzíteni: a minőség és a megfelelőség ugyanannak az objektumnak kétféle szempontból történő jellemzése, így a két fogalom egymástól nem független, mindkettő ugyanannak az objektumnak a minőségügyi jellemzésére szolgál, ugyanakkor számos szempontból különböznek.³⁹⁸

Ahogy fent már említésre került, a minőség nehezen értelmezhető egyértelműen, a minőség szubjektív, általában közvetlenül nem, vagy csak nehezen mérhető, ugyanakkor a megfelelőség definíciószerűen mérhető, a megfelelőség egyértelműen értelmezhető és vizsgálható, mérhető.³⁹⁹

A minőségügy alapfogalmainak ismertetése mindenképpen szükséges a későbbi értelmezéshez.

Minőségmenedzsment (MSZ EN ISO 9000:2005 szabvány megfogalmazásában *minőségirányítás*): Az általános irányítási feladatköröknek minden olyan tevékenysége, amely meghatározza a minőségpolitikát, a minőségre vonatkozó célkitűzéseket és feladatköröket, valamint megvalósítja azokat olyan eszközökkel, mint a minőségügyi tervezés, a minőségszabályozás, a minőségbiztosítás, és a minőségfejlesztés, a minőségügyi rendszeren belül.

---

³⁹⁶ Kalapács, 2000. 28-31. o.

³⁹⁷ Veress, 2005. 55. o.

³⁹⁸ Uo.

³⁹⁹ Veress, 2005. 56. o.

Minőségügyi rendszer: A minőségügyi rendszer megvalósításához szükséges szervezeti felépítés, eljárások, folyamatok és erőforrások összessége. Kornai János alapgondolatát figyelembe véve a termékekkel-szolgáltatásokkal szemben támasztott igények kielégítési folyamatok minőségügyi szabályozása kétszintű:

- állami (felső) szinten történik a jogi szabályozás
- horizontálisan (alsó) szintű szabályozás.⁴⁰⁰

Minősegbiztosítás: A minőségügyi rendszeren belül alkalmazott és szükség esetén igazolt minden tervezett és módszeres tevékenység, amely megfelelő bizalmat hivatott kelteni arra, hogy az egység teljesíti a minőségi követelményeket.

Igazoló ellenőrzés (minőség-ellenőrzés): Vizsgálattal való megerősítése annak, hogy az előírt követelmények teljesülnek.

Önellőrzés: Az elvégzett munka ellenőrzése a munkát végző személy által, előírt szabályok szerint.

A hazai szakértői minősegbiztosítás hiányára hivatkozó, korábban ismertetett álláspontokból látható, hogy a szakértői minősegbiztosítás fogalmát az egyes szerzők egyrészt nem definiálják, másrészt tartalmilag más-más összetevőjét emelik ki.

A korábban ismertetett minőségügyi alapfogalmak ismeretében felvetődik a kérdés, hogy egyáltalán megvalósítható-e a szakértői tevékenység minősegbiztosítása?

A kérdésre véleményem szerint *két válasz is adható, attól függően, miben látjuk a minősegbiztosítás megvalósulását.*

Amennyiben elfogadjuk azt a nézetet, hogy a minősegbiztosítás minden esetben a szabvány szerinti rendszert vagy a teljes körű minőségmenedzsment (minőségirányítási rendszer) elfogadását (Total Quality Management, TQM) jelenti, akkor a válasz: nem. A hazai szakértői tevékenység struktúrája nem teszi lehetővé ezen rendszerek kiépítését. A laboratóriumok tevékenysége szabványosítható, a gazdasági társaságként működő szakértők szabvány szerinti tanúsítása megtörténhet, a szakértői kamara is működhet pl. az ISO 9001, 9002 és 9003 szabványoknak megfelelő rendszer vagy a TQM alapján, sőt a természetes személy szakértők is dönthetnek úgy, hogy tanúsított szabványos rendszer vagy a TQM alapján működnek, azonban globálisan a szakértői tevékenység ekkénti működtetése elképzelhetetlen. Azon felül,

---

⁴⁰⁰ Kornai, 1984.

hogy Magyarországon a szakértői tevékenység különböző formákban, más-más szervezeti modellben végezhető, a szakterületek különbözősége is az egységes rendszer korlátját jelenti.

Abban az esetben azonban, ha a szakértői tevékenység egészére nézve nem ragaszkodunk a tanúsításhoz, a szabványos minőségbiztosításkor, akkor a kérdésre igennel válaszolhatunk. Az, hogy a minőségügy kérdésköre képes elszaladni a vállalati szférában illetve laboratóriumi környezetben evidensnek tekintett minőségmenedzsment (minőségirányítási)-technikáktól, két példával igazolható. Az egyik az egészségügyi szolgáltatások-, a másik a felsőoktatási intézmények minőségügyi rendszere. Mindkét példa esetében szükségesnek tartom kiemelni, hogy a vonatkozó jogszabályok a minőségügyi fogalmakat sok esetben következtlenül, sőt hibásan alkalmazzák, ez azonban nem akadályozza annak, hogy témám szempontjából példaként alkalmazhatóak legyenek.

Az egészségügyi minőségügyi rendszer jogi kereteit az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben (a továbbiakban: Eütv.) találjuk. Az Eütv. bekezdése szerint a minőségügyi rendszer célja az egészségügyi szolgáltatások minőségének biztosítása. E cél elérése érdekében a minőségügyi rendszer magában foglalja a minőségi követelmények meghatározását, ezek teljesítésének nyomon követését, ellenőrzését, értékelését, akkreditálását, illetve tanúsítását és a folyamatos minőségfejlesztést.⁴⁰¹ Az egészségügyi szolgáltatások minőségét és minőségfejlesztését az egészségügyi szolgáltató minőségfejlesztési és ellenőrzési rendszere (a továbbiakban: belső minőségügyi rendszer)⁴⁰², a hatósági szakfelügyeletet ellátó szerv, a

---

⁴⁰¹ Eütv 119. § (1) – (2) bek.

⁴⁰² Eütv: A belső minőségügyi rendszer

121. § (1) Minden egészségügyi szolgáltató biztosítja a belső minőségügyi rendszer működését, amelynek célja
a) a szolgáltatások minőségének folyamatos fejlesztése, a szolgáltatás folyamatainak megismerése és részletes tervezése, ideértve a lehetséges hibák megelőzésének tervezését is,

b) a szolgáltatás során felmerülő hiányosságok időben történő felismerése, a megszüntetéséhez szükséges intézkedések megtétele és ezek ellenőrzése,

c) a hiányosságok okainak feltárása, az azokból fakadó költségek, károk csökkentése,

d) a szakmai és működési követelményeknek való megfelelés és a saját követelményrendszer fejlesztése,

e) a betegek jogainak, igényeinek és véleményének figyelembe vétele, valamint

f) hatékony és biztonságos munkavégzést támogató környezet biztosítása belső követelményrendszer fejlesztése során.

(2) A belső minőségügyi rendszer magában foglalja

a) a betegellátási és háttér folyamatok biztonságos, eredményes és hatékony szabályozását és működtetését,

b) a szükséges erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás biztosítását,

c) az egészségügyi és működési dokumentumok kezelési rendjének kialakítását és működtetését,

d) a felelősségi szintek és hatáskörök meghatározását és gyakorlati alkalmazását,

e) a panaszok szabályozott kezelését,

f) a betegoktatás és tájékoztatás rendjének kialakítását és alkalmazását,

g) az elégedettségi vizsgálatok kialakítását és alkalmazását,

h) a kommunikációs irányok és módszerek meghatározását és gyakorlati alkalmazását,

i) a szakmai irányelvek alkalmazásának, bevezetésének rendjét és a helyi szakmai ellátást szabályozó dokumentumok kialakítását és gyakorlati alkalmazását,

szakmai munka minőségértékelését végző szerv, az egészségügyi szolgáltatások akkreditációja és a megfelelőség-tanúsítás (a továbbiakban: külső minőségügyi rendszer)⁴⁰³ biztosítja.⁴⁰⁴

A törvény általános rendelkezései nyomán hazánkban az egészségügyi területen a minőségügyi rendszereknek több formája ismert, leggyakrabban az ISO 9001:2008 szabvány szerint épül fel és működik, annak ellenére, hogy az egészségügyi törvény értelmében csak a belső minőségügyi rendszer kialakítása a kötelező, tehát nem írja elő a törvény a kötelező szabvány szerinti tanúsítást.⁴⁰⁵

A felsőoktatásban a közszolgálat többi szektorához hasonlóan a jogszabályoknak való megfelelést, a külső minőségmenedzsment rendszer biztosítja, amit a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nftv.) a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság működésével kíván biztosítani, illetve a törvény megköveteli a felsőoktatási intézményekben a minőségmenedzsment meglétét. A felsőoktatási intézmények a minőségbiztosításukhoz különböző, általánosan használható minőségmenedzsment rendszer modelleket vehetnek figyelembe (ISO 9001, TQM), vagy az általános modellek további, akár az adott intézményre kialakított, megfogalmazott modell alkalmazására is lehetőség van. A ténylegesen alkalmazott minőségbiztosítási modellnek mindenképpen intézményspecifikusnak kell lennie.⁴⁰⁶

Fentiek alapján a magyar jog (is) elismeri, hogy a minőségügyi rendszerek létezhetnek anélkül, hogy nemzetközi szabvány, vagy általános minőségmenedzsment modell kerülne bevezetésre.

A minőségügyi fogalmak és a szakértői tevékenység struktúrájára figyelemmel véleményem szerint a külső minőségmenedzsment szabályait a jogszabályoknak kell rendezniük, továbbá

---

j) a megbízottsággal összefüggő kockázatok, a nemkívánatos események áttekintését, elemzését, értékelését és a megelőző intézkedések megfogalmazását,

k) szakmai mutatók meghatározását és alkalmazását,

l) az a)-k) pontban foglaltak rendszeres nyomon követését és értékelését, valamint a szükséges javító intézkedések megfogalmazását.

⁴⁰³ Eütv: A külső minőségügyi rendszer

122. § A külső minőségügyi rendszer működése az egészségügyi szolgáltatók működési engedélyezési rendjére épül, és

a) a szolgáltatások biztonságos nyújtáshoz szükséges követelményeknek,

b) az egyes szolgáltatások szakmai tartalmának,

c) a szolgáltatások értékelési szempontjainak,

d) az alkalmazott eljárások dokumentációs rendszere és adatszolgáltatás minőségi követelményeinek meghatározásán, nyilvánosságra hozatalán és rendszeres felülvizsgálatán, továbbá az egészségügyi szolgáltató hatósági szakfelügyeletén, valamint szakmai minőségértékelésén, az akkreditációs rendszeren, valamint a megfelelőség-tanúsítás rendszerén keresztül valósul meg.

⁴⁰⁴ Eütv. 120. §

⁴⁰⁵ Nogel, 2017. 10. o.

⁴⁰⁶ Topár, 2008. 81.o.

jogszabálynak kell előírni a szakértői véleményekkel szemben támasztott egységes, általános kritériumokat, a belső minőségügyi rendszer kiépítésének módja ugyanakkor speciálisan az adott szakterületől és tevékenység végzésének formájától függ, ekként az egységes nem lehet.

Témámra konkretizálva tehát, meglátásom szerint:

- *a szakértői tevékeny minőségmenedzsmentje (minőségirányítása):* minden olyan tevékenység, amely meghatározza a szakértői tevékenység minőségpolitikáját, a minőségre vonatkozó célkitűzéseket, valamint megvalósítja azokat olyan eszközökkel, mint a minőségtervezés, minőségszabályozás, minőségbiztosítás és minőségfejlesztés, a minőségrendszeren (minőségrendszer: a minőségbiztosítás megvalósításához szükséges szervezeti felépítés, eljárások, folyamatok, erőforrások) belül.

- *a szakértői tevékenység és a szakvélemény minősége:* a minőségileg megfelelő szakértői tevékenység és szakvélemény alkalmas arra, hogy a kirendelő különleges szakértelmét pótolja és a szakkérdést megválaszolja. A szakértői vélemény akkor tekinthető „minőséginek”, ha teljesülnek a szakvélemény hiteltérdemlőségének feltételei.

- *a szakértői tevékenység minőségbiztosítása:* olyan egységes feltételek, folyamatok, módszerek, standardok és garanciák komplex rendszere, amely biztosítja, hogy a szakértői tevékenységgel és a szakvéleménnyel szemben támasztott minőségi (jogi és szakmai) követelmények teljesülni fognak.

- *a szakértői tevékenység/szakvélemény minőségellenőrzése:* annak vizsgálata, hogy a tevékenység/szakvéleménnyel szemben támasztott elvárások teljesülnek-e.

V.3. A szakértői tevékenység minőségügyi rendszerének elemei

Fentiek alapján megállapítható, hogy a szakértői minőségbiztosítási rendszer egy több összetevőből álló, komplex rendszer, egyes összetevőinek általánosságban kell vonatkozniuk a szakértői tevékenységre, míg mások szakterület-specifikusak.

Az egységes és általános követelményeket, amelyek a szakértői tevékenység megfelelő garanciák mellett történő végzését garantálják, illetve a bizonyítási eszközként felhasználható, aggálytalan szakvélemény kritériumait a jogalkotónak kell meghatároznia.

A szakértői tevékenység és a szakvélemény, mint a szakértői tevékenység „végterméke” minőségügyi rendszerének három fő területét különítem el:

- a) szakértő személyére vonatkozó minőségügyi előírások
- b) szakértői tevékenység végzésére, a szakvélemény elkészítésére és a szakvéleményre vonatkozó minőségügyi követelmények
- c) a szakértői tevékenység és szakvélemény kontrollja.

Utóbbi kapcsán az alábbiak kiemelése szükséges.

Meggyőződésem szerint a szakértői minőségbiztosítás, illetve a szakvélemény minősége szoros kapcsolatban áll a szakvélemény hiteltérdemlőségével, a szakértői vélemény, mint a szakértői tevékenység végtermékének kontrollja pedig a szakértői vélemény (jogalkalmazó) értékelésében csúcsosodik ki.

A dolgozat későbbi fejezeteiben részletezem azt a tézisémet, miszerint a szakvéleménnyel szemben támasztott jogi-tudományos-szakmaikomplex rendszere azonos a hiteltérdemlőséggel, és a hiteltérdemlőség a szakvélemény minőségének legnagyobb fokmérője. Éppen ezért a hiteltérdemlőség összetevőinek részletes vizsgálatát ugyan a következő fejezetben végzem el, jelen fejezet és a hiteltérdemlőség modelljét felvázoló fejezet szoros kapcsolatát már ehelyütt hangsúlyozom.

V.4. A szakértői tevékenység és szakvélemény minőségének legfőbb biztosítékai I. : A szakértő személye

V.4.1. Az igazságügyi szakértővé válás feltételei

A minőség legfőbb garanciáját tehát maga a szakértő személye, a szakértő kompetenciája jelenti. Éppen ezért a szakértővé válás folyamatának, a szakértői kinevezés feltételeinek és a szakértő szakmai továbbképzésének e körben döntő jelentősége van.

Az igazságügyi szakértő, igazságügyi szakértői tevékenység folytatására a névjegyzékbe történő felvétellel és az igazságügyi szakértői eskü letételével válik jogosulttá. A régi Iszktv. az igazságügyi szakértővé válás feltételeinek az újraszabályozásával úgy módosította a korábbi szabályozást, hogy a szakértői névjegyzékbe való felvétel rendje normatívává, a kinevezés szempontjából pedig alanyi joggá vált. A törvény hatálybalépéséig hatályos – az igazságügyi szakértőkről szóló 53/1993.(IV. 2.) – Korm. rendelet szerint az igazságügyi szakértő kinevezése a miniszter diszkrecionális jogkörébe tartozott, az új szabályozás azonban már egyértelművé

tette: abban az esetben, ha a kérelmező megfelel a törvényi feltételeknek, a névjegyzékbe való felvétele nem tagadható meg. Az új Iszktv. ugyanazt a felfogást követi.

Igazságügyi szakértői tevékenység végzését a névjegyzéket vezető hatóság - a névjegyzékbe, meghatározott szakterületre történő felvétel útján - kérelemre annak a természetes személynek engedélyezi, aki az Iszktv.-ben meghatározott feltételeknek megfelel, és akivel szemben nem áll fenn az Iszktv.-be foglalt kizáró ok.⁴⁰⁷

Az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásának feltételeit, így különösen az igazságügyi szakértők szakterületének besorolását és a szakterületekhez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételek meghatározását a miniszter hatáskörébe utalta. E jogszabályi felhatalmazás alapján az igazságügyi szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006.(II. 27.) IM.sz. rendelet rögzítette a névjegyzékbe felvehető szakterületeket, s az egyes szakterületekhez szükséges képesítési és egyéb feltételeket

Mint látható, a törvény előírásai alapján a szakértővé válni kívánó személy szakmai alkalmasságát nem kell megvizsgálni, ténylegesen nincs tehát olyan szűrő, amely biztosítaná, hogy a szakterület művelésére valóban felkészült szakember válhasson szakértővé.

Wirth Béla és Ferenczi Miklós tanulmánya felhívja a figyelmet arra, hogy a magyar eljárásjogi törvények az igazságügyi szakértők tevékenységét, a bíró igazságszolgáltatásban testet öltő tevékenységéből adódóan, közhatalmi vonásokkal ruházzák fel. Az igazságügyi szakértő különleges szakértelme birtokában nemcsak észleli a bíró helyett a releváns tényeket, és von le ezekből következtetéseket, de tevékenysége kiterjedhet a többi bizonyíték vizsgálatára, értelmezésére is. Az eljárás résztvevőihöz kérdéseket tehet fel, tőlük további adatok, dokumentumok, tárgyak rendelkezésre bocsátását kérheti, és adott esetben bizonyítási indítvánnyal élhet.⁴⁰⁸

Messzemenőig osztom a szerzők álláspontját tekintetben, hogy a szakértővé válás nem lehet(ne) a megfelelő végzettséggel és szakmai gyakorlati idővel rendelkező, az objektív, lényegében csak a formai követelményeknek megfelelő szakemberek alanyi joga.⁴⁰⁹

---

⁴⁰⁷ Iszktv. 5.§

⁴⁰⁸ Wirth, – Ferenczi, 2014. 45. o.

⁴⁰⁹ Wirth, – Ferenczi, 2014. 46. o.

Meglátásom szerint a szakértői kinevezést tényleges, alapos szakmai vizsgálatnak kellene megelőznie, egyrészt értékeve a jelölt tudományos-szakmairkasságát/teljesítményét, az elvégzett (nem kötelező) továbbképzéseket.

Csirmaz László véleménye szerint a szakértők szakmai minősítésnek „az Európai Unió normái szerint és a vonatkozó ISO szabvány szerint kellene történnie.”⁴¹⁰E körben kiemelendő, hogy az Uniónak jelenleg nincs olyan normája, illetve olyan szabvány sem létezik, amely általánosságban, szakterületektől függetlenül alkalmas lenne a szakértők minősítésére. Nem érték egyet azzal a megállapítással sem, miszerint „Az Európai országok többségében a szakmai minősítéseket az ISO-EN 17024 szabványnak megfelelően végzik.”⁴¹¹Kutatásaim nem támasztották alá, hogy az szakértőknek e szabvány szerinti minősítés az európai országokban elterjedt lenne. A hivatkozott szabvány egyébként elveket és követelményeket tartalmaz a személyeket meghatározott követelmények alapján tanúsító testületek számára, és magában foglalja a személyek tanúsítási rendszer kidolgozására és karbantartására vonatkozó szabályokat.⁴¹² A Nemzeti Akkreditáló Hatóság 2016. szeptember 06. napján kell állásfoglalása⁴¹³ értelmében: az alábbi *szervezetek* akkreditálhatóak a ISO-EN 17024:2015 szabvány szerint:

- költségvetési szervek, amelyek alapító okirata a 68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet 1.melléklet szerinti „041170 Műszaki vizsgálat, elemzés” közszolgáltatás folytatásának jogosultságára vonatkozó tevékenység megjelölést tartalmazza.

- azon gazdasági társaságok, egyéni vállalkozók, egyéni cégek esetében a társasági szerződésben, alapító okiratban, illetve tevékenység felsorolásban a TEÁOR 08 szerinti „7120 Műszaki vizsgálat, elemzés” tevékenység megjelölés szerepel.

Ekként, a fenti szabvány alkalmazását a hazai akkreditáló testület nem tartja alkalmasnak általánosságban valamennyi szakértő minősítésére, csupán a műszaki vizsgálatokat végző szakértők esetében lehet szó az akkreditációról.

Meglátásom szerint a szakértővé válás feltételeinek revíziója körében nem a szakértők valamilyen szabvány szerinti akkreditálásában kell a megoldást keresni. Egyrészt, mivel jelenleg kifejezetten a szakértői munkára való alkalmasság minősítésére nincs általánosan elfogadott minőségügyi szabvány. Másrészt a szakterületenként eltérő követelmények a

---

⁴¹⁰ Csirmaz, 2014. 3. o.

⁴¹¹ Csirmaz, 2014. 4. o.

⁴¹² vö. <https://www.iso.org/standard/29346.html>

⁴¹³ elérhető itt: http://40.127.107.92/uploads/attachment/file/5200/allasfoglalas_HU.pdf

gyakorlatban nehezen univerzalizálhatók. A képesítési feltételek és kompetencia-rendszer tudatos, alapos és szakszerű, a szakterületek jellegzetességeit szem előtt tartó jogi szabályozást szabvány szerinti minősítés előírása nélkül is képesnek tartom arra, hogy a szakértői kar „felhígulása” kiküszöbölhető/megelőzhető legyen.

Ezen felül fontos minőségbiztosítási szereppel bír az új Iszktv. által bevezett kötelező szakértőjelölti idő, amelynek tényleges szűrőnek kellene lennie – a rendszernek alkalmasnak kell(ene) lennie arra, hogy az alkalmatlanokat ne engedje be a rendszerbe, illetve mielőbb kiteszítsa őket onnan.

V.4.1.2. A szakértőjelöltekre vonatkozó szabályozás minőségbiztosítási szempontú vizsgálata

A szakértővé válás feltételrendszerében új elemként jelent meg, hogy az igazságügyi szakértőként csak az vehető fel a névjegyzékbe, aki – egyebek mellett – a törvényben meghatározott kötelező szakértőjelölt-jelölti időt vagy szakértőjelöltként kötelező szakmai közreműködőként elvégzett ügyszámot, továbbá a kamara által külön szabályzatban előírt képzési és vizsgafeltételeket is teljesítette [Iszktv. 5. § (2) bekezdés c) pont]. A hivatkozott kötelező jelölti időről az új törvény 57. § (1) bekezdésének utolsó fordulata rendelkezik. E szerint: *„Igazságügyi szakértő az a szakértőjelölt lehet, aki a miniszter rendeletében az adott szakterületre előírt, legalább egy, de legfeljebb hároméves szakértőjelölti jelölti időt, vagy a miniszter rendeletében az adott szakterületre előírt, de legfeljebb ötven ügyszámot teljesítette.”*

A szakértői névjegyzékbe való felvételhez az IM-rendeletben megjelölt szakértőjelölt-jelölti idő vagy szakmai közreműködőként elvégzett ügyszám igazolása szükséges (mely idő a névjegyzékbe vételhez szükséges gyakorlati időbe beleszámít).⁴¹⁴

Szakértőjelöltek kinevezési feltételeit a Szaktv tartalmazza.⁴¹⁵ Új szabály, amely szerint a szakértőjelölt szakértőjelölti tevékenység folytatására a kamara által vezetett szakértőjelölti névjegyzékbe történő felvétellel válik jogosulttá.⁴¹⁶ A kérelmezőt a szakértőjelölti névjegyzékbe fel kell venni, ha a szakértőjelölt megfelel a törvényben előírt feltételeknek, tehát a feltételek megléte esetén a felvétel alanyi jog.⁴¹⁷

---

⁴¹⁴ 9/2006. (II. 27.) IM rendelet 6. § (2) bekezdés.

⁴¹⁵ A szabályozással kapcsolatos anomáliáktól lásd: Nogel, (Belügyi Szemle) 2017. 105-114. o.

⁴¹⁶ Részletszabályok: az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről szóló 210/2005. (X. 5.) kormányrendelet

⁴¹⁷ Iszktv. 58. § (2) bekezdés.

A szakértőjelölti névjegyzéket korábban az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi LXXV. törvény 110. §-a szüntette meg. A névjegyzéket eltörlő rendelkezés indoklása szerint az Európai Parlament és a tanács 2006. december 12-i 2006/123/EK belső piaci szolgáltatásokról szóló irányelvére⁴¹⁸ figyelemmel „szakértőjelölt esetében a jelölti működés engedélyezése, a névjegyzék vezetése nem indokolható, mert a szakértőjelölt önálló tevékenységet az Iszktv. értelmében nem végezhet”. Véleményem szerint az irányelv ilyen szigorú értelmezése nem volt helyénvaló, és a névjegyzék eltörlése egyenesen a visszaélések táptalaja lett. A törvény a nyilvántartás helyett bevezette ugyan a szakértőjelölti igazolványt, azonban az igazolvány kiváltása opcionális maradt, így ténylegesen sem a kamarának, sem másnak nem volt információja arról, hogy tulajdonképpen hány szakértőjelölt tevékenykedett az országban, illetve – a szakértői intézmények kivételével – milyen körülmények között, milyen feltételekkel végezték a munkájukat. A gyakorlatban előfordulhatott, hogy az öt év jelölti időt igazoló személy anélkül kérte felvételét a szakértői névjegyzékbe, hogy ténylegesen ebben a minőségben dolgozott volna akár csak egy napig is (például az igazolás szerint megbízási szerződéssel dolgozott szakértőjelöltként egy természetes személy szakértő mellett vagy egy szakértői gazdasági társaságnál). Garanciális szempontból azonban összességében a névjegyzék feltámasztása fontos újítása az új szakértői törvénynek.

Az Iszktv. 57. § (1) bekezdésének első fordulata értelmében a szakértőjelölt az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek megszerzése érdekében – a szakértőjelölt munkáját felügyelő igazságügyi szakértő (a továbbiakban: mentor) szakmai felügyeletével – közreműködik a szakvélemény előkészítésében. A (2) bekezdés szerint a szakértőjelölt önállóan igazságügyi szakértői tevékenységet nem végezhet, szakvéleményt aláírásával nem láthat el, tevékenységét minden esetben kizárólag a mentora irányítása és szakmai felügyelete mellett végezheti. A szakértőjelölt közreműködésével készített szakvéleményért a szakértőjelölt szakmai felelősséget nem visel.

A régi szakértői törvényhez képest tehát részletesebb, pontosabb szabályozást találunk a törvényben. Egyrészt nevesíti a mentort, ez egyértelművé teszi, hogy a jelölt nem általánosságban igazságügyi szakértő felügyelete mellett, hanem a mentora felügyelete mellett végzi a tevékenységét.

---

⁴¹⁸ HL L 376., 2006. 12. 27.

A törvény előírása szerint a szakértőjelölti működés részletes szabályait és a szakértőjelöltek kötelező képzéseire, valamint számonkéréseire vonatkozó részletes követelményeket, továbbá a szakértőjelöltet alkalmazó mentorokat megillető kedvezményeket és egyéb juttatásokat kamarai szabályzat állapítja meg azzal, hogy a szakértőjelöltek szakértés alapismereti elméleti oktatásáról gondoskodni kell.

A szakértőjelölti működés részletes szabályait a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara 1/2017. (II.22.) szabályzata rendezi. A szabályzatban megtalálhatóak a jelölti nyilvántartásba vétel és a jelölti igazolvány kiadásának részletszabályai, a jelölti igazolvány külalakjára vonatkozó rendelkezések, tartalmazza továbbá a gyakorlati idő igazolásának, a jelölti nyilvántartásból való törlés szabályait is.

Véleményem szerint a szakértőjelöltek jogait és kötelességeit ugyanakkor – éppen e szerep relevanciájára figyelemmel – részletesebben kellene tárgyalni, sőt továbbmenve, a jogviszony lényeges elemeit nem is a kamara szabályzatának, hanem a szakértői törvénynek (vagy legalábbis rendeletnek) kellene szabályoznia. Meggyőződésem, hogy alapszinten a jogalkotó hatásköre és kötelezettsége, hogy meghatározza, mit vár el a leendő szakértőktől, illetve milyen (akár gyakorlati jelentőségű) jogosultságokat ad számukra.

Az Iszktv. – továbbra is – szűkszavúan jelöli meg a jelöltek jogviszonyának tartalmát: „*közreműködik a szakvélemény előkészítésében*”. Az, hogy az előkészítés pontosan mit jelent, a gyakorlatban eléggé vitatott. Nyilvánvalóan nem jelentheti azt, hogy a szakértőjelölt készítse el a véleményt, azonban – mivel a jelölti időszak célja éppen a gyakorlati tudás megszerzése a szakértői területen – nem lehet szakmai tartalom nélküli üres „robotmunkának” tekinteni. Értelmezésem szerint a szakvélemény előkészítésébe beletartozik minden, magának a véleményi résznek az elkészítésén kívül, azzal hogy a jelölt valamennyi teendőjét szakmai mentora felügyelete mellett végezheti. A jelenlegi büntetőbírói gyakorlat példáiból is látható, hogy bár a régi törvény is tiltotta az önálló jelölti véleményadást, felvetődött ezzel ellentétes gyakorlat is a szakértői feladatok elvégzése során. A Fővárosi Törvényszék Fkt.195/2012/7 számon közzétett döntésében például minősített emberölés miatt folyamatban lévő eljárásban következett be az, hogy a halál okának megállapítása körében két szakértő helyett egy szakértő és egy szakértőjelölt adott véleményt. További példák is akadnak.⁴¹⁹) A jelölt jogainak meghatározása során fontos figyelembe venni a jelölti státus célját, így minden lehetőséget meg kell adni a jelöltnek ahhoz, hogy szakértői kinevezéséig a lehető legtöbb tudást és a szakértői

---

⁴¹⁹ Például a Miskolci Törvényszék B.1327/2007/173. számú jogesete.

tevékenységhez szükséges gyakorlati tapasztalatot szerezzon. E körben érdemes felhívni a figyelmet a jelenléti jogra. A jelölt részvételi lehetőségének megteremtése a szakértői vizsgálaton a jelölt, mint leendő szakértő gyakorlatszerzése szempontjából megkérdőjelezhetetlen. Ugyanakkor a hatályos Be. nem ismeri a szakértőjelölt fogalmát, így mivel a nyomozási cselekményen a Be. 184. § (1) bekezdése alapján az ügyészen, a nyomozó hatóság tagján és a jegyzőkönyvvezetón kívül csak az lehet jelen, akinek jelenlétét a törvény kifejezetten megengedi, így például a szemlén jogszerűen szakértőjelölt nem lehet jelen. Tárgyaláson a jelenlegi szabályozás alapján gyakorlatilag hallgatóságként vehet részt a szakértőjelölt, az ez irányú célzott tapasztalatszerzés egyébként véleményem szerint kívánatos lenne – főként, ha figyelembe vesszük, hogy az új törvény éppen a kiépíteni szándékozott komplex szakértői minőségbiztosítási rendszer részeként szigorított és módosított a szakértőjelölti rendszeren.

Azt, hogy a szakértőjelölti közreműködés tényét és terjedelmét a szakvéleménynek tartalmaznia kell, a régi és új szakértői törvény egyezően írja elő.⁴²⁰ A gyakorlatban elenyésző volt azon szakvélemények száma, amelyek e követelményeknek pontosan eleget tettek, a közreműködés tényének feltüntetését sok esetben a szakvélemény végén elhelyezett jelölti aláírás „pótolta”. Az új törvény az aláírást kifejezetten megtiltja. A jelölt közreműködésének feltüntetése a szakvéleményben garanciális szempontú követelmény.⁴²¹ Az eljárási törvények például kifejezetten nem rendelkeznek ugyan a szakértőjelöltek kizárási szabályairól, mégis a szakvélemény megalapozottsága, törvényes felhasználhatósága szempontjából a szakvélemény előkészítésében és elkészítésében részt vevő teljes pártatlansága, illetve az elfogultság látszatának kiszűrése csak akkor elképzelhető, ha a jelölt személye és az általa elvégzett tevékenység pontosan fel van tüntetve a szakvéleményben.⁴²² Éppen erre figyelemmel nem értek egyet azzal a törvényi rendelkezéssel, amely megtiltja a szakvélemény szakértőjelölt általi aláírását. Mivel a szakértőjelölti közreműködés tényét és kereteit a szakvéleménynek tartalmaznia kell, a szakvélemény e részét a szakértőn kívül a jelöltnek is hitelesítenie kellene az aláírásával. Így később sem a szakértő, sem a szakértőjelölt, de a hatóságok és az eljárás többi szereplője sem kérdőjelezheti meg alappal a szakértőjelölti közreműködésre vonatkozó szakvéleményi utalásokat.

---

⁴²⁰ Kovács, 2016.

⁴²¹ Kovács,– Nogel, 2015.

⁴²² Nogel 2016. 20.o.

A törvény hatálybalépésével a mentori rendszer részletes szabályozása szintén a kamarára hárult. A már hivatkozott 1/2017 (II.22.) Kamarai Szabályzat 8. pontja rendelkezik a mentorokról. Eszerint mentor a szakértői névjegyzékbe bejegyzett olyan igazságügyi szakértő lehet, aki a kérelem benyújtását megelőző két évig igazságügyi szakértői tevékenységet folytatott és nem áll fegyelmi büntetés hatálya alatt. A mentor a szakértőjelölt munkáját évente írásban értékeli. Az értékelésre a szakértőjelölt 15 napon belül észrevételt is tehet. A mentor az írásbeli véleményt és az esetleges észrevételt köteles megküldeni a Kamara részére. Ezen felül a Szabályzat csupán a mentor tagdíjkedvezményéről rendelkezik, további részletszabályokat a mentori rendszerről nem találunk. Meggyőződésem szerint a jelölti rendszer minőségének biztosításához legalább a mentori működésre vonatkozó alapvető feltételeket (mentorrá válás szigorúbb szabályai, főbb jogai és kötelezettségeik, mentorok feletti szakmai felügyelet) jogszabálynak kellene rögzítenie. A jelenleginél részletesebb szabályozás meglátáson szerint mindenképpen szükséges annak érdekében, hogy a mentori felügyelet ne egy formális tevékenység, egy éves írásos sablonszöveggel elintézett adminisztrációs tevékenységgé váljon, hiszen ebben az esetben a célját nem lesz képes betölteni.

A szakértőjelöltek kötelezettségei közül a szakértővé válás egyik legfontosabb kritériuma a szakértői alapismeretek megszerzéséről történő számadás. A szakértőjelöltek alapimereti oktatásának, illetve a számonkérés részletszabályait a „MISZK szakértés alapismeretéről szóló elméleti képzésének és számonkérésének szabályzata” tartalmazza.⁴²³

Mivel a szakértőjelöltek számára a szakértő válás szempontjából elengedhetetlen az alapvető jogi ismeretek megszerzése is, jogi képzésükről és számonkérésükről is gondoskodni kell. A vizsga eredményes letétele (illetve a mentesség igazolása) a szakértői kinevezés feltétele.

V.4.2. Szakértők továbbképzése

A szakértői tevékenység minőségügyi rendszerében kiemelt hangsúlyt kell kapnia a kötelező továbbképzéseknek, melyeket egyrészt az Igazságügy Minisztériumnak és Kamarának (szakértői tevékenységgel kapcsolatos általános továbbképzések), másrészt az ágazati igazgatásnak és kamaráknak, szakmai szervezeteknek (szakterület-specifikus képzések) kell megszervezni. Ezek a képzések és vizsgák nem lehetnek látszatképzések, valódi teljesítményt

---

⁴²³ https://misk.hu/files/2016_12_07_oktatasi_szabalyzat.pdf [2018.04.15.]

és eredményeket kell mérni, objektív módszerekkel (példaként szolgálhat pl. az orvosok kreditpontos továbbképzése).

A szakértők továbbképzésének rendszere a törvény szerint jelenleg kétszintű: egyrészt megköveteli a szakmai ismeretek folyamatos frissítését-bővítését, másrészt a jogi oktatást.

Sajnálatos tény, hogy a szakmai továbbképzésre vonatkozó szabályozás jelenleg nem tudja betölteni a szerepét, mivel az Iszktv. 139. § (2) bekezdés g) pontjában foglalt felhatalmazás ellenére az IM egyelőre nem alkotta meg az igazságügyi szakértők részére kötelező továbbképzés rendszerére, a továbbképzés teljesítésének mérési rendszerére és igazolására, a továbbképzés formáira, lebonyolításának módjára, a továbbképzési kötelezettség alóli mentesség eseteire és igazolásának szabályaira, valamint a továbbképzési program tartalma kialakításának módjára vonatkozó részletes szabályokat.⁴²⁴

Az igazságügyi szakértő részére szükséges jogi ismeretek oktatásának és a jogi vizsgának a megszervezéséről a miniszter gondoskodik, a részletszabályokat az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges jogi oktatásról és vizsgáról szóló 10/2006. (III. 7.) IM rendelet tartalmazza. A rendszeres továbbképzésre a szakértő - ha a rendelet eltérően nem rendelkezik - az első képzés elvégzésétől számított két éven belül, majd ezt követően két évente köteles jelentkezni. A tanfolyam és a vizsga megszervezése, lebonyolítása az Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája feladata. A rendszeres jogi oktatáson való részvétel és - a miniszter rendeletében meghatározott mentesülés esetét kivéve - a jogi vizsga letétele kötelező.⁴²⁵

V.4.3. Pártatlanság és függetlenség biztosítékai

A szakértői függetlenség és pártatlanság követelménye a szakértői tevékenység egyik alapkövetelménye. *„Az általános jogi környezet – amit állampolgári szinten is illik ismerni – azt feltételezi, hogy a bírói függetlenség a jogállami keretek egyik alapköve, amelynek az a biztosítéka, hogy a bíróság – mint jogalkalmazó, de önálló hatalmi ág – teljesen független a végrehajtó hatalomtól, azaz a mindenkori kormánytól. Ha pedig független, akkor az igazságügyi szakértés – mint alapvetően a bírói munkát kiszolgáló tevékenység – csak akkor*

---

⁴²⁴ 2018 április 01.-i állapot

⁴²⁵ Iszktv. 15. § (1) bek.

felelhet meg a jogállami kereteknek, ha az is – minden engedmény és kivétel nélkül – szintén független.“ – írja tanulmányában Kádár Zoltán igazságügyi szakértő.⁴²⁶

A szakértő függetlenségét egyrészt rendszerszinten, másrészt az adott, konkrét ügy vonatkozásában kell vizsgálni. Utóbbi megítélését a büntetőeljárásban a Be. kizárási szabályai határozzák meg (utóbbiak részletezése a dolgozatban már megtörtént).

A szakértői függetlenséggel összefüggő általános szabály, hogy még a megbízás alapján készített szakvélemény esetében sem léphet túl a szakértő a szakmai szabályok korlátain, mivel a szakvélemény tartalmával összefüggésben nem utasítható.⁴²⁷ Az Iszktv. ugyan külön csak a magánszakvélemény esetében hangsúlyozza, hogy a megbízótól nem fogadhat el ilyen utasítást a szakértő, a szakértői tevékenység céljának meghatározásába (Iszktv. 3. § (1) bek.) – ahol a szakértő függetlenségét és pártatlanságát általános követelménnyé teszi a törvény – immánensen beletartozik az is, hogy a kirendelés alapján eljáró szakértő sem fogadhat el utasítást a szakmai tartalom tekintetében a kirendelőtől. A hatóságok/bíróságok kirendelési rendszere sok esetben kétségessé teszi azt, hogy a pártatlanság és függetlenség a szakértők tekintetében nem csak egy üres eszme. A szakértői hivatás megkülönböztető jegye, hogy szellemi foglalkozásként olyan magán-tevékenység, amely a közhatalmi szervek működési körében garanciális okokból hangsúlyozottan magán-tevékenységként különül el a közhatalomtól. Ez azonban de facto nem érvényesül akkor, ha egy-egy nyomozóhatóságnál ugyanazon szakértő jár minden esetben. Nem véletlen, hogy a nyomozó hatóság által kirendelt szakértőre a védelem gyakran, mint a „hatóság emberére” tekint, s nem mint szakemberre, tudósra.⁴²⁸

A Legfőbb Ügyészség 2014. évben a nyomozó hatóságok által kirendelt egyes szakértők kompetenciájának vizsgálatáról szóló összefoglaló jelentésében⁴²⁹ azt állapította meg, hogy *„az országos áttekintés alapján nem tehető olyan megállapítás, hogy a nyomozó hatóságok a különböző büntető ügyekben kirívónak ítéltetű gyakorisággal és érdemi indok nélkül rendelték volna ki ugyanazon szakértőket.*“⁴³⁰ Ugyanakkor a jelentés a javaslatok között előírja: *„Nyomatékos figyelmet kell fordítani az arányos szakértői-kirendelések követelményének*

---

⁴²⁶ Kádár, 2017. [megtekintve: 2018.04.15.]

⁴²⁷ Iszktv. 52. § (5) bek.

⁴²⁸ Cséffai, 2012. 9. o.

⁴²⁹ <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok1322.pdf> [2018.04.15.]

⁴³⁰ Uo.

érvényesülésére, nem fordulhat elő, hogy a nyomozó hatóságok kellően alapos szakmai indokok nélkül ugyanazon szakértői személyi kört preferálják. ⁴³¹

Meggyőződésem – és saját szakmai tapasztalatom – alapján nem egyedi jelenség, hogy a hatóság/bíróság ugyanazon szakértői kört rendeli ki újra és újra. Ennek természetesen lehetnek megalapozott szakmai indokai is, amit nehezen lehet szakmai szempontból elítélni (pl. ha az adott szakterületen legprecízebb, legnagyobb tapasztalattal bíró szakértőt rendeli ki a kirendelő).

A függetlenség kérdéskörében elengedhetetlenül szükséges megemlíteni a díjazás kérdéskörét is. Egyrészt – visszautalván a fenti megjegyzésre – a szakértő kirendelésekből származó bevétel a szakértő részéről olyan attitűd felvételét eredményezheti, hogy a szakvélemény elkészítése során a kirendelő igényeit minél inkább igyekszik kielégíteni, abban bízva, hogy további kirendelésekhez juthat. Másrészt ki kell térni arra is, hogy míg abban általános az egyetértés, hogy a bírói függetlenség fontos garanciája a bíró anyagi függetlensége⁴³², addig ez a szemlélet aligha tükröződik a szakértői tevékenység vonatkozásában. Az igazságügyi szakértők díjazásáról 3/1986. (II. 21.) IM rendeletben meghatározott munkadíjak leginkább a természetes személy szakértők és a gazdasági társaságok keretében végzett szakértői tevékenység függetlenségét veszélyezteti – azon túlmenően, hogy a díjak összességében nem szakértői tevékenység iránti megbecsülést fejezik ki, illetve sok esetben ténylegesen a szakértő szakmai előmenetelét hátráltatják (pl. a magas továbbképzési díjakat, a szakirodalom beszerzésének költségeit vagy az adminisztrációs kötelezettségek terheit egyes szakértők önhibájukon kívül nem tudják megteremteni).

A függetlenség – pártatlanság biztosításához, illetve tágabb kontextusban a szakértői vélemények minőségének javításához meggyőződésem szerint elengedhetetlen a szakértői díjak emelése, a díjrendelet reformja.

További kritériumnak tartom a kötelező szakmai felelősségbiztosítás előírását a szakértői tevékenységet végzők számára.

V.4.4. Igazságügyi szakértői szakterületek megfelelő tagolásának igénye

Még Arisztotelész korára nyúlik vissza az a jelenség, hogy elkülnülnek a tudás elkülönült szakterületei, diszciplínái. Az önállósódó tudásszférák, a tudás diszciplínák tárgya már nem

---

⁴³¹ Uo.

⁴³² Kiss, 2002. 57. o.

a világ egésze lett, hanem saját, jól kiválasztott, a többi tárgytól elkülönülő tárgya és tapasztalait kör. Ehhez sajátos, rájuk jellemző módszerekkel fokozatosan kiegészítették a filozófusoktól korábban megismert módszertani készletet.⁴³³ Nem volt ez másként az igazságügyi szakértői tevékenység területén sem.

A bűnüldözés-tudomány elmúlt száz éve alatt annyi ismeret halmozódott fel, amely különböző szakterületeket hívott életre. A megváltozott tudásmennyiség által kikényszerített specializálódás megy végbe, melynek keretében a bűnüldözés-tudomány képviselői vagy a vizsgálat tárgya és/vagy módszere alapján néhány területen mozognak, kutatnak, adnak szakvéleményt.⁴³⁴

Az egyes szakterületek módszertanát, bizonyításbeli felhasználásának alkalmasságát leginkább az alaptudomány korlátai határozzák meg. Természetes, hogy bizonyos szakterületeken több mérési, analitikus részfolyamat, míg más területeken sokkal nagyobb jelentőséghez jut a szakértő személyes megfigyelése az adott ténnyel összefüggésben, illetve általánosságban a személyes tapasztalata. Ennek megfelelően nyilvánvaló, hogy az egyes szakértői diszciplínák esetében különböző elvárhatósági mércéket kell kialakítani a módszereik megfelelősége, megbízhatósága tekintetében. Fontos tudatosítani azt is, hogy még azon szakértő módszerek tekintetében, ahol műszerek, gépek, szoftverek végzik el a vizsgálatot, végül a szakértői vélemény emberi tevékenység útján válik a bizonyítási eszközzé. A vizsgálati eredményekből a szakértő vonja le a következtetést, a különleges szakértelem minden diszciplína esetében megnyilvánul a szakvéleményben, mint végtermékben.

Székely János szerint a szakértelem a tapasztalati tételek ismeretét jelenti, amelyek [...] lehetnek kialakult tudományos vagy technikai tételek, amelyek szakkönyvekben is megtalálhatók, lehetnek azonban olyanok is, amelyeket a szakértő hosszú évek gyakorlata alapján elsajátít ugyan, ámde alkalmazásuk még benne magában sem teljesen tudatos”. Fontos azonban, hogy hangsúlyozza azt is, hogy egyéni tapasztalatnak ahhoz, hogy tapasztalati tételként kezelhető legyen, verifikálhatónak kell lenni.⁴³⁵

---

⁴³³ Gulyás, et al., 2003. 7.

⁴³⁴ Tremmel, et al., 2009. 442. o.

⁴³⁵ Székely, 1967. 29. o.

Hatályos jogunkban a szakterületek csoportosítását az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet tartalmazza. A rendelettel szemben leggyakrabban felhozott kritika, hogy a szakterületi definíciók nem egyértelműek, és nem részletezi az adott szakterületen belüli kompetenciákat.⁴³⁶

A korábbiakban ismertettek szerint az egyes jogrendszerek más-más megoldást választanak a kompetencia megállapítására. Az angolszász jogban a szakértői kvalifikációk döntenek el, hogy kompetensnek tekinthető-e az adott szakkérdésben a véleménynyilvánításra. Ha a tárgyaláson a szakértő nem tudja bizonyítani az adott szakterületen a szakmai jártasságát, véleménye nem fogadható el szakvéleményként.⁴³⁷ A hazai szabályozás legnagyobb problémáját abban látom, hogy a túl általános szakterületi besorolás nem biztosítja, hogy az adott szakkérdés megválaszolására a kirendelt szakértőnek ténylegesen legyen ismerete. Szükséges az egyes kompetenciák szakmai tartalmának részletes meghatározása is.

A szakértői kompetenciát tekintve egyértelmű az a jogalkalmazói igény, hogy a szakterületek felülvizsgálata megtörténjen, illetve a jelenlegi általános meghatározás helyett részletesebb és időszerűbb legyen a szakterületek nyilvántartása. Önmagában az a szakértői kötelezettség, hogy a szakértő megtagadja a szakvéleményadását, ha nem rendelkezik megfelelő szakismeretekkel, kompetenciával a szakkérdés megválaszolására, nem elegendő. A túlzottan általános szakértői tevékenységi kör feltüntetése azt eredményezi, hogy a kirendelő hatóság részéről csak hosszas ellenőrzést követően állapítható meg, hogy a szakértő az adott szakkérdés vizsgálatára megfelelő kompetenciával rendelkezik-e vagy sem.⁴³⁸

A szakértő által hibák közül az egyik legsúlyosabbnak éppen a saját szakterület határainak túllépését tartom. Fontosnak tartom e körben rögzíteni, hogy magam részéről nem értek egyet azzal, hogy a hazai jogban a szakértő adott szakterületre vonatkozó különleges szakértelme, a szakterületen szakvélemény adására vonatkozó jogosultság és a kompetencia egymással felcserélhető, egyező jelentéstartalommal bíró fogalmak. Meggyőződésem szerint ugyanis az a kompetencia és az adott kérdés megválaszolására vonatkozó különleges szakértelem azonos

---

⁴³⁶ Wirth, 2014. 48. o.

⁴³⁷ Erdei, 1987. 36. o.

⁴³⁸ Wirth, 2014. 48. o.

tartalmat takarnak, azonban a szakterületen szakvélemény adására vonatkozó jogosultság szűkebb fogalom.

Az Iszktv. megalkotta a „kompetenciavétség”⁴³⁹ fogalmát, amely szerint „*a kompetenciavétség az a fegyelmi vétség, amelyet az igazságügyi szakértő az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meghatározott rendelkezések megszegésével követ el*”. A törvény által életrehívott kompetenciavétség meghatározását pontatlannak és félrevezetőnek tartom. A bizonyítandó tények és körülmények olyan széles tartományban mozognak, hogy az adott szakterületeken belül is szükség lehet (egyes szakterületek esetében ez megkerülhetetlen) a szakosodásra. Nem tekinthetjük az adott szakterületre bejegyzett szakértőt a szakterület polihisztorának, ezért értelmezésem szerint a kompetencia követelménye – azon túlmenően, hogy a szakértő rendelkezik az adott szakterület művelésére vonatkozó képesítéssel és teljesíti a névjegyzékbe vétel további feltételeit – azt is megkívánja a szakértőtől, hogy ténylegesen legyen olyan szakismerete, tapasztalata, hogy a véleménye megbízható legyen. Éppen emiatt, meggyőződésem szerint a kompetenciavétség fogalma nem szűkíthető a 9/2006. (II.27) IRM rendeletben foglaltak megsértésére, hanem kiterjesztendő azokra az esetekre is, amikor a szakértő a szakterületén belül válaszol meg olyan kérdést, amelyre vonatkozóan ténylegesen nincs szakmai tapasztalata, ezáltal a különleges szakértelme az adott szakkérdés tekintetében. A kompetenciavétség fogalmának, illetve a kompetenciahatárok szakértő általi megszegésének jogi konzekvenciáinak következetes, a jogbiztonság elvével összeegyeztethető alkalmazása ugyanakkor kizárólag a 9/2006. (II.27) IRM rendelet korábban hivatkozott anomáliáinak kiküszöbölése jöhet szóba.

A szakterületek újracsoportosítása természetesen nem történhet meg a képzettségi feltételek újragondolása nélkül.

Természetesen vannak olyan kompetencia-problémák, amelyek megoldását a szakterületek felülvizsgálata nem képes megoldani. A Kúria Összefoglaló véleménye a szakértők szakértelmével kapcsolatosan az alábbi megállapításokat teszi: „*A szakértők jelentős része nem rendelkezik olyan speciális gyakorlattal, (pl. műszaki vagy gépjárműszakértők) amely a büntető ügyek megítéléséhez elengedhetetlen lenne. Orvosszakértők között is előfordul, hogy nem a*

---

⁴³⁹ Iszktv. 2. § 10. pont

büntetőjog által felvetett speciális kérdésekre válaszolnak. A kevesebb gyakorlattal rendelkező elmeszakértők pedig csak diagnosztizálják a betegséget, de nem foglalnak állást abban a kérdésben, hogy annak milyen hatása volt a vádlott beszámítási képességére.“

A szakterületek pontosítása, a névjegyzék körültekintő vezetése semmit nem ér a szakértők tényleges, valós szaktudása hiányában. A szakértők saját szakterületükre vonatkozó elméleti és gyakorlati ismereteinek folyamatos bővítése és fenntartása a szakvélemények minőségének egyik legfontosabb biztosítója.

A szakértő tényleges kompetenciájának kirendelő/megbízó általi megítélésének lehetőségét elősegítené az igazságügyi szakértői névjegyzék⁴⁴⁰ adattartalmának bővítése. Hasznos lenne a szakértők részletes szakmai önéletrajzának közzététele, különösen a másoddiplomák, elvégzett szakmai tanfolyamok, tudományos munkásság, oktatói tevékenység, esetleges referenciák közzététele.

V.5. A szakértői tevékenység és szakvélemény minőségének legfőbb biztosítékai II.: A szakértői módszerre vonatkozó előírások

A minőségbiztosítási rendszer másik fontos része magának a tevékenység végzésének a minőségügyi szempontú szabályozása. E körben a szakvélemény két legfontosabb összetevőjének, a módszernek és a szakértői következtetésnek, illetve ezek megfelelésének a biztosítása a kulcsfontosságú.

V.5.1. A szakvélemény módszerére vonatkozó elvárások

Az Iszktv. 3. § (1) bekezdése az igazságügyi szakértő feladatának megjelölése körében írja elő, hogy a szakértő a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készítse el a szakvéleményt. A Be. 105. § (1) bekezdésének második fordulata alapján a szakértő a szakvélemény alapját képező vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni. Fentiek alapján tehát a szakértő módszer akkor felel meg a törvényi előírásoknak, ha megfelel a „tudomány állásának“ és a „korszerű szakmai ismereteknek“.

---

⁴⁴⁰ A hatályos szabályozást az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről szóló 210/2005. (X. 5.) Korm. Rendelet tartalmazza

E fogalmakat azonban a jogszabályok ennél pontosabban nem magyarázzák. A szakértő megismerés, a tudományos megismerés és a módszer tudományos megalapozottsága szoros kapcsolatban áll egymással, részletes vizsgálatuk alapján levont következtetésekből felépíthető a törvény által előírt feltételek teljesítéséhez szükséges feltételek rendszere. Részletes vizsgálatot igényel az is, hogy vajon elvárható-e valamennyi szakterületen, hogy az alkalmazott módszer tudományos alapokon álljon.

V.5.1.1. A „tudomány“ és „tudományosság“, mint a minőség kritériuma

A szakértői módszer tudományos megalapozottsága, mint igény, megjelenik a külföldi és hazai jogban is.

A tudomány fogalmára több meghatározást is ismerünk. A mindennapi életben tudomány alatt olyan ismeretalkotó tevékenységet értenek, amelynek eredménye a természet, a társadalom, a gondolkodás összefüggéseiről alkotott, igazolható, bizonyítható ismeretrendszer.⁴⁴¹ A téma kutatói más-más meghatározást adnak a fogalomra, így például nevezik „igazolt ismeretek rendszerének is.”⁴⁴² Más elemzők szerint rendszerezett ismeret, „az emberi tudás szisztematikus, igazolt ismeretekre épülő rendszere.”⁴⁴³ Egy harmadik meghatározás értelmében „ismeretalkotó módszeres tevékenység, és annak eredménye”.⁴⁴⁴

A megfogalmazások is bizonyítják, hogy a tudomány összetett: cselekvés, továbbá a cselekvés eredménye és a cselekvést végzők köre, amelyek a tudomány komplexitásának egyik pillérét adják. Nem szűkíthető le azonban csak ezekre a kategóriákra. A másik pillérét azok a helyszínek, eszközök és formák jelentik, ahol és amelyek segítségével a tudomány megvalósul. A harmadik pillért pedig a megfogalmazott célok, a tárgya és az elengedhetetlen minimumkövetelmények, szabályok adják, amelyek nélkül nem tudomány a tudomány.⁴⁴⁵

A tudományok kialakulásával egyidejűleg, tulajdonképpen már keletkezésükkel párhuzamosan jelen volt a tudományok, tudományos tevékenységek és eljárások, a tudományos gondolkodás azonosításának, sőt, önazonosításának igénye is. Már a tudományfejlődés kezdeti szakaszában felmerült az ismeretek bizonyításának igénye.

---

⁴⁴¹ Hornyacsek, 2014. 16. o.

⁴⁴² Ács, – Ozsváth, 2011. 8. o.

⁴⁴³ Verók, 2011. [Megtekintve:2018.03.21.]

⁴⁴⁴ Tomcsányi, 2000

⁴⁴⁵ Hornyacsek, 2014. 17. o.

Platón sokat idézett definíciója szerint a „tudás igazolt vélemény (hit)”.⁴⁴⁶ Egyszerűbben szólva: a tudományt a megfelelő módszerek teszik tudománnyá. Ezzel szemben Arisztotelés azt az álláspontot képviseli, miszerint a „tudás az okok ismerete”.⁴⁴⁷ Azt is mondhatjuk, hogy az arisztotelészi tudásértelmezésre építő tudományfelfogások a tudományok tartalmára helyezik a hangsúlyt, s a szükségszerűen érvényesülő oksági összefüggések ismerete a tudományos tudás legfontosabb jellemzője. A két eltérő szemléletmód mindazonáltal ki is egészítheti egymást: esetenként módszer és tartalom egyformán fontos lehet.⁴⁴⁸

A modern tudás szempontjából már a kérdés valójában abban állt, hogy amennyiben a bizonyosság forrása immár nem a tekintély (például a Biblia, Isten, vagy egyes nagytekintélyű tudósok által kinyilatkoztatott igazság) akkor milyen más eszközeink vannak a bizonyosság elérésére? Ezek a módszertani elképzelések napjainkig élnek s az empirizmus, illetve a racionalizmus programjaiként ma is használatban vannak. A modern tudomány születését sokan Francis Bacon *Novum Organum* című művétől számítják, de még ha nem is akarják ennyire egy eseményhez kötni, akkor is a 17. és 18. század környékére teszik születését. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a modern tudomány kialakulását az empirizmushoz kötik, azaz, hogy az empiria explicit hangsúlyozását tekintik annak a fordulópontnak, amellyel a tudomány a középkori vallástól és az akkor spekulatív filozófiától elszakadt. A vallástól való elszakadás fontosságát jelzi az is, hogy a reneszánsz és a felvilágosodás korával szorosan összekapcsolódik a modern tudomány születése. A világszemlélet új módszerei igencsak hatékonyak voltak: a XVII. század során lényegében létrejött a modern tudomány. A kvalitatív érdeklődés kiegészült a kvantitatív összefüggések tanulmányozásának igényével, Galilei működése nyomán a tudományos elméletek nyelvéné vált a matematika. Kialakult és megszilárdult a tudomány új intézményrendszere, az egyetemek mellett létrejöttek a tudományos akadémiák, a tudományos folyóiratok, olyan módon alakult át az egész kultúra, hogy a tudás és tudomány társadalmi szerepe egyre jelentősebbé vált.⁴⁴⁹

A XIX.század végén illetve a XX.század elején azonban a klasszikus tudományok válságba kerültek. A néhány évtizeddel korábban még lényegében befejezettek és csak részleteiben továbbfejlesztésre szorulónak gondolt klasszikus tudományosság hirtelenjében

---

⁴⁴⁶ Platón, 1984. 895-1228

⁴⁴⁷ Arisztotelés, 1992 .

⁴⁴⁸ Gulyás, et al., 2003. 9.

⁴⁴⁹ Gulyás, et al. 2003. 13. o.

megoldhatatlannak tűnő nehézségekbe ütközött. A korszak vezető tudománya, a fizika termelte ki a legtöbb súlyos dilemmát.⁴⁵⁰

Összességében elmondhatjuk, hogy mint minden fogalom, a tudomány fogalma is változó tartalmú, és e változó tartalomnak is változóak a határai. Valójában megegyezéssel fogalom, de mint minden fogalom-megegyezés, alá van vetve az őt jellemző valóságnak, illetve a valóságról alkotott időszerű ismereteknek. A tudomány éppen ezeknek a valóságról alkotott ismereteknek az összességét van hivatva összefoglalni, és így a fogalom adott tartalmi értelmezése válik többé-kevésbé tartósan érvényesnek tekintett és annak is tekinthető megegyezéssé. A megismerési folyamat eredménye így a tudomány elsőrendű tartalma.⁴⁵¹

A tudomány rendkívül összetett elméleti és cselekvési forma, tevékenység, de nem szűkíthető le csak erre, ennél még komplexebb érték. Komplexitását több tényező adja. Ezek között elsőként azokat a lényegi összetevőket kell megemlítenünk, amelyeket már ismertettünk. A komplexitás másik összetevője maga a megvalósulás, amely magába foglalja a tudomány alkalmazott eszközeit, módszereit, azokat a kanonizált szabályokat, a helyszíneket, ahol, amelyek mentén történik, és azt a sajátos nyelvezetet, amelyet használ. A harmadik összetevőjét mindazok az alapelvek adják, amelyek nélkül nem valósulhat meg, mint a tervszerűség, a kritikusság, a tárgyilagosság, az adatok hozzáférhetősége, a nyelvi igényesség, az eredmények ellenőrzése, valamint a kölcsönös bizalom elve.⁴⁵²

Hornyacsek Júlia a tudomány komplexitását az alábbi ábrával szemlélteti:⁴⁵³

A tudomány komplexitása		
<i>Lényegi összetevői</i>	<i>Megvalósulás</i>	<i>Alapelvek</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tudományos tevékenység ▪ Tudomány művelői kör ▪ Elkülönült ismerethalmaz ▪ Eredmények, tézisek összessége 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kanonizált szabályok ▪ Megfelelő megismerési módszerek ▪ Megfelelő helyszín ▪ Megfelelő eszközök ▪ Megfelelő nyelvezet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tervszerűség ▪ Kritikusság ▪ Tárgyilagosság ▪ Nyelvi igényesség ▪ Nyilvánosság ▪ Adatok hozzáférhetősége ▪ Eredmények ellenőrzése ▪ Kölcsönös bizalom

(2. sz. ábra. Forrás: Hornyacsek)

⁴⁵⁰ Gulyás, et al., 2003. 15. o.

⁴⁵¹ Vámos, 2010. 1. o.

⁴⁵² Hornyacsek, 2014. 30. o.

⁴⁵³ Uo.

A tudomány további jellemzői az alábbiak:

- a) tárgya, elmélete, fogalmai, következtetései, tézisei vannak,
- b) tudományos közösség műveli, és paradigmája van,
- c) az adott terület főbb témáinak, jelenségeinek örök érvényű ismérvei vannak,
- d) fejlődési tendenciái vannak.⁴⁵⁴

V.5.1.2 Tudományos megismerés alapelvei

A megismerés, legyen az hétköznapi vagy tudományos, egymásra épülő cselekvések sorozata, azaz olyan folyamat, amelyben az ismeretlen ismertté válik, feltárulnak olyan összefüggések és ellentmondások is, amelyek hatással vannak az életünkre, a környezetünkre, a munkánkra, tudományos tevékenységünkre.⁴⁵⁵ Tomcsányi definíciója szerint: „*A megismerés fogalma: „Az ember tevékenysége, melynek során az objektív valóságot visszatükrözi [...] a gyakorlatból, mint a megismerés forrásából indul ki, és az érzéki megismerés után visszatér a kialakított ismeretek gyakorlatban történő ellenőrzéséhez és felhasználásához.*”⁴⁵⁶

A világban lévő dologról vagy tárgyról csak az érzéki tapasztalat révén lehet tudásunk.⁴⁵⁷

A megismerésnek két alapvető fajtája alakult ki: a hétköznapi és a tudományos megismerés. A kettő közötti különbséget, illetve a közös pontokat Hornyacsek Júlia az alábbiak szerint szemlélteti:⁴⁵⁸

Hétköznapi megismerés	Tudományos megismerés
Eszköz, közvetlen igényt elégít ki	Cél, nem közvetlen igényt elégít ki
Nem rendszerezett	szisztematikus
Az eredményre fókuszál	A folyamatra fókuszál
Egy területre fókuszál	Többborányú nyitottság jellemzi
Gyakran pontatlan és egyoldalú	Pontos és több szempontból vizsgálja a tárgyát
Nem mindig ellenőrizhető	Ellenőrizhetőség jellemzi
Nem ismételhető meg pontosan ugyanúgy	Teljes pontossággal ismételhető meg
Nem számol hibázási lehetőséggel	Számol a hibázási lehetőséggel
Nem kételkedő	Az adatokat kételkedéssel szemléli
Nem törekszik kontrollra	Törekszik a kontrollra
Gyakran egyéni tapasztalaton alapul	Korábbi tudományos ismereteken alapul
Az adatok forrása nem fellelhető	Az adatok forrása fellelhető

(3. sz. ábra. Forrás: Hornyacsek)

⁴⁵⁴ Uo.

⁴⁵⁵ Hornyacsek, 2014. 33. o.

⁴⁵⁶ Tomcsányi, 2000. 40. o.

⁴⁵⁷ Boros, 2009. 27.

⁴⁵⁸ Hornyacsek, 2014. 39. o.

A természettudományos megismerési szemléletmód alapja a megfigyelés, mérés, a bizonyító eljárások és a kísérletezés. A tudományos megismeréshez szorosan kapcsolódnak a logikában alkalmazott következtetési formák. Ezeknek több típusa ismert, azonban a gyakorlatban legtöbbször az indukciót illetve a dedukciót alkalmazzuk. Az indukció során az egyes adatokból a tudományos általánosításhoz jutunk, míg dedukció esetén általános érvényű elméleti tételektől (axiomák) haladunk, és különböző törvényszerűségek figyelembevételével vonunk le következtetéseket a tapasztalati tényekre vonatkozóan.⁴⁵⁹

Babbie felhívja a figyelmet arra, hogy a tudomány két pillére a logika, vagyis az ésszerűség, és a megfigyelés. Mindkettőt alapvető fontosságúnak tartja, melyeket az elméletalkotás, a kutatómódszertan és a statisztikai elemzések során lehet megvalósítani.⁴⁶⁰

Általánosságban elmondható, hogy mielőtt egy körülmény szerepéről nyilatkozik a tudomány, kísérletekkel kell igazolni a körülménynek a végeredményre gyakorolt hatását. A hibák csökkentésére szolgáló módszereknek a kutatás részét kell képezniük. A tudományos vizsgálat során a vizsgálatot végző szakembernek a lehetőségekhez képest minimalizálnia kell a torzító hatásokat, továbbá olyan mechanizmusokat kell beépíteni a folyamatba, melyek jelzik ezeket a torzító tényezőket (akár a mérések, akár az eredmények ember általi értelmezése során), azért, hogy a végkövetkeztetésre gyakorolt hatás minimalizálható legyen.⁴⁶¹

V.5.1.2. A tudományos módszer kritériumai

A tudományos módszer olyan módszerek együttesét jelenti, ami megkülönböztető jegye a tudománynak. A tudományos módszer egy objektív megközelítés, melynek segítségével jelenségeket megmagyarázunk, illetve azok okait feltárjuk.⁴⁶² A tudományos módszertan tanulmányozása a tudományfilozófia feladata, a kérdés részleteiben ugyanakkor nincs a tudományfilozófusok között egyetértés. A vélemények egyik oldalán a neopozitívizmusra alapozó szcientisták világnézete, a másik oldalon az anarchista, illetve konstruktivista tudományfilozófia áll.⁴⁶³

---

⁴⁵⁹ Csapó, 1994. 54. o.

⁴⁶⁰ Babbie, 2008. 201.

⁴⁶¹ NRC jelentés 112

⁴⁶² Hartai, 2011

⁴⁶³ Tomácsány, 2000. 40. o.

Akik a tudományos módszer létezésében és meghatározásában egyetértenek, azok általában szükséges elemnek tartják a hipotetikus-deduktív logikai struktúrát, a tapasztalati tudományok esetében pedig az empirikus kontrollt az igazolás tekintetében. Sok filozófus jellemzőnek tartott a felfedezés tekintetében egy fajta induktív módszert. Egy meghatározott rendszer kifejllesztését John Stuart Mill és Rudolf Carnap kísérelte meg. Persze nem mindenki ért egyet azzal, hogy az induktív módszer szükséges feltétele a tudománynak, e körben Karl Popper munkásságát említhetjük.

A tudományos módszer bizonyos elemei változhatnak, de általános érvényűek a következő lépések:⁴⁶⁴

A tudományos módszer általános lépései

(4.sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

Attól függően, hogy melyik lépésre fektetjük a hangsúlyt, a tudományos magyarázat (elmélet, előrejelzés) háromféle módon alakítható ki: empirikus, experimentális vagy teoretikus megközelítéssel.

⁴⁶⁴ Hartai, 2011. 100.o.

Az empirikus (tapasztalati) megközelítés azt jelenti, hogy az elméletet tapasztalt és mért adatok alapján állítottuk fel. Azaz, megfigyeltünk jelenségeket és azok következményeit, és ennek alapján következtetést, előrejelzést tettünk.

Az experimentális (kísérleti) megközelítés azon alapszik, hogy felállítunk egy modellt, alávetjük a vizsgált feltételeknek, és az eredményeket analizáljuk. A beigazolódott eredmények alapján alakíthatjuk ki az elméletet, vagy tehetünk előrejelzéseket.

A teoretikus (elméleti) megközelítésben a tudósok logikai és matematikai törvényeket alkalmazva általános érvényű szabályokat állítanak fel, melyek beigazolódását matematikai módszerekkel ellenőrzik. A teoretikus megközelítés napjainkban egyre inkább számítógépes szimulációkkal alátámasztott módszer.⁴⁶⁵

Látható, hogy a tudományos módszerek vonatkozásában fontos szerepe van a kvantifikációnak és a mérésnek. A kvantifikáció számszerűsítés, a jelenségek mennyiségi meghatározása és mérése a számokkal történő érvelés érdekében.”⁴⁶⁶ A matematikai módszernek Galilei óta meghatározó jelentőséget tulajdonítottak. A modern tudomány kialakulásának idején azt gondolták, hogy a tudományok egy bizonyos fejlettségi fok után feltétlenül matematikai módszereket alkalmaznak majd.⁴⁶⁷

A tudományos kutatások módszerének meghatározásában arról kell döntést hoznunk, hogy kutatási céljainkhoz kvalitatív (minőségi) vagy kvantitatív (mennyiségi) módszerekkel, esetleg a kettő együttes alkalmazásával jutunk el. Mindkét módszert régóta alkalmazzák a társadalom- és a természettudományokban is.

A kvantitatív kutatási módszer abból az alapvetésből indul ki, hogy a megismerés folyamatában lényeges eszköz a nagyszámú, széles körben lefolytatott mennyiségi adatgyűjtés, a szisztematikus, szabályokra épített, egységes mérés és a számszerűsíthetőség, mert ez alapján adhatunk választ a kutatási kérdéseinkre. A kvantitatív kutatások általában deduktív jellegűek, a kutató tipikusan azért gyűjt információkat nagyszámú mintán, hogy hipotéziseit, felvázolt elméleti állításait igazolni tudja. A mintaválasztás a kvantitatív kutatások lényeges eleme,

---

⁴⁶⁵ Uo.

⁴⁶⁶ Szokolszky, 2004. 80. o.

⁴⁶⁷ Csermely, et al., 1999. 39. o.

hiszen megbízható eredményre csak olyan minta alkalmazásával juthatunk, amely jól reprezentálja (képezi le) a vizsgálandó sokaságot. Ennél a kutatási típusnál – a nagyméretű minta miatt – elengedhetetlen a matematikai-statisztikai módszerek alkalmazása, és a kutatás eredményeit is számszerűsítve közlik, a statisztikai megbízhatósági vizsgálatok követelményrendszerének figyelembevételével. Fő kutatási eszköze a kérdőíves felmérés (survey-technika). Emellett számos más eszköz ismert, úgymint a strukturált interjú, strukturált megfigyelés stb.⁴⁶⁸

A kvantitatív kutatások számszerű adatokkal alátámasztott eredményei sok területen alkalmasak a kutatási hipotézisek igazolására, de gyakran csak a felszínen megjelenő információkat rögzítik, és nem adnak lehetőséget a problémák, a folyamatok, az emberi viselkedés mélyebb megértéséhez. E hiány kiküszöbölését célozzák a kvalitatív kutatási módszerek, amelyekben a kutatás a jelenségek minőségi megismerésére, vélemények, attitűdök, hiedelmek összegyűjtésére és elemzésére irányul. Ezek a vizsgálatok a kutatott terület részletes, kimerítő feltárását végzik el, általában kis mintát alkalmaznak, melyekben nem cél a reprezentativitás. A kvalitatív technikával készített vizsgálatokban az interaktivitás, az induktív megközelítés, a rugalmasság és a reflexivitás a jellemző. Jellegzetes kvalitatív kutatási módszerek: megfigyelés, kísérlet, mélyinterjú, szakértői interjú, fókuszcsoport, esettanulmány.⁴⁶⁹

A kutatómódszertanban állandó vita tárgya a két módszer érvényessége, alkalmazhatósága a releváns tudományos ismeretek megszerzésében. A kvalitatív kutatók azt állítják, hogy a kutatási kérdésként megfogalmazott problémák jelentős része mennyiségileg nem kutatható, nem számszerűsíthető, kizárólag normatív szinten mérhető, amely azonban nem visz előre a tudományos megismerésben. Cáfolják, hogy pl. attitűdöket, hiedelmeket általánosan mérni lehetne skálákkal, ezeket olyan konstruált eszközöknek tartják, amelyekkel ugyan le lehet egyszerűsíteni a valóságot, de közelebb jutni hozzá nem lehet. A kvantitatív módszer további lényeges támadási felülete, hogy a kutatással megszerzett adatok csak redukált információtartalommal rendelkeznek, és nem közvetítik a megkérdezett választ befolyásoló további lényeges összetevőket. Mindezen problémák ellenére a kvantitatív módszert széleskörűen alkalmazzák, sok esetben a számszerűsítés elengedhetetlen feltétel, éppen az esetek számossága a tudományosság egyik alapvető feltétele.

---

⁴⁶⁸ Boncz, 2015. 17. o.

⁴⁶⁹ Boncz, 2015. 18. o.

A kvalitatív kutatási módszerekkel szemben ugyancsak megfogalmazódnak kritikák, a módszer korlátait és hiányosságait említve. A minőségi módszerrel szemben leggyakrabban elhangzó problémaként említik, hogy a kevés esetszám miatt az általánosításra nincs lehetőség, így e módszerrel tudományos eredmények csak rendkívül korlátozottan érhetők el. A módszer mérési problémái közé sorolják, hogy a kvalitatív technikákkal dolgozó kutató nem tartja be az objektivitás, az érvényesség és a megbízhatóság kritériumait vizsgálataiban során.

Sok esetben a két módszer egyes elemei keverednek egymással.

V.5.1.3 A szakértői vizsgálati módszerek jellemzői

A szakértői vizsgálat célja szerint - Katona Géza nyomán⁴⁷⁰ - a szakvélemények az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- azonosítási vizsgálatokon alapuló szakvélemények, amelyek célja visszatükröződések (képmás, nyom stb.) alapján az objektum (személy, tárgy vagy jelenség) azonosságának vagy különbözőségének megállapítása,
- okozati összefüggések feltárása útján jelenségek közötti kapcsolatok megállapítását tartalmazó szakvélemények (pl. a holttesten észrevehető sajátosságok alapján a halál okának meghatározása)
- rekonstrukciós vizsgálatokat tartalmazó szakvélemények a múltban végbement események lefolyásának megállapítására (gondolati rekonstrukció), megváltozott állapotok helyreállítása, az eredeti állapotra utaló rejtett tulajdonságok feltárása,
- diagnosztikai vizsgálatokon alapuló szakvélemények az objektumok (személyek, tárgyak) minőségének megállapítása, különböző sajátosságaik feltárása (pl. emberi testen keletkezett sérülések véleményezése, fegyverszakértő véleménye arról, hogy a vizsgált tárgy lőfegyvernek minősül-e).

A szakértői vélemény céljához mérten különböző szakértői módszerek alkalmazhatóak. Ezek felsorolása a szakkérdések változatosságára és lehetséges variációinak számára figyelemmel lehetetlen. Ugyanakkor a vizsgálati módszerre vonatkozó általános követelmények, jellemzők meghatározhatók.

A) Empirikus módszerek

Megfigyelés: A megfigyelés a megismerés alapvető módszerének tekinthető. A megfigyelés során a szakértő nem változtatja meg a helyzetet, körülményeket, hanem azokat a maguk

---

⁴⁷⁰ Katona, 1990. 314. o.

valójában szemléli, ezért „nem beavatkozásos” módszerek is nevezik. Két formája van, az általános és az irányított megfigyelés. Beszélhetünk a természetes környezetben vagy vizsgálóhelyiségben, laboratóriumban stb. végzett megfigyelésről. Történhet egyszerű, általános tájékozódás a témáról, jelenségről, ebben az esetben nincs lehatárolva a megfigyelés tartalma, csak a benyomásokat rögzítik. Ilyen például a közlekedés megfigyelése, és a legfontosabb ismérveinek az összegyűjtése. Akkor, ha ugyanennek a témának a vizsgálatakor a vezetői magatartást, a gépjárművek állapotát stb. figyeljük meg, már irányított megfigyelésről beszélünk. Ennél előre meg kell határozni, hogy mik lesznek a megfigyelés szempontjai, keretei.⁴⁷¹ A megfigyelő már a folyamat megkezdése előtt bizonyos eredményeket vár, és feltételezi, hogy a megfigyelés eredményeként megkapja ezeket az eredményeket. Popper rámutatott, elmélet nélkül nem lehet megfigyeléseket végezni, mivel nem tudjuk kiválogatni a releváns és irreleváns eseményeket.⁴⁷²

Kísérletezés: A kísérlet az a megismerési módszer, amely mesterségesen kialakított vizsgálati helyzetben próbálja meg a szakértő kutatás tárgyáról kialakított hipotézist igazolni vagy elvetni.⁴⁷³ Kísérletek esetén némely hatásokat izolálunk, hogy a jelenségeket önmagukban vizsgálhassuk. Ilyen esetekben egy ideális környezetet teremtünk a jelenség vizsgálatára. A kísérlet általában megismételhető, míg a megfigyelés esetében bizonyos körülmények nem reprodukálhatók.⁴⁷⁴ A kísérlet tipikus példája a számítógépes szimuláció (pl. közlekedési bűncselekmények esetében).

Mérés: A tudományos kutatásban a mérés szerepe alapvető: „számok hozzárendelése tárgyakkhoz vagy eseményekhez, meghatározott szabályok szerint”.⁴⁷⁵ Ez lehetővé teszi a pontos és egyértelmű meghatározást és az összehasonlítást. A mért adatok rendszerezhetők, statisztikai feldolgozásra is alkalmasak lehetnek. A mérés feltétele az előzetes definíció, a mérés tárgyának pontos meghatározása. A mérés jellemzőit a későbbiekben részletesebben ismertetni fogom.

Elemzés: Az elemzés a megismerés egyik módszere, melynek segítségével különböző folyamatok alakulását, fejlődését, az azokat befolyásoló tényezők összefüggéseit, törvényszerűségeit lehet feltárni.⁴⁷⁶ Az elemzés tárgya különböző dolog lehet: a megfigyelt jelenség, tulajdonság, de lehet egy folyamatot vagy akár a beválást is elemezni. Elemzés az is,

---

⁴⁷¹ Hornyacsek, 2014. 77. o.

⁴⁷² Bővebben: Warbuton, 2005

⁴⁷³ Hornyacsek, 2014. 80. o.

⁴⁷⁴ Kristek, 2013. 190.o.

⁴⁷⁵ Szokolszky, 2004. 119. o.

⁴⁷⁶ Vö.: Majoros, 1997. 59. o.

amikor a szakértő a rendelkezésére bocsátott iratok, dokumentumok adatait vizsgálja, és abból következtetést von le.

Az elemzés végrehajtása során gyakran statisztikai, matematikai, számviteli stb. módszereket alkalmaz a szakértő, melynek segítségével a vizsgált jelenséget, dolgot alapelemeire bontja, és azokat valamilyen rendező elv alapján vizsgálja, összehasonlítja, és ezekre alapozva megállapításokat tesz. Ilyen értelemben az elemzés dolgok analizálása, és a vizsgálat céljának megfelelő újraszintetizálása absztrakció segítségével, adatszerzés céljából. Az elemzés speciális formája a statisztikai elemzés, amikor matematikai számításokat végeznek a nyert adatokból. Ebben az értelemben az elemzés már nem adatgyűjtési forma, hanem az adatfeldolgozás eszköze.⁴⁷⁷

Kérdés: A személyek vizsgálatát indokoló szakkérdések megválaszolásakor a szakértő kérdéseket intéz a vizsgált személyhez, ezek alapján vonja le következtetéseit, pl. a személy pszichés állapotáról, a beszámítási képességről, a sérülés okozta fájdalom jellegéről, a baleset keletkezésének mechanizmusáról, stb.

Tesztelés: A tesztelés az az eljárás, amikor egy tulajdonságot, jellemzőt kontrollált körülmények között valamilyen szempontok szerint összevetünk egy standardizált értékssorral, melynek segítségével jelenségeket, tulajdonságokat stb.⁴⁷⁸ A pszichológia, pszichiátria területén általános a különböző személyiségtesztek alkalmazása.

A tesztek lehetséges hibái alapvetően négy területen jelentkezhetnek: a tesztben, a tesztet végzők hibáiban, a tesztvégzés körülményeiben, és a tesztelési eljárás értékelésében.⁴⁷⁹ A pszichológiai szakvéleményekkel szemben gyakran fogalmazódik meg az a kritika, hogy nem tekinthetők objektívnak.⁴⁸⁰

Becslés: Becslés esetén a szakértő egy tulajdonságot, ténytet nem megállapítja, hanem valószínűsíti, más, ismert adatok alapján. A becslés szükségessége sok esetben immateriális javak, ingatlanok esetében merül fel, ahol a pontos érték megállapítása fogalmilag elképzelhetetlen.⁴⁸¹ A becslés alkalmazása tipikus a könyvszakértői és adószakértői területen,

---

⁴⁷⁷ Hornyacsek, 2014. 78. o.

⁴⁷⁸ Hornyacsek, 2014. 85. o.

⁴⁷⁹ Uo.

⁴⁸⁰ Grád, - Nisztor, 2013. 19-29. o.

⁴⁸¹ Káldos Péter a szellemi vagyon-értékelési módszereket az alábbiak szerint tipizálta:

- költségalapú (cost-based),
- piaci alapú (market-based),

pl. vagyon elleni és gazdasági bűncselekmények esetében a kár, a vagyon meghatározására.⁴⁸² Adóügyekben szintén gyakori a becslésen alapuló módszer.⁴⁸³ Becsléses módszert alkalmazhat a szakértő kábítószer mennyiség tiszta hatóanyag-tartalmának megállapítására is.⁴⁸⁴

B) Logikai módszerek

A szakértő minden esetben alkalmazza a logikát. Az egyes logikai módszerek a szakvélemény elkészítése során keverednek is.

Analógia: Analógia esetén a következtetés valamilyen hasonlóságon alapul. Minél több tulajdonság egyezik az összehasonlított dolgokban, annál erősebb lehet az analógia.⁴⁸⁵ Tipikus az analógia alkalmazása pl. az ingatlanok értékének meghatározásakor, amikor hasonló tulajdonságokkal rendelkező ingatlanok ismert eladási árát veszi alapul a szakértő a kérdéses ingatlan felértékeléséhez.

Absztrakció: Az absztrakció során a lényeges elválasztása történik meg a lényegtelenről.⁴⁸⁶ A szakértő pl. akkor alkalmazza az absztrakció logikai módszerét, amikor a rendelkezésére álló adatok, tények közül kiválogatja, hogy számára melyek relevánsak a szakértői munka szempontjából.

Analízis, szintézis: Az analízis a tárgyak, dolgok gondolati részekre bontását jelenti, különválasztva bennük a lényeges tulajdonságokat, ismertetőjegyeket, strukturális elemeket egyes kapcsolatokat. A szintézis valamennyi elemnek az egészhez való viszonyítását jelenti, az egész gondolati felépítését, az analízis által feltárt lényeges kapcsolatokat, az objektum felépítésének és funkcionálásának alapján. Az analízis és szintézis szorosan kapcsolódik egymáshoz: analízis nélkül nincs szintézis. Az analízis és szintézis elválaszthatatlan az olyan más logikai műveletektől, mint az összehasonlítás, absztrahálás és az általánosítás. Az analízis és szintézis elválaszthatatlan az olyan más logikai műveletektől, mint az összehasonlítás, absztrahálás és az általánosítás.⁴⁸⁷

- jövedelemalapú (income-based),
- opció alapú (options-based),
- értékmutatók használatán alapuló (value indicators). Lásd: Káldos, 2006. 1. o.

⁴⁸² Pl. Fővárosi Törvényszék B.554/2013/105. sz. határozata

⁴⁸³ Pl. Balassagyarmati Törvényszék B.270/2007/121. sz. határozata

⁴⁸⁴ Pl. Budapest Környéki Törvényszék B.30/2016/59. sz. határozata, Pécsi Törvényszék B.395/2012/122. sz. határozata

⁴⁸⁵ Bővebben: Kutrovác, 2006 [Megtekintve:2018.02.08.]

⁴⁸⁶ Knap, – Gerloch, 2000. 192.

⁴⁸⁷ Göcze, 2010. 45. o.

Dedukció: A dedukció egy logikai következtetési forma, tágabban véve megismerési stratégia. Mindkét esetben lényege az, hogy egy axiomatikus általánosított tételből vezetik le az egyes esetre vonatkozó konklúziót.⁴⁸⁸ Lényegében tehát az általánosból a különösre következtetünk.

Indukció: A módszer lényege a konkrét tapasztalati megfigyelésekből való kiindulás és eljutás az általánosított következtetéséig.⁴⁸⁹

V.5.1.4 Szubjektív és objektív szakértői módszerek közötti különbségek

A szakértői módszerek tekintetében különbséget tehetünk aszerint is, hogy a vizsgálatban az objektív vagy szubjektív elemek dominálnak. Szubjektív elemek dominálnak, ha az emberi szubjektív meggyőződés, érzelmek nagyobb mértékben befolyásolják a megállapításokat, mint a tények. Minél kevésbé befolyásolják a szubjektív körülmények az eljárást, annál nagyobb objektivitásról beszélhetünk. Fontosnak tartom kiemelni, hogy az „objektív“ kifejezés az objektív, mérhető, kontrollálható *elemek túlsúlyát jelenti a szakértői vizsgálatban*, ami nem azonosítható a szakvélemény objektivitásával. Legyen bármilyen pontos, bármennyire reprodukálható egy vizsgálati eredmény, annak kiértékelése mindig a szakértő értelmezése, következtetése útján valósul meg, tehát minden esetben tartalmaz szubjektív elemet. Ilyen értelemben tehát objektív vizsgálati módszer létezik, de nincs objektív szakértői vélemény.

Az ILAC Törvényszéki Laboratóriumok számára készített útmutatója⁴⁹⁰ szerint objektív szakértői vizsgálatnak a validált és dokumentált, kontrollált folyamat tekinthető, ilyen módszer esetében igazolhatónak kell lennie, hogy valamennyi adott területen jártas szakértő a meghatározott határokon belüli eredményt fogja kapni a vizsgálat során.⁴⁹¹ A vizsgálatok objektivitását biztosítja a vizsgálat pontos dokumentálása, a módszer validálása, a vizsgálatot végző személy gyakorlati tapasztalata, a műszerek/felszerelések megfelelő karbantartása és beállításai, megbízható referencia anyagok felhasználása, a műszerek/eszközök felhasználási útmutatóiban foglaltak betartása, az eredmények ellenőrzése, a személyzet jártassági tesztekben történő részvétele, a berendezések/műszerek/eszközök vizsgálati teljesítményének rögzítése.⁴⁹²

---

⁴⁸⁸ Szokolszky, 2004. 361. o.

⁴⁸⁹ Szokolszky, 2004. 364. o.

⁴⁹⁰ ILAC guidelines for Forensic Science Laboratories ILAC-G19-2002 és ILAC Modules in Forensic Science Process ILAC-G19:08/2014 http://ilac.org/latest_ilac_news/ilac-g19082014-published/ [2018.03.15.]

⁴⁹¹ Uo. p. 8.

⁴⁹² Uo.

A szemrevételezés, kvalitatív vizsgálat, összehasonlító vizsgálatok, számítógépes szimulációk szintén az objektív vizsgálatok körébe sorolhatók.⁴⁹³

A szubjektív vizsgálatok esetében a vizsgálati eredmények létrejötte és kiértékelése során a szakértő javarészt saját szaktudására, tapasztalatára vagy különböző összehasonlító adatokra támaszkodik.

A szakértői vizsgálatok szubjektív elemeinek minimalizálása éppúgy elvárás, mint ahogy a szakértői tevékenység egészére vetítve kívánatos a szubjektivitás csökkentése. Ennél többet a módszerek fejlődésétől nem várhatunk el, hiszen a szakértői tevékenység emberi tevékenység, ekként a szubjektív elemek teljes eliminációja lehetetlen.

V.5.1.6. A szakértői módszer szakmai-, tudományos megalapozottságának feltételrendszere

Ahhoz, hogy egy szakértői módszert tudományos módszernek tekinthessünk, szükséges tudományos megismerés módszerekkel szembeni feltételek teljesülése.

A tudományos megismerés módszereivel szemben támasztott követelmények az alábbiak:⁴⁹⁴⁴⁹⁵

A tudományos megismerés módszereivel szemben támasztott követelmények az alábbiak:
▪ Validitás – érvényesség: Ennek a kritériumnak való megfelelés azt jelenti, hogy a kutatás a valóban a vizsgálat tárgyára irányul-e, milyen mértékben szolgáltat információt a módszer arra a kérdéskörre, amit meg akarunk vizsgálni, ismerni. Az érvényesség (validity): rávilágít, hogy a választott módszer mennyiben méri azt, ami szándékunkban áll.
▪ Reliabilitás – megbízhatóság: Ennek a kritériumnak való megfelelés azt jelenti, hogy a kutatás annak megisméltése, ismételt alkalmazása során is az eredetivel egyező, illetve kevéssé eltérő eredményt szolgáltat. A megbízhatóság mértéke azt jelzi, milyen pontossággal kapjuk ugyanazt az eredményt, mekkora a mérési hiba. A megbízhatóság ellen ható tényezők forrása: az eszközből, a kikérdező, megfigyelő személy, vizsgálati körülményekből tevődik össze. Mérése a varianciák összehasonlításával valósítható meg.
▪ Objektivitás/Interszubjektivitás: Ennek a kritériumnak való megfelelés azt jelenti, hogy mennyire tárgyilagos, vagyis független a mérés során kapott eredmény az adott módszert alkalmazó, a felmérést végző személytől
▪ Reprodukálhatóság: A megismételhetőség a tudomány elméleti feltétele, amely teljesül a tudományok által vizsgálat jelenségek nagy részére, de nem szükséges feltétel.

(5. sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

⁴⁹³ uo

⁴⁹⁴ Huszti, 2014. [Megtekintve:2018.03.15.]

⁴⁹⁵ Tóthné, 2011

Kifejezetten a szakértők által alkalmazott metodika tudományosságának megítélésére alkalmazott elvárások fogalmi rendszere kialakításában kulcsfontosságú szerepe volt a korábban részletesen elemzett Daubert ítéletnek és a hozzá kapcsolódó amerikai bizonyíték-elméletnek. A Daubert-teszt jelentőségéből nem von le az sem, hogy az ítélet egyes megállapításait, illetve indokolását több - indokolt - kritika is érte.

A Daubert-ítéletben az Egyesület Államok Legfelsőbb Bírósága külön foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mely esetekben felel meg a módszer a tudományosság követelményének: *„Annak eldöntéséhez, hogy a technika vagy eljárás tudományos alappal bír-e, a tesztelhetőségnek (és a tesztelés megtörténtének) van döntő jelentősége. A tudományos módszertan napjainkban hipotézisek felállításában és azok helyessége vizsgálatában áll, így a tudományt ez különbözteti meg az emberi megismerés egyéb fajtáitól.”*⁴⁹⁶ Az ítélet szerint egy elmélet tudományosságát a falszifikálhatóság⁴⁹⁷ vagy cáfolhatósága, vagy tesztelhetősége dönti el.⁴⁹⁸

Az ítéletben megfogalmazott álláspont logikai helytelenségét több tényező is alátámasztja.

Az ítéleti indoklásban hivatkozott falszifikáció elmélet - amely Karl Popper nevéhez köthető - szerint tudományos kutatás ideális menete a következő:

- 1 – felállítunk egy hipotézist (pl. minden holló fekete)
- 2 – meghatározzuk a hipotézis elvetésének körülményeit (ha látok egy nem fekete hollót, akkor feladom)
- 3 – megcáfoljuk a hipotézist (addig nem nyugszom, amíg nem találok egy nem fekete hollót, és végül tényleg találok egy fehéret).

Végezetül tehát új hipotézist kell felállítani (pl. minden holló fekete vagy fehér). Teljesen világosan látjuk, a tudomány nem így működik, sőt sok tekintetben éppen ellenkezőleg. A tudás a popperi modellben egyáltalán nem gyarapodik, legfeljebb egyre több dologról tudjuk meg, hogy rosszul tudtuk.⁴⁹⁹ A másik gond a tesztelhetőség, mint kritérium előírásával van. A tesztelhetőségi kritérium előírása önmagában szintén kevés: az asztrológiai tételek elméletben tesztelhetők, ettől még lesz megbízható az asztrológus jövődölése. Ebből következőleg, nem az a lényeg, hogy a módszer tesztelhető legyen, hanem hogy már tesztelték-e és az elvégzett vizsgálatok a megbízhatóságát igazolják-e.⁵⁰⁰

---

⁴⁹⁶ Uo.

⁴⁹⁷ Falszifikálhatóság: képesek vagyunk előre megmondani, mely empirikus tapasztalatok tudnák megcáfolni Egyetlen elmélet sem abszolúte igaz: minden elmélet felülvizsgálható, ha a tudományos ellenőrzés falszifikálja.

⁴⁹⁸ Green, 1992. 643.

⁴⁹⁹ Gulyás, et al. 2003. 31. o.

⁵⁰⁰ Redmayne, 2001. 115.

A Daubert-ítélet indokolása tehát több ponton vitatható, azonban meggyőződésem szerint e tényről független, hogy a szakértő által alkalmazott módszereknek, kiindulási hipotéziseinek, megállapításoknak ki kell állniuk az empirikus tesztek próbáját, ráadásul a teszteknek maguknak is szigorú feltételeknek kell megfelelniük.

A PCAST jelentés szerint a módszerek megfelelőségének vizsgálatára vonatkozó alapvető követelmények alábbiak szerint foglalhatók össze:

- a módszer sokszoros, különböző csoportok által empirikus vizsgálatnak, tesztnek lett alávetve,
- a tesztek adekvátak voltak,
- a tesztek megismételhetők
- a tesztek érvényes, valid adatokat szolgáltatnak a módszer pontosságáról és hibahatáráról.⁵⁰¹

A „tudományos módszer“ definícióját Kumho-ítélet⁵⁰² a következőképp adja meg: *„A tudás szisztematikus alkalmazására vonatkozó elvek és eljárások összessége, amely magában foglalja a probléma felismerését és megfogalmazását, az adatgyűjtést - megfigyelés és kísérletezés útján-, valamint a hipotézisek megvizsgálásának folyamatát.“*

Az, hogy általánosságban a tudomány hogyan hoz létre új elméleteket, megfelelően illusztrálja a helyes kriminalisztikai gyakorlat kulcsfontosságú elemeit:

- pontosság a fogalomalkotás-, eljárásrend-, összefüggések megállapítása-, eredmények közzététele-, elhatárolások tekintetében,
- nyitottság, fogékonyság az új ismeretek iránt, mindez ugyanakkor kritikai szemlélettel és a cáfolat lehetőségét is megengedve,
- a torzító tényezőkkel, előítéletekkel és túlzásokkal szembeni védelem.⁵⁰³

A szakértői vélemény elkészítése során alkalmazott tudományos tételek tekintetében meg szokás különböztetni

- tudományosan elfogadott és általánosan alkalmazott
- rendszeresített (standardizált)

---

⁵⁰¹ PCAST jelentés p. 5

⁵⁰² Kumho Tire Co. V. Carmichel, 526 U.S. 137 (1999)

⁵⁰³ NRC-jelentés 113.

- ritkán alkalmazott (új, újszerű) tételeket.⁵⁰⁴

Logikus megállapítás, hogy a megalapozottság vizsgálata tekintetében fentről lefelé haladva vagyunk könnyebb helyzetben. Ugyanakkor, a tudomány, a tudományos módszerek folyamatos fejlődésének tényét nem tagadhatjuk, eredményeit nem zárhatjuk ki a bizonyításból. A tudományos gondolkodás örök kihívása az új módszerek megbízhatóságának megállapítása. E körben mindenek előtt az új módszerek tesztelése, empirikus kutatása jön szóba, mint feladat.

A módszer tudományosságát tehát az adja meg, hogy a tudomány elvei alkalmazhatóak rá. De vajon valamennyi szakértői módszernek tudományosan megalapozottnak kell-e lennie?

Mint láttuk, a Be. egyértelműen rögzíti azt a követelményt, hogy a szakértői vizsgálatot a tudomány aktuális állásának megfelelően kell a szakértőnek elvégeznie, ezzel a megfogalmazással előrván azt, hogy a szakértői módszernek minden esetben „tudományosnak“ kell lennie. Az Iszktv. 3. § (1) bekezdése a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készült szakértői vélemény iránti követelményt fogalmazza meg, tehát tudomásul veszi, hogy a szakértői módszer nem minden esetben felel meg a tudományosság követelményeinek.

A „tudományosság“ kritériumainak illetve a „tudományos módszer“ definícióinak vizsgálata alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy léteznek olyan elterjedt és rendszerint alkalmazott szakértői módszerek, amelyekre nem érvényesek a tudományos módszerekkel szemben támasztott követelmények. Egy festmény eredetiségének megállapítása körében végezhető fizikai, kémia vizsgálatok, amelyek egyértelműen tudományos módszernek tekinthetőek, ugyanakkor a szakkérdés eldöntését legnagyobb részben a szakértő „műértő szeme“ befolyásolja. Hasonlóképp, egy használati tárgy értékének, egy ingatlan könyv szerinti vagy piaci értékének meghatározása körében alkalmazott módszerek nem felelnek meg a tudományosság kritériumainak.

A módszerek közötti különbözőségeket jól érzékelteti Tremmel, aki a szakértői tevékenység két válfaja között tesz különbséget:

---

⁵⁰⁴ Bócz, 2008. 123. o.

- a „hard“ szakértői vizsgálathoz rendelkezésre áll a lelet (a szakértő számára biztosított vizsgálati anyag, a lefoglalt tárgyi bizonyíték, a rögzített nyom és az összehasonlítási minták, próbanyomok stb.) és a tudományosan is kidolgozott, megalapozott vizsgálati módszer és technika
- ezzel szemben a „soft“ szakértői tevékenységnek nincs jól elkülöníthető lelete, s még kevésbé egzaktan tekinthető vizsgálati módszere, technikája.⁵⁰⁵

A szakértői tevékenységen belüli „soft – hard“ típusú módszerek elkülönítésével a washingtoni székhelyű Nemzeti Igazságügyi Intézet⁵⁰⁶ kutatási jelentése is foglalkozott.⁵⁰⁷ A jelentés „soft“ szakértői diszciplínának nevezi azokat, amelyek körében hiányoznak „a meggyőző tudományos alapok“ – pl. írásvizsgálat, hangazonosítás -, míg a „hard“ módszerekkel dolgozó szakterületekhez sorolja a „magas szintű tudományos pontosságú alapokkal rendelkezőket“. A jelentés megállapította, hogy a „soft“ szakterületek esetében általában hiányoznak a valószínűségi tanulmányok is.⁵⁰⁸

Fentiekre figyelemmel megállapítható, hogy a 105. § (1) bekezdése nem vesz tudomást arról, hogy nem minden szakértői eljárás, módszer felel meg a tudományos kritériumoknak. Ez a tény több veszélyt is rejt önmagában. Egyrészt, ha ragaszkodunk ahhoz, hogy a szakértő csak tudományos szempontból megalapozott módszert alkalmazhat, a különleges szakismeret és tudományos szakismeret közötti egyenlőséget mondjuk ki, ez pedig nem vezethető el sem a jogszabályokból, sem a vonatkozó szakirodalomból. Továbbmenve, ha a szakértő csak tudományos módszert alkalmazhat, a büntetőeljárásbeli bizonyításból ki kell zárunk azokat a szakvéleményeket, amelyek nem felelnek meg ennek a kritériumnak. Harmadrészt, a törvény szövegét szigorúan értelmezve (márpedig a szabály kógens) minden esetben vizsgálnia kell a jogalkalmazónak (végső soron a bíróságnak) a módszer tudományosságát, a tudomány jelenlegi állását – erre pedig aligha lehet képes.

Azt természetesen megkérdőjelezhetetlen elvként mondhatjuk ki, hogy olyan módszert, amely a tudományos ismeretekkel vagy az általában elfogadott szakmai szabályokkal és tapasztalatokkal ellentétben áll, a szakértő nem alkalmazhat.

---

⁵⁰⁵ Tremmel, 2006. 134. o.

⁵⁰⁶ National Institute of Justice, Washinton DC

⁵⁰⁷ Focus Group on Scientific and Forensic Evidence in Courtroom. National Institute of Justice, Washinton DC. 2007 <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/220692.pdf> [2018.03.30.]

⁵⁰⁸ Uo. 7.

Indokolt lenne e tekintetben a törvény akkénti kiegészítése, hogy kifejezésre juttassa, hogy a tudományosság kritériumait természetüknél fogva ki nem merítő módszerek esetében a „tudományos“ megalapozottság helyett a „szakmai“ megalapozottság az elvárás. Ennek megfelelően a továbbiakban, a szakvélemény módszerével szemben támasztott követelmények vonatkozásában a szakmai – tudományos megalapozottság kifejezést használom, utalva a fenti különbségre az egyes szakterületek vonatkozásában.

A tudományos módszerekkel szemben támasztott elvárások, a Daubert-ítéletekre is figyelemmel levő követelményrendszer és a hatályos hazai jogszabályok által megkövetelt kritériumok alapján értelmezésem szerint tehát az a módszer felel meg a szakmai – tudományos megalapozottság kritériumainak, amely esetében az alábbi feltételek teljesülnek:

Szakmai-tudományos megalapozottság
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a módszer megfelelőségét tesztelték és azok a megfelelőséget támasztották alá, azaz igazolható, hogy a   <ul style="list-style-type: none"> - a módszer érvényes- valid - a módszer megbízható (ellenőrizhető, lehetőség szerint reprodukálható, hibahatára ismert)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a módszer lényege megismerhető, és alkalmazása a releváns szakmai közönség által elismert (validált, standardizált, publikált)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a módszer korszerű

(6. sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

Ellentmondásnak tűnhet, hogy kifejezetten tudományos megismeréssel szemben támasztott követelményeket – pl. validitás, megbízhatóság stb. – azon módszerek esetében is az alkalmazhatóság feltételének tekintem, amelyek nem tekinthetők tudományos módszernek. Meglátásom szerint azonban – a már ismertetett Kumho-ítélet indokolásának mintájára – a „nem tudományos“ módszerek esetében is szükség van olyan kritériumok felállítására, hogy kellő bizalommal lehessünk egy módszer iránt. E körben természetesen szükség van némi rugalmasságra.

Az NRC-jelentés megállapítása szerint: *„A valóság az, hogy a törvényszéki bizonyíték értelmezése nem minden esetben alapszik az érvényességét igazoló tudományos kutatásokon. Ez egy komoly probléma...Egyértelmű hiány van azokból a tudományos alapú, közzétett tanulmányokból amelyek a módszerek tudományos megalapozottságát és validitását vizsgálják.*

*Csekély számú szisztematikus kutatás valósult meg az egyes technikák validálására. A Bizottság nem talált rá indokot, miért ne lennének ezek a kutatások megvalósíthatók.”*⁵⁰⁹ A szakvélemény állításai megbízhatóságának empirikus alátámasztásának elmaradása, illetve a megállapítások esetleges hibalehetőségeiről, a módszer korlátairól való tájékoztatás elmulasztása torzítja a bizonyítékok hiteltérdemlőségét és aláássa a racionális tényfeltárást.⁵¹⁰

V.5.1.6.1. Validitás/Érvényesség

A módszer adott szakkérdés megválaszolására való alkalmasságának megállapítása nélkül nem alkalmas arra, hogy bizonyítékként értékelhető legyen. A fejlesztés minden területen a módszerek tökéletesítése irányába halad. A megbízható módszeren alapuló objektív, egzakt és reprodukálható vizsgálati eredmény elérése érdekében a mérési eljárás optimalizálása, protokolljának meghatározása lényeges eleme ennek.⁵¹¹

A megbízhatóság és validitás egymással szoros kapcsolatban lévő, de nem azonos fogalmak. A validitásnak a megbízhatóság szükségszerű – de nem kizárólagos – eleme, azzal nem azonos. Összefüggéseikről a későbbiekben még kitérek. A módszer validitása nem azonosítható a szakvélemény validitásával sem, utóbbi tágabb fogalom. Validnak tekinthető az a szakértői vélemény, mely megbízható vizsgálati módszerek alapján, helytálló szakmai ténymegállapításokon és a következtetések vonatkozásában biztos logikai alapon nyugszik, s ez alapján bizonyíték szolgáltatására alkalmas.⁵¹²

A validitás fogalmát validálás fogalmából vezethetjük le. Eszerint a validálás vizsgálattal és objektív bizonyíték nyújtásával való megerősítése annak, hogy a meghatározott rendeltetészerű felhasználásra vonatkozó konkrét követelmények teljesüljenek.⁵¹³ Egyszerűbben szólva, az érvényesség azt mutatja meg, hogy az adott módszerrel ténylegesen azt mérjük-e, amit szándékoztunk.⁵¹⁴ Kertész Imre szerint a validitás azt mutatja meg, hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelelő és attól eltérő eredmény.⁵¹⁵

---

⁵⁰⁹ NRC jelentés p. 6,8, 189.

⁵¹⁰ Edmond, 2014. 384

⁵¹¹ Erdei, 1987. 154. o.

⁵¹² Várdai, 2013. [Megtekintve: 2017.11.20]

⁵¹³ Wieggers, 2003. 303-10.

⁵¹⁴ Bolarinwa, 2015. 195.

⁵¹⁵ Kertész, 1990. 117. o.

A validitás hagyományos kritériumrendszerét a pozitívizmusban leljük meg, sőt bizonyos értelemben a pozitívizmust a validitás szisztematikus elmélete határozza meg. A pozitívizmus terminológiáján belül az érvényesség olyan fogalmak mellett létezik, mint a bizonyíték, objektivitás, igazság, realitás, dedukció, ok, tény, stb.⁵¹⁶

A validitás fogalmának részletes elemzését a pszichometria területén találjuk.

a) A validitásvizsgálatok legegyszerűbb – és egyben legkevésbé egzakt módja a látszat- vagy felszíni érvényesség (face validity) tesztelése. A látszatérvényesség fogalma arra utal, hogy a mérő eszköz ránézésre, látszatra azt a konstruktumot méri- e, aminek a mérésére szánták, vagyis jónak tűnik-e. A látszatérvényesség és a mérő eszköz valódi érvényessége között ugyanakkor nem feltétlenül kell pozitív kapcsolatnak lennie. Mivel a látszatérvényesség önmagában szinte sosem elegendő a validitás megállapításához, ezért általában többféle validitáselemzési módszer alkalmazására is szükség lehet ahhoz, hogy meggyőződhessünk egy mérőeszköz tényleges érvényességéről.⁵¹⁷

b) A tesztek vagy skálák közötti korreláció azt mutathatja meg, hogy két mérő eszköz eredményei mennyire tekinthetők azonosnak, illetve egy korábban már hitelesített skálához képest mennyire tekinthet egy másik vizsgált teszt érvényesnek, validnak. A kritérium szerinti validitás tehát módszerét tekintve igen hasonló a reliabilitáshoz, ugyanazon korrelációs elemzéssel a különféle mérőeszközök közötti hasonlóság szintje is tesztelhető.⁵¹⁸ A kritérium szerinti validitás mérését segíti, ha a referenciatesztek állnak rendelkezésre. A kritériumérvényességhez használt referenciatesztek köre azonban meglehetősen szűk, sőt az esetek többségében egyáltalán nem állnak rendelkezésre ilyenek. A pszichológiai tesztek esetében például a többszöri mérésnél, illetve az ismételt tesztelési helyzetekben sokszor van szükség arra, hogy új, még nem ismert kérdőívet töltsenek ki a vizsgálati személyek, hogy ne befolyásolhassa a teljesítményüket a teszteléstől való korábbi találkozás.⁵¹⁹

ba) A kritérium szerinti validitás egyik speciális esetét prediktív érvényességnek szokták nevezni, ilyenkor a vizsgált mérőeszközből kapott eredmények alapján tett jövőbeli előrejelzés bekövetkezését mérjük. Ez a jövőbeli kritérium szintén sokféle lehet, ahogy a kritériumvaliditás minden más formájánál is.

---

⁵¹⁶ Vö. Winter, 2000. [Megtekintve: 2018.01.18.]

⁵¹⁷ Rózsa, et al., 2006. 119. o.

⁵¹⁸ Bolarinwa, 2015. 197.o.

⁵¹⁹ Rózsa, et al., 2006. 119. o.

bb) Külső kritériumként egy olyan tesztet is használhatunk, ami nem teljesen ugyanannak a dolognak a mérésére fejlesztettek ki, de ahhoz valami módon kapcsolódó jellemző mérését célozza. konvergens validitás mérésekor nem várunk el tökéletes együttjárást, sőt még a magas korrelációt sem tekintjük jó eredménynek. Ugyanis ha túl magas együttjárást tapasztalunk egy másik, de csak hasonlóan tartott dimenziót mér skálával, akkor sokkal inkább annak a bizonyítékát kaptuk meg, hogy mégiscsak egy és ugyanazon dolognak a mérésére szolgál mindkét mér eszköz. A konvergens validitás csak abban az esetben erősíti meg a mérőeszközünk érvényességét, ha az semmilyen hasonló mérési dimenzióval nem mutat túlzott mérték (0,4-0,5 feletti) egyezést. Mivel itt jó esetben is csak gyenge vagy közepes szint korrelációkkal találkozunk, ezért fontos leszögezni, hogy önmagában a konvergens validitás nem szokott elégséges bizonyítékul szolgálni a mér eszköz érvényességét illetően, és csak más validitásmutatókkal együtt alkalmazva tekinthetjük hatékonynak.

c) A diszkriminációs validitás azt mutatja, hogy a mérési dimenzió valóban jól elkülönül-e minden más, nem rokon teszt és skála mérési értékeitől. Ebben az esetben az szolgál az érvényesség igazolása melletti bizonyítékként, ha egyáltalán nem vagy csak kifejezetten alacsony szint együttjárást tapasztalunk a tesztek eredményei között. Ezáltal igazoljuk a skála függetlenségét olyan jellemzőktől vagy tulajdonságoktól, amiknek nem lehet köze az általunk mért dimenzióhoz.

d) A konstruktum- vagy fogalmi-, tartalmi validitás az érvényesség legátfogóbb szintjeként határozható meg. Ez az egyetlen elméletorientált érvényesítési eljárás, a többi validálási módszer empirikus megalapozottságú és korrelációs elemzésen alapul. A fogalmi konstruktum mérése során a legfontosabb az, hogy magának a szerkezetnek a tartalmi univerzumát, illetve annak határait definiáljuk, és ezzel meghatározzuk, hogy mi is tartozik bele ebbe a halmazba.⁵²⁰

Az érvényességnek elengedhetetlen feltétele az, hogy elfogadható megbízhatósággal rendelkezzen. Ekként, a validitás minden esetben nagyban függ a megbízhatóságtól.

V.5.1.6.2. A módszer megbízhatósága (reliabilitása)

A szakvélemény hiteltérdemlőségének megállapításakor számításba kell vennünk az alkalmazott módszer megbízhatóságát: ennek alacsony foka a szakértői vélemény

---

⁵²⁰ Golafshani, 2003. 603. o.

hiteltérdemlőségét is csökkenti.⁵²¹ A szakvélemény vonatkozásában tehát a megbízhatóság az alkalmazott módszerre és elvekre vonatkozik, nem pedig levont következtetésre.⁵²² A módszer megbízhatósága Erdei szerint azt mutatja, hogy a módszer segítségével általában milyen pontosan és mennyire reprodukálhatóan lehet az adott kérdést megválaszolni. A megbízhatóság tehát a módszer egzaktságának és az eredmény reprodukálhatóságának a mutatója.⁵²³ A megbízhatóság Kertész Imre szerint is a reprodukálhatósággal függ össze: különböző szakemberek egymástól függetlenül ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.⁵²⁴

Leisztner László véleménye szerint a szakértői vélemény megbízhatósága mindig az alkalmazott tudomány fejlettségi fokától függ, de befolyásolja az is, hogy az alkalmazó mennyiben van tisztában az adott tudomány lehetőségeivel. A tudományos-technikai fejlődés egyik legfontosabb elve, hogy mérjünk meg mindent, ami mérhető, és tegyük lehetővé a mérését mindennek ami nem mérhető.⁵²⁵

Fentiek alapján tehát a megbízhatóság/reliabilitás azt mutatja meg, hogy az adott módszer mennyire pontos eredményt szolgáltat, és az mennyire reprodukálható, melyek a korlátai.

Az Európai Közösségek Bizottsága a 96/23/EK tanácsi irányelvekben az analitikai módszerek tekintetében rögzítette a vizsgálatok elvégzése és az eredmények értelmezése terén használatos fogalmakat.

Ezek alapján:

- a precizitás, vagy pontosság (precision) a mérési eredményeknek az átlagérték körüli ingadozását kifejező mértékszám (önálló vizsgálati eredmények közelségét mutatja meg). A pontosság növelhető a párhuzamosan elvégzett mérések számával.
- torzítás, helyesség vagy egzakttság (accuracy) a mérési eredmények átlagának valamilyen módon rögzített referenciaértéktől, valós értéktől való eltérése. A torzítás közvetlenül nem ismerhető fel a mérési eredményekből, és nem csökkenthető a vizsgálatok számának növelésével.
- ismételhetőség azt mutatja meg, hogy ugyanazt a vizsgálati mintát, ugyanaz a személy, azonos körülmények esetén más alkalommal milyen pontossággal tudja megmérni.

---

⁵²¹ Erdei, 1987. 154. o.

⁵²² Hall v. Baexter Healthcare Corp. 947 F Aupp. 1387 ó, 1401 (1996)

⁵²³ Erdei, 1987. 154. o.

⁵²⁴ Kertész, 1990. 117. o.

⁵²⁵ Leisztner, 1989. 251. o.

A reprodukálhatóság pedig azt fejezi ki, hogy ugyanazt a vizsgálati mintát, azonos körülmények között más személy milyen precizitással méri meg.⁵²⁶

A NAR⁵²⁷ által kiadott „EA Útmutató a mennyiségi vizsgálatok bizonytalanságának kifejezéséhez” c. dokumentum⁵²⁸ szerint a vizsgálati jegyzőkönyvek minőségi jellemzői között kiemeli az eredmények megbízhatóságát, ennek a megbízhatóságának a mennyiségi jellemzőit (azaz a bizonytalanságát), a végeredményről kiállított megfelelési nyilatkozat megbízhatósági szintjét, amelyre a vizsgálati eredményből és a hozzá társított kiterjesztett bizonytalanságból lehet következtetni. Kiemel továbbá olyan mennyiségi jellemzőket, mint az ismételhetőség, szokásos reprodukáló képesség, valódiság, robusztusság és szelektivitás.⁵²⁹

A célnak leginkább megfelelő mérőeszköz kiválasztásához mind tartalmi, mind technikai szempontból meg kell vizsgálni a potenciálisan felmerülő módszerek, eljárások körét. Meg kell találni, melyik módszer illeszkedik leginkább a célhoz.⁵³⁰

Galton úgy tartotta, hogy tudományos keretek között minden mérhető⁵³¹, kedvenc jelmondata: „Ahol csak tudsz, számolj!”⁵³² Galton számos területen maradandót alkotott: pl. időjárás előrejelzés, az ujjnyomatok egyediségének felismerése és a bűnelkövetők azonosításában. Az alkar és a testmagasság antropometriai vizsgálatainak elemzésekor ismerte fel a változók együttthatásának fontosságát, melyet tanítványával, Karl Pearsonnal együtt a statisztika és a pszichometria alapvető módszerévé fejlesztett.⁵³³

A méréseken alapuló, számszerűen jól megközelíthető, matematikailag leírható módszerek mindig valószínűségelméletei meggondolásokon alapulnak (a minta kiválasztásában, a mérési sorozatok meghatározásában), tehát elvileg is csak megközelítik a valóságot.⁵³⁴ Minden mérési eredménynek bizonyos mérési hibája vagy pontatlansága van. Finomabb mérési módszerek alkalmazásával a mérés hibája csökkenthető, de sohasem küszöbölhető ki teljesen. Egy mérési eredmény gyakorlati szempontból értéktelen, ha semmit sem tudunk a hibájáról.⁵³⁵

---

⁵²⁶ HL L 125., 1996.5.23

⁵²⁷ Nemzeti Akkreditálási Rendszer

⁵²⁸ <http://www.nat.hu/dokumentumok/nar-ea-4-16.pdf> [2018.01.18.]

⁵²⁹ EA Útmutató a mennyiségi vizsgálatok bizonytalanságának kifejezéséhez. <http://www.nat.hu/dokumentumok/nar-ea-4-16.pdf>. P. 5 [2018.01.18.]

⁵³⁰ Demetrovics, 2010. 349. o.

⁵³¹ Pl. módszereket dolgozott ki a Brit-szigetek szépségének, a végtagmozgásnak, az egyetemi előadások alatt megjelenő unalimnak és az imádkozás hatékonyságának mérésére is

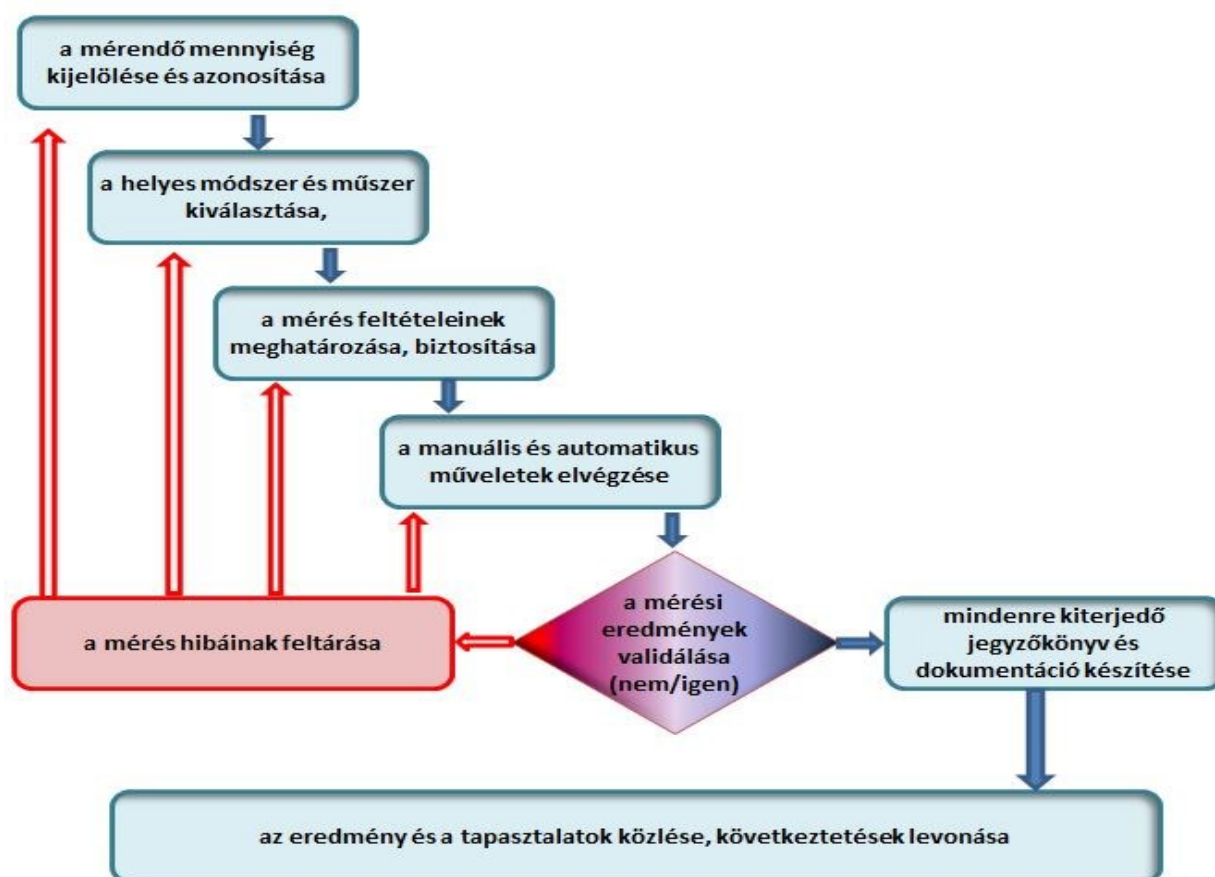
⁵³² http://tehetseg.hu/sites/default/files/otn_2015/az_online_meresek_elonyei.pdf [2018.01.10]

⁵³³ Rózsa, et al., 2006. 9. o.

⁵³⁴ Karnyejava,– Kertész, 1985. 272. o.

⁵³⁵ Jánossy, 1965. 15. o.

A mérési eljárás az alábbi szakaszból áll: ⁵³⁶

(7. sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

Minden mérés esetében meg kell határozni annak pontosságát a kvantitatív következtetés levonása során, a hibaérték kifejezése érdekében. A kísérlet és az elmélet összehasonlítása kísérleti hibák kontextusában történik. ⁵³⁷ Bizonyos mérések során nem lehet az egész alapsokaságot lemérni, ezért mintavételezés alapján hajtjuk végre a méréseket. Ezek a minták lehetnek tárgyak, berendezések, de emberek csoportjai is, a mintavétel helyessége alapvető

⁵³⁶ Hornyacsek, 2014. 74. o.

⁵³⁷ Pyrek, 2007. 242. o.

követelménye a mérésnek.⁵³⁸ Műszaki mérés végzésekor mindenképp figyelembe kell vennünk azokat a hibalehetőségeket, amelyek döntően befolyásolják a mérendő mennyiség valódi értékét. A mérési hibát okozhatja a mérőműszer pontatlansága, a választott mérési módszer hibája, esetleg kvantálási hiba, okozhatja a mérést folytató személy figyelmetlensége, szakmai ismereteinek hiánya stb.⁵³⁹

Alapvetően a hibák két csoportba sorolhatók: Rendszeres hibák, melyek változatlan feltételek mellett is állandó értékűek, ismert körülmények között törvényszerűséget mutatnak. Ide sorolható a mérőeszköz hibája, a mérési módszer hibája és a külső körülmények hibája. Gondos módszermegválasztással és műszerkalibrálással határérték alá csökkenthető ez a hibafajta.⁵⁴⁰ A véletlen hibák, amelyek meglétének okai nem ismertek, értékére csak becslést tehetünk, pontos értéküket nem tudhatjuk. A korrigált, azaz rendszeresen hibamentesített mérési berendezés is tartalmazhat véletlen hibát, melynek elkerülésére a törekedni kell.⁵⁴¹

A mérés pontosságának problematikájának megismeréséhez szükséges a klasszikus tesztelmélet néhány alapaxiomáját megismerni. A megbízhatóság kritériumrendszerét a pszichometria részletesen elemzi.

A mérés nehézsége általánosságban abból fakad, hogy a mérések mindig hordoznak magukban mérési hibát is. Különösen igaz ez a kvalitatív módszerekre. A jelenséget úgy foglalhatjuk össze, hogy a méréskor megfigyelt érték (X) nem csupán a valódi értéket ($T = \text{true score}$) tükrözi, hanem valamilyen mértékű hibát ($e = \text{error score}$) is tartalmaz: $X = T + e$.

Egy mérőeszköz annál inkább megbízható, minél kevesebb hibát tartalmaznak a mért értékek, hiszen annál inkább a valódi érték tükröződik majd bennük.

A mérési hibák lehetnek szisztematikusak, tendenciózusak és véletlenszerűek.

Spearman tesztelméleti munkássága⁵⁴² alapján kimondhatjuk, hogy a véletlen hibák sajátossága, hogy nem egy irányba torzítják el a valódi értéket, hanem véletlenszerűen hol felfelé, hol lefelé módosítják azt, minden rendszer és szisztematikusság nélkül. A klasszikus tesztelmélet első alapelve éppen ezt a sajátosságot kiemelve azt modja, hogy a többszöri

---

⁵³⁸ Hornyacsek, 2014. 72. o.

⁵³⁹ Uo.

⁵⁴⁰ Uo.

⁵⁴¹ Uo.

⁵⁴² Vö: Classical Test Theory and the Measurement of Reliability. <https://www.personality-project.org/r/book/Chapter7.pdf> [201.01.11]

mérésben tapasztalható hibák végső soron kiegyenlítik egymást, vagyis a hibák középértéke nulla: $(M_e = 0)$ ⁵⁴³

Mivel ezek a véletlen hibák nem mutatnak semmilyen szisztematikusságot, ezért úgy tekinthetünk rájuk, mint amik függetlenek a mérés egyéb jellegzetességeitől. Vagyis a hibák véletlen jellegéből fakadóan azt állíthatjuk, hogy a hibák mértéke nem függ össze a valódi érték nagyságával. Vagyis a második alapelv azt mondja ki, hogy a valódi értékek és a hibák közötti korreláció nulla: $(r_{eT} = 0)$ ⁵⁴⁴ Ráadásul az is következik a hibák véletlenszer ségéb l, hogy nem csupán az egyazon teszttel végzett mérésben meglévő hibák függetlenek a valódi értéktől, hanem maguk a hibák is függetlenek egymástól. Vagyis a harmadik alapelv szerint kimondható, hogy a hibák közötti korreláció nulla: $(r_{e1e2} = 0)$ ⁵⁴⁵

Minél inkább együttjárnak a többszöri méréssel kapott megfigyelt értékek (vagyis minél kisebb a valódi értékkel járó hiba), annál inkább megbízhatónak tekinthetjük az adott mérő eszközt. Ennek értelmében tehát ahhoz, hogy meghatározhassuk egy skála reliabilitását, tulajdonképpen néhány egyszerű korrelációs elemzésre van szükségünk a különféle mérésekkel kapott értékek között. Vagyis az együttjárás mértéke fogja kifejezni a mérő eszköz megbízhatóságának szintjét. Mivel a korreláció értéke maximális együttjárás esetén 1, a teljes függetlenség esetén pedig 0, ezért a maximális reliabilitás szintje 1, a minimális értéke pedig 0 lehet. Ezen szélső értékek természetesen inkább csak ritka kivételként fordulnak el , legtöbbször a két szélsőség közötti értékkel találkozhatunk.⁵⁴⁶

A korrelációs elemzés alapjául szolgáló többszöri mérés alapvetően két módon történhet. Az egyik esetben ugyanazon mérést egy későbbi időpontban megismételve jutunk két mérési eredményhez, a másik esetben nagyjából egy időben végzünk egymással ekvivalens, párhuzamos méréseket. Ez a kétféle reliabilitás számítás kétféle elnevezést is kapott. Az elsőt ismétléses megbízhatóságnak, vagy más néven teszt-reteszt reliabilitásnak nevezzük, míg a másodikra belső konzisztenciaként vagy a tételek homogenitásként hivatkozik a szakirodalom.⁵⁴⁷ Cronbach a két megközelítést élesen elválasztva az egyiket stabilitáségyütthatónak, a másikat pedig ekvivalenciamutatónak nevezi, kiemelve ezzel, hogy a

---

⁵⁴³ Rózsa, et. al., 2006. 105. o.

⁵⁴⁴ Uo.

⁵⁴⁵ Uo.

⁵⁴⁶ Uo.

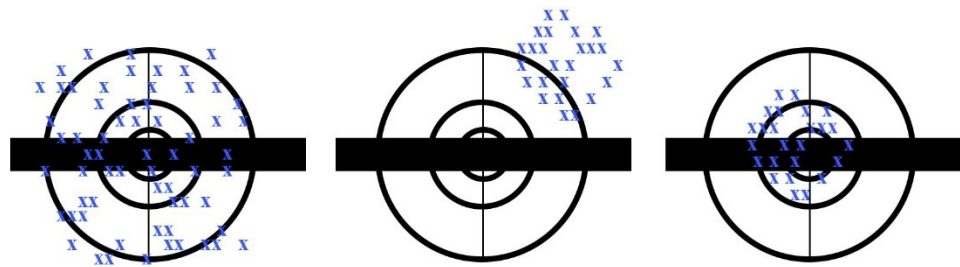
⁵⁴⁷ Uo.

két reliabilitásindex nem összekeverendő egymással.⁵⁴⁸ Hozzáteszi azt is, hogy a megbízhatóságot befolyásolják a mérésben részt vevő populáció sajátosságai is. Vagyis, a reliabilitás értéke nem csupán az adott teszt jellemzője, hanem a teszt és a mért populáció együttes tulajdonságát jelenti. Ezt nevezzük a reliabilitás populációfüggésének.⁵⁴⁹

A módszer pontosságának empirikus vizsgálatának fentiekén túlmenően ki kell terjednie a módszer hamis-pozitív arányának (forenzikus azonosítás során)⁵⁵⁰ és a módszer érzékenységének⁵⁵¹ meghatározására is.⁵⁵² Ha a módszer lehetővé teszi, meg kell adni véletlen egyezési valószínűségi rátát⁵⁵³ is, azaz azt, hogy két személyt a népességből véletlenszerűen kiválasztva átlagosan mi a valószínűsége annak, hogy a két személy azonos jellemzővel rendelkezik.

V.5.1.6.3. Validitás és reliabilitás közötti összefüggések

A két tulajdonság legkézenfekvőbb módon egy céltábla metaforával érzékeltethető. A célbalövéshez használt eszközök a mérőeszközök. Ezek nagyon eltérhetnek abból a szempontból, hogy mennyire szóródnak a találatok vagy más szóval mennyire fókuszálódnak egy pontba. Vagyis ebben azt is láthatjuk, hogy milyen mérték hibával dolgozik az eszközünk a találati pontosság terén. Amennyiben találatok egymáshoz közel érik a céltáblát, az eszköz megbízhatónak tekinthető.

Megbízható	—	+	+
Érvényes	—	—	+

(8. sz. ábra. Forrás: <https://explorable.com/validity-and-reliability>)

⁵⁴⁸ Crombach, 1951. 297-334. o.

⁵⁴⁹ Uo.

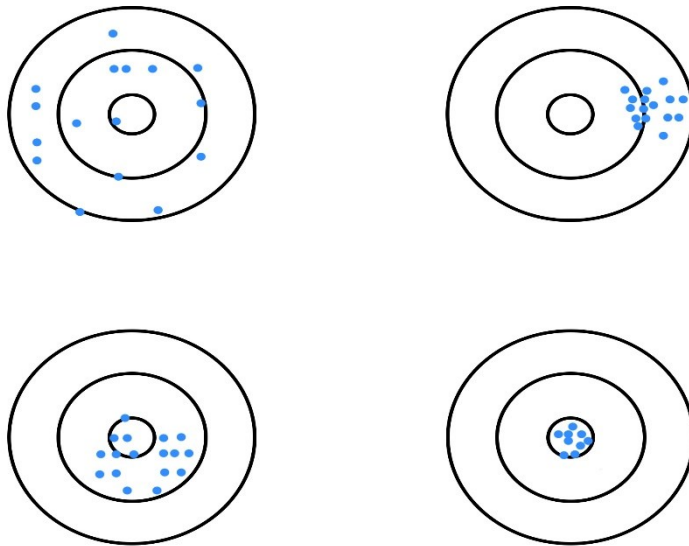
⁵⁵⁰ A falsz-pozitív arány annak a valószínűségi aránya, hogy az adott módszerrel két minta különbözősége ellenére azonosság kerül megállapításra

⁵⁵¹ A módszer érzékenysége annak a valószínűségét adja meg, hogy a módszer az azonos forrásból származó minták közötti azonosságot mutat ki. Pl. a 90%-os érzékenység azt jelenti, hogy két, azonos forrásból származó

⁵⁵² PCAST jelentés p. 50

⁵⁵³ Random Match Probability (RMP)

Azonban az egymáshoz közel eső pontok nem feltétlenül a célunknak megfelelő helyre (cél tábla közepére) esnek, ilyenkor az eszköz nem érvényes, az eszköz nem a célnak megfelelő. Érvényesnek és megbízhatónak azt a mérőeszközt tekintjük, amelynek a találatai a cél tábla középpontjához közel szóródnak. Az érvényességhez a tesztnak megbízhatónak kell lennie (azonban fordítva nem igaz, lehet magas megbízhatósága egy tesztnak, attól függetlenül, hogy az érvényessége rossz).

A felső sor bal oldali teszt nem valid és nem megbízható. A jobb oldali teszt megbízható, de nem valid.

Az alsó sor bal oldalán látható vizsgálat valid, nem nem elég megbízható. A jobb oldalon lévő ábrán valid és egyben megbízható a teszt eredménye.

(9. sz. ábra. Forrás: <https://explorable.com/validity-and-reliability>)

V.5.1.7 A szakértői módszer tudományos-, szakmai megalapozottságának biztosítása

A validáláson tehát azt az eljárást, értjük ami bizonyítja, hogy a módszer, az eljárás a kívánt eredményre vezet, azaz a méréskor azt a paramétert szolgáltatja, amit szeretnénk, a definíciónak megfelelő paraméter értéket kapunk, ha helyesen hajtjuk végre az eljárást (módszert). A verifikálásnál már nem a módszernek illetve eljárásnak a megfelelőségét ellenőrizzük, hanem azt, hogy a módszerünk megfelelően van-e végrehajtva ahhoz, hogy a kívánt paramétert kapjuk. A verifikálásnál tehát a módszert már jónak minősítettük és azt ellenőrizzük, hogy helyesen működik-e a módszerünk az adott megvalósításban.⁵⁵⁴

A szakértői módszer, illetve a módszer alkalmazásának minőségügyi kérdéseiben vonatkozásában tehát a módszer validálása alapvető fontosságú. Ha a validálás megtörtént, a módszert validnak tekinthetjük, abban az esetben elvégezhető a verifikálás, tehát annak megállapítása, hogy a módszert helyesen alkalmazta-e a szakértő.

⁵⁵⁴ Poór, 2013. 2-3. o.

Ha a validálásról esik szó, laboratóriumok esetében leggyakrabban szabványok alkalmazásáról beszélünk. A validnak tekinthető folyamat esetében is szükséges azonban a verifikáció, tehát még a szabvány szerint tanúsított laboratóriumok által szolgáltatott szakvélemény sem fogadható el automatikusan. A validálást és verifikációt a szabványokon túlmenően módszertani levelek, standardok, illetve más szakmai szabályok szabályozhatják. A módszer megfelelőségét ezen felül mértékadó publikáltság is alátámaszthatja.⁵⁵⁵

V.5.1.7.1. Standardok és minőségügyi útmutatók, módszertani levelek jelentősége

A standardok jelentik a legnagyobb biztosítékát annak, hogy a módszer mechanizmusa megismerhető, részcselekményei ellenőrizhetők és a teljes folyamat kontrollálható. A standardokhoz való ragaszkodás csökkenti a torzító tényezők hatását, előremozdíthatja az eredmények megbízhatóságát.

A különböző gyakorlati útmutatók, „best practice” kézikönyvek az egyes szakterületek alapelvei, törvényszerűségei alapján kerülnek kidolgozásra. E körben jelentősége van a nemzeti és nemzetközi szakmai egyesületeknek (pl. ENFSI), szakmai együttműködésen alapuló tömörüléseknek (pl. IFSA), de szakmai kamaráknak tevékenységének is.

A rendszerszinten alkalmazott minőségügyi modellben jelentősége van a minőségügyi kézikönyv kidolgozásának. Elnevezésétől függetlenül ezen dokumentum kidolgozásának célja, hogy a szakértői rendszer résztvevőit, illetve a szakvélemény felhasználóit tájékoztassa a figyelembe vett minőségpolitikáról, illetve céljainak megvalósítására folytatott tevékenységekről. A minőségügyi kézikönyv összefoglalja a minőségügyi rendszerre vonatkozó alapelveket, követelményeket és feladatokat.⁵⁵⁶

Az igazságügyi szakértői tevékenység egységes és magas színvonalú ellátása érdekében megalkotott standardok egyik a módszertani levél intézménye. A módszertani levelek rendeltetése abban jelölhető meg, hogy a különböző igazságügyi szakterületek számára, a szakvéleményre vonatkozó egységes szakmai szempontrendszer és módszertant határozzanak

---

⁵⁵⁵ E két szempontú megközelítés között nincs éles határ, hiszen a szabványok, standardok és módszertani levelek kiadását rendszerint megelőzi a tudományos közöltség, tehát immans része ez a követelmény a validálási folyamatnak.

⁵⁵⁶ Kramer, et al., 2001. 51.

meg, mert ennek hiányában a szakvélemény nem képes kielégíteni az aggálytalanság követelményeit, a szakvélemény értékelésére sincs a jogalkalmazónak lehetősége.

Hazánban a módszertani levelek hiánya több éves kritika tárgya. Az alapvető jogok biztosának AJB-512/2013 számú jelentése idézi a MISZK elnökének 2013-as tájékoztatását, miszerint: „*A MISZK elnöke válaszelevelében elismerte, hogy az Alapszabályban előírt, a módszertani levelek kiadásának részletes szabályairól szóló szabályzat megalkotásának eddig nem tett eleget; a mulasztásban ismételten okként jelölte meg a megfelelő pénzügyi háttér hiányát. Az elnök elismerte azt is, hogy nem közzétett módszertani levelet nem lehet hatályosnak tekinteni, álláspontja szerint ezért szerepel a levél a honlapon az „útmutatók, módszertani elvek” menüpont alatt. Bár levelében vállalta, hogy a MISZK a kérdést a soron következő elnökségi ülésen megvitatja és dönt a szükséges intézkedésről, ennek megtörténtéről nincs a MISZK hivatalos honlapján fellelhető információ.*“⁵⁵⁷

Jelentésében az alapvető jogok biztosa abban az időszakban vizsgálódott, amikor igazságügyi orvosszakértői szakterületen Országos Igazságügyi Orvostani Intézet (továbbiakban: OIOI) feladatai között szerepelt a módszertani útmutatók, módszertani levelek készítése, az egységes szakértői gyakorlat kialakítása érdekében. Az érintett témakört korábban rendező 10. számú módszertani levél az akkori szabályozásnak megfelelően készült el és formailag nem lett hatályon kívül helyezve. Tartalmilag azonban indokolt volt a felülvizsgálata, ezért született meg a 20. számú módszertani levél tervezete. Az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és. tevékenységéről szóló 20. sz. módszertani levél tervezete az OIOI Alapító okiratának átdolgozását követően készült el, az átdolgozott alapító okirat is tartalmazta azonban az irányelvek és módszertani levelek kiadását. Az OIOI a levelet felterjesztette, az engedélyezés azonban számára ismeretlen okok miatt nem fejeződött be. Az ombudsmani jelentés megállapította, hogy a a 20. sz. módszertani levelet sem a megalkotásakor, sem az azt követő időszakban érvényes szabályozás értelmében nem fogadta el az arra feljogosított szerv. Ennek ellenére a tárgykörben folyó hatósági és bírósági eljárásokban szükséges szakvélemények készítésének alapját képezheti úgy, hogy a szakértő egyébiránt szabad belátása szerint dönt arról, hogy eljárása során a 10., vagy a 20. sz. módszertani levélre támaszkodik; a jogtechnikailag el nem fogadott 20. sz. levél mellett ugyanis a 30 éve, 1983-ban készült és elfogadott 10. sz. levél használhatóságának meghaladottságáról és alkalmazásának kvázi

---

⁵⁵⁷ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-512/2013 számú ügyben, 5. o.

tilalmáról ugyanúgy semmi nem rendelkezik.⁵⁵⁸ A jelentés értelmében: „Minderre tekintettel megállapítottam, hogy a 20. sz. módszertani levél alkalmazhatóságának elvi hiánya, valamint a 10. és a 20. sz. módszertani levél párhuzamos használhatósága az Alaptörvényben deklarált a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével és a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben visszásságot okoz. Ezt az ellentmondást tovább erősíti az, hogy a MISZK honlapján megtalálható a 20. sz. módszertani levél, annak tervezet jellegére azonban semmi nem utal annak ellenére, hogy a MISZK elnöke is megfogalmazta, miszerint nem közzétett módszertani levél hatályosságához legalább is komoly kétségek fűződnek.”⁵⁵⁹

Az Iszktv. szerint a módszertani levél kiadását a Kamara szervei, különösen a minőségbiztosítási bizottság, a Kamara szakmai tagozatai, igazságügyi szakértői intézmény, igazságügyi szakértői testület, Teljesítésigazolási Szakértői Szerv, valamint a névjegyzéket vezető hatóság indítványozhatja.⁵⁶⁰ Az elnökség fő szabály szerint az indítvány alapján a módszertani levél kidolgozása érdekében a módszertani levéllel érintett igazságügyi szakértői szakterületen alapított szakmai tagozatból öttagú bizottságot hív össze. A bizottságot az érintett igazságügyi szakértői tagozat elnöke vezeti. Ha a módszertani levél több igazságügyi szakértői szakterületet érint, a bizottság tagjai elnököt választanak. Az igazságügyi szakértői intézmények tevékenységi körébe eső szakterületekhez tartozó szakkérdésekben - amennyiben az adott szakkérdés az igazságügyi szakértői intézmény kizárólagos hatáskörébe tartozik - a módszertani levél kiadásához az érintett igazságügyi szakértői intézmény egyetértése szükséges. Ebben az esetben a bizottság két tagját az érintett igazságügyi szakértői intézmény jelöli.⁵⁶¹

2018. április 5-étől hatályos a módszertani levelek kidolgozásának részletes szabályait tartalmazó kamarai határozat.⁵⁶² Meg kell azonban állapítani, hogy az Iszktv. hatályba lépése óta sem fogadott el a Kamara egyetlen módszertani levelet sem.

Kérdésként vetődik fel, hogy ennek oka a szabályozásban, vagy az egyes szakterületek képviselőinek együttműködésre való hajlamának hiányában keresendő-e. A választól

---

⁵⁵⁸ A 20. sz. levél rendelkezett volna arról, hogy kiadásával egyidejűleg az intézet 10. sz. levele érvényét veszti, e rendelkezés azonban a levél egésze hatályának hiányára tekintettel nem léphetett életbe.

⁵⁵⁹ AJB-512/2013 jelentés 14. o.

⁵⁶⁰ Iszktv. 89. § (1) bek.

⁵⁶¹ Iszktv. 89. § (2) – (3) bek.

⁵⁶² A MISZK Elnökségének 95/2018. (III.22.) határozata. https://miszk.hu/files/szabalyzatok/A-mdszertani-levelek-kidolgozsnak-rszletes-szablyairl_v2.pdf

függetlenül meglátásom szerint a módszertani levelek hiánya a szakértői munkát és a jogalkalmazó tevékenységét egyaránt nehezíti. A módszertani levél előírásainak betartását egyébként a szakértők Iszktv. szerinti minősítése körében is értékelni kellene, azaz amíg a módszertani levelek nem lépnek hatályba, a szakértői munka értékelése – még ha el is kezdődik az értékelési mechanizmus – ezen jogszabályi szempont tekintetében nem valósulhat meg. Az objektív módszerek esetében valamennyi lépés pontosságának, megismételhetőségének, konzisztenciának tesztelése útján lehet a megbízhatóságok vizsgálni és alátámasztani.⁵⁶³

V.5.1.7.2. Szabványok és akkreditáció szerepe a szakértői tevékenység minőségügyi rendszerében

A szabvány elismert szervezet által alkotott vagy jóváhagyott, közmegegyezéssel elfogadott olyan műszaki (technikai) dokumentum, amely tevékenységre vagy azok eredményére vonatkozik, és olyan általános és ismételt alkalmazható szabályokat, útmutatókat vagy jellemzőket tartalmaz, amelyek alkalmazásával a rendező hatás az adott feltételek között a legkedvezőbb. A magyar szabványokat az 1995. évi XXVIII. törvény szabályozza.

Az első, 1906-ban létrehozott szabványosító szervezetet, a Nemzetközi Elektrotechnikai Bizottságot (International Electrotechnical Commission, IEC) az első világháború után különféle ipari területeken a hasonló célú problémák szabványosítással történő megoldására mások is követték, 1946-ban megalakult a Nemzetközi Szabványügyi Testület (International Standard Organization, ISO). Az IEC és az ISO ma már minden iparágra és szolgáltatásra is kiterjesztve sikeresen működik.⁵⁶⁴

A nemzetközi szabványosításban jelentős szerephez jutott az Európai Közösség és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás által létrehozott regionális szabványosítás, amelynek szerveit az Európai Szabványügyi Bizottság (CEN), az Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság (CENELEC) és az Európai Távközlési Szabványügyi Intézet (ETSI).⁵⁶⁵

Az elmúlt évek európai szabványosítási folyamatai is felgyorsultak. Az európai szabványosítás előnyt jelent a nemzetközi szabványosításban is. Az adott nemzetközi szabvány, ha egyszer átvételre kerül a kontinensen, azt jelenti, hogy egységes formában kerül alkalmazásra egész Európában. A kölcsönös elismerés nagymértékben elősegíti a különböző országokban

---

⁵⁶³ PCAST jelentés p. 5

⁵⁶⁴ Kalapács, 2000. 50. o.

⁵⁶⁵ Földesi, 1999. 8. o.

hatékony, átlátható és egymáshoz igazított rendszerek közötti együttműködést, illetve a hatékonyság növelésének közös elemzését, kutatását.⁵⁶⁶

Az objektív módszereket alkalmazó szakértői rendszerek közül a laboratórium esetében a megbízhatóság igazolásának kézenfekvő módja a szabvány szerinti validálás.

A Vizsgáló- és kalibrálólaboratóriumok felkészültségének általános követelményei című (ISO/IEC 17025:2005) szabványt az ISO és IEC közösen alkotta meg. A szabvány immár nemzetközi, elvárt referenciává vált a vizsgáló és kalibráló laboratóriumok számára, amelyek bizonyítani szeretnék, hogy az eredményeik megbízhatóak.

A hivatkozott szabvány az érvényesítés (validálás) fogalmát az alábbiak szerint határozza meg: a validálás annak megerősítése vizsgálat és objektív dokumentálás útján, hogy a felhasználásra vonatkozó előírt körülmények teljesültek.⁵⁶⁷

A szabvány pontos felsorolást tartalmaz arról, milyen technikák vagy azok kombinációja alkalmas a módszerek validálására:

- referencia etalonok vagy anyagminták alkalmazásával végzett vizsgálatok,
- összehasonlítás más módszerekkel,
- laboratóriumok közötti összehasonlítások az eredményt befolyásoló tényezők értékelése,
- a vizsgálati eredmények bizonytalanságának értékelése a módszer elvének értelmezésével.⁵⁶⁸

A szabvány szerint a validálásba beletartozik:

- a követelmények specifikálása,
- a módszer jellemzőinek meghatározása,
- annak ellenőrzése, hogy a módszerrel a követelmények teljesíthetők
- a validált állapot deklarálása (érvényesítési nyilatkozat, érvényességi nyilatkozat)

A 17025 szabvány kifejezetten a laboratóriumok részére megalkotott globális szabvány, amelynek alapvető követelményei az alábbiakban foglalhatók össze:

- a laboratóriumi alkalmazottak rendelkeznek a szükséges ismeretekkel, jártassággal és képességgel, hogy végrehajtsák a kijelölt feladatokat, és ezt a kompetenciát, ahol szükséges, továbbképzéssel fenntartják;

---

⁵⁶⁶ Kalapács, 2000. 48. o.

⁵⁶⁷ (ISO/IEC 17025:2005) 5.4.5.1.

⁵⁶⁸ Uo.

- biztonságos tárolási feltételek a bizonyító minták számára, hogy alkalmasak legyenek a fizikai azonosításra; -
- minden technikai eljárás vizsgálat előtti teljes érvényesítése, vagy laboratóriumon belül olyan eljárások igazolása, amelyeket más laboratóriumban korábban jóváhagytak;
- a használt berendezés helyes alkalmazása, karbantartása és hitelesítése az igazságügyi laboratóriumban, és amikor szükséges, azok cseréje;
- a referencia gyűjtemény teljes dokumentálása és megfelelő kontrollja;
- a hitelesség-láncolat fenntartása annak igazolására, hogy a bizonyítékok sértetlensége biztosított;
- megfelelő minőségi kontroll lépések alkalmazása, biztosítandó a tesztek minőségét és a hiteles eredményeket; az intézkedéseknek magukban kell foglalni az alternatív módszereket, független ellenőrzéseket, pozitív és negatív kontrollokat és az ismétlődő tesztelést;
- az eljárások minden szükséges adatának megőrzése;
- az eredmény-kimutatások olyan egységes formája, amely megfelel a 17025 szabvány követelményeinek.⁵⁶⁹

A módszerkidolgozás előrehaladása során folyamatosan figyelemmel kell kísérni a követelményeknek való megfelelést.⁵⁷⁰

A módszer megfelelőségének későbbi alátámasztásához, illetve vizsgálatához elengedhetetlen a széleskörű dokumentációs kötelezettség. A jelentésben foglalt információ típusa és mennyisége függ az adott jogrendtől. Azonban minden esetben egyértelműen jelezni kell azt, hogy mely részek minősülnek háttér információnak, melyek tényeknek, és melyek értelmezéseknek vagy véleményeknek. Az ügyfélnek átadott eredmény semmilyen módon nem lehet félrevezető. A jelentésnek tartalmaznia kell a vizsgálatok/tesztek valamennyi eredményét és a megfigyeléseket valamint a megállapításokat, és, ahol megfelelő és megengedhető, ezen eredmények alapján levont következtetéseket.⁵⁷¹

Az éppen végzett, adott vizsgálatról függően, a bűnügyi szakértői egység e példák közül egyet vagy többet is felhasználhat annak igazolására, hogy a teszt vagy vizsgálat „ellenőrzés alatt áll”. Egy adott munkaterületre szükséges minőségellenőrzési eljárásokról a munkáért felelős bűnügyi szakértői egység határoz a legjobb szakmai gyakorlat alapján. Az eljárásokat

⁵⁶⁹ Jackson,– Jackson, 2011. 13., idézi Grósz, 2012. 219. o.

⁵⁷⁰ (ISO/IEC 17025:2005) 5.4.5.2.

⁵⁷¹ <https://anzdoc.com/bngyi-technikai-es-szakerti-eljarasok-moduljai.html> [2018.03.31.]

dokumentálni kell és a feljegyzéseket meg kell őrizni annak igazolására, hogy minden szükséges minőségellenőrzési intézkedést meghoztak és valamennyi minőségellenőrzési eredmény elfogadható vagy amennyiben nem, megtették a javító intézkedéseket. Az egység számára a teljesítménye monitorozásának egy eredményes eszköze a saját követelményeivel és a szakértők teljesítményével való összehasonlításként az, hogy jártassági vizsgálati programokban vesz részt. Amikor az egység jártassági vizsgálati programokban vesz részt, a saját dokumentált vizsgálati eljárásait használja.⁵⁷²

A programban nyújtott teljesítményt rendszeresen felül kell vizsgálni és amennyiben szükséges, meg kell hozni a javító intézkedést. A jártassági vizsgálatokról készült feljegyzése tartalmazza az alábbiakat:

- a lefolytatott vizsgálatok/tesztek ismertetését;
- milyen eredményekre, következtetésekre jutottak;
- annak megállapítását, hogy a teljesítményt felülvizsgálták;
- az elvégzett javító intézkedés részletes ismertetését, amennyiben szükséges.⁵⁷³

A standardok és „jó gyakorlat” („good practice”) olyan szakmai környezetet teremt, amely lehetővé teszi az intézmények és szakterületek számára a minőségügyi rendszerek kialakítását, elvek, eljárások átültetését a gyakorlatba. A standardok biztosítják a szolgáltatások olyan értékmérőit, mint a minőség, megbízhatóság, hatékonyság. A standardizálás tipikus módszere az akkreditáció és a tanúsítás, amikor is független szervezet vagy személy vizsgálja meg a laboratóriumok tevékenységét.⁵⁷⁴

Az akkreditálás annak hivatalos elismerése, hogy egy szervezet, személy alkalmas bizonyos tevékenységek (vizsgálat, kalibrálás, tanúsítás, ellenőrzés, hitelesítés) meghatározott feltételek szerinti végzésére.⁵⁷⁵ Minél kevesebb egy szakterületen az automatizálható lépés, minél kevesebb objektív mérési eredmény tartozik egy adott szakértői tevékenységhez, az akkreditáció annál nehezebb vagy egyenesen kizárt (könnyen belátható, hogy milyen nehézséggel járna pl. a beszámítási képesség véleményezésének valamely szabvány szerinti akkreditációja).

---

⁵⁷² Uo.

⁵⁷³ Uo.

⁵⁷⁴ lásd bővebben: Pádár, et al., 2015

⁵⁷⁵ Kovács, – Nogel, 2014. 57. o

Az akkreditáció intézménye csak lassan vált elfogadottá a kriminalisztikában. Az egyén mindenhatóságát valló nézetek fennmaradtak, a laikusok továbbra is hajlamosak voltak úgy tekinteni a tudósokra (szakértőkre), akik mindig tudják a helyes, ráadásul fekete vagy fehér választ a kérdésre. Ez a szemlélet nem tette szükségessé a határok világos lefektetését, a hibák mérését és az átfogó minőségbiztosítást.⁵⁷⁶

Az Európai Unió Tanácsa a laboratóriumi tevékenységet végző igazságügyi szakértők akkreditálásáról szóló 2009/905/IB tanácsi kerethatározata⁵⁷⁷ a DNS-profilok tekintetében 2013. november 30., a daktiloszópiai adatok vonatkozásában 2015. november 30. napjáig írta elő, hogy a nemzeti akkreditáló testület akkreditálja a laboratóriumi tevékenységüket az EN ISO/IEC 17025 szabványnak megfelelően.

A 12/2016. (V.4.) BM rendelet értelmében a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló kormányrendeletben DNS-vizsgálatra kijelölt szerv a rendelet hatálya alá tartozó laboratóriumi tevékenységet⁵⁷⁸ akkor végezhet, ha e tevékenységét nemzeti akkreditáló testület az MSZ ISO/IEC 17025:2005 szabványnak megfelelően akkreditálta.

Hazánkban a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ szervezeti egységeiben jelenleg összesen 68 vizsgálati eljárás akkreditált.⁵⁷⁹ Az akkreditációs törekvések a bűnügyi technika területén is felgyorsultak, e területen az EN ISO/IEC 17020 szabványnak való megfelelés a cél.⁵⁸⁰

V.5.1.7.3. Szubjektív módszerek megfelelésének vizsgálata

Számos szakterület esetében a szakértői következtetés nem mérési eredményeken nyugszik, illetve még a természettudományos módszereken alapuló szakértői diszciplínák esetében is eltérések vannak tekintetben, hogy a vizsgálatok lefolytatása során, illetve az eredmények kiértékelése körében mekkora szerep jut a szakértő szubjektumának: szaktudásának, gyakorlati tapasztalatának. Minél kevesebb objektív mérhető bázisa van a szakterületnek, annál nehezebb a módszer megbízhatóságáról nyilatkozni. Bármennyire egzakt is egy mérés, annak mindig lesz hibahatára, ahogy a szakértői értékelésben is mindig ott rejlik a hiba lehetősége.

---

⁵⁷⁶ Willis, 2010. 23.

⁵⁷⁷ HL L 322., 2009.12.9. 14.

⁵⁷⁸ DNS-profilok meghatározása során a tárgyakon hagyott nyomok felkutatásakor és megtalálásakor, valamint igazságügyi bizonyítékok előhívásakor, elemzésekor és értelmezésekor a laboratóriumban végzett bármilyen tevékenység szakértői vélemény nyilvánítása vagy igazságügyi bizonyítékok cseréje céljából

⁵⁷⁹ forrás: <http://nszkk.gov.hu/akkreditalt-modszerek-eljarasok> [2018.04.10.]

⁵⁸⁰ Petrétei, 2016. 72. o.

A PCAST jelentés szerint ezen módszerek esetében a módszer megbízhatósága ún. fekete-doboz tesztekkel vizsgálható.⁵⁸¹ A fekete doboz elmélet (Black Box Concept) olyan rendszerelemzési eljárás, melynek során a rendszer belső felépítését figyelmen kívül hagyjuk (a rendszert fekete doboznak tekintjük), és kizárólag az inputok és az outputok közötti összefüggések alapján próbálunk következtetéseket levonni a rendszer működésével kapcsolatban.⁵⁸² A szubjektív szakértői módszerekre konkretizálva tehát magát a szakértői döntéshozatalt tekintjük a fekete doboznak, a működési mechanizmusra pedig az eredményekből következtetünk. A megbízhatóság megítélésének módja, hogy különböző, független tesztek során milyen mértékű az eredmények azonossága, mekkora a hibaarány (minél többször ugyanaz az eredmény, annál biztosabb, hogy a módszer megalapozott).

A PCAST-jelentéssel szemben megfogalmazott kritikai tanulmány szerint a szerint „fekete-doboz szemlélet” a múltban sok szempontból helyesnek bizonyulhatott, illetve némely tekintetben a jelenben is hasznos lehet. A kritikai közlemény szerzői azonban, a jövőre nézve határozottan elutasítják ezt a szemléletmódot. Meggyőződésük szerint a „fekete-doboz szemlélet” helyett a helyes megoldás az intuitív mentális akadályok lebontása az átláthatóság, a tudás és a megértés kiterjesztésével.⁵⁸³ A jövő szakértőit ez a másik hozzáállás képesnek tartja arra, hogy a bíróság számára elmagyarázzák álláspontjukat a szükséges részletességgel, úgy, hogy a jogalkalmazó a szakértői álláspont kialakításának mentális folyamatát is fel tudja tárni.⁵⁸⁴

Egy adott módszer vagy eljárás validitásának igazolására validációs tanulmányokat kell bemutatni. A módszer validitásának igazolása azonban még nem elég. A szakértőnek ismernie kell a módszer megbízhatóságát, és képesnek kell lennie a megbízhatónak tekinthető módszer helyes alkalmazására is. A PCAST jelentés szerint egyetlen mód van annak igazolására, hogy a szakértő képes helyesen alkalmazni a módszert, mégpedig annak az empirikus vizsgálata, hány alkalommal jut el a szakértő a helyes válaszig.⁵⁸⁵ Az ilyen empirikus vizsgálatok közé sorolandók a jártassági vizsgák, amelyek jelenthetik annak vizsgálatát, hogy a szakértő eljárása során maradéktalanul betartja-e a protokoll előírásait, a megállapításai pontosságának vizsgálata nélkül, illetve lehetnek olyan gyakorlatok is, amelyek a szakértő képességeit úgy

---

⁵⁸¹ PCAST jelentés 5. o.

⁵⁸² Szakkifejezések és rövidítések, Egyetemi segédlet, Nyugat Magyarországi Egyetem Sopron. 2005

⁵⁸³ Evett, et al., 2017. 21.

⁵⁸⁴ Uo.

⁵⁸⁵ PCAST jelentés p. 57

fejleszti, hogy feltárja a hibákat (akár anélkül is, hogy a konkrét esetben vizsgálja, milyen következményei vannak ezen hibáknak az aktuális ügyben).

A jártassági tesztek között a leghatékonyabbnak a szakértők „vak-tesztelése” tűnik, azaz amikor a szakértő nem tud róla, hogy munkája ellenőrzésnek van alávetve.⁵⁸⁶Több kutatás is igazolta ugyanis, hogy másként teljesítenek a szakértők akkor, ha tudnak a tesztelés tényéről, mint akkor, ha nincs tudomásuk arról, hogy éppen kutatás alanyai.⁵⁸⁷

Bár a „vak-tesztek” alkalmazása ideálisnak mutatkozik, a tudományos közvélemény nem egységesen ítéli meg, hogy minden esetben alkalmazhatóak-e. Egyrészt, a szakértők számottevően különböznek egymástól attól függően, hogy milyen típusú ügyekben járnak el, hogyan kezelik a bizonyítékokat, és milyen információkat kapnak a bizonyítékról vagy a szóban forgó ügyről. Ebből következően, nehéz széleskörű „vak-teszteket” szervezni. A „vak-tesztekkel” összefüggésben megjegyzendő, hogy pl. az Amerikai Egyesült Államokban egy idő után több laboratórium “ a saját minőségbiztosítási rendszere keretében bevezette a házon belüli „vak-tesztelést ezt követően másként teljesítenek a külső „vak-teszteken” azok a laboratóriumok, ahol a belső gyakorlat már megszilárdította ezeket a vizsgákat..

A laboratóriumi háttérrel nem igénylő szakterületek esetében a „vak-tesztek” alkalmazása eredményének értékelése annál nehezebb, minél több szubjektív eleme van a szakértői munkának. A PCAST-jelentéssel szemben megfogalmazott kritikai tanulmány a jártassági vizsgálatokat csupán „hibaszámolásnak” tartja, a szerzők szerint bármennyire hasznos a szakértők számára saját hibájuk felismerése, ez a felismerés elhanyagolható jelentőségű a téves bizonyíték előterjesztése súlyának tudatosításához képest.⁵⁸⁸

A kritikai észrevételek ellenére is úgy vélem, a jártassági tesztek hasznosak a szakértői munka minőségének javítása terén, és bevezetésük különösen indokolt azokon a szakterületeken, ahol a szubjektív elemek dominálnak a szakértői vélemény elkészítésekor.

Megfontolásra érdemes a PCAST jelentés azon javaslata, miszerint a jártassági tesztek eredményét be kell mutatni a bíróságon, illetve az ezt ellenző szerzők véleménye is.⁵⁸⁹ Utóbbi

---

⁵⁸⁶ PCAST kelentés p. 58

⁵⁸⁷ Pl. Bracht, – Glass,1968.. 437-74., Weech, - Goldhor, 1982. 305-324.

⁵⁸⁸ Evett, 2017. 22.

⁵⁸⁹ Uo.

érvelés szerint a jártassági tesztek kimenetele leginkább a szakértők felé visszajelzés: a negatív eredményű jártassági tesztet követően akár már a következő vizsgálatban jelentkezhet a minőségi javulás, azaz a negatív eredmény leginkább arra alkalomzható, hogy a szakértők saját hibáikból tanuljanak.

Mindenesetre a haladás potenciálja bizonyosan a tudás fejlesztésében, a hitelesítési folyamatok előmozdításában keresendő, a szakértői munka pontossága ezen túlmenően a szakértők munkásságára vonatkozó visszajelzések kiértékelésével is javítható.

E körben kiemelem, hogy a hazai büntető eljárásjog ugyan lehetővé teszi a szakértő számára, hogy véleménye előterjesztését követően értékesüljön a további eljárási cselekményekről (mely lehetőséggel szinte sosem élnek a szakértők), az ítéletet a szakértő részére nem kell megküldeni. Ekként a szakértő nem kap semmilyen visszaigazolást arról, hogy a bíróság miként mérlegelte a szakvéleményét, milyen kritika érte a munkáját, mely részben nem tartotta azt a bíróság elfogadhatónak. Ez a gyakorlat egyáltalán segíti elő a szakértői munka minőségének javítását. Amennyiben az eljárás során a szakvélemény kiegészítésére, kijavítására, vagy akár a szakértők párhuzamos meghallgatására sor kerül, természetesen tudomására juthat a szakértőnek a saját véleményével szemben megfogalmazott kritika, azonban a végeredményt, t.i. a büntetőjogi felelősségről való bírói döntésbe foglalt, a szakvélemény következtetéseihez bizonyítékkénti értékelését valószínűleg soha nem ismeri meg a szakértő. Meglátásom szerint az ügydöntő határozatokat a bíróságnak minden olyan esetben meg kellene küldeni a szakértő részére, amikor annak jogalkalmazói értékelése megtörtént és a szakértői munka tekintetében releváns megállapítást tesz a bíróság.

V.5.1.7.4. A módszer tudományos közösség általi elismertsége

Ahogy az előzőkben említésre került, a módszer megfelelőségét különböző szakmai útmutatók, standardok stb. támaszthatják alá, illetve ezek segítségével győződhetünk meg arról, hogy a szakértő szakmailag helyesen végezte el a vizsgálatot. A szakvélemény ezen minőségi mutatóin felül minden módszer esetében szükség van validálási, megbízhatósági tanulmányokra is.

Az ILAC útmutatója szerint validálási tanulmányokat lefolytathat a tudományos közösség (min pl. a standard vagy publikált módszerek esetében) vagy pedig maga az egység (pl. a házon belül fejlesztett módszerek esetében, vagy ha a korábban validált módszereket jelentősen

módosítják). A folyamatok kidolgozása során az egység objektív bizonyítékok útján igazolja azt, hogy elvégezték az eredményeket befolyásoló tényezők értékelését és ezeket dokumentálták. Mindennek célja a folyamat reprodukálhatóságának és megismételhetőségének a biztosítása abból a célból, hogy eltérő személyek kompatibilis eredményekre jussanak.⁵⁹⁰

A Daubert-teszt követelményei alapján a módszer, ill. az alapjául szolgáló elmélet tudományos megalapozottságának további kritériuma, hogy publikálták-e lektorált szaklapban; vagy közzétették kutatási jelentés formájában.

Vitathatatlan, hogy a tudományos módszerek igazolása és továbbfejlesztése tekintetében a legnagyobb felelőssége a tudományos, szakértői közösségnek van. A különböző szakmai szervezetek, szakértőket tömörítő intézmények által szervezett interakciók (konferenciák, kongresszusok) és a szakértők tudományos (publikációs, kutatói) tevékenysége elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyes módszerek megbízhatósága igazolható legyen, esetlegesen megkérdőjeleződjön.

A tudományos közösség ilyen kontrollja azon módszerek esetében bír különleges jelentőséggel, ahol az adott metódus megfelelőségének objektívnek tekinthető bizonyítéka nem állhat rendelkezésre. Az egyes szakterületen alkalmazott tesztek (pl. pszichológia), szoftverek (közlekedési balesetek elemzése) esetében kiemelt jelentőségű, hogy a módszerek alkalmasságát a szakmai közösség megvitassa, és támogassa. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy tanúsítvánnyal rendelkező módszer esetében figyelmen kívül marad a tudományos közösség szakmai véleménye. Sőt, a szabványok, módszertani útmutatók és egyéb szakmai iránymutatások megjelenését szükségszerűen megelőzi a szakmai közösség értékelése, hiszen ez ilyen szakmai szabályok megszületésének feltétele a tudományos közösség támogatásának kinyilvánítása.

Az új tudományos-szakmai eredmények megalapozói a kutatási adatok (research data). Ezek létrejöhetnek megfigyelések, kísérletek, szimulációk eredményeképpen vagy korábban gyűjtött adatok összegyűjtésével, válogatásával, feldolgozásával. A kutatási adatok rögzített tényjellegű anyagok, melyeket a tudományos közösség elfogad és megőriz a kutatás eredményeinek igazolásához.⁵⁹¹ A tudomány fejlődése megköveteli, a technika fejlődése pedig

---

⁵⁹⁰ <https://anzdoc.com/bngyi-technikai-es-szakerti-eljarasok-moduljai.html>

⁵⁹¹ Engineering and Physical Sciences Research Council. Idézi: Holl, 2013. 177. o.

lehetővé teszi a tudományos kommunikáció átalakítását, ezen belül a tudományos adatok hozzáférhetőségének javítását.⁵⁹²

A tudományos adatok nyilvánossá tételének és hosszú távú megőrzésének számos előnye lehet. A közvetlenebb hasznát a publikációkhoz felhasznált adatok nyilvánosságra hozatala szolgáltatja: ezek lényegesek az eredmények ellenőrzése és a vizsgálatok megismételhetősége szempontjából. További haszon lehet az adatok többszöri felhasználása: gyakran a mérés, az adatgyűjtés eredeti célján túlmenően más vizsgálatokra is használhatóak lennének, ha rendelkezésre állnának. Az utóbbi esetekben, ahol az adatgyűjtést különböző kutatók, esetleg különböző módon végezték, vagy a felhasználó(k) nem azonos(ak) a megfigyelővel, mérést végzővel, az eljárások és az adatok pontos dokumentálása, a megfelelő minőség biztosítása, a szabványos módszerek és formátumok alkalmazása kulcsfontosságú.⁵⁹³

Az Európai Bizottság a tudományos információkhoz való hozzáférésről és azok megőrzéséről szóló ajánlásában⁵⁹⁴ kimondta, hogy a tudományos adatok nyílt hozzáférésére vonatkozó szakpolitikák célja, hogy az olvasók a kiadási folyamat lehető legkorábbi szakaszában és díjmentesen elérjék a lektorált tudományos publikációkat és a kutatási adatokat, valamint hogy a tudományos kutatások eredményei használhatók és újból felhasználhatók legyenek. Ezeket a politikákat a szellemi tulajdonhoz fűződő jogokból eredő kihívások figyelembevételével kell végrehajtani.⁵⁹⁵

A tudományos adatok, eredmények közzététele tehát kiemelt szerepet tölt be egy szakértői módszer iránti bizalom megteremtésében. Az eredmények ellenőrzésének feltétele azok nyilvánossága. A hozzáférhetőségen túl nyilván az sem mindegy, hol, kik és milyen körülmények között végezték el az eljárás, módszer szakmai értékelését.

Mint hogy a tudománymetria alapfeladata a tudomány szerveződésének, működésének kvantitatív vizsgálata, akkor a tudományos tevékenység mérhető, számszerűsíthető indikátoraira van szükség. Lévéen a kutatás eredményei – és meglepően sok további jellemzője – legáltalánosabb esetben a szakmai közleményekben, publikációkban, vagyis a tudomány formális kommunikációjában érhetők tetten, a kívánt indikátorok elsősorban ezekre

---

⁵⁹² Holl, 2013. 473-478. o.

⁵⁹³ Holl, 2013. 1208. o.

⁵⁹⁴ 2012/417/EU, *HL L 194.*, 2012.7.21.. pp. 39–43

⁵⁹⁵ 2012/417/EU (5) bek.

alapozhatók. A tudománymetria ezért klasszikusan és mindenekelőtt bibliometria, ennek kulcsai a publikációs és idézési adatok.⁵⁹⁶

Az '50-es években Philadelphiában létrejött ISI (Institute for Scientific Information) leszármazottjaként közismert Web of Science-adatbázisok (Reuters Thomson) vagy a szintén egy nagy kiadóvállalat (Elsevier) működtette Scopus nemzetközi, sok tízezerszakfolyóiratot indexelő ún. citációs adatbázisai a mai tudománymetria sztenderd adatforrásai.

A szakterületek egy releváns része ugyanakkor, természeténél fogva, kevésbé nemzetközi (jellemzően a humán és társadalomtudományok bizonyos szegmenseit szokás ide sorolni): többek között ezért is folyamatos törekvés a megbízható, országos gyűjtőkörű adatbázisok fejlesztése is, ilyen Magyarországon a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT).

Az adott tudományos kérdést érintő publikációk, értékelő jelentése mennyiségénél mindazonáltal sokkal fontosabb szempont a minőség kérdése. Természetesen sokat elmond egy tudományosnak aposztrofált módszerről, ha soha senki nem közölt róle semmilyen adatok tudományos publikációban. Ugyanakkor óvakodnunk kell attól a szemlélettől, amely lehetővé teszi, hogy akár a szakma egyes képviselőinek szándékos összefogása útján „felduzzassák“ az adott technikára vonatkozó publikációk számát, különböző, a tudomány iránt kevésbé elkötelezett fórumokon, ezáltal látszatra teljesítvén a „szakmai elfogadottság“ kritériumát.

A tudománymetria erre vonatkozóan több specifikus indikátort szolgáltat, amely a tudomány működéséből adódik: a publikációk minőségét elsősorban a tudományra gyakorolt hatásukból vezeti le. A hatás mérésére pedig az idézést (citációt) mint mérhető, számszerűsíthető kapcsolatot alkalmazza, s ebből alkot további mérőszámokat. A bibliometriának a kutatásértékelés háttérében álló részterülete (az ún. értékelő, evaluatív tudománymetria) ennek megfelelően a produktivitás és hatás⁵⁹⁷ dimenziójában vizsgálódik. Az Impakt Faktor egy alapvető korrekciós technika, a normalizálás eredménye, és (legismertebb változatában) egy-egy folyóirat átlagos idézettségét tükrözi évenként, vagyis az egy (megelőző két évben megjelent) cikkre jutó citációk mennyiségét. A mutató jelentésének, viselkedésének vizsgálata, elemzése, kritikái mára vastag könyveket töltenek meg, minthogy alakulását számos statisztikai–módszertani, technikai (előállítás a megfelelő citációs indexekből) és tudomány-szociológiai tényező befolyásolja. A másik, nagy népszerűségnek örvendő mutató – az ötletgazdájáról elnevezett – Hirsch-index. Amint az eddigiekből kiviláglik, az értékelő

---

⁵⁹⁶ Gulyás, et al., 2003. 108. o.

⁵⁹⁷ Productivity and impact

tudománymetria nem nélkülözheti a tudomány tényleges szerveződésének, működésének vizsgálatát.

Visszakanyarodva a szűkebben vett „szakmai közösség által elfogadott“ szakértői módszerek természetére, az alábbiakat kell kihangsúlyozni. A Daubert-ítéletben az USA Legfelsőbb Bírósága szerint a „releváns szakmai közösségnek“ azokat a valós világban működő szakembereket kell tekinteni, akik az az adott tudományterületen belül, de annak igazságszolgáltatáson kívüli művelésével foglalkoznak, azaz, egy adott módszer elfogadottságát nem lehet kizárólag az adott metódust alkalmazó (forenzikus) szakértők véleményére alapozni.⁵⁹⁸

Összefoglalva, egy adott módszer tudományos elismertségéhez meglátásom szerint az alábbi elvárásoknak kell teljesülniük:

- a módszer legyen alávetve a tudományos közösség értékelésének az adott szakterületen (szakértők által és nem szakértők által is)
- az adott szakterület sajátosságaira figyelemmel, megfelelő mennyiségű és minőségű közlemények útján, tudománymetriai adatokkal alátámasztható legyen az elismertsége
- a tudományos közösség értékelése terjedjen ki a módszer alkalmazási lehetőségeinek, célszerűségének, erősségeinek, gyengeségeinek, hibahatárának vizsgálatára is.

Meggyőződésem szerint fenti megközelítés napjainkban nagyon is távol áll a szakértőktől, és a jogalkalmazóktól is. Bár az egyes szakterületeken az utóbbi években fellendült a publikálási hajlandóság, sok esetben mennyiségi és nem minőségi változásról beszélünk. Létezik továbbá egyfajta elkülönülés a szakterületeken belül az igazságügyi szakértők és nem szakértők között, a nem igazságügyi területen tevékenykedő szakemberek sok esetben közömbösek a szakterületeket érintő, „törvényszéki“ módszerek tekintetében. Még látványosabb a jogalkalmazók ismereteinek hiánya, illetve érdeklődésük egy-egy alkalmazott szakértői módszer megalapozottsága iránt. Az amerikai Daubert-ítélet szerinti irányjelölést a magam részéről maximálisan támogatom, indokoltnak tartom, hogy a szakértői módszereknek a tudomány művelői által alkalmazott szűrőkön is át kelljen menniük. Hasznosnak ítélek továbbá minden olyan kezdeményezést, amely a jogalkalmazók ismereteinek bővítését célozza, legyen az akár ingyenes hozzáférés a különböző tudományos adatbázisokhoz, szaklapok

---

⁵⁹⁸ Haack, 2007. 33.

elérhetőségének biztosítása, vagy akár tudományos (akár nemzetközi) szakmai találkozók szervezése a tudomány művelői, szakértők és a jogalkalmazók között.

A hazai szakértői gyakorlatban alkalmazott technikák nagy hányada nem esett át a tudományos közvélemény ellenőrzésén. Az egyes technikák validálása még várat magára. Meggyőződésem szerint ugyanakkor mindaddig, míg egy szakértői módszer alkalmisságát, hibáit, lehetőségeit nem vizsgálta meg maga a szakma, a szakterület, a bíróságnak nagyon óvatosan kell a bizonyítékok értékelését elvégeznie. Sokkal kisebb bizalommal szabad fordulni egy nem ellenőrzött technika felé, mint egy objektív mércékkel vizsgált, a szakma támogatását bíró módszer irányába.

V.5.1.7.5. Általános szakértői módszertan kérdésköre

E helyütt érdemes utalni a több szerző által is felvetett általános szakértői módszertan avagy az „expertológia” létjogosultságának kérdéskörére. Erdei Árpád megállapítása szerint az általános szakértői módszer illúzió, és nem kevésbé illuzórikus az általános módszertan kidolgozására tett kísérlet.⁵⁹⁹ Erdei rögzíti továbbá, hogy az igazságügyi szakértői területnek nehéz elképzelni olyan egységes, belső törvényszerűségeit, amelyek az általános módszertan kidolgozását lehetővé tennék. A területet teljes egészében csupán egyetlen tényező fogja át, mégpedig az, hogy a tevékenység igazságügyi szakértői tevékenység. Az egységes módszertan ilyen módon nem alapulhat máson, mint ezen a közös vonáson. Ez pedig csak olyan módszertan körébe tartozó szabályok felfedezéséhez vezetne, amelyek a jog által felállított követelmények, előírások ésszerű kielégítését biztosítják. Ezért az „általános módszertan” nem lehetne túlságosan mély, és igazából nem is volna módszertan, mert alig érintené magukat a szakmai módszereket.⁶⁰⁰ Erdeivel eltérő álláspontra helyezkedik Tremmel Flórián, aki az egységes módszertan megalkotásának elvi akadályát nem látja.⁶⁰¹ Magam részéről a legteljesebb mértékben Erdei Árpád álláspontjával tudok azonosulni.

Bányai István az expertológia alapjainak megalkotását megkísérlő írásában megállapítja, hogy a szakértőnek először az egységes módszertan keretében az „eredeti tények – szakmai tények” kapcsolatának vizsgálatát kell elvégeznie, mely lépés azért lehet feladata az expertológiának, mert döntő jelentőségű többek között annak biztosítása, hogy a felhasznált bizonyítékok „tiszta

---

⁵⁹⁹ Erdei, 1987. 117. o.

⁶⁰⁰ Uo.

⁶⁰¹ Tremmel, 2006. 140. o.

forrásból” származzanak, hiszen a bizonyítékok jogszerűsége vagy jogszerűtlen volta perdöntő jelentőségű az igazságszolgáltatásban.⁶⁰² Meggyőződésem szerint e körben a szerző figyelmen kívül hagyta, hogy a bizonyítékok értékelése, a bizonyíték jogellenes vagy jogszerű volta szigorúan kívül esik a szakértő hatáskörén. A kirendelő által a szakértő rendelkezésére bocsátott vizsgálati anyag rögzítése, tárolása stb. kapcsán természetesen tehet a szakértő szakmai megállapításokat, akár arra a következtetésre is juthat, hogy a szakszerűtlen kezelés miatt a szakértői vizsgálat nem elvégezhető (és ezt közölnie is kell a kirendelővel), azonban semmilyen körülmények között nem tehet megállapításokat a jogszerűséggel kapcsolatban. A szerző azzal indokolja az expertológia rendszerének ezen elemét, hogy „a szakértők által tévesen figyelembe vett látszólagos, illetve jogellenes bizonyítékok felismerése különösen nehéz a kirendelők számára.”⁶⁰³ Véleményem szerint a transzparencia elvének érvényesülése mellett a kirendelő képes felismerni, hogy a törvény szerint bizonyítékként fel nem használható olyan tényt vett figyelembe a szakértő, amely olyan bizonyítási eszközből származik, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg. Egy ilyen észlelést követően pedig a kirendelő köteles felhívni a szakértőt arra, hogy nyilatkozzon, a bizonyítékként nem értékelhető tény figyelmen kívül hagyása mennyiben érinti a szakvélemény szakmai következtetéseit. Összességében azonban, akár észleli a kirendelő a bizonyíték aggályos voltát akár nem, bizonyosan nem juthat el a szakértő odáig, hogy a szerző javaslata szerint a szakértői vizsgálat megkezdése előtt a vizsgálati anyag jogszerűsét vizsgálja, illetve e tekintetben megállapításokat tegyen, tehát jogkérdésben nyilatkozzon.

Az expertológia további lényeges elemének Bányai a szakértői vélemények egységes nyelvezetét nevezi meg, e körben a valószínűség verbális leképezését emeli ki.⁶⁰⁴ Magam részéről sem a szakvélemény nyelvezetére, sem formai elemeinek meghatározására, sem pedig határozottságára vonatkozó szabályokat-ajánlásokat nem tartom a módszertan részének, így – bár hangsúlyozom, hogy összességben az egységes szakértői módszertan létrehozásának realitását elutasítom – ezen kérdéseknek az expertológia címszó alatti, illetve a szakvélemény módszerével bármilyen összefüggésbeni tárgyalását tévesnek tartom.

---

⁶⁰² Bányai, 2017.

⁶⁰³ Bányai, 2017. 509. o.

⁶⁰⁴ Bányai, 2017. 515. o.

Fentiekén túlmenően fontosnak tartom rögzíteni, hogy a szakértői tevékenység minőségének javítása érdekében nem közös szakértői módszertan megalkotására van szükség, hanem arra, hogy egységes kritériumrendszer épüljön ki tekintetben, hogy miként biztosítható és ellenőrizhető, hogy a szakértő a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával végezze a szakértői vizsgálatot. Meggyőződésem szerint a szakértői minőségbiztosítási rendszer egyik kardinális eleme, hogy a választott szakértői módszer megalapozottsága és ellenőrizhetősége biztosított legyen.

V.5.1.7.6. Korszerűség kritériumának biztosítása

Jogi előírás, hogy a szakértői módszernek korszerűnek kell lennie. Emögött az a tapasztalati igazság áll, hogy a korszerű egyben a lehető legjobbat is jelenti.⁶⁰⁵

A szó eredeti értelmében valami akkor korszerű, ha megfelel a kor igényeinek. Sokszor azonban hajlamosak vagyunk arra, hogy a korszerű jelzőt akkor használjuk, amikor valamilyen újdonságról beszélünk, s ami régi, nem neveznénk korszerűnek, még akkor sem, ha elavultnak sem szeretnénk mondani.⁶⁰⁶

Erdei szerint a módszer korszerűsége és tudományos megalapozottsága szorosan összefüggő fogalmak: a szakértői módszere nem lehet korszerű, ha nem áll összhangban a korszerű tudományos (szakmai) eredményekkel.⁶⁰⁷ Meggyőződésem szerint ennél sarkosabban kell fogalmazni: a módszer korszerűsége a tudományos megalapozottság eleme. Olyan módszer felé, amelynél van jobb, pontosabb, elismertebb, nem fordulhatunk bizalommal.

A korszerűség igénye nem feltétlenül a tudományos újdonságok szakértői felhasználásának szorgalmazását foglalja magában. Az viszont nyilvánvaló, hogy ez a követelmény az elavultság ellen hat.⁶⁰⁸

Erdei szerint a szakértői módszer korszerűségét jelző első paraméter az, hogy az érintett szakma szabályai szerint alkalmas-e a módszer a szakértői feladat olyan megoldására, amely a hatósági ténymegállapítási igényeket a lehető legteljesebben kielégíti. Ezt a tényezőt Erdei a módszer célravezetőségének vagy célszerűségének nevezi.⁶⁰⁹ Meglátásom szerint ez, az Erdei által

---

⁶⁰⁵ Erdei, 1987. 121. o.

⁶⁰⁶ Uo.

⁶⁰⁷ Erdei, 1987. 139. o.

⁶⁰⁸ Erdei, 1987. 121. o.

⁶⁰⁹ Erdei, 1987. 126. o.

célszerűségnek nevezett összetevő valójában a validitással azonosítható, és ez független a korszerűségtől.

Erdei szerint kor követelményének megfelelő (korszerű) módszer nem csupán azt jelenti, hogy segítségével a szakértő eljut a feltett kérdés helytálló megválaszolásához, hanem azt is, hogy a választ optimális úton kapja meg.⁶¹⁰ Fentiek szerint a részben eltérő fogalomhasználatomra visszavezetve ezt a megállapítást abban a formában tartom megfelelőnek, hogy a korszerűség, mint kritérium azt mutatja, hogy az egyébként valid (így szükségszerűen megbízható) módszer alkalmazása a kor követelményei szerint optimálisnak tekinthető. Tehát a validnak tekinthető módszerek közül is a legalkalmasabbat, a szakma által leginkább elfogadottat választotta a szakértő. Éppen ezért a korszerűség megítélése nem függetleníthető az adott módszer szakma általi általános elfogadottságától.

A módszer kiválasztásához – amely szakmai kérdés – a hatóság nem adhat útmutatást számára, erre a szakértelem hiánya miatt nem is képes. A jogi útmutatások természetesen szintén hatnak, vagy legalábbis hathatnak a módszer kiválasztására: a szakértő csak azt a módszert veheti igénybe, ami a jogi előírásoknak megfelel.

A hatékonyságról szóló szakirodalomban van olyan nézet, amely szerint a hatékonyság és gazdaságosság felcserélhető fogalmak, mert mindkettő a hozamok és ráfordítások egymáshoz való arányát jelenti. Ezen elmélet szerint a módszer korszerűségét – célszerűsége mellett – tehát gazdaságossága (hatékonysága) határozza meg.⁶¹¹

A szakszerűség meggyőződése szerint minden esetben a gazdaságosság és időszerűség felett kell, hogy álljon a szakértői munka során. Ha egy költségesebb és/vagy lassabb módszerrel pontosabb, megbízhatóbb eredmény érhető el, meglátásom szerint a célszerűség elve alapján könnyen levezethető, hogy a szakértőnek ezt kell választania. A célszerűségi szemlélet ad eligazítást abban az esetben is, ha ugyanolyan pontosságú eredményt kétféle, olcsóbb/gyorsabb vagy drágább/lassabb vizsgálattal elérhető. Ehelyütt jelzem, hogy a magam részéről kizárólag abban az esetben tartom elfogadhatónak a kirendelőnek a szakértő felé a módszer megválasztására tett iránymutatását, ha a szakszerűséget nem veszélyeztető, gazdaságossági és időszerűségi célzat áll mögötte. Minden más esetben a szakértő különleges

---

⁶¹⁰ Erdei, 1987. 127. o.

⁶¹¹ Erdei, 1987. 128-129. o.

szakértelmére, és a kirendelő hatóság ezen különleges szakismeret hiányára figyelemmel elfogadhatatlannak ítélem, hogy a kirendelő a módszer megválasztása körében bármit is előírjon a szakértő részére.

A gazdaságosság tekintetében az eljárás időszerűségéhez fűződő érdek igényel további részletezést. A szakértői módszer korszerűsége és az eljárás időszerűsége között ténylegesen létezik egy könnyen felismerhető összefüggés. A szakvélemény elkészítése sokszor igen bonyolult, nehéz feladat, amelyben a konkrétan alkalmazandó célszerű módszer, a szükséges, de nem standardizált technika kialakítása is fontos tényező lehet. Mindez jelentős költségkihatásokkal járhat, de az időigényesség az ilyen szakvélemények esetén különösen szembeötlő.⁶¹²

Az ügyek túlnyomó többségében a szakmai követelmények kielégítése, tehát a célravezetőség a legfontosabb, sőt egyetlen megfontolás a módszer megválasztásában.⁶¹³

V.5.1.7.7. A konkrét szakkérdés megválaszolására alkalmas, leginkább megfelelő módszer megválasztása

Az adott konkrét szakértői feladat tekintetében a szakértő rendelkezik azzal a különleges szakismerettel, amely lehetővé teszi számára a helyes, megfelelő módszer kiválasztását. A szakértő a szakvélemény szakmai megállapításával összefüggésben nem utasítható.⁶¹⁴ Ez a szabály véleményem szerint explicite vonatkozik a módszer tekintetében való utasítás kizártságára is, tehát a kirendelő hatóság (bár a hazai gyakorlatban találunk rá példát) nem írhatja elő a szakértő számára, milyen módszert alkalmazzon. Ez egyébként következik a kirendelő különleges szakismeretének hiányából is.

Az Iszktv. szerint az igazságügyi szakértő a tevékenységét az Iszktv. és más jogszabályok rendelkezései, valamint a tevékenységére irányadó szakmai szabályok megtartásával, legjobb tudása szerint köteles végezni.⁶¹⁵ Az adott szakterületre vonatkozó érvényes és hatályos szakmai szabályokat a szakértőnek kell ismernie.

---

⁶¹² Erdei, 1987. 135. o.

⁶¹³ Erdei, 1987. 136. o.

⁶¹⁴ Iszktv. 47. § (1) bek.

⁶¹⁵ Iszktv. 3.§ (3) bek.

A módszertani követelmények pontos jogszabályi követelményeinek meghatározására példaként hivatkozható a 12/2016. (V. 4.) BM rendelet⁶¹⁶, amely az eseti DNS-profil meghatározás konkrét szakmai-módszertani előírásain túlmenően szabályozza a személyi és tárgyi feltételeket. A rendelet előírja azt is, hogy a vizsgálatot végző intézetnek rendelkeznie kell olyan külön szabállyal, amely a minta biztosítására, a vizsgálati anyagok kezelésére, megőrzésére, az alkalmazott, szakmailag megfelelő vizsgálati módszerek részletes leírására, az alkalmazott eszközök és berendezések megfelelő üzemelésének ellenőrzésére, a vizsgálati eredmények értékelésére, értelmezésére, valamint a szakértői vélemények elkészítésére, kibocsátására, tárolására vonatkozó részletes előírásokat tartalmazza. A rendelet értelmében az eseti DNS-profil meghatározását végző Intézet köteles évente dokumentáltan és sikeresen részt venni az eseti és a személyi DNS-profilok meghatározására vonatkozó, szaktudást és felkészültséget bizonyító, az ENFSI által meghatározott nemzetközi szervezet által szervezett külső jártassági kontrollteszten.⁶¹⁷

Jogszabályi rendelkezések hiányában a szakértői módszertani levelek lennének hivatottak az adott szakkérdés megválaszolására vonatkozó vizsgálat és következtetési módszer tekintetében iránymutatást adni.

Minél nagyobb mértékű az adott módszer tudományos-szakmameglapozottsága, a szakértő annál magabiztosabban alkalmazhatja az adott módszert anélkül is, hogy arra jogszabály kimondottan kötelezné. Módszertani levél hiányában a szakma egyéb szabályai alapján kell e körben eljárnia (nemzetközi és nemzeti útmutatók, standardok, szabványok stb.)

V.6. A szakértői tevékenység és szakvélemény minőségének legfőbb biztosítékai III.: A szakértői következtetésre vonatkozó elvárások

V.6.1. A szakértői következtetések bizonyító ereje

A szakvélemény határozottsági fokát két feltétel megvalósulása határozza meg: a szakértő által alkalmazott vizsgálati módszer jellege (mennyiben alkalmas kategorikus vélemény elérésére) és hogy a hatóság által feltett kérdésre adható-e kategorikus válasz. A szakértői vizsgálat – elsősorban természettudományos területeken – egyaránt alkalmaz olyan módszereket, amelyek

---

⁶¹⁶ az arcképmás, az ujj- és tenyérynymat, valamint a DNS-profil meghatározásra alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyérynymat és a szájnyalakahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről; továbbá a nyilvántartás technikai vezetésének részletes szabályairól szóló 12/2016. (V. 4.) BM rendelet

⁶¹⁷ 12/2016. (V. 4.) BM rendelet 14. §

alkalmasak kategorikus, egzakt eredmények létrehozására illetve olyanokat, amelyek eredményei bizonytalanságot tükröznek.⁶¹⁸

A megismerés általános logikai törvényszerűségeinek alkalmazásakor számolnia kell azzal, hogy az azonosságra, illetve az egyediségre vonatkozó tételek ún. axiómák, tehát olyan sarokigazságok, amelyek az azonosítás során teljes indukció útján nem bizonyítható, de nem is cáfolható törvényszerűségek. Az ezekre történő hivatkozás tehát nem menti fel a kriminalistát az azonosítási objektumok sajátosságainak elemzése, összehasonlítási vizsgálata alól. A kriminalisztikai szakértő a nyomkeletkezés során végbemenő véletlenszerű, hiányos visszatükröződés alapján azonosít, ezért a vizsgálati objektumok sajátosságainak elemzése során mindig figyelembe kell benni az azonosító tárgyak keletkezésekor végbement visszatükröződés körülményeit. A kriminalisztikai azonosítási folyamat és a következtetés szakértői értékelésének középpontjában a sajátosságok megegyezésének, illetve különbözőségének elemzése áll.⁶¹⁹ Az azonosítást végző szakértő egyik legfontosabb feladata, hogy sajátosságokban mutatkozó megegyezéseket és eltéréseket a nyomkeletkezés folyamatát figyelembe véve valósan értékelje. A nyomok azonosító vizsgálata során észlelt és elemzett sajátosságok egybevetése jelenti azt az objektív állapotot, amelyre támaszkodva a szakértő következtetést von le az azonosságra, a különbözőségeire vagy az osztályba/csoportba tartozásra nézve.⁶²⁰

A kriminalisztikai azonosítási következtetések értékelése kiterjed a vélemény határozottsági fokára:

- a kategorikus következtetés, azonosság fennállását megállapítva kizárja az ezzel ellentétes viszonyt, míg a
- valószínűségi következtetés az állításnak különböző valószínűségi fokot tulajdonít, tehát nem zárja ki az ellentétes állítás helytállóságát sem.⁶²¹

A modern matematikai valószínűségelmélet Kolmogorov axiomatikus rendszerére épül, amely a valószínűség-számítást halmazelméleti és mértékelméleti alapon oldja meg.⁶²² A matematikában tárgyalt valószínűség így írható le: valamely esemény valószínűsége

---

⁶¹⁸ Katona, 1990. 330. o.

⁶¹⁹ Katona, 2002. 159. o.

⁶²⁰ Uo.

⁶²¹ Katona, 2002. 159. o.

⁶²² Prékopa, 1992. 5-8, 20-24. o.

tömegjelenségeken belül egyenlő az eseményre nézve kedvező esetek számának és az összes esetek számának hányadosával, feltéve, hogy ezen esetek mind egyformán lehetségesek. Az eseményhez tartozó számértéket az esemény valószínűségnek nevezik.⁶²³

A jogi irodalomban közkeletű és elterjedt felfogás szerint megkülönböztethető az objektív és szubjektív valószínűség: e szerint az objektív valószínűség valamely esemény jövőben való bekövetkezésének a lehetősége, a szubjektív valószínűség a múltban már lejárt eseményre vonatkozik és annyit jelent, hogy ismereteink a múlt eseményeiről hiányosak.⁶²⁴

Katona Géza utal rá, hogy a kriminalisztikai következtetések értékelése a magyar szakirodalomban már az 1960-as évektől kezdve élénk vitát váltott ki. A vita pozitív hozadéka annak elismerése volt, hogy a valószínűség fogalmán belül a büntetőeljárásban is szükséges volt az „objektív és a szubjektív valószínűség” megkülönböztetése.⁶²⁵

A kriminalisztikai azonosítás tárgya és az alkalmazott elemzési módszerek egy része lehetőséget ad a sajátosságok halmazának körülhatárolására és a sajátosságok gyakoriságmegoszlásának számszerű meghatározására, más része pontosan nem definiálható mennyiségű sajátosságra támaszkodik, amelyeknek gyakoriságára többé-kevésbé megbízható tapasztalatok, becslések vonatkoznak.⁶²⁶

Vannak olyan szakterületek, ahol lehetséges a mennyiségi mérés és az objektív valószínűség fogalma értelmezhető. Az objektív valószínűség a véletlen tömegjelenségek körében alkalmazható. A kriminalisztikai azonosítás objektumait alkotó sajátosságok zöme ilyen véletlen tömegjelenség. Ezek elvileg többé-kevésbé pontosan megállapíthatók, statisztikai gyakoriságuk objektíve kifejezhető.⁶²⁷

A „valószínű kifejezést szubjektív értelemben használja a szakértő, mikor a vizsgált tárgy feltárt ismérvei, a tárgy állapota, az alkalmazott módszer és eszközök vagy ismereteinek, illetőleg a tudomány adott színvonalának elégtelensége miatt nem tudott kategorikus megállapításra jutni.⁶²⁸ Ugyanez a helyzet ha a személy vizsgálata tekintetében nem lehet kategorikus véleményt adni. A szubjektív valószínűségnek semmi köze a matematikához és

---

⁶²³ Király, 1972. 227. o.

⁶²⁴ Sztrogovics, 1951. 111-112. o.

⁶²⁵ Destek, 1979. idézi Katona, 2002. 161. o.

⁶²⁶ Katona, 2002. 161. o.

⁶²⁷ Benedek, Ferenc tudományos elődása 1979 idézi Katona, 2002. 161. o.

⁶²⁸ Karnyejava,– Kertész, 1985. 271. o.

természettudományokhoz, benne a szakértő tapasztalati tényekre alapított következtetése jut kifejezésre. A kriminalisztikai azonosítás során levont következtetésekben gyakran szubjektív valószínűség jelentkezik. A szubjektív valószínűség a szakértőnek valamely vizsgált eseménnyel, jelenséggel kapcsolatban kialakult meggyőződésének a mértéke. A bűnügyi tudományok feladata, hogy megfelelő módszerekkel törekedjen a szubjektív valószínűség meghatározására is.⁶²⁹

A két kategória – a szubjektív és objektív valószínűség - közti határ a tudományos fejlődés következtében változik. A tudományfejlődés következtében létrejött nagy érzékenyséű vizsgálati módszerek, amelyeknek élvonalában a molekuláris biológiai (DNS) vizsgálatok állnak és a kriminalisztikai kutatások következtében létrehozott elemzési eljárások, illetve szakértői adatbázisok állandóan növelik azoknak a területeknek a számát, amelyeken az objektív valószínűség fogalma eredményesen alkalmazható.⁶³⁰

A kriminalisztikai azonosítás során levont következtetések határozottsági fokát a vizsgálatot végző szakértő meghatározhatja nyelvi- vagy matematikai eszközökkel.

V.6.1.1. Valószínűségi összefüggések meghatározása matematikai eszközökkel

A valószínűség kifejezése matematikai eszközzel %-osan vagy aránypár alakjában akkor indokolt, amikor az értékelt sajátosságok megoszlására vonatkozóan megfelelő számszerű adatok állnak rendelkezésre.⁶³¹

A valószínűségi összefüggések segítségével következtetés vonható le arra vonatkozóan, hogy hasonló körülmények között végbemenő események a múltban ténylegesen bekövetkeztek-e. A valószínűségszámítás tárgya a véletlen tömegjelenségek vizsgálata, feladata pedig ezen jelenségek törvényszerűségeinek feltárása.⁶³² Ez teremti meg a matematikai módszerek bizonyításbeli alkalmazhatóságának alapját, melynek célja a bizonyítékok értékelésének objektivizálása. A dolgozatban a szükséges mértékben érintem a valószínűség meghatározására hivatott matematikai módszereit.

---

⁶²⁹ Aitken, 2000. 717.

⁶³⁰ Katona, 2002. 162. o.

⁶³¹ Katona, 2002. 163. o.

⁶³² Tómacs, 1997. 12. o.

A valószínűség-számítás fontos fogalma a relatív gyakoriság, amely fogalom alatt az adott osztályban való előfordulás összes mérési adatahoz való viszonyítását értjük.

A relatív gyakoriság definíciója:

$$h(A) = \frac{n_A}{n}$$

ahol n a mintanagyság, n_A pedig az „A” esemény előfordulásának száma. Az arányszám tehát kifejezi, hogy nagyszámú vizsgálat során a hányszor következett be ugyanaz az esemény.⁶³³ A relatív gyakoriság értékét meghatározza továbbá annak az eseménysorozatnak vagy objektum (jelenség) sokaságnak a mérete, amelyen belül a bizonyítás szempontjából releváns esemény vagy jelenség előfordulhat.⁶³⁴ Figyelemmel kell lenni arra, hogy a relatív gyakoriság fent bemutatott fogalma megtévesztő lehet. A bizonyítandó bűncselekmény valamennyi körülményét figyelembe véve képzelhető el ugyanis a számít alapját képező sokaság reális meghatározása.⁶³⁵ A bizonyítás során figyelembe veendő sokaság terjedelmének túl tág meghatározása a terhelési valószínűséget irreálisan csökkenti, túl szűk körre korlátozása pedig irreálisan növeli.⁶³⁶

A valószínűségi összefüggések büntetőperbeli bizonyításban történő alkalmazásával kapcsolatban nem szabad szem elől téveszteni, hogy ezek a vizsgált tömegjelenségek egészére nézve objektíve is kategorikus jellegűek, de az összefüggés az egyes eseményekre vonatkozóan mindig objektíve bizonytalanságot tartalmaz.⁶³⁷ A valószínűségi összefüggés, a saját eseményterén belül, önmaga nem képes a lényegét kifejező bizonytalanságot megszüntetni vagy csökkenteni. Ez csak úgy lehetséges, ha a valószínűségi összefüggéseken kívüli, tőlünk független tényezőket is figyelembe vesznek, ún. Háttérinformációkat szereznek be és értékelnek. A háttérinformációk értékét növeli, ha minél több, egymástól független forrásból származnak.⁶³⁸

A tudományos módszerekkel végzett azonosítási vizsgálatok során levont valószínűségi következtetések értékelésénél a valószínűségi axiómarendszert kell kiindulási pontnak tekinteni.⁶³⁹

1. Minden valószínűség 0 és 1 közé esik. Bármely a kijelentésre

---

⁶³³ <http://www.mogi.bme.hu/TAMOP/mereselmelet/ch04.html#ch-IV.2> [2017.12.29.]

⁶³⁴ Katona, 1990. 86. o.

⁶³⁵ Katona, 1990. 87. o.

⁶³⁶ http://www.fke.bme.hu/oktatas/meresek/zh1_seged.pdf [2017.12.29]

⁶³⁷ Katona, 1990. 84. o.

⁶³⁸ Katona, 1990. 85. o.

⁶³⁹ <https://mialmanach.mit.bme.hu/aima/ch13s03> [2017.12.31.]

$$0 \leq P(a) \leq 1$$

2. A biztosan igaz (azaz érvényes) állítások valószínűsége 1, a biztosan hamis (azaz kielégíthetetlen) állításoké pedig 0.

$$P(\text{igaz}) = 1 \quad P(\text{hamis}) = 0$$

3. Ezután egy olyan axiómára van szükségünk, amely a logikailag összefüggő állításokat kapcsolja össze. A legegyszerűbb, ha a diszjunkcióra vonatkozó valószínűséget az alábbiak szerint definiáljuk. A diszjunkció valószínűsége:

$$P(a \vee b) = P(a) + P(b) - P(a \wedge b)^{640}$$

Mindezek alapján a valószínűség alábbi fajtáit különböztethetők meg:

- statisztikai (aposteriori)
- szubjektív valószínűség, a számszerű valószínűségre vonatkozó személyes vélemény
- logikai (apriori) valószínűség.⁶⁴¹

A szakirodalom különböző irányokból kiinduló megközelítési módjai közül ma legszélesebb körben a feltételes valószínűség alapján álló módszerek, elsősorban Bayes tétele alkalmazás terjedt el.⁶⁴²

A Bayes-tétel alkalmazásáról a bűnügyi tudományok terén egyelőre lezáratlan vita folyik.⁶⁴³

A Bayes-tétel alkalmazása esetén az azonosítási vizsgálat fontos követelménye a hipotézisek felállítása. A két hipotézisnek egymást ki kell zárniuk és a tényállást teljesen át kell fogniuk.⁶⁴⁴

A Bayes-tétel alkalmazását két, egymással feltételes valószínűségi viszonyban álló esemény valószínűségének meghatározására használható. A Bayes-tétel alkalmazása esetén a bűnügyi tudományok alkalmazásával történő vizsgálatot megelőzően megvizsgálják:

- az ún. „előzetes (apriori) valószínűséget”
- a szakértő elvégzi a vizsgálatot és a megfelelő következtetés levonásával együtt meghatározza az adott hipotézisre vonatkozó valószínűségi arányt,

---

⁶⁴⁰ <https://mialmanach.mit.bme.hu/aima/ch13s03> [2017.12.31.]

⁶⁴¹ Katona, 2002. 169. o.

⁶⁴² Thomas Bayes (valószínűleg 1701 – 1761.április 7.) angol matematikus, presbitériánus lelkész. Nevéhez kötődik egy speciális matematikai formula, a Bayes-tétel, amelyet ő maga sosem publikált, csak halála utána jegyzeteiből szerkesztette és adta ki Richard Price.

⁶⁴³ Részletesen lásd: Orbán, 2018 [megtekintve: 2018.06.10.]

⁶⁴⁴ Aitken, 2001. 19-20.

- majd megállapítják az ún. „utólagos (posteriori) valószínűséget”.⁶⁴⁵

A matematikai összefüggések részletezését a dolgozatban szükségtelennek tartom. Kiemelem azonban, hogy már a korai matematikus gondolkodók felismerték, hogy a Bayes által megfogalmazott összefüggésekben több van, mint amit közvetlenül leolvashatunk belőle. Lassan, a XX. század közepére kialakult az az elgondolás, amely szerint a Bayes-tétel egyfajta általános értelmezésben a tudományos gondolkodás egyszerűsített modellje lehet, olyan keret, amibe konkrét tartalom függvényében egyszerűsített formában bár, de az egész tudományos módszertan belefér.⁶⁴⁶ Témánkra vonatkoztatva: A lenti, Bayes által megfogalmazott összefüggés átfogalmazásában H egy tetszőleges hipotézis, E a szakvélemény, $\Pr(H)$ és $\Pr(E)$ valószínűségek, melyek közül $\Pr(H)$ a H hipotézis bekövetkezésének tapasztalás előtti (apriori) valószínűsége, $\Pr(E)$ pedig az empiria bekövetkezésének valószínűsége (minden szóba jöhető H fennállása esetén). A $\Pr(E|H)$ feltételes valószínűség azt mutatja meg, hogy a prior hipotézis fennállása esetén milyen valószínűséggel kaphatjuk meg az E szakvéleményt, mint empirikus bizonyítékot. Míg a fordított irányú feltételes valószínűség, az utólagos (a posteriori) valószínűsége annak, hogy a bizonyíték megtörténte, beszerzése után a H hipotézist fenntartjuk. Bayes-tétele ekkor:

$$\Pr(H|E) = \frac{\Pr(E|H)\Pr(H)}{\Pr(E)}$$

alakú, ahol a $\Pr(H)$ -t prior valószínűségnek (vagy röviden priornak), a $\Pr(H|E)$ -t posterior valószínűségnek vagy röviden posteriornak nevezzük.

Teljes eseményrendszer akkor valósul meg, ha az egyes események lefedik az összes lehetséges esetet, páronként kizárják egymást, azaz a párt alkotó két esemény egyszerre nem következhet be. Bayes tételének alkalmazása tehát arra a feltételre épül, hogy a büntetőperbeli bizonyítás során a rendelkezésre álló valamennyi információt felhasználva már kialakult a bűncselekmény elkövetésének lényeges körülményeire vonatkozó bizonyos fokú valószínűség.

---

⁶⁴⁵ Fenton, et al. 2016. 51-77.

⁶⁴⁶ Hunyadi, 2011. 1154. o.

A Bayes tétel az előzetes (apriori) valószínűséget véve alapul és értékelve az ezt követően megalkotott szakvéleményt (illetve a benne foglalt állítást), a feltétele valószínűségi összefüggésre támaszkodva meghatározza az utólagos (posteriori) valószínűséget.⁶⁴⁷

Szintén Bayes tételéből vezethető le a valószínűségi arány (Likelihood ratio – LR).

Az LR meghatározása: a posteriori esély = LR x a priori esély.

A posteriori esély a terhelt bűnösségének esélye a bizonyíték megvizsgálása előtt. Az apriori esély meghatározása a bíróság feladata. A Bayes tétel segítségével az vizsgálható, hogy az adott bizonyíték milyen mértékben növeli vagy csökkenti a terhelt bűnösségét. Ennek meghatározásához szükséges, hogy a szakértő megadja a valószínűségi arányt.⁶⁴⁸

A bizonyítás során vizsgálható az adott bizonyíték kelentkezésének valószínűség abban az esetben, ha a terhelt bűnös (H1), illetve abban az esetben, ha nem bűnös (H2). A valószínűség aránya az LR, a Bayes-analízis tehát ennek a valószínűségi arányszámnak a meghatározásának alakul: $LR = H1:H2$

Ha az LR nagyobb, mint 1 akkor a bizonyíték az első hipotézist támogatja jobban, ha kevesebb, mint 1 akkor a második hipotézist támasztja alá. Az LR használatához szükséges, hogy számszerűsíthető legyen a gyakoriság.⁶⁴⁹

A büntetőeljáráásban a Bayes-tétel a fentiek szerint felhasználható annak megállapítására, hogy a bűnügyi tudományokat alkalmazó szakértő véleménye milyen mértékben befolyásolja a bizonyítás kimenetelét, azaz milyen bizonyító értékkel rendelkezik. Az értékelés során a két ellentétes tartalmú hipotézis valószínűségének összevetésével megállapítható, hogy melyik hipotézis helytállósága valószínűbb. A valószínűségi arány számszerűleg kifejezhető: az „1” érték egyik hipotézist sem támogató semlegességet jelent, amely a végtelenig növekedne, 10.000 értéken felül nagyon erős támogató erőt képvisel.⁶⁵⁰

A szakértői véleményalkotás folyamatával kapcsolatban Katona Géza szerint leginkább az előzetes (apriori) és utólagos (posteriori) valószínűség fogalmai vitathatók, mivel ezekben a

---

⁶⁴⁷ Katona, 2002. 171. o.

⁶⁴⁸ Papay, 2007. 109. o.

⁶⁴⁹ Ishigara, 2013.71–79.

⁶⁵⁰ Woller, 1997. 45. o.

kérdésekben szembekerülhetnek a büntetőeljárásbeli bizonyítás egyes jogi szabályai a statisztikai-matematikai tételeivel, például amikor a szakértő az azonosítási vizsgálat első szakaszában megállapítja az ún. előzetes (apriori) valószínűséget. Ez felfogható úgy, hogy a szakértő még a vizsgálati tárgy sajátosságainak értékelése előtt mind a terhelt ellen, mind mellette szóló bizonyítékoknak azonos valószínűséget tulajdonít (tehát a valószínűségi arány 1), vagy értékelve a vizsgálati tárgyat és az ügyvel kapcsolatos információkat, az apriori (előzetes) valószínűségnek valamilyen, 1-től eltérő értéket tulajdonít.⁶⁵¹ Az apriori valószínűség szakértő általi értékeléssel szembeni kritikák azt emelik ki, hogy az apriori valószínűség megállapítása nem várható el a szakértőtől, az jogalkalmazói feladat.⁶⁵²

Tremmel Flórián 2005-ben így írt: „*A mikrosajátosságok tartományában a makroszinten érvényes ok-okozati összefüggések helyett inkább a statisztikai valószínűségi összefüggések lépnek.*”⁶⁵³ A Bayes-elemzések alkalmazásának eltérő tapasztalatok mutatkoztak a biológiai folyamat révén keletkezett objektumok sajátosságainak elemzésében, illetve a meghatározott technológiai folyamat eredményeként létrejött tárgya sajátosságainak megállapításán és azonosításán alapuló azonosítás értékelése között, melynek oka elsősorban a DNS-vizsgálat magasfokú differenciálási képessége.⁶⁵⁴ A Bayes-tétel alkalmazását előíró jogszabályi rendelkezést a kriminalisztikai célú DNS-vizsgálatok szabályozása terén találunk. Ha az eseti DNS-profil és a személyi DNS-profil összevetése során megállapítást nyer, hogy a minták azonos személyi eredete nem kizárt, a minta származásának bizonyítása érdekében a bizonyítóerő számításának a valószínűségszámítás Bayes-elvén kell alapulnia.⁶⁵⁵

Az ujjnyom azonosítás automatizálása körében bebizonyosodott, hogy a szubjektív valószínűségen alapulva nagy adattömeg hasonlítható össze gyorsan. A likelihood arányon és a Bayes-módszereken alapuló ujj- és tenyérynómat elemzés egyre szélesebb körben kerül a kutatások fókuszpontjába.⁶⁵⁶ Példaként említhető a Bayes-hálókon alapuló profilalkotás, különböző mikro-anyagmaradványok értékelése is.⁶⁵⁷ A Bayes-tétel a kézírás alapján történő

---

⁶⁵¹ Katona, 2002. 173. o.

⁶⁵² Champod, – Jackson, 2002. 22-25.

⁶⁵³ Tremmel, et al., 2005. 294. o.

⁶⁵⁴ Katona, 2002. 174. o.

⁶⁵⁵ az arcképmás, az ujj- és tenyérynómat, valamint a DNS-profil meghatározásra alkalmas anyagmaradvány rögzítésének, illetve az ujj- és tenyérynómat és a szájnyalakahártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól; a DNS-profil meghatározásának szakmai-módszertani követelményeiről; továbbá a nyilvántartás technikai vezetésének részletes szabályairól szóló 12/2016. (V. 4.) BM rendelet 19. § (2) bek.

⁶⁵⁶ Haraksim, 2014. 147-165.

⁶⁵⁷ Taroni,- Biedermann, 2008. 113-126.

azonosításra vonatkozó következtetés során is alkalmazható.⁶⁵⁸ A valószínűségi módszerek alkalmazásának az igazságügyi beszédfelismerésben is szerepet kap.⁶⁵⁹

Orbán József szerint jelenleg még kriminalisztikában a Bayes-módszerek sok esetben tévesen kerülnek alkalmazásra, és az a tény széles körű szakmai elismertségét egyelőre gátolják. Meggyőződése szerint ugyanakkor a hibák felismerésének nem a módszer felhasználhatóságának korlátozását, hanem finomításának szükségességét kell indokolnia. A hibák elemzése ennek megfelelően a javítási irányvonalat határozza meg. Amennyiben a javítás az adott tudományos vagy technológiai szint mellett nem végezhető el, úgy az alkalmazási határok ismerete lehetőséget biztosít arra, hogy a szakértőt ne kényszerítsék bele olyan szakvélemény kiadásába, amely a korlátokon túlmutat.⁶⁶⁰ Javaslatára szerint ajánlatos lenne az igazságügyi szakértők tevékenységére vonatkozó szabályozó újragondolásakor ki kell térni a valószínűségi bizonyítás feltételrendszerére is, melynek ki kell terjednie egy független ellenőrző rendszer kialakítására is.⁶⁶¹

V.6.1.2. Valószínűségi összefüggések meghatározása nyelvi eszközökkel

Az azonosságra vonatkozó szakértői következtetés megfogalmazásából ki kell tűnnie annak, hogy kategórikus vagy valószínűsítő jellegű.

Az azonosság fennállását valószínűsítő vélemény fokozataiként szakértők által ma Magyarországon és a legtöbb nyugati országban preferált és leggyakrabban használt valószínűségi skála kifejezései az alábbiak:

- Bizonyossággal határosan valószínű
- Nagyon valószínű
- Valószínű
- Nem valószínű
- Nagyon nem valószínű
- Bizonyossággal határosan nem valószínű
- Lehetséges⁶⁶²

---

⁶⁵⁸ Lásd bővebben: Vigh, 2007 [2017.12.31]

⁶⁵⁹ Drygajl, 2015. 21-39.,

⁶⁶⁰ Orbán, 2016. 117. o.

⁶⁶¹ Uo.

⁶⁶² Papay, Kinga: i.m. 2007. p. 106

Az európai unión belül – a szakértői gyakorlat harmonizációs törekvései körében – a szakértői véleményekben alkalmazott valószínűségekre vonatkozó kifejezések egységesítésére is születtek javaslatok. Az ENFSI már korábban hivatkozott, szakvélemények készítésére vonatkozó útmutatója⁶⁶³ értelmében a szakértői vélemény következtetései között lehetőség szerint meg kell jelölni a valószínűségi arányt. A dokumentum az arányok szóbeli kifejezésére Anders Nordgaard és szerzőtársai cikkében⁶⁶⁴ szerepeltetett táblázatot tünteti fel, illusztrációként:

LR (likelihood ratio)	
1	<i>Az eredmények nem támasztják alá, hogy egyik jelenség valószínűbb a másikonál. Az eredmények nem nyújtanak segítséget az ügy szempontjából</i>
2-10	<i>Az egyik feltételezés valószínűsége némileg nagyobb, mint a másiké</i>
10-100	<i>Az eredmény mérsékelten támogatja az első hipotézist az alternatívnál</i>
100-1000	<i>Az eredmény mérsékelten erősen támogatja az első hipotézist az alternatívnál</i>
1000-10000	<i>Az eredmény erősen támogatja az első hipotézist az alternatívnál</i>
10000-1000000	<i>Az eredmény nagyon erősen támogatja az első hipotézist az alternatívnál</i>
1000000 -	<i>Az eredmény különösen erősen támogatja az első hipotézist az alternatívnál</i>

(10. sz. ábra. Forrás: Nordgaard et al.)

A 2000-es évek kezdetétől ismertek olyan kezdeményezések is, amelyek a bizonyítékok alternatív hipotézishez viszonyított erejét számok helyett szavakkal fejeznék ki.⁶⁶⁵

Champod és Evett is a verbális kifejezési rendszert ajánlja, és az alábbi kifejezéseket alkalmazza:⁶⁶⁶

⁶⁶³ http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/m1_guideline.pdf [2017.12.31.]

⁶⁶⁴ Nordgaard, et al., 2012, 1–24.

⁶⁶⁵ Champod, - Evett: 2000. 238-243.

⁶⁶⁶ Uo.

LR (likelihood ratio)	Verbális skála
1-10	<i>Korlátozott</i>
10-100	<i>Közepes</i>
100-1000	<i>Közepesen erős</i>
1000-10000	<i>Erős</i>
10000 -	<i>Nagyon erős</i>

(11. sz. ábra. Forrás: Champod at al.)

Ugyanez a szerzőpáros megalkotta a valószínűségi arány logaritmikus skálán való kifejezésének javaslatát is, amely a 10000 feletti valószínűségi arányszámok esetére alkalmazható.

LR (likelihood ratio)	Log(LR)
1	0
10	1
100	2
1 millió	6
1 billió	9

(12. sz. ábra. Forrás: Champod at al.)

A hazai szakirodalomban ezzel szemben a 1970-es években kialakított álláspontra helyezkedett, és az alábbi rendszer alkalmazását javasolja: ha a kategorikus azonosság mértékét 1-nek tekintik, a „bizonyossággal határos azonosság fokozat 0,96-0,99, a nagyon valószínű azonosság 0,75-0,95 valószínűségi értéknek felel meg.⁶⁶⁷

Fentiektől is különböző verbális rendszert alkalmaznak Németországban.

A javaslatok sokféleségének oka egyrészt az országonként eltérő jogi szabályozás, illetve az egyes szakértői területek eltérő objektív sajátosságai. Utóbbi körben szükséges kihangsúlyozni, hogy a fent hivatkozott, magyar álláspont az 1970-es években alakult ki. Azóta számos új forenzikus szakértői terület jött létre, az egyes tudományterületeken új módszerek jelentek meg, illetve finomodtak. Erre figyelemmel indokoltnak tűnik az értékek felülvizsgálata is, még hozzá szakterületenként, sőt szakkérdésenként! Megjegyzendő az is, hogy a matematikai és verbális valószínűség kifejezésére nem minden szakterületen van mód. Minél több a megismerés

⁶⁶⁷ Vass, 1978. 44. o.

módszerének szubjektív eleme, annál nehezebb a bizonyító erő egzakt kifejezése. Ezeket a természetes korlátokat a valószínűségi skálák megalkotásakor tekintetbe kell venni.

Összegzésként annyit levonhatunk, hogy a szakértői vizsgálat eredményének szakvéleménybe foglalása és a szakvélemény felhasználása lehetséges és szükséges akkor is, ha a szakértő kategorikus végkövetkeztetést von le és akkor is, ha valószínűségi végkövetkeztetésre jut. Mindkét esetben a ténymegismerésnek egy magas fokával állunk szemben. Ugyanakkor – mondja Tremmel – még a kategorikus szakvélemények is a makrobizonyítás tekintetében rendszerint csak közvetett bizonyítékot szolgáltatnak.⁶⁶⁸Értekezésem témája szempontjából ugyanakkor fontosabb a következő megállapítás: „*A tudományosan megalapozott módszerekkel és megfelelő mennyiségű és minőségű lelet alapján készített szakvélemény, ha kategorikus végkövetkeztetéshez vezet, akkor szilárd kiindulópontot jelent a makroindícium tisztázásához.*”⁶⁶⁹Hasonló következtetésre jut Fenyvesi Csaba is, aki arra hívja fel a figyelmet, hogy a minőségi specializálódás, a mikro-nanomértű szemlélődés és egyre fejlődő eszközű vizsgálat, amelynek egyre erősebb az élessége, azt az eredményt hozza a sokasodó és egyre szélesebb spektrumot felölelő szakértői vélemények körében, hogy a megállapítások, konklúziók is magasabb minőség felé haladnak tendenciózusan.⁶⁷⁰

V.6.1.3. A szakértői tevékenységre ható kognitív torzítás kiküszöbölése

A szakértői tevékenység számos hibalehetőséget rejt magában. A laboratóriumi vizsgálatok során mérési hibákat véhetnek, a tények, adatok szakértő általi elemzése során fennáll annak a veszélye, hogy a szakértő téves következtetést von le. Valamennyi szakterület számára az egyik legfontosabb, hogy minél több lehetséges hibaforrást azonosítson, a hibaforrásokat a szakértők kontroll alatt tartsák és lehetőség szerint ki is küszöböljék őket.⁶⁷¹

Tevékenysége során a szakértő folyamatosan döntéseket hoz, márpedig az emberi döntés számos befolyásoló, torzító tényezőnek van kitéve: számos információt kapunk a környezetünktől, amelyeket pontosabban körül nem határolható módon dolgoz fel a tudatunk.

---

⁶⁶⁸ Tremmel, 2006. 145. o.

⁶⁶⁹ Tremmel, 2006. 145. o.

⁶⁷⁰ Fenyvesi, 2017.215. o.

⁶⁷¹NRC – jelentés 116.

Az általunk érzékelt tényeket mentális analízisnek vetjük alá, és akár teljesen indokolatlan, eltúlzott következtetésekre is juthatunk általuk.⁶⁷²

A pszichológiában a pontatlan feltételezéseket és téves becsléseket a környezeti információk hibás megítéléséből, felhasználásából eredő kognitív előítéleteknek vagy kognitív torzításnak (cognitive bias) nevezik.⁶⁷³ Az ilyen kognitív előítéletek nem a karakterhiba következményei, hanem az emberi természetből adódóan a döntéshozatal elháríthatatlan jellemzői.⁶⁷⁴ Az angolszász jogrendszerben tanulmányok tucatjai bizonyították, hogy a bírák (és esküdtek), valamint a szakértők is ki vannak téve a torzító tényezők hatásának.⁶⁷⁵

A kognitív befolyásoló tényezők között az egyik legáltalánosabb, hogy miként van a kérdés megfogalmazva, vagy milyen keretek közé, milyen kontextusba van ágyazva.⁶⁷⁶ A kontextus-hatás a kognitív pszichológia azon törvényszerűségét tükrözi, amely szerint a megismerés alanyát a külső ingerek észlelésében és értelmezésében, releváns múltbéli tudása valamint tapasztalatai is befolyásolják, továbbá az értékelés eredménye a megfigyelés kontextusától is függ.⁶⁷⁷ Az emberi elmében lejátszódó kontextus-hatások a külső inger információtartalmának téves észleléséhez, logikátlan értelmezéséhez, végül helytelen következtetéshez vezethetnek.⁶⁷⁸

A jellegzetesség-összehasonlító vizsgálatok terén például kimutatták, hogy a szakértők jellemzően az egyezőségeket keresik, arra koncentrálnak az összehasonlítás során, sokkal nehezebben veszik észre a különbségeket.⁶⁷⁹

Az utóbbi évtizedekben egyre több empirikus adat és kutatási eredmény igazolta azt a jóval korábbi feltételezést, hogy döntéseink során azokat az információkat részesítjük előnyben, amelyek saját prekonceptiókat (előfeltételezéseiket) vagy hipotézisüket erősítik, tekintet nélkül arra, hogy az adott információ helyes vagy téves (megerősítési torzítás).⁶⁸⁰

Az eredményt befolyásolhatják a szakértő előzetes elképzelései is a majdani eredményről.⁶⁸¹

---

⁶⁷² Kukucka, et al., 2017. 452.

⁶⁷³ Nickerson, 1998. 175–220.

⁶⁷⁴ Risinger, et al., 2002. 77-90.

⁶⁷⁵ Stacey, 2005. 707.

⁶⁷⁶ Pl. ha bűncselekmény tanújának képeket mutatnak, feltételezheti, hogy az elkövető a képen van ezért mindenképpen ki fog választani egy fényképet a sorból, valószínűleg azét, aki a legjobban hasonlít az elkövetőre.

⁶⁷⁷ Saks, et al. 2003. 78.

⁶⁷⁸ Czebe, - Kovács, 2017. 91. o.

⁶⁷⁹ PCAST jelentés 5.

⁶⁸⁰ Baron, 2000. 195..

⁶⁸¹ Commons, et al., 2004. 70.

A tudomány ismeri a rekonstrukciós folyamatok által okozott torzítást is: ilyenkor a szakértő bizonyos tényeket, körülményeket nem a pontos iratokból, jegyzeteiből veszi figyelembe, hanem abból dolgozik, amire e körben emlékszik.⁶⁸²

További kognitív befolyásoló tényező lehet az ún. lehorgonyzási heurisztika, ami egy előre megadott kezdőértékhez, korai információhoz való túlzott ragaszkodást jelent.⁶⁸³ A szakértő szempontjából ez úgy is megjelenhet, hogy ha a vizsgálat elején találkozik egy feltételezéssel, akkor nehezen tudja elfogadni, hogy a vizsgálat után a hipotézis helytelennek bizonyul a vizsgálat alapján. Gyakran az üggyel való találkozáskor kapott első információ túlzott jelentőségűnek tűnik.⁶⁸⁴

A pszichiáter szakértők esetében előforduló leggyakoribb kognitív torzító hatásokat Gutheil foglalta össze, aki a szakértőre ható befolyásoló tényezőket számos okra vezeti vissza.⁶⁸⁵ Befolyásolhatja a szakértőt a „kezelőorvos szemlélet”, amikor a vizsgálat alanyában a beteget látja, aki segítségre szorul, de torzíthatja a szakértői döntést, hogy honnan érkezik a munkadíja, vezetheti a kapcsolatok építésének vágya, szélesebb kontextusban vett ismerettségek, valamelyik fél iránti szimpátia vagy éppen ellenszenv. Szempont lehet a középpontba kerülés vágya (medializált ügyekben), vallási, politikai vagy egyéb világnézet, ügyvédi/ügyészi presszió, saját élményei, ideológiája, személyiségjegyei stb.

A torzító hatást kognitív technológiák is előidézhetik. E rendszerek ugyanis olyan kognitív műveletek ellátására alkalmasak, amelyekre egykoron kizárólag az ember volt képes.⁶⁸⁶ A kognitív technológiák iránti bizalmunk és szükségletünk napjainkra már abba a stádiumba jutott, ahol az ember és a technológia egyre inkább összefonódik és együttműködik egymással, ezáltal inter-kognitív kommunikációt kialakítva.⁶⁸⁷ A „forenzikus CogInfoCom” jelenség új kihívások elő állítja a szakembereket.⁶⁸⁸

A tudományos kutatások megerősítették, hogy a szubjektív elemet tartalmazó valamennyi technika és módszer esetében fennáll a kognitív torzítás veszélye.⁶⁸⁹ Kutatások folytatók a kevert

---

⁶⁸² Pannucci, - Wilkins, 2010. 619-625.

⁶⁸³ Hámori, 2003. 779.

⁶⁸⁴ NRC-jelentés 124.

⁶⁸⁵ Gutheil, 2004. 260-270.

⁶⁸⁶ Dror, et al. 2012. 343.

⁶⁸⁷ Baranyi, - Csapó,.: 2012, 68. o.

⁶⁸⁸ Kovács, - Czebe, 2017. 94. o.

⁶⁸⁹ Kassin, et al. 2013. 42-52.

DNS minták elemzése,⁶⁹⁰ ujjnyomok összehasonlítása,⁶⁹¹ írásszakértés,⁶⁹² tűzvizsgálat,⁶⁹³ forenzikus fogászat,⁶⁹⁴ lövedékösszehasonlítás,⁶⁹⁵ hajsza-összehasonlítás,⁶⁹⁶ forenzikus antropológia⁶⁹⁷ területén.

A kognitív torzítás az alábbi kockázatokkal jár:⁶⁹⁸

- A szakértő téves következtetésre juthat.
- Az eredmények ellenőrzése felületes vagy csak látszólagossá válhat.
- A bizonyíték megtámadhatóvá válik.

Az Egyesült Királyság kormányzati portálján 2015-ben került közzétételre a forenzikus vizsgálatokat érintő közel 100 oldalas útmutató a torzító hatások kockázatára vonatkozóan, amely a kognitív torzítás kockázatát befolyásoló tényezőket következőképp foglalja össze:⁶⁹⁹

---

⁶⁹⁰ Dror, – Hampikian: 2011. 204-212

⁶⁹¹ Dror, – Charlton, 2006. 56. o. Dror és Charlton 2006-ban megjelent tanulmányukban arra keresték a választ, milyen tényezők okozhatják a téves szakvélemény megszületését, ha a szakértő helyesen jár és a technika is jól működik. E tényezők körében a pszichológiai és kognitív faktorok jelentőségére hívja fel a tanulmány a figyelmet, a daktiloszkópiai vizsgálatokra koncentrálna.

A kutatás eredménye az alábbiak szerint foglalható össze: a 48 kísérleti vizsgálati ügyből (24 manipulált és 24 kontroll ügy) a daktiloszkópiai szakértők 6 pár mintánál változtatták meg korábbi döntésüket. Ez a vizsgált minták 12%-át kitevő arány magában foglalta a 24 kontroll ügyet is, amelyben a kutatás irányítói nem semmilyen változtatást nem eszközöltek. A 24 olyan vizsgálati ügyben, ahol a kutatást lefolytatók kontextuális módosításokat vittek véghez, a szakértők a korábbi döntésüket 16,6 %-os arányban módosították. A döntés módosítása 6 szakértőből 4-et érintett, de volt 1 szakértő aki 3 alkalommal is módosított korábbi véleményén, míg a többiek 1-1 alkalommal bírálták felül korábbi döntésüket.

Az, hogy a kutatás során olyan kontextuális információkat hoztak a szakértők tudomására, melyek a napi rutinban előfordulnak, mégis hatással voltak a szakértő szakmai döntésére, azt támasztja alá, hogy nem kell extrém körülmény ahhoz, hogy egy torzításra alkalmas információ tényleges hatást gyakoroljon a szakértői döntés pontosságára. Még elgondolkodhatóbb, hogy olyan esetekben is sor került a szakértői döntés módosítására, ahol a kutatást végzők semmilyen kontextuális adalékot nem hoztak a szakértő tudomására. Azaz, egyes esetekben minden további torzító tényező nélkül is megváltoztatták korábbi döntésüket a szakértők.

⁶⁹² Found, – Ganas, 2013. 154-162.

⁶⁹³ Bieber, 2012. 3-15.

⁶⁹⁴ Page, et al. 2011. 108-120.

⁶⁹⁵ Kerstholt, et al., 2010. 138–142.

⁶⁹⁶ Miller, 1987. 157-163. o.

⁶⁹⁷ Nakhaeizadeh, et al., 2013. 3-10.

⁶⁹⁸ Guidance: Cognitive bias effects relevant to forensic science examinations, 2015 <https://www.gov.uk/government/publications/cognitive-bias-effects-relevant-to-forensic-science-examinations> p. 26 [2018.01.01.]

⁶⁹⁹ uo. [2018.01.01.]

Kockázat forrása	Alacsony kockázat	Magas kockázat
Eredmény minősége	Az eredmények világosak és félreérthetetlenek.	Az eredmények összetettek, rossz minőségűek és fokozottabb támaszkodnak a szakértő szubjektív véleményére.
Megközelítés módja	A megközelítés standardokon nyugvó módszeren alapszik. A módszer elvei teszteltek és validáltak.	A módszer ad hoc jellegű, nem tesztelt, a vizsgálatot végző személyére hatást gyakorol rá.
Kompetencia	A szakember jól képzett, tapasztalt, kompetenciája folyamatosan koherens a vonatkozó előírásokkal	A szakember tapasztalatlan, nem megfelelően felügyelt.
Ellenőrzés	Teljesen független ellenőrzési rendszer	Az ellenőrzésben részt vesz a vizsgálatot végző is vagy egyáltalán nincs ellenőrzés

(13. sz. ábra. Forrás: *Guidance: Cognitive bias effects relevant to forensic science examinations*)

A kockázatokat csökkentheti a háttér adatok, módszerek és eredmények pontos dokumentálása, a „négy szem elvű” ellenőrzés bevezetése, illetve, ha az utólagos (posterior) valószínűségi arány nincs megadva kiértékeléskor.⁷⁰⁰

A PCAST jelentés szerint a kognitív torzításból fakadó kockázatok csökkentésének leghatékonyabb eszköze, ha a szakértői vizsgálatok a lehető legobjektívebbé válnak. Számos szakterületen találkozhatunk vaktesztekkel, egyéb technikákkal, amelyek képesek lehetnek kiszűrni a hibákat. A torzító tényezők, előítéletek azonosítása, felmérése, a kiküszöbölésük módszerei a szakértői társadalom és az igazságszolgáltatás számára kiemelten fontosak.

A PCAST-jelentéssel szemben megfogalmazott kritikai tanulmány szerint a szubjektív módszerek objektivizálására vonatkozó javaslat illúzió, mivel az ilyen területeken bevezetett szoftvereket is emberek írják és állítják be, tehát az emberi szubjektum továbbra is erőteljesen jelen van, ugyanakkor a vizsgálatok megismételhetők és a bevitt adatok alapján a végeredmény általában nem mutat eltérést, tehát ránézésre az teljes objektivitást biztosító módszerekkel tűnhet rokonnak.⁷⁰¹ A tudományos közvélemény arra is felhívta a figyelmet, hogy az angolszász jogi környezetben a módszerek szubjektivitásához általában a kognitív torzítást, mint jelenséget társítják, míg az objektív módszerek esetében e torzító tényezők hiányát vélelmezik, és ez félrevezető lehet. A szubjektív módszerektől való félelem kapcsán megjegyzi a szakemberek, hogy valójában a szakértőkre ható kognitív tényezőknek az jogi ítéletek helyességére gyakorolt

⁷⁰⁰ Uo.

⁷⁰¹ Evett, et al., 2017. 19.

negatív hatástól való félelemben gyökerezik.⁷⁰² Ekként, meggyőződésük szerint nem a szubjektív módszerek objektívvá tétele, hanem a torzító tényezőktől felismerésére és minimalizálására alkalmas technikák kifejlesztése a megoldás.⁷⁰³

A tudományos kutatások igazolták, hogy a szakértők, csakúgy mint más emberek, ki vannak téve a környezet pszichés kognitív hatásainak.

A torzító hatások teljes kiküszöbölése nem reális, egyik szakterületen sem. A hatások felismerése, megfontolása ugyanakkor lehetővé teszi, hogy a szakértő a munkája során tudatosítsa ezen befolyásoló tényezők létezését, hiszen a konkrét feladat közben ez lehetővé teszi számára annak megfontolását, hogy esetleg más szemszögből tekintve a szakértői feladatra, értékítélete fenntartható-e. A lehetséges torzító hatások ismerete fontos a jogalkalmazó számára is, hiszen a szakvélemény következtéseire gyakorolt torzítás az ítéletre is rávetül.

Megjegyzendő, hogy míg Amerikában 1956 óta végeznek a kognitív torzító hatások feltárására vonatkozó vizsgálatokat valamennyi szakterületen, illetve számos, megalapozott tanulmány készült a témáról, a hazai szakértői gyakorlat nem foglalkozik a kérdéskörrel, tudomást sem vesz az egyébként nyilvánvalóan létező problémáról. Annak beismerésétől, hogy a szakértői következtetéseket különböző belső okok és külső körülmények tévútra vihetik, nagyon távol áll a hazai szakértői társadalom.⁷⁰⁴

Meggyőződésem szerint időszerű lenne valamennyi szakterület esetében a lehetséges torzító hatások tudományos vizsgálata, és a hatások kiküszöbölésére/minimalizálására alkalmas módszerek kimunkálása. Mind szakmailag, mind anyagilag támogatni kell az ilyen tárgyú kutatásokat, ösztönözni kell a tudományosan megalapozott tanulmányok publikálását. Az eredményeket az igazságszolgáltatás valamennyi szereplőjéhez el kell juttatni.

V.6.2. Helyes logikai összefüggések alkalmazása a szakértői következtetésben

A logikának fontos szerepe van némely kijelentések igazságának eldöntésében. Az emberi gondolkodás és beszéd nemcsak egyszerű kijelentésekből áll, hanem bonyolult és hosszú gondolatsorokból, kijelentésekből, mondatokból. Nem szólva a tudományokról, tudományos

---

⁷⁰²Uo.

⁷⁰³ Uo.

⁷⁰⁴ A megállapítást az igazságszolgáltatás valamennyi szereplőjére vonatkozóan helytállónak tartom.

elméletekről és hipotézisekről, ez jellemző a köznapi életre is.⁷⁰⁵ Király Tibor a logikai műveletek kapcsán az alábbi megállapításokat teszi:

1. A logikai műveletekre akkor vezetnek új igaz kijelentésekre, ha a műveletet helyesen végezték. Logikai hiba – igaz premisszák esetén is hamis következtetésre vezet.
2. Az indukció, analógia, hipotézis nem ad eredményként bizonyosságot, hanem valószínűséget.⁷⁰⁶

A modern matematikai logika fejlődése előtérbe állította a logikai igazság kérdéseit. Logikai igazságon (tautológián) azt értjük, ha egy kijelentés pusztán a logikai szabályok szerint igaz, vagyis igazsága nem függ tapasztalati tényektől. Logikai igazságot olyan formulák fejeznek ki, amelyekbe a változók helyébe bármilyen – akár igaz akár hamis – kijelentést teszünk, és eredményül mindig igaz kijelentést kapunk. Ilyen a formális logika összes törvénye, pl. az ellentmondás törvénye (nem lehet egyszerre igaz „A” kijelentés és annak tagadása).⁷⁰⁷

A következtetések értékelése körében különleges helyzetben vannak azok a szakvélemények, amelyek kriminalisztikai azonosítás eredményeiről adnak számot. A kriminalisztikai azonosítás folyamatának fontos szakasza a következtetés levonása, amely az azonosítási objektumok sajátosságainak előzőleg elvégzett elemzésén, összehasonlításán és értékelésén alapul. A következtetés tartalmilag az azonosítandó objektum azonosságának megállapítására vagy kizárására vonatkozik. A kriminalisztikai azonosítást végző szakértőnek figyelembe kell vennie a megismerés általános logikai törvényeit, így az

- azonosság és különbözőség,
- az egyediség,
- illetve a kizárt harmadik logikai törvényét.⁷⁰⁸

Az azonosságra vonatkozó szakvélemények következtetései matematikai-logikai kifejezések fontos szerepet töltenek be a kategorikusan állító és a kategorikusan kizáró következtetések, amelyek közül az előbbinél a valószínűség („P”) 1, az utóbbinál 0 értéket vesz fel. Mindkét esetben a bizonytalanság 0, tehát a logika törvénye szerint az állítással ellentétes eset előfordulása kizárható.⁷⁰⁹

---

⁷⁰⁵ Király, 1972. 157. o.

⁷⁰⁶ Király, 1972. 170. o.

⁷⁰⁷ Uo.

⁷⁰⁸ Katona, 2002. 158. o.

⁷⁰⁹ Szántó, 1998. 1. o.

V.7. A szakértői tevékenység feletti kontroll, szakvélemények megfelelésének vizsgálata

A minőségmenedzsment (minőségirányítás) része a termékkel/szolgáltatással szemben tanúsított elvárások teljesülésének biztosítása (minőségbiztosítás) és az elvárások teljesülésének vizsgálata (minőség-ellenőrzés) is. A két fogalom közötti különbséget az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

A minőségbiztosítás mindig folyamat-orientált, előremutató, a hibák megelőzését célozza, az eljárások leírására, az eszközök kiválasztására, azok fejlesztésére figyel. Ezzel szemben a minőség-ellenőrzés termék-orientált, utólagos, a hibák feltárását célozza, az eljárások és alkalmazott eszközök megfelelésére, tesztelésére figyel.⁷¹⁰

Ebben az értelemben a szakértői tevékenység feletti kontroll nem a minőség biztosítását, hanem annak ellenőrzését jelenti.

Ha a szakértői vélemény, mint termék „minőségének” ellenőrzéséről van szó, az lényegében a szakvélemény jogalkalmazói értékelésének feleltethető meg.

A szakértő tevékenységének megfelelése felett ugyanakkor nem csak a jogalkalmazó örködik. A szakértői tevékenység minőségellenőrzésében a Kamara, a névjegyzéket vezető hatóság is közreműködik.

V.7.1. Szakértők munkájának értékelése

A Kamara köztestületként az igazságügyi szakértői tevékenység tudományos művelésének támogatásával, a szakmai és fegyelmi elvek meghatározásával és érvényesítésével, valamint a szakértők képviselőivel kapcsolatos közfeladatokat látja el.⁷¹¹

Mindenek előtt fontos kiemelni, hogy a Kamarának egyrészt a minőségbiztosításban, másrészt a minőség ellenőrzésében is szerepe van.

A minőségbiztosítási funkcióját a Kamara egyrészt a szakértőjelöltek képzése, a mentori rendszer fenntartása, a szakértők továbbképzése, a módszertani levelek kiadása újtán tölti be. Ezeket részben már elemeztem, illetve a dolgozat későbbi részében ismertetésre kerülnek, így ehelyütt e funkciókra részletesen nem térek ki.

---

⁷¹⁰ Difference between Quality assurance and quality controll.
<http://www.qualitygurus.com/download/QM001DifferenceBetweenQualityAssuranceAndQualityControl.pdf>
[2018.04.16.]

⁷¹¹ Iszktv. 60. § (1) bek.

Minőségbiztosítási szempontból a Kamara szervei közül a minőségbiztosítási bizottságot kell kiemelni. Az Iszktv. értelmében a minőségbiztosítási bizottság felelős az igazságügyi szakértők szakmai értékelésének lefolytatásáért, továbbá az alapszabály által a hatáskörébe utalt további feladatok végrehajtásáért.⁷¹²

A Kamara fontos kontroll-tevékenységét testesíti meg a fegyelmi- és etikai eljárás lefolytatásának jogosítványa, illetve – ha megvalósulna - a szakértők munkájának értékelése.

A szakértői minőségbiztosítási rendszert sokszor tévesen az Iszktv. 17-22. §-a szerint előírt, a szakértők munkájának értékelésével azonosítják. A törvény által felépített rendszer ugyan a minőségbiztosítási folyamat szerves részének tekintendő, azonban nem tehetünk egyenlőségjelet a szakértők munkájának értékelése és a szakértői minőségbiztosítás közé. Megítélésem szerint a szakértői munka értékelésének fogalma, illetve a törvényben megfogalmazott ellenőrzési szempontok alapján az értékelés a minőség ellenőrzésének feleltethető meg, amely a minőségbiztosítási rendszer által előírt követelmények megvalósulásának csupán a mérése. Ettől függetlenül természetesen ösztönző hatása lehet az értékelési mechanizmusnak a szakértői munka megbízhatóságára és/vagy gyorsaságára

Az Iszktv. értelmében Az igazságügyi szakértők munkáját - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - az Iszktv. rendelkezései és a miniszter – egyelőre meg nem alkotott⁷¹³ - rendeletében meghatározott részletes szabályok szerint értékelni kell. Az értékelés célja az igazságügyi szakértő munkájának elfogulatlan megítélése, a teljesítményét befolyásoló ismeretek, képességek és személyiségjegyek feltárása, ezáltal a szakmai fejlődésének az elősegítése.⁷¹⁴

Az Iszktv. 17. § (3) bekezdése értelmében az értékelést megalapozó vizsgálatnak - alapvetően a jogerősen befejezett vagy véglegessé vált döntéssel lezárt ügyek alapján - fel kell tárnia az igazságügyi szakértő gyakorlatát, különös tekintettel arra, hogy

a) a szakvélemény előkészítése, elkészítése, valamint előterjesztése a vonatkozó jogszabályoknak megfelelt-e,

b) az igazságügyi szakértő a jogszabályok és a hatóság által előírt határidőket és az ügyviteli, valamint adatkezelési szabályokat megtartotta-e,

---

⁷¹² Iszktv. 82. § (3) bek.

⁷¹³ 2018. április 15-i állapot

⁷¹⁴ Iszktv. 17. § (2) bek.

- c) az igazságügyi szakértő a hatóság által feltett kérdések közül valamennyi kérdésben véleményt nyilvánított-e,
- d) az igazságügyi szakértő a hatóságokkal megfelelően együttműködött-e, a jogszabályban előírt kötelező bejelentési kötelezettségeinek eleget tett-e,
- e) a szakvélemény megszerkesztése a jogszabályoknak és a releváns szakmai gyakorlatnak megfelelően, a hatóságok és a Kamara által elvárt megfelelő szakmai színvonalon történt-e,
- f) az igazságügyi szakértő a rá vonatkozó továbbképzési követelményeknek eleget tett-e, valamint azok eredményeit a szakmai tevékenységébe megfelelően integrálta-e,
- g) az igazságügyi szakértő munkája során segédszemélyzet, szakkonzultáns, illetve szakértőjelölt közreműködését igénybe vette-e és
- h) az igazságügyi szakértőre vonatkozó jogszabályi előírásoknak, kamarai és egyéb szakmai szabályzatoknak az adott szakterületen kiadott szakértői módszertani leveleknek az igazságügyi szakértő eljárása megfelelt-e.

A 17. § (4) bek. alapján az igazságügyi szakértő munkáját abból a szempontból is szükséges vizsgálni, hogy az általa adott szakvélemény mennyiben volt felhasználható a hatóság eljárásában. A szakvélemény felhasználhatóságát alapvetően nem érinti, ha a hatóság döntését más szakvéleményre vagy egyéb bizonyítékra alapította, és a később beszerzett bizonyíték igénybevételét nem az igazságügyi szakértő szakvéleményének fogyatékoságai indokolták.

A névjegyzékbe felvett igazságügyi szakértő tevékenységét a névjegyzékbe történő felvételt követő második évben, legkésőbb az igazságügyi szakértő névjegyzékbe történő felvételt követő tizennyolc hónapon belül, ezt követően pedig ötévente értékelni kell. Soron kívül értékelni kell az igazságügyi szakértő tevékenységét, ha az igazságügyi szakértő ezt maga kéri vagy a szakértővel szemben a hatóság részéről a névjegyzéket vezető hatóság jelzésére kerül sor (Iszktv. 55. §).

A minőségbiztosítási bizottság a vizsgálat lefolytatására háromtagú szakmai értékelő tanácsot jelöl ki. A szakmai értékelő tanácsot a minőségbiztosítási bizottság egy tagja vezeti; a szakmai értékelő tanács további két tagját az értékeléssel érintett szakterületen alapított szakmai tagozatból, elsősorban a miniszter rendeletében meghatározott *külön minősítéssel rendelkező igazságügyi szakértők* közül kell kijelölni. Amennyiben az igazságügyi szakértő tevékenységét több szakterületen végzi, minden szakterülettel további egy tanácstagot kell kijelölni, az adott

szakterületen érintett tagozatból.⁷¹⁵ Külön minősítéssel rendelkező igazságügyi szakértő a törvény szerint olyan igazságügyi szakértő, aki nemzetközi vagy hazai szakmai szervezet akkreditált minősítő testülete által létrehozott személyi szakmai minősítést szerzett, amely garantálja az adott szakterületen a kiemelkedő képzettséget és szakértelmet, illetve a szakmai tapasztalatot, a folyamatos szakmai fejlődést és függetlenséget.⁷¹⁶ A „nemzetközi vagy hazai szakmai szervezet akkreditált minősítő testülete“, mint entitás véleményem szerint megfoghatatlan, hazai viszonylatban a Nemzeti Akkreditáló Hatóság (a továbbiakban: NAH) töltheti be ezt a szerepet, ugyanakkor kérdéses, hogy mégis melyik szabvány szerinti tanúsítást várná el a törvény. Nehezen értelmezhető a „nemzetközi“ jelző is. A nemzetközi és az európai szabványokat szabványként közzétenni Magyarországon csak nemzeti szabványként lehet.⁷¹⁷ Minthogy hazánkban akkreditált státuszt vagy a NAH ad, vagy a külföldi státuszt elismeri, utóbbi esetben az elismeréssel a NAH saját akkreditálási eljárásával egyenértékűnek minősíti a külföldi akkreditáló szervezet által lefolytatott akkreditálási eljárást és az annak alapján odaítélt akkreditált státuszt, tehát olyan akkreditált státusz, amit valaki külföldön szerzett meg de azt a NAH nem ismerte el, lényegében nem minősül akkreditáltnak, ekként a törvényi szabályozás értelmezhetetlen.

Az igazságügyi szakértő értékelését a szakmai értékelő tanács a minőségbiztosítási bizottság elé terjeszti. Az értékelésben csak tényszerűen megalapozott megállapítások lehetnek. Az igazságügyi szakértő értékelését a minőségbiztosítási bizottság határozattal fogadja el. Az értékelés eredményeként az igazságügyi szakértő kiválóan alkalmas, alkalmas vagy alkalmatlan minősítést kap.⁷¹⁸

Azon túlmenően, hogy az értékelés – részben a törvényi szabályozás egyes tisztázatlan elemei, a vonatkozó miniszteri rendelet megalkotásának elmulasztása, másrészt gyakorlati problémák (gyakorlatban megvalósíthatatlan rövid határidők, az értékelő szakértők hatalmas munkaterhe, költségforrás hiánya stb. miatt) – a mai napig nem kezdődött meg, maga a folyamat és az előírt értékelési szempontok is revízióra szorulnak.

Eleve az értékelés törvényben meghatározott célja is problémásnak tűnik. Az Iszktv. 17. § (2) bekezdése szerint ugyanis az értékelés célja többek között az igazságügyi szakértő teljesítményét befolyásoló ismeretek, képességek és személyiségjegyek (sic!) feltárása. Ezen

---

⁷¹⁵ Iszktv. 19. § (2) bek.

⁷¹⁶ Iszktv. 2. § 11. pont

⁷¹⁷ a nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 5.§ (2) bek

⁷¹⁸ Iszktv. 21. § (1) – (2) bek.

túlmenően az értékelési szempontok terén a hatályos törvény egyes előírásai sok esetben megvalósíthatatlanok (pl. a módszertani vélemények hiánya miatt nem értékelhető, hogy a vonatkozó módszertani leveleknek eleget tett-e a szakértő – Iszktv. 17. § (3) bek. h) pont), nem egyértelműek (pl. nem értelmezhető, mit jelent, hogy értékelni kell, hogy a szakértő „megfelelően” együttműködött-e a kirendelővel – Iszktv. 17. § (3) bek.d) pont) és szakmailag indokolatlan körben is előírnak értékelési szempontokat (pl. kérdés, milyen jelentőséggel bír értékelni, hogy az igazságügyi szakértő munkája során segédszemélyzet, szakkonzultáns, illetve szakértőjelölt közreműködését igénybe vette-e – Iszktv. 17. § (3) bek. g) pont). Fentiek miatt felmerül, hogy az értékelés végén a szakértő minősítése (kiválóan alkalmas – alkalmas - alkalmatlan) inkább a szakértő megbélyegzésére alkalmas jelző lesz, nem valódi értékmérő.

V.7.2. Névjegyzéket vezető hatóság minőségügyi szempontú feladatai

A szakértői névjegyzékbe történő felvétel hatásköre a névjegyzéket vezető hatóságot illeti, ekként, a szakértővé válás feltételei fennállásának vizsgálata minőségügyi szempontból megfelelőségi vizsgálatnak tekinthető.

Külön elemzést kíván az Iszktv. 55. §-a szerinti szabályozás, amely a szakértők eljárásával szembeni hatósági szignalizációt, illetve a névjegyzéket vezető hatóság eljárását tartalmazza ilyen bejelentés esetére.

A törvény szerint a hatóság a névjegyzéket vezető hatóságnak - a bejelentés alapjául szolgáló tények és azok bizonyítékainak megjelölésével - bejelenti, ha

- a szakértő szakvéleménye homályos, hiányos, önmagának ellentmondó vagy egyébként helyességéhez nyomatékos kétség fér és a szakvélemény fogyatékosága a szakértő meghallgatásával sem orvosolható,
- a szakértő a szakvélemény előterjesztésével jelentős késedelembe esett, és késedelmét nem mentette ki,
- az Iszktv. 45. § (4) bekezdésében foglalt kötelességét határidőben nem teljesítette, emiatt az eljárás elhúzódott vagy az indokolatlan költséget okozott,
- a szakértő a szakvélemény előterjesztésével egy évet elérő késedelembe esett,
- a szakértő a névjegyzékben szereplő elérhetőségi címén a küldemények átvételét nem biztosította vagy

- ha tudomására jut, hogy a szakértő a magánszakvélemény elkészítése során a megbízótól a szakvélemény szakmai tartalma tekintetében utasítást fogadott el, megszegte a függetlenség, pártatlanság követelményét, vagy jogszabályba ütköző megbízást fogadott el.

A névjegyzéket vezető hatóság a hatósági bejelentést a névjegyzékbe a törvény szerint automatikusan bejegyzi. Amennyiben az igazságügyi szakértő tevékenységével kapcsolatban két éven belül hatósági bejelentés három alkalommal érkezik, a névjegyzéket vezető hatóság az igazságügyi szakértő munkájának értékelését kezdeményezi a Kamara minőségbiztosítási bizottságánál.⁷¹⁹

A szabályozás nem szűkíthető le a szakértői tevékenységgel összefüggésben a büntetőeljárásban felmerült problémákra, a fenti szabályozás meggyőződésem szerint súlyos aggályokat vet fel, így szükségesnek tartom annak rövid elemzését.

Ugyan a törvény előírja, hogy a hatóság a bizonyítékok megküldésével egyidejűleg teszi a bejelentést, nincs a névjegyzéket vezető hatóságnak sem joga, sem kötelezettsége a bejelentést érdemben vizsgálni.⁷²⁰ Különösen aggályos ez, hiszen a bejelentésre anélkül kötelezi a hatóságot a törvény, hogy a megalapozatlanság kérdése jogerősen eldöntött legyen (az elsőfokú bíróság által kirekesztett szakvélemény vonatkozásában a fellebbviteli bíróság dönthet úgy, hogy megfelelő).

További aggályokra ad okot, hogy a szakértő részére nem biztosít a törvény jogorvoslati jogot. A büntető eljárási törvény szerint, ha a jogalkalmazó arra a következtetésre jut, hogy a szakvéleményt nem fogadja el, a szakértőt nem éri joghátrány, így nem ez is indokolt számára jogorvoslati lehetőséget biztosítani, nem vet fel aggályokat, hogy a szakértő tehet nyilatkozatot ezzel kapcsolatban. Az, hogy a szakvélemény hiányos, homályos stb. valójában jogalkalmazói értékelés kérdése, a bizonyítékok mérlegelése tekintetében nem beszélhetünk abszolút helytállóságról, teljes bizonyosságokról. Különösen igaz ez, ha arra utalok, hogy a tudományos megalapozottság kérdésének megítélésére a jogalkalmazónak nincs is tényleges lehetősége, legfeljebb ésszerű aggályai merülhetnek fel ezzel kapcsolatban. Ha a jogalkalmazói értékelést követően a szakértői névjegyzékben kitörölhetetlenül rögzül a bejelentés, anélkül, hogy bármilyen eszköze lenne a szakértőnek a hatóság álláspontjával szemben annak igazolására,

---

⁷¹⁹ Iszktv. 55. § (3) bek

⁷²⁰ az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről szóló 210/2005. (X. 5.) Korm. Rendelet egyáltalán nem tartalmaz szabályokat a bejegyzés tekintetében

hogy a szakvélemény szakmai és jogi szempontból is megfelelő és semmilyen lehetősége nincs annak megakadályozására, hogy a bejegyzés az adatlapjára felkerüljön, az véleményem szerint az Alaptörvény XIII. Cikk (7) bekezdése szerinti jogorvoslati joghoz való jog⁷²¹ sérül. A szakértő számára különösen nagy hátránnyal jár, hogy a bejelentés – aminek helytállóságát nem áll módjában megcáfolni – határozatlan ideig szerepel a névjegyzékben. Ugyanis sem az Iszktv.-ben, sem a névjegyzék vezetését rendező kormányrendeletben nincs meghatározva, hogy a bejelentés helyességét, valóságnak megfelelő voltát vizsgálni kellene. Nem rendelkezik jogszabály arról sem, hogy azt milyen időnként kell felülvizsgálni (változhat a szakvélemény megítélése az eljárás előrehaladtával), illetve hogy egyáltalán valaha törölni lehet-e.

Mindezekon felül ráadásul a törvény szabályozása önellentmondásokat tartalmaz, így a normavilágosság követelményeinek sem felel meg. Az 55. § (1) bek. a) pont szerint a bejelentést abban az esetben kell a névjegyzéket vezető hatóságnak jelezni, ha a szakértő meghallgatásával sem voltak orvosolhatók a hatóság aggályai. Az 56. § (1) bekezdés ugyanakkor már az ügy érdemében hozott jogerős vagy véglegessé vált döntés másolatának megküldését írja elő a hatóság részéről a szakértő számára. Utóbbi megfogalmazásból nem egyértelmű, hogy az „ügy“ az az ügyet (büntető, polgári, közigazgatási stb.) jelöli, amelyben a szakértőt kirendelték, vagy konkrétan a megalapozatlanságot kimondó döntésre utal a jogalkotó. Minthogy a megalapozatlanság kimondására általában az ügydöntő határozatban, a bizonyítékok értékelésekor és mérlegelés alkalmával kerül sor, ez egybe is eshet, de ez nem szükségszerű. Az is előfordulhat, hogy az eljárás korábbi szakaszában mellőzött szakvélemény kérdésköre már fel sem merül az eljárás későbbi szakaszában. Abban az esetben viszont, ha a törvény azt várja a jogalkalmazótól, hogy amikor a maga részéről a megalapozatlanságot kiküszöbölhetetlennek tartja, azt jelentse be a névjegyzéket vezető hatóság felé, akkor nem biztosított, hogy a későbbiekben ugyanebben a kérdésben más álláspotra helyezkedő hatóság köteles legyen ezt a tényt jelezni a névjegyzék felé.

Véleményem szerint a szakértői véleményekkel összefüggésben felmerült aggályok közül egyetlen olyan eset van, amikor a hatósági szignalizáció indokolt: ha a szakértő megszegi a kompetencia-előírásokat. Ebben az esetben is indokolt azonban azt előírni, hogy ennek megállapításáról jogorvoslati lehetőség mellett határozat szülessen. Az egy éven túli késedelem esetében meglátásom szerint szintén nem indokolt a hatósági szignalizáció, a rendbírság

---

⁷²¹ Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

alkalmazását ugyanis a törvény mérlegelés nélkül előírja, ha a késelem a szakértő önhibájára vezethető vissza, így a többszörös szankcionálást nem tartom indokoltnak.

V.7.3. A szakvélemény minőségének jogalkalmazói ellenőrzésének alapkérdései

V.7.3.1. A jogalkalmazói értékelés alapkérdései a hazai jogban

A Be. szerint a bizonyítékokat egyenként és összességükben kell értékelni. Tremmel kiemeli, hogy a szabad bizonyítási rendszer ellenére az eljáró hatóság nincs feljogosítva arra, hogy – amennyiben aggályai támadnak az előterjesztett szakvéleménnyel kapcsolatban, tartalmi hiányokat vél felfedezni – az ilyen szakvéleményt ab ovo kirekessze a bizonyítékok köréből. Véleménye szerint a szakvélemény szinte a maga egészében köti az eljáró bíróságot, és ha az eljáró hatóságnak egyáltalán aggályai vannak, tartalmi problémák merülnek fel, akkor további szakértői tevékenységre van szükség: felvilágosítást kérhet az eljárt szakértőtől, elrendelheti a szakvélemény kiegészítését, új szakértőt rendelhet ki, illetve elrendelheti a szakértők párhuzamos meghallgatását. És csak ezután kerül abba a helyzetbe a hatóság eljáró tagja, aki rendszerint jogász, hogy a szakértő véleményét, mint bizonyítékot nem fogadja el, és a „hozzá nem értés jogán” azt mondja a szakvéleményről, hogy ez nem jó szakvélemény, nem hitelt érdemlő. Ha megtenné az eljáró hatóság, hogy nem fogad el egy szakvéleményt „a hozz nem értés jogán”, ez durva beavatkozás lenne a szakértői kompetenciába.⁷²²

Az eljáró hatóság szintetikus és analitikus értékelést is végez. A szakvélemény részeit értékelés tárgyává teheti és a szakvéleményt más bizonyítékkal is összevetheti, de ha aggályai támadnak, akkor további szakértőt kell igénybe vennie.⁷²³

Az igazságszolgáltatás területén kiemelt jelentőséggel bír, hogy a büntetőjogi felelősségről történő döntés során a bíróság csak olyan szakvéleményt vegyen figyelembe, amely megfelel a vele szemben támasztott jogi és szakmai követelményeknek. A szakvéleménynek átláthatónak, megfelelő részletességűnek kell lennie ahhoz, hogy e tekintetben érdemi vizsgálatnak lehessen alávetni.

Fel kell tárni, pontosan milyen jogi követelményeknek kell megfelelnie a szakvéleménynek

- a) meg kell határozni, hogy az egyes jogi fogalmaknak mi a pontos tartalma
- b) meg kell határozni, melyek azok a szakmai szempontok, amelyeknek teljesülniük kell egy szakvélemény megfélétségéhez

---

⁷²² Tremmel, 2006. 135 – 136. o.

⁷²³ Uo.

c) a rendszer valamennyi kritériuma tekintetében meg kell adni, hogy annak vizsgálatára mennyiben van a jogalkalmazónak tényleges lehetősége.

A jogi feltételrendszer esetében némileg könnyebb helyzetben vagyunk, hiszen a büntetőeljárás szabályrendszere, illetve a szakértői működésre vonatkozó jogszabályok tartalma alapján a rendszer felépíthető. Bizonyos fogalmak tartalma ugyanakkor nem kellően feltárt a magyar szakirodalomban, illetve gyakorlatba történő átültetésük nem aggálytalan.

A szakmai kívánalmak feltárása sokkal bonyolultabb feladat. Nyilvánvaló, hogy a szakvéleménnyel szemben támasztott szakmai követelményeknek bizonyos fokban rugalmasnak kell lenniük, hiszen a szakterületek, illetve azok módszerei között fennálló éles különbségek nem teszik lehetővé, hogy egy azonos séma szerinti merev tesztnak megfeleljenek. Természetesen ez a bizonyos „rugalmasság” nem lehet olyan fokú, amely az alapcél szem előtt téveszti. Tehát, nem megengedő szabályokról, bizonyos követelmények alóli mentesülésről van szó, hanem a kritériumok különbözőségétől: mást, kell elvárni, más módon kell megközelíteni a feltételeknek való megfelelést. A legtöbb szakértői diszciplínának vannak létező szakmai szabályai, standardai. A bíróságot, a vádat és a védelmet (sőt esetenként más érintetteket is) olyan helyzetbe kell hozni, hogy valós lehetőségük legyen a szakvélemény szakmai megfelelőségére vonatkozóan következtetéseket levonni anélkül, hogy magát a szakmai tartalom megfelelőségét megítélné. Nem fogadhatjuk el azt a nézőpontot, hogy különleges szakértelme hiányára figyelemmel a bíróság szentírásnak vegye a szakértői véleményben foglaltakat.

A szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények gyűjtőfogalmaként a hazai jogirodalom számos kifejezést használ, és a különböző fogalmak alatt más-más tartalmat ért. Előrebocsátom, hogy magam részéről a szakvéleményekkel szemben támasztott megfelelőségi kritériumok összefoglalására a hiteltérdemlőséget tartom a megkövetelt szempontok összefoglalására a legalkalmasabbnak. Meggyőződésem szerint a fogalmak által lefedett tartalom analitikus elemzése, továbbá a szakértői vélemény jogalkalmazói értékelése szempontrendszerének feltárása útján kialakítható a szakvéleményekkel szemben támasztott feltételek komplex rendszere.

Mint láttuk, a kirendelő különleges szakértelmének pótlásához a szakértői véleménynek számos jogi-, formai- és szakmai kritériumnak meg kell felelnie. Ahhoz, hogy egy, valamennyi szakvélemény hiteltérdemlőségének vizsgálatára alkalmas komplex modellt állítsunk fel,

szükséges a szakvélemények jogalkalmazói analitikus értékelésének szempontjait meghatározni, és terjedelmét feltárni.

A szakértői vélemény a bírói megismerésnek fontos, perdöntő és áttételes forrása. A bíró nemcsak a tényt nem saját érzékszerveivel ismeri meg, és az ebből származó egyes gondolati konklúziókat is mások alkotják meg, továbbá a tényt és a konklúziót összekötő bizonyítást is mások végzik.⁷²⁴ A büntetőeljárásban a szakvélemény, és az abból megismert bizonyíték minden más bizonyítékhoz hasonlóan – jogrendszerétől függetlenül - alá van vetve a hatóság értékelő tevékenységének, és annak közvetítésével tölti be szerepét a ténymegállapításban.⁷²⁵

A szakvélemény értékelésének a szakértői vélemény egészére ki kell terjednie.

A bizonyítás keretein belüli értékelés elsődlegesen a bizonyítékok értékének, bizonyítás céljaira történő alkalmasságának megállapítását jelenti. Az értékelésre a bizonyítás minden szakaszában szükség van. Érdemleges bizonyítási cselekmény mechanikusan, folyamatos értékelés nélkül nem hajtható végre.⁷²⁶ A büntetőeljárás minden olyan csomópontjában, ahol a hatóságot az eljárás további menetére vonatkozó törvényi döntési kötelezettség terheli, a bizonyítási anyag értékelésének jelentősége fokozódik. Így különösen a nyomozás elrendelése, megszüntetése vagy befejezése, a vádemelés, a tárgyalás előkészítése, de főként a bíróság határozatainak meghozatala mindig szükségessé teszi az értékelést.⁷²⁷ Az értékelés azonban nem korlátozható a büntetőeljárás egyes aktusaira. Nyilvánvaló, hogy valamennyi bizonyítási cselekmény magában foglalja az értékelést. A bizonyítási cselekmény csak akkor eredményezhet alkalmas bizonyítékokat, ha a vonatkozó szabályok merev alkalmazása helyett a bizonyítást végző nyomozó, ügyész vagy bíró folyamatosan értékeli saját tevékenységét és számba veszi annak várható eredményét.⁷²⁸

Az értékelés alapvető szabályai a büntetőeljárás alapelveiből vezethetők le. Ezek közül a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét kell kiemelni. A büntetőeljárásjog tudományos forrásai egyöntetűen foglalnak állást abban, hogy a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve nem jelentheti a jogalkalmazó önkénybe torkolló szabadságát. A bizonyítás törvényességének elvéből következik, hogy azoknak a bizonyítási eszközöknek, amelyeket a törvény elveivel és

---

⁷²⁴ Király, 1972. 67-68. o.

⁷²⁵ Erdei, 1987. 229. o.

⁷²⁶ Kertész, 1972. 391. o.

⁷²⁷ Katona, 1990. 64. o.

⁷²⁸ Uo.

rendelkezéseivel ellentétesen végzett bizonyítási útján hoznak létre, nem tulajdonítható bizonyító erő.

Az irodalomban számos szerző a szakvélemények analitikus és szintetikus értékelését különbözteti meg. Az analitikus értékelés, a szakvélemény elemző megvizsgálását, önálló elbírálását jelenti, míg a szintetikus értékelés elnevezés a szakvéleménynek a bizonyítási anyag egészével történő egybevetésére használatos.⁷²⁹

A bizonyíték önmagában való értékelése éppen a többi bizonyítékkal való egybevetés ésszerűségének és eredményességének a feltétele. Az egyes bizonyíték külön értékelése tárja fel, hogy az mit bizonyít, s természetesen jó néhány olyan tényező is ennek során válik megismerhetővé, amely a bizonyítékok összességében történő értékelésénél komoly jelentőséget nyer. Ha a bizonyíték önmagában történő értékelése arról győz meg, hogy az nem releváns, vagy nem helytálló, akkor fölösleges a többivel egybevetni. Az természetesen más kérdés, hogy a bizonyíték tényleges bizonyító ereje csak a többi bizonyítékkal összevetése során tisztázódik, mint ahogyan az is más kérdés, hogy az egyes bizonyíték önmagában történő értékelése igen gyakran jóformán csak a bizonyítandó ténnyel kapcsolatos viszonyának nagy vonalakban történő megítélésében áll.⁷³⁰ A bizonyíték önmagában történő értékelése egyszerűen azt jelenti, hogy nem az egyéb bizonyítékokkal, hanem csak a bizonyít ténnyel, illetőleg csak a saját forrásával vagy az őt hordozó bizonyítási eszközzel fennálló viszonyait vizsgáljuk. Ezt különösen természetesnek kellene tekinteni azon felfogás híveinek, amely szerint a bizonyíték bizonyítási eszköz és a benne foglalt tényadat bizonyíték.⁷³¹

A szakértői vélemény értékelése lényegében a szakvélemény megfelelőségének minőségügyi szempontú ellenőrzése. A szakirodalom a szakvélemény jogalkalmazói értékelését részletesen tárgyalja, a tartalmi aggályokra is kitérve.

Kertész Imre szerint a mérlegelésnek, mint szellemi tevékenységnek semmiféle specifikusan bírói vonása nem létezik, s a bírói mérlegeléshez fűződő joghatások nem a mérlegelés különös

---

⁷²⁹729 Erdei, 1987. 233-234. o.

⁷³⁰ Erdei, 1987. 233. o.

⁷³¹ Kertész, 1972. 67. o.

vonásaiból, hanem a törvényi felhatalmazásból erednek.⁷³² Szerinte különbség csak a mérlegelés feltételeiben és jogi hatásában található.⁷³³

Nagy Lajos rámutat, hogy a hazai tételesjogi szóhasználatban és irodalomban nincs teljes egyöntetűség a bizonyítékok értékelésének és a mérlegelésnek, mint eljárásjogi cselekmények fogalma, illetőleg megjelölése tekintetében. A szóhasználatban a legáltalánosabb felfogás a két megjelölést szinonimának tekinti.⁷³⁴

Erdei a bizonyítékok értékelését vagy mérlegelését sajátos hatósági gondolkodási tevékenységnek tartja, amelynek során a bizonyítékok sokoldalú ellenőrzésére, hitelt érdemlőségük, bizonyító erejük megállapítására kerül sor.⁷³⁵

Katona Géza alapvető feladatnak tekinti annak az ellentmondásnak a feloldását, amely a különleges szakismeretek felhasználásával létrehozott szakvéleménynek az általános ismeretek alapján végzett jogalkalmazói értékelés során keletkezik.⁷³⁶ Ez a kétségtelenül létező ellentmondás nem eredményezheti a szakvélemény jogi értékeléséről való lemondást. Nem vezethet azonban másik végletként ahhoz sem, hogy a laikus bírótól a szakvélemény részletes, tudományos vagy műszaki szakértelmet igénylő értékelését követeljük meg.⁷³⁷ Kiss kételkedik abban, hogy a hatóság képes lenne a tudományos tételek, a módszer korszerűségének megítélésére, s ésszerűtlennek tekinti, hogy ezt megköveteljék tőle.⁷³⁸

Székely szerint a dologban valóban mutatkozik bizonyos ellentmondás. Hiszen a hatóság a szakkérdés eldöntéséhez szükséges különleges szaktudással nem rendelkezik, éppen ezért rendelt ki szakértőt.⁷³⁹ Az ellentmondást azonban csak látszólagosnak tartja. Ezt azzal bizonyítja, hogy a szakvélemény önmagában való (analitikus) értékelését átszövik az egyéb bizonyítékokkal összefüggésben történő (szintetikus) értékelés elemei. Ha a szakvélemény megállapításai az egyéb bizonyítékokkal ellentétbe kerülnek, akkor az értékelés (mérlegelés) körében az analitikus értékelést tovább kell folytatni, hogy megtudjuk, miért nem vág össze a

---

⁷³²Kertész, 1972. 405. o.

⁷³³ Kertész, 1972. 406. o.

⁷³⁴Nagy, 1974

⁷³⁵ Erdei, 1987. 231. o.

⁷³⁶ Katona, 1990. 303.o.

⁷³⁷ Erdei, 1987. 235. o.

⁷³⁸ Kiss, 1977. 390. o.

⁷³⁹Székely, 1964. 409. o.

szakértő megállapítása a többi bizonyítékkal.⁷⁴⁰ Székely egyenesen tévedésnek nevezi, ha valaki azt hiszi, hogy az utóbbi kérdés megválaszolásához szükséges analitikai vizsgálat csak a szakma sajátos ismeretei alapján végezhető el, mert a jogi, logikai és általános mennyiségtani és természettudományos műveltség ebben a vizsgálatban is nagy szerepet játszik. Úgyszintén tévedésnek tartja azt a felfogást, amely a hatósági érvelést csupán a jogi és általános logika szabályai betartásának ellenőrzésére korlátozza. A hatóságnak elemeznie kell a szakértő által felhozott tudományos tételeket, hogy a szakvélemény megbízhatóságáról, teljességéről és megalapozottságáról állást foglalhasson.⁷⁴¹ A szerző szerint helytelen, ha a hatóság kritikátlanul fogadja a szakértő nyilatkozatát. De veszélyes az is, ha - megfélemezve a saját laikus voltából származó korlátokról – a kritika álláspontjáról a teljes bizalmatlanság álláspontjára csúszik át.⁷⁴²

Katona Géza kiemeli, hogy a szakértői vélemény jogalkalmazó általi értékelés során felmerülő ellentmondások kiküszöbölésének másik módja a jogalkalmazó felruházása olyan különleges szakismeretekkel, hogy legalább a leggyakrabban előforduló szakvéleményfajták értékelését legyen képes elvégezni, mely megoldást azonban megvalósíthatatlannak ítél meg.⁷⁴³ Véleménye szerint a szakvélemény jogalkalmazói értékelése szükséges, tehát olyan módszert kell kialakítani, amely leginkább alkalmas a nyilvánvalóan bonyolult és ellentmondásos feladat optimális megoldására.⁷⁴⁴

A szakvélemény értékeléséhez Székely 5 főpontból és 11 alpontból álló útmutatót állított össze.⁷⁴⁵ Az értékelés szempontjai az alábbiak:

- A szakértő személyi alkalmassága és kompetenciája
  - o Nyilatkozatai nem csapnak-e át a a) hatósági- b) idegen szakterületre
- A feladat elvégzésének alaki és érdemi teljessége, vagyis
  - o Megvizsgálta-e a szakértő mindazt amivel megbízták
  - o Válaszolt-e az összes kérdésre
  - o Kimerítette-e a lehetőséget a határozott és teljes válaszokra
- A jelentés ténymegállapító részének helyessége

---

⁷⁴⁰ Székely, 1964. 409. o.

⁷⁴¹ Uo.

⁷⁴² Uo.

⁷⁴³ Katona, 1990. 304. o.

⁷⁴⁴ Uo.

⁷⁴⁵ Székely, 1964. 412.o.

- Megfelelő volt-e a módszer
- Helyesen alkalmazta a szakértő a módszert és az eredményeket pontosan rögzítette-e
- A vélemény tudományos megalapozottsága
  - Helytálló tapasztalati tételt alkalmazott-e
  - A jelentés megállapításai logikusan folynak-e ezekből a tételekből
- A szakvélemény meggyőző ereje
  - Összhangban áll-e a vélemény a lelettel
  - Indokolása meggyőző-e és kellően dokumentált-e.

Katona Géza szerint az analitikus értékelés alapvázlata a szakértői tevékenység egészének áttekintése, a szakértő kirendelésétől indulva a szakvéleményben közölt következtetés bizonyító erejének megállapításáig.⁷⁴⁶ A véleménye szerint a szakvélemény jogalkalmazói értékelése nem választható el a szakértő személyi alkalmasságának mérlegelésétől.⁷⁴⁷ Nyomatékosan hangsúlyozza viszont, hogy a szakértő személyére, tulajdonságaira, szakmai felkészültségére vonatkozó pozitív értékítélet kialakulása nem helyettesítheti a szakvélemény objektív sajátosságok alapján történő értékelését. A bizonyítási gyakorlatban nem egyszer fordul elő, hogy egy-egy kiemelkedő szaktekintély által adott szakvélemény esetleg éppen egy kezdő szakember megalapozott álláspontjával szemben tévesnek bizonyult.⁷⁴⁸

A szakértői vélemény önmagában való (analitikus) értékelése gyakran nem foglalhat magában valóságos „szakmai értékelést” is, ezzel ellentétes nézet Erdei szerint illuzórikus.⁷⁴⁹ Hangsúlyozza, hogy a hatóság arra képes, hogy a vélemény logikus voltát vagy éppen logikai hibáit megállapítsa, képes a szakvélemény felépítésére vonatkozó előírások betartásának ellenőrzésére, legalábbis kételkedni kell azonban abban, hogy a hatóság a szakmai megállapítások és következtetések vagy az alkalmazott módszerek helyességét minden esetben meg tudja állapítani.⁷⁵⁰ Ha a szakmailag ténylegesen kifogásolható szakvélemény logikusnak látszik, ha megfelel a jogszabályi előírásoknak, és nem tükröz a szakértő kiválasztásában vagy a vizsgálati anyag biztosításában elkövetett hibákat, akkor az „analitikus” értékelés után a hatóság kénytelen azt elfogadni – hacsak az egyéb bizonyítékokkal való összevetés ezt ki nem

---

⁷⁴⁶ Katona, 1990. 305. o.

⁷⁴⁷ Katona, 1976. 5. o.

⁷⁴⁸ Uo.

⁷⁴⁹ Erdei, 1987. 241. o.

⁷⁵⁰ Erdei, 1987. 242. o.

zárja.⁷⁵¹ Az analitikus értékelés során a hatóság sokszor a vélemény nem szakmai elemeiből próbál arra következtetni, hogy a szakvélemény helytálló-e. Ha a nem szakmai természetű elemekben hiba található, arra a következtetésre juthat, hogy a vélemény általában, érdemben is hibás. Természetesen arról szó sincs, hogy a formailag kifogástalannal látszó szakvélemény érdemben is mindig helyes, vagy hogy az egyik-másik elemében kifogásolható vélemény szakmailag is hibás. A hatóság azonban a műszaki, technikai, orvosi vagy egyéb természettudományos szakvélemény szakmai értékelésének nehézségeire tekintettel sokszor kénytelen a számára is jól megítélhető elemekből következtetni az egyéb elemek helyességére vagy helytelenségére.⁷⁵²

A szakértő iránti bizalom elvét a Be. is kifejezésre juttatja, mégpedig igen jellegzetes módon, amikor kötelezővé teszi a bíróság számára a szakvélemény elvetésének külön indokolását. A szakértő iránti bizalom azonban nemcsak olyan forrásból táplálkozik, mint a szakértő tekintélye, hanem az adott ügyben benyújtott szakvélemény bizonyos jegyiből is. A logikátlan, rosszul szerkesztett, nyelvtanilag kifogásolható, rossz stílusú szakvéleményből a szakértőre és munkájára is negatív következtetést vonunk le, s kevésbé bízunk szakmai nyilatkozataiban, mint az olyan szakértő véleményében, aki gondosan szerkesztett és fogalmazott jelentést terjeszt elő.⁷⁵³

A szakértői bizonyítás egyik legnagyobb nehézsége abban rejlik, hogy a szakvélemény mérlegeléséhez szükséges ismeretek csak részben állnak a hatóság rendelkezésére.⁷⁵⁴ Ha a hatóság a szakvéleményt nem érti, hiányosnak vagy más szempontból aggályosnak találja, természetes módon a szakembertől várja azokat az információkat, amelyek eligazítják a szakmai útvesztőkben.⁷⁵⁵ A szakvélemény megmagyarázását vagy kiegészítését elsősorban a szakértőnek kell vállalnia. Ha ilyen irányú kísérletei eredménytelenek, a hatóság más szakértőt vesz igénybe. Ez utóbbi megoldás azonban néha további zavarok forrása is lehet: a korábitól eltérő vélemény esetén a hatóságnak immár ellentétes szakértő állásfoglalások között kell választania. A hatóság végül kénytelen a jogilag releváns kérdéseket eldönteni, s a szakmai

---

⁷⁵¹ Erdei, 1987. 242. o.

⁷⁵² Uo.

⁷⁵³ Erdei, 1987. 243. o.

⁷⁵⁴ Erdei, 1987. 245. o.

⁷⁵⁵ Erdei, 1987. 256. o.

kérdésekben való járatlanságára való hivatkozással a döntést újabb és újabb szakvélemények beszerzésével a végtelenségig nem odázhathja el.⁷⁵⁶

A megfelelő értékelés befolyásolja a szakvélemény megalapozottságáról - és ennek eredményeképp a további szakértői vizsgálatok szükségességéről - való döntést is. Úgy véljük nemcsak szükséges, de lehetséges is olyan értékrendszer felállítása, amely általános iránymutatásként szolgálhat a jogalkalmazó számára.⁷⁵⁷

V.7.3.2. Szakvélemény megfelelőségének vizsgálata az Amerikai jogrendszerben

A „common law” sajátossága, hogy dönteni kell a bizonyítékok elfogadhatóságáról, a kontinentális rendszer ezzel szemben bebocsát minden bizonyítékot, amely logikailag releváns. Az angol és az amerikai bíró (a magisztrátusi bíróságon a magisztrátus) dönt arról, hogy mit ismer el bizonyítékként. A bíró feladata, hogy biztosítsa a tisztességes eljárást és ennek részeként kötelessége, hogy elutasítsa azokat a bizonyítékokat, melyek jogilag elfogadhatatlanok. A bizonyíték felhasználhatóságának a kérdése jogkérdés.⁷⁵⁸

A szakvélemények értékelésével foglalkozó tanulmányok azt is kiemelik, hogy némely esetekben a bíróságokon túl nagy hangsúlyt fektetnek a módszer megbízhatóságának vizsgálatára, míg a szakértő szaktudására, gyakorlatára vonatkozó kérdések, illetve a pártatlanság vizsgálata háttérbe szorul.⁷⁵⁹

Az esküszéki rendszerben a szakértő, illetve a szakvélemény értékelésének módszere a szakértő keresztkérdezése.⁷⁶⁰ Az amerikai rendszerben a feleket (vád, védelem) illeti meg a kérdezés joga. A kérdések és válaszok alapján a bíró joga megítélni, hogy a bizonyíték megfelel-e az elfogadhatósági tesztnek, azaz, hogy az esküdtek figyelembe vehetik-e a döntéshozatal során.

A bíróság – kapuőr funkciójából következően - az alábbi szempontok alapján dönt a szakvélemény elfogadhatóságáról:

---

⁷⁵⁶ Erdei, 1987. 257. o.

⁷⁵⁷ Grósz, 2011. 736. o.

⁷⁵⁸ Damaška, 1973. 513.

⁷⁵⁹ Edmond, et al., 2014. 174

⁷⁶⁰ „cross-examination”

- *Bizonyíték relevanciája:*

A bírónak mindenképp előtte kell meggyőződnie, hogy a szakértői bizonyíték releváns-e. A relevancia azt jelenti, hogy a szakértői vélemény alkalmas arra, hogy egy tényt valószínűvé vagy kevésbé valószínűvé tegyen, mint nélküle lenne, továbbá, hogy a tény következményekkel bír a cselekmény megítélésénél.⁷⁶¹ Ahhoz, hogy a szakértői vélemény relevánsnak minősüljön, minimálisan annak a feltételnek teljesülnie kell, hogy a szakértő valamilyen többletképességgel rendelkezzen a bírósághoz vagy esküdtszékhez képest.⁷⁶²

- *Vizsgálati módszer megfelelősége (Daubert-teszt):*

- Az alkalmazott elmélet vagy technika bevizsgált-e?
- Az alkalmazott elmélet vagy technika megfelelően publikált, a szakértői közösség által értékelt-e?
- Ismert-e a hibahatár?
- Az alkalmazott elmélet vagy technika a tudományos közösség által elfogadott-e,
- A szakértő az elveket és módszereket az ügy tényeinek megfelelően, hitelt érdemlően kell alkalmazta-e?
- A szakértő megvizsgálta-e lehetséges alternatív megoldásokat, és azokat kizárta-e?

A Daubert-teszttel kapcsolatban korábban már ismertetettek mellett amerikai tanulmányok az alábbiakra hívják fel a figyelmet. Amennyiben a szakértő által alkalmazott vizsgálati eljárások nem lettek alávetve a szükséges teszteknek, nem tudhatjuk, képesek-e arra, amire vállalkoznak. Sok esetben a bíróságot e tekintetben félrevezetheti az, hogy adott tudományterület hosszú múltra tekint vissza, az, hogy széles körben alkalmazzák. Előfordulhat, hogy a megbízhatóságot tévesen az adott módszerhez közel álló, mégis attól különböző metodika tudományos elismertségére alapítják, vagy megaláztatják a validitás nem publikált „magánkutatáson” alapuló igazolásával. Ezek a körülmények azonban külön-külön, és együttesen sem alkalmasak a validitás bizonyítására. A validálás mindig konkrét körülményekre vonatkozik. Ha a szakértő a vizsgálat bármely olyan körülményén változtat, amelyet a validitási tesztek során alkalmaztak, az adott tudományos megalapozottsági vizsgálat eredményei nem alkalmazhatók a módszer megbízhatóságának az alátámasztására.⁷⁶³ Sok esetben bebizonyosodott, hogy egy

---

⁷⁶¹ FRE 401

⁷⁶² Smith v. R (2001) 206 CLR 650, 181 ALR 354 (2001)

⁷⁶³ Edmond, 2014. 179

adott módszer a laikusok számára sokkal meggyőzőbbnek tűnik, mint amilyen hiteles információ közvetítésére képes valójában.⁷⁶⁴

- *Szakértelem vizsgálata:*

A validálás empirikus bizonyítékot szolgáltat a módszer validitásáról. Ugyanakkor, a módszert alkalmazó szakértő nem feltétlenül rendelkezik a szükséges szakértelemmel az adott eljárás, módszer alkalmazására, vagy hiányozhat a szükséges szakmai tapasztalata ezen a téren. A nem validált technika látszólagos ismerete nem teszi lehetővé a szolgáltatott bizonyíték jogalkalmazói értékelését.⁷⁶⁵ Éppen ezért a szakvélemény értékelése során minden esetben ki kell térni annak vizsgálatára, hogy a szakértő rendelkezik-e a szükséges szakértelemmel.⁷⁶⁶ A képesítés megléte nem elegendő, a szakértőnek az adott területen jártassággal is kell rendelkeznie.⁷⁶⁷

- *A szakértői következtetés értékelése:*

A vizsgálatok eredményének minden esetben a validált módszerből kell következniük. A szakvélemény véleményi részében az eredmények pontosságára vonatkozó kifejezéseknek, a vélemény valószínűségére vonatkozó nyilatkozatnak figyelembe kell venniük az adott módszer ismert korlátait, hibahatárait. Bizonyos módszerek alkalmazása esetén szükséges az eredmények felülvizsgálata is. Természetes, hogy a nem validált módszerek alkalmazása esetén önmagában az, hogy akár a vizsgálatot végző szakértő, akár a kollégája által lefolytatott kontroll a szakvélemény megbízhatósága szempontjából irreleváns. Ugyanígy, ha az ellenőrző szakértő ismeri az eredeti eredményt, az ellenőrzés hatékonysága megkérdőjelezhető. Az ilyen kontroll nem helyettesíti a független, tárgyilagos eredmény-hitelesítést.⁷⁶⁸

- *Kognitív torzító tényezők feltárása:*

---

⁷⁶⁴ Pl. tanulmányok igazolják, hogy a harapásnyomok vizsgálata látszólag nagyon meggyőző eredményeket hoz, valójában azonban a vizsgálatuk nem alkalmas a személyek azonosítására, legfeljebb egyes személyek kizárására a potenciális harapók közül.

⁷⁶⁵ Koehler, 2008. 58.

⁷⁶⁶ Mathis v. Exxon Corp. (2002) 302 F 3d 448

⁷⁶⁷ Ralston v. Smith and Nephew Richards Inc. (2001) 275 F.3d 965

⁷⁶⁸ Cole, 2005. 95

A bizonyíték megismerése és értelmezése, interpretálása szubjektív folyamat, amelyre különböző kognitív tényezők hatnak. A szakvélemény értékeléséhez az értékelőnek tudatában kell lennie, milyen esetleges torzító tényezők hatottak az eljáró szakértőre. Az értékelést végzőnek meg kell vizsgálnia, hogy léteztek-e ilyen torzító tényezők az adott szakértői tevékenység tekintetében, és azokat sikerült-e a szakértőnek kirekeszteni a vizsgálat során. Ha nem, az csökkenti a szakértői eredmények megbízhatóságát.

- *Eljárási szabályok, szakmai szabályok betartásának és a szakvélemény tartalmának ellenőrzése:*

Valamennyi szakértőtől elvárt, hogy véleményében utaljon arra, hogy a rá vonatkozó szabályokat betartotta a szakvélemény elkészítése során.⁷⁶⁹ A szakvéleményben fel kell tüntetni minden olyan információt és adatot, amelyből megállapítható az alkalmazott módszer validitása.⁷⁷⁰ A szakértőnek a vélemény elkészítése során azokból az adatokból és tényekből kell kiindulnia, amelyet a rendelkezésére bocsátottak, illetve amelyeket személyesen tapasztalt.

---

⁷⁶⁹ Edmond, 2012. 1-4. o.

⁷⁷⁰ Hg v R (1999) 197 CLR 414

V.7.3.3. Szakvélemény jogalkalmazói értékelése Angliában és Wales-ben

Az Egyesült Királyságban nincs köbe vésett, egységes, a Daubert-teszthez hasonló kritériumrendszer a szakértő által rendelkezésre bocsátott bizonyíték megfelelőségének vizsgálatára. A rendszert számos kritika érte, a törvénybe iktatott megbízhatósági teszt kialakítására vonatkozó javaslatot azonban kormányzat elutasította. A szakvéleménnyel szemben felállított követelmények továbbra is egyrészt az írott jogból, másrészt a precedensekből következtethetőek ki.

Az angol jogban elkülöníthető egy, kifejezetten a szakértői bizonyításra vonatkozó joganyag.⁷⁷¹ A szakvélemény kizárható, ha olyan kérdésben ad véleményt, melyet a bíróság önállóan is meg tud ítélni,⁷⁷² illetve ha „végső kérdésben”⁷⁷³ nyilvánít véleményt, ami az esküszék kizárólagos joga.⁷⁷⁴ A szakvélemény kizárását vonja maga után a szakkérdés megválaszolásához szükséges különleges szakértelem hiánya is.⁷⁷⁵ A joganyagban azonban nem találunk kifejezetten a szakvélemény megfelelőségére vonatkozó közvetlen, komplex kritériumrendszert.⁷⁷⁶

A fent említett, joganyag alapján a szakvélemény megfelelőségének értékelése során az alábbi szempontokat kell figyelembe venni:

- *Szakértő szükséges szakértelme:*

A R. v. Silverlock⁷⁷⁷ ügyben hozott ítélet szerint ahhoz, hogy valaki az adott ügyben szakértőnek minősüljön, nem szükséges a hivatalos képesítés az adott szakterületen, elegendő, ha jártasságra tett szert az adott területen, van megfelelő gyakorlata.⁷⁷⁸ Természetesen manapság már ritka, hogy nem egy megfelelő, megfelelően igazolt képesítéssel rendelkező személy járjon el szakértőként pl. írásszakértői kérdésben, ugyanakkor aggályokat ébreszt, hogy a hivatkozott – ma is érvényes – precedens alapján szinte bárki adhat szakvéleményt, aki önszorgalomból beleássa magát egy szakterületbe. A Silverlock-ügyben felállított kritérium veszélyeire az R. v. Robb-ügy⁷⁷⁹ mutat rá legjobban. Ebben az ügyben a vád egy hangtan tanárt kért fel szakértőként

---

⁷⁷¹ Lásd bővebben: Hodgkinson, 1990

⁷⁷² R. v. Turner (1975) QB 834

⁷⁷³ Ultimate issue

⁷⁷⁴ R. v. Theodosi (193) RTR 179

⁷⁷⁵ R. v. Silverlock (1894) 2 QB 766

⁷⁷⁶ Redmayne, 2001. 95.

⁷⁷⁷ R. v. Silverlock (1894) 2 QB 766

⁷⁷⁸ Hasonló példa: Hodges (2003) EWCA Crim 290)

⁷⁷⁹ R. v. Robb (1991) 93 Cr.App.R.161

annak igazolására, hogy az ügyben bizonyítékként lefoglalt hangfelvételen a vádlott hangja hallható. A keresztkérdés során a szakértő a védelem kérdésére előadta, hogy véleményét – miszerint a vádlott hangja hallható a felvételen – kizárólag hallás utáni összehasonlító vizsgálatára alapítja, és elmondta azt is, hogy a szakmai közvélemény általánosságban, akusztikai analízis, műszeres hangazonosítás nélkül nem tartják megbízhatónak önmagában a hallás utáni azonosítást, a módszer önállóan nem alkalmas a hangazonosításra. Azt is elmondta a szakértő, hogy nem végzett semmilyen kutatást, megerősítő vizsgálatot a saját következtetéseinek ellenőrzésére.⁷⁸⁰ A bíróság ennek ellenére elfogadta a szakértő véleményét. Az indokolás szerint a bevont szakértő rendelkezik a megfelelő képzéssel és a releváns szakmai tapasztalattal, ráadásul – az indokolás szerint - „már több mint 25 alkalommal nyilvánított véleményt a bíróság előtt hasonló ügyben, és ezekben kivétel nélkül a véleményével egyező irányú ítélet született”.⁷⁸¹ A döntést a védelem megfellebbezte a Rendőrségi és Bűnügyi Törvény (Police and Criminal Act 1984) 78. szakaszára hivatkozással, amely szerint a vád által benyújtott bizonyítékot ki kell zárni az eljárásból, ha a bizonyíték elfogadása esetén a vádlottnak a tisztességes eljáráshoz való joga sérülne. Ha a bizonyíték nem megbízható, abban az esetben nem tisztességes, ha bizonyítékként értékelésre kerül.⁷⁸² Látható, hogy ez a törvényhely kizárólag a vád által benyújtott bizonyítéokra vonatkozik, azaz a védelem által felkért szakértő aggályos véleményének kizárására nem alkalmazható.⁷⁸³ Ezen felül más problémák is felvethetők a hivatkozott 78. szakasszal szemben: egyrészt a szabály nem a szakértői vélemények kizárására van szabva, másrészt nem ad pontos útmutatást a bíróságnak, mikor kell egy bizonyítékot kizárni az eljárásból.⁷⁸⁴ Annak bizányításának terhe, hogy a bizonyíték befogadása sérti az eljárás tisztességét, a védelmet terheli.⁷⁸⁵ Éppen ezért egyes szerzők szükségesnek tartanak új, a szakvélemény megbízhatóságának vizsgálatára és a nem megfelelő szakvélemény kizárására vonatkozó speciális szabály megalkotását.⁷⁸⁶

- *Relevancia:*

Azt, hogy mit ért az angol joggyakorlat azon, hogy a szakértői véleménynek releváns bizonyítékot kell szolgáltatnia, szintén konkrét precedensen keresztül kívánom bemutatni. Az

---

⁷⁸⁰ Uo.

⁷⁸¹ Uo.

⁷⁸² Mirfiel, 1998. 131-134. o.

⁷⁸³ R. v. Sang (1980) AC 402.

⁷⁸⁴ Redmayne, 2001. 97.

⁷⁸⁵ Stevenson, 1993. 37.

⁷⁸⁶ Redmeyne, 2001. 97.

R. v. Turner- ügyben⁷⁸⁷ a védelem pszichológus és pszichiáter szakértő bevonásával kívánta bizonyítani, hogy a vádlott nem előre megfontolt szándékkal, hanem személyiségstruktúrájának jellegzetességéből fakadóan, illetve menthető okból származó erős felindultsából⁷⁸⁸, elvakult állapotban ölte meg a barátnőjét, akinek viselkedése kiprovokálta az erőszakot.⁷⁸⁹

A bíróság megállapította, hogy a szakvélemény elsősorban hallomásból származó adatokon alapszik (a vádlott és barátainak nyilatkozatán), ami nem megengedhető, mivel a szakvéleménynek hiteltérdemlő adatokon kell nyugodnia, másrészt a pszichológus szakértő nem tud olyan plussz bizonyítékot szolgáltatni, amit a rendelkezésre álló adatokból maga a bíróság/esküdtszék ne tudna kikövetkeztetni (provokálták-e, milyen volt a lelki állapota a vádlottnak, milyen érzések kavargtak benne). Utóbbi elvet a *Folks v Chadd*⁷⁹⁰ügyben fektették le: szakértőt akkor lehet igénybe venni, ha olyan tudományos alapokon nyugvó adalékokat szolgáltat, amelyeket a bíró és az esküdtek nem képesek maguktól kikövetkeztetni. Ha a bíró vagy az esküdtszék önmaga képes az adott következtetést levonni, nincs helye szakértői bizonyításnak. Önmagában az, hogy a szakértő különleges tudományos ismeretekkel rendelkezik még nem jelenti, hogy a véleménye releváns bizonyítéknak tekinthető az ügyben. A Turner-ügyben a bíróság kimondta, hogy ha az esküdtszék egy nem releváns bizonyítékot figyelembe vesz, az befolyásolhatja az ítélezést, mivel a szakértő által elmondottaknak – tévesen – jelentőséget tulajdonítanak. A szakértői bizonyítás ezen felül csak akkor lehet releváns, ha a szakértőnek feltett kérdés megválaszolása nem a bíróság/esküdtszék kizárólagos jogköre.⁷⁹¹ Továbbá, nem szükséges a szakértő igénybevétele, ha a felek nyilatkozata alapján vagy ténytanúval (szemtanú) is bizonyítható az adott tény.⁷⁹²

- *Módszer tudományos megalapozottsága*

Az *R v Dlugosz*-ügyben⁷⁹³ a bíróság lefektette azt az alapelvet, hogy a szakvéleményt meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy megfelelő tudományos alapokkal rendelkezik-e, és ha ez

---

⁷⁸⁷R v. Turner (1975) QB 834

⁷⁸⁸ (barátnője több férfival megcsalta és mástól esett teherbe)

⁷⁸⁹ A védelem a bizonyíték relevanciáját azzal indokolta, hogy a szakvélemény

a) segíti annak megértését, pontosan, hogy élte meg vádlott a történetet,

b) miben nyilvánult meg a sértett provokációja,

c) igazolja, hogy nem volt szándékosan előkészítve a támadás,

d) bizonyítja, hogy a vádlott hajlamos elveszíteni a fejét,

e) alátámasztja, hogy megfelel a valóságnak, ahogy a vádlott a történéseket előadta.

⁷⁹⁰ *Folks v Chadd* (1782) 3 Doug KB 157

⁷⁹¹ Samuels, 2017. 1-3.

⁷⁹² Doyle, - Fentem., 2012 [Megtekintve: 2017.12.29.]

⁷⁹³ *R v Dlugosz and others* (2013) 1 Cr.App.R. 32

a követelmény teljesül, a bizonyíték elfogadható. A tudományos megalapozottságra vonatkozó kritériumok ugyanakkor nincsenek lefektetve.⁷⁹⁴Jól példázza ezt a tény a Luttrell-ügy⁷⁹⁵, ahol a bíróság elfogta bizonyítékként a szakértői véleményt, ami abból állt, hogy a szakértő a videófelvételről sajról olvasással állapította meg a felvétel tartalmát.⁷⁹⁶ A védelem fellebbezésében akként érvelt, hogy a bizonyíték megbízhatóságához több kell, mint az, hogy a szakértő rendelkezzen a szükséges tudással, a módszernek át kell mennie a keresztkérdés mustráján, mert azt alkalmas kételyt ébreszteni a megalapozottság iránt. A fellebbviteli bíróság nem fogadta el ezt az érvelést, és kimondta, hogy előfordulhat, hogy egy adott tudományos módszer az adott tudományterület határait meghaladja, illetve tudományos szempontból szokatlannak tűnhet, azonban a szaktudás és tapasztalat tiszteletet és elismerést érdemel, így a szakértő meghallgatásától nem lehet eltekinteni. A bíróság utalt arra, hogy egy korábbi ügyben ugyanezen indokok alapján elfogadhatónak találta a szakértő meghallgatását abban a kérdésben, hogy az ügy tárgyát képező festmény- és műtárgy gyűjtemény esztétikai értékkel bír és kiállításuk oktatási célokra alkalmas, ekként a köz érdekét szolgálja.⁷⁹⁷A fellebbviteli bíróság több alkalommal idézi Cross és Tapper „, Cross & Tapper on Evidence” című könyvét: *„A legjobb, és jelenleg legszélesebb körben elfogadott nézet szerint mindaddig, míg egy szakterület kellően megalapozott ahhoz, hogy a szokásos relevancia- és megbízhatósági teszteken átmenjen, nincs szükség a megbízhatóság más módon történő megvizsgálására, de a bizonyíték súlyát ugyanazokkal az eszközökkel kell megállapítani, amelyeket más területek esetében alkalmaznak.”* A fellebbviteli bíróság tehát azt hangsúlyozta, hogy a módszert a bíróságnak körültekintően kell vizsgálnia, és annak át kell mennie a szokásos relevancia és megbízhatósági vizsgálaton, azonban ennél szigorúbb megalapozottsági vizsgálat nem indokolt.⁷⁹⁸

V.7.3.4.. Szakvélemény megfelelésének vizsgálata a Visegrádi Négyek (Magyarországon kívüli) államaiban

Csehország és Szlovákia: A két jogi szabályozás közös elméleti alapokon nyugszik, és a hatályos jogi rendelkezések tekintében is azonosságot mutat⁷⁹⁹ a két ország szakvéleményekkel szemben támasztott követelményrendszere, ezért nem indokolt külön tárgyalni a dolgozatban.

---

⁷⁹⁴ The Law Commission, The Admissibility of Expert Evidence in Criminal Proceedings in England and Wales - A New Approach to the Determination of Evidentiary Reliability - A Consultation Paper, London, 2009

⁷⁹⁵ R v Luttrell (2004) EWCA Crim 1344

⁷⁹⁶ A bíró ugyanakkor jelezte az esküdteknek, hogy legyenek óvatosak a bizonyíték értékelésekor, mivel fennáll a veszélye annak, hogy a szakértő hibázott.

⁷⁹⁷ In re Pinion decd, (1965) Ch 85

⁷⁹⁸ Henry, – Whiteman, 2007. [Megtekintve: 2017.12.29.]

⁷⁹⁹ szlovák: Zákon č. 382/2004 Z. z. Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Cseh: Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

A cseh és szlovák szakirodalom és jogi szabályozás alapján a szakvélemény vonatkozásában több kritériumnak teljesülnie kell ahhoz, hogy a büntetőeljárásban felhasználható legyen. Egyrészt, elvárás, hogy a szakvélemény meggyőző legyen. A meggyőző képesség egy szubjektív kategória, lényege abban rejlik, hogy a különleges szakértelemmel nem rendelkező bírót a szakértőnek meg kell tudni győznie a szakértői vélemény helytállóságáról.⁸⁰⁰ A szakvéleménynek ezen túlmenően „átvizsgálhatónak, átláthatónak”⁸⁰¹ kell lennie, mely követelmény a szakértői módszerre vonatkoztatható. A szakvélemény csak abban az esetben vethető alá jogalkalmazói értékelésnek, ha teljességéről és megfelelőségéről következtetéseket lehet levonni, ehhez pedig az kell, hogy megfelelő részletességgel adjon számot a szakértő az elvégzett vizsgálatokról. Az átláthatóság követelményéből további kritériumok vezethetők le, mint például a teljesség követelménye.⁸⁰² A szakvéleményben fel kell tüntetni valamennyi kiindulási alapot, minden olyan releváns tény, amely a végkövetkeztetésre hatással lehet.⁸⁰³

A szakvélemény értékelése körében a bíróságnak az alábbi kérdésekre kell választ adni⁸⁰⁴:

- A kirendelés során betartották-e az eljárási szabályokat?
- Releváns bizonyítékot szolgáltatott-e a szakvélemény?
- A szakértő megfelelő kompetenciával rendelkezik-e?
- Független volt-e a szakértő?
- Betartotta-e a szakértő a működésére vonatkozó jogszabályokat?
- A szakvélemény megfelel-e a formai előírásoknak?

Musil szerint a „szakvélemény értékelése során értékelni kell a jogi megfelelőséget, e körben azt, hogy a szakértő betartotta-e a rá vonatkozó jogi előírásokat, nem volt-e elfogult, nem nyilatkozott-e jogi kérdésben, a vizsgálati anyaghoz jogszerűen jutott-e, értékelt-e a szakértő a rendelkezésre álló bizonyítékokat, ki volt-e oktatta a szakértő a jogairól és kötelezettségeiről, tartalmazza-e a szakvélemény a szükséges tartalmi és formai elemeket. Értékelni kell továbbá a szakvélemény relevanciáját is. A szakvélemény hiteltérdemlőségéről a szerző az alábbiakat írja: A szakértői vélemény következtetésének helyességére közvetett módon, a hiteltérdemlőség vizsgálata útján lehet következtetni. Hiteltérdemlőségről akkor beszélhetünk, ha a

---

⁸⁰⁰ Knapp, 1995. 217-218.

⁸⁰¹ „přezkoumatelnost posudku“

⁸⁰² Kristek, 2013. 168.

⁸⁰³ Sevcik, – Ulrich, 2015. 127.

⁸⁰⁴ Kristek, 2017. 16 – 17.

*megismerésre olyan módszer, eljárás útján került sor, mely garantálja a megismerés helyességét.*⁸⁰⁵

Mathern szerint a szakvélemény értékelése során a szakvéleménynek más bizonyítékokkal való összevetésén túlmenően vizsgálni kell a szakértői vélemény belső koherenciáját, ellentmondásmentességét, az érvelés logikáját, a módszer tudományos megfelelőségét, és magát a véleményi rész indokolását is.⁸⁰⁶

Konrád szerint a szakvélemény tartalmának értékelése az alábbi kérdések megválaszolását jelenti⁸⁰⁷:

- a szakértő rendelkezésére bocsátották a feladat elvégzéséhez szükséges adatokat,
- valamennyi vizsgálandó anyag szakértői vizsgálatnak lett alávetve,
- a szakértő kiindulási tézise megkérdőjelezhetetlen és helyes módszert alkalmazott,
- a szakértő végkövetkeztetése a helyes kiindulási alapból és a helyes módszer alkalmazásából következik,
- milyen a szakvélemény viszonya a többi bizonyítékkal
- a szakvélemény feltárt-e új körülményt, melynek relevanciája lehet az eljárásban.

Végül, a szakvéleményt össze kell vetni a többi bizonyítékkal.⁸⁰⁸

Lengyelország: A lengyel büntetőeljárás jog a szabad bizonyítás elvén és bizonyítékok egyenrangúságának elvét vallja. A szakértő kirendelésének alapja a különleges szakértelem iránti igény. A bíróság jogosult és köteles a szakvélemény elfogadhatóságát vizsgálni.⁸⁰⁹

A szakértői vélemény kizárólag ténykérdések megválaszolására vállalkozhat, jogi kérdésben nem nyilatkozhat a szakértő. A szakvéleménynek releváns adatot kell szolgáltatnia. Az eljárásban eljáró szakértőnek függetlennek kell lennie, erről nyilatkoznia is kell.

A szakvélemény akkor alkalmas bizonyítékkénti értékelésre, ha tartalmazza

- a szakértő adatait, végzettségét, szaktudását és az alkalmazására vonatkozó adatokat
- a szakvélemény előkészítésében és elkészítésében közreműködő személyek adatait és az általuk végzett tevéységek körülhatárolását
- intézmény által előterjesztett szakvélemény esetében az intézmény nevét és székhelyét

---

⁸⁰⁵ Musil, 2010. 182.

⁸⁰⁶ Mathern, 1976. 113

⁸⁰⁷ Konrád, 2010. 182.

⁸⁰⁸ Kristek, 2013. 221-222.

⁸⁰⁹ http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/national_reports/poland_en.pdf [2018.03.18.]

- a vizsgálatok elvégzésének időpontját és a szakvélemény keltezését
- az elvégzett vizsgálatok menetét és a szakértő ténymegállapításait
- a szakértő és a szakvélemény előkészítésében/elkészítésében résztvevők aláírásait.⁸¹⁰

Ha a szakvélemény hiányos, homályos, ellentmondásokat tartalmaz, vagy ugyanazon szakkérdésben adott másik szakvéleménnyel ellentétes, a szakértőt fel kell hívni a pontosításra, vagy új szakértőt kell kirendelni.⁸¹¹

V.7.4. A szakértői vélemények jogalkalmazói értékelésének szempontrendszere a hazai jogban

V.7.4.1. Kirendelés értékelése

Mindenekelőtt annak tisztázására van szükség, hogy a szakértő kirendelése indokolt volt-e. E körben a Be. rendelkezéseiből kell kiindulnunk, elsősorban a korábban már elemzettek szerint a bizonyítási cselekmények alapja a relevancia. A szakértő igénybevétele kérdésében további kíváncsi a különleges szakértelem szükségessége a releváns tény megállapítása, megítélése körében. A szakértő kirendelésének szükségességét a Be. 99. § (1) – (2) bekezdései tartalmazzák.

A szakértő kötelező kirendelésére vonatkozó esetkör vonatkozásában lényegesen egyszerűbb a kirendelés okszerűségének vizsgálata, hiszen a bizonyítandó tény illetve eldöntendő kérdés, vagy elvégzendő feladat ténye igazolja a kirendelés indokoltságát. A Be. szakértő kirendelését lehetővé tevő általános passzusa⁸¹²a különleges szakértelem szükségességét kívánja meg a szakértő bevonásához.

A kirendelés értékelése körében vizsgálni kell a bizonyítandó tény vagy körülmény fogalmát is. A bizonyítandó tény vagy körülmény az értékelés során a szakértőhöz írásban (határozatban) vagy szóban intézett kérdés alapján állapítható meg.⁸¹³A bizonyítandó tényt vagy körülményt a kirendelő határozatban a kirendelő hatóság határozza meg, az adott cselekmény aktuális jogi és ténybeli körülményei alapján. A kérdések, kirendelői feladatszabás áttekintésével megállapítások tehetők egyrészt arról, hogy a bizonyítandó tény/körülmény indokolja-e a

⁸¹⁰ Code of Criminal Procedure Act of 6 June 1997, Poland 200. § (2)

⁸¹¹ Code of Criminal Procedure Act of 6 June 1997, Poland 201. §

⁸¹² Be. 99. § (1) bekezdés

⁸¹³ Katona, 1990. 31. o.

szakértő bevonását, ahogy az is megállapítható, hogy a szakvélemény releváns bizonyítékot szolgáltat-e.

A bizonyítékot akkor tekintjük relevánsnak, ha az által bizonyított tény az ügy elbírálása szempontjából jelentős. A relevancia tehát a bizonyító tény tartalmi sajátossága.⁸¹⁴

Ideális esetben a relevancia kérdését a kirendelőnek a kirendelés aktusa előtt kell eldöntenie. Ha az eljárás korábbi szakaszában került sor a szakvélemény beszerzésére, akkor a bizonyítási eljárás immanens részének kell lennie a relevancia eldöntésének.

Katona Géza szerint a bizonyítandó tény az értékelés során a szakértőhöz intézett kérdés alapján állapítható meg. A bizonyítandó tény a szakértő igénybeviteléről rendelkező hatóság határozza meg.⁸¹⁵

A szakértői lehetőségeit túlbecslő vagy lehetőségeit ki nem használó kérdésfeltétel egyaránt kifogásolható. A kirendelő nem várhatja el a szakértőtől jogkérdés megválaszolását.

V.7.4.2. Kompetencia és eljárási jogosultság értékelése

Katona Géza szerint a szakértői kompetencia egyrészt a feltett kérdések, másrészt a határozatban az igénybe veendő szakterület megjelölése alapján értékelhető.⁸¹⁶ A legtöbbször az eljáró hatóság különösebb nehézség nélkül képes kiválasztani az igénybe veendő szakterületet. Miután azonban a szakértők igénybevétele újabb és újabb műszaki, tudományos területekre terjed ki, az is előfordul, hogy a kirendelő hatóság nem képes megítélni, mely szakterület képviselőjét kell bevonni a szakkérdés megválaszolásához. Ilyen esetben a kirendelő hatóság saját berkein belüli tájékozódása, de a szakértői kamarával történő előzetes szóbeli konzultáció is segítheti a pontos szakterület kiválasztását.

Az adott szakkérdés megválaszolására akkor alkalmas a szakértő, ha az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről 9/2006. (II. 27.) IM rendelet előírásai teljesülnek. A hatékonyságot mindenképpen segítené a szakterületeket meghatározó jogszabályok reformja.

---

⁸¹⁴ Katona, 1990. 307. o.

⁸¹⁵ uo

⁸¹⁶ Katona, 1990.308. o.

Meggyőződésem szerint annak értékelését, hogy a szakértő adott szakterületen jogosult eljárni, nagyban megkönnyítené annak előírása, hogy a szakértő véleményében (illetve szóbeli meghallgatása során) kötelezően nyilatkozna e vonatkozásában, és állítását alátámasztaná. E körben annak pontos megjelölését tartom indokoltnak, hogy milyen szakterületre van a szakértő bejegyezve, és milyen képzése jogosítja fel e szakterületen a működésre.

Ismételten utalok arra, hogy meggyőződésem szerint ugyanis az a kompetencia és az adott kérdés megválaszolására vonatkozó különleges szakértelem azonos tartalmat takarnak, azonban a szakterületen szakvélemény adására vonatkozó jogosultság szűkebb fogalom.

A tényleges kompetencia iránti igény, tehát az, hogy az adott kérdés megválaszolására a szakértő rendelkezik-e különleges szakértelemmel, nem elégszik meg azzal, hogy a szakértő az adott területen be legyen jegyezve a szakértői névjegyzékbe. A hazai szakterületek meglehetősen tág területet fednek le, így a gyakorlatban könnyen előfordulhat, hogy a kérdésben szakvélemény adásra jogszabályilag jogosult szakértő nem rendelkezik tényleges szakmai tudással, tapasztalattal a kérdés megválaszolására. Például a történeti tárgyak szakterületén bejegyzett szakértő egyáltalán nem biztos, hogy valamennyi történelmi korszakba tartozó tárggyal kapcsolatos szakkérdésben képes nyilatkozni. Ilyen esetben a formailag jogosult a szakértő szakvéleményt adni a kérdésben, ténylegesen azonban nem rendelkezik azzal a különleges szakértelemmel (kompetenciával), amire a kirendelő hatóságnak saját különleges szakértelmének pótlásához szüksége van. Ahogy erre korábban már utaltam, éppen emiatt emiatt félrevezetőnek tartom az Iszktv. „kompetenciavétség” fogalmát.

Az ilyen, tágabb értelemben vett kompetencia értékeléséhez elsősorban a szakértő szolgáltathat információt. Az angolszász gyakorlatban megszokott, hogy a szakértő a bírósági meghallgatása kezdetén nyilatkozik azokról a körülményekről, amelyek az adott szakkérdésben való jártasságát alátámasztják. A cseh szakirodalomban elfogadott nézet, hogy a szakértőnek meg kell győznie a bíróságot arról, hogy képes a feltett szakmai kérdés szakszerű megválaszolására. Az ilyen hozzáállás – tapasztalatom szerint – hazánkban idegen. Magam részéről nem a szakértő felesleges vallatásának vagy személyeskedésnek tekintem, ha a védelem a tárgyaláson a szakértő szakmai tapasztalatára, végzettségére vonatkozó kérdéseket intéz a szakértőhöz. Sőt, meggyőződésem szerint e körülményeket magának a bíróságnak kellene tisztáznia, vagy a szakértőnek kérés nélkül kellene előadnia. Mi más képes jobban meggyőzni az eljárás valamennyi szereplőjét arról, hogy valóban az adott eljáró szakértő a legmegfelelőbb személy a kérdés megválaszolására, ha nem az, hogy a szakértő ismerteti a szakmai múltját, az elvégzett

(kötelező és szabadon választott) tanfolyamokat, azt, hogy nagyságrendileg hány hasonló ügyben adott szakvéleményt, milyen tudományos publikációi jelentek meg a témában? Érvelésemmel szemben felvethető, hogy a kevesebb szakmai tapasztalattal rendelkező (akár korban fiatalabb) szakértőket hátrányosan érintené a fenti gyakorlat bevezetése. Hangsúlyozni kívánom ugyanakkor, hogy véleményem szerint a fenti szempontrendszerben minden körülmény a megfelelő helyen és megfelelő értékkel értékelendő. Ahogy a pályakezdő szakértők is rendelkeznek szakmai előnyökkel a nagyobb tapasztalattal rendelkező szakértőkhöz képest, úgy a frissen „iskolapadból” kikerült, korszerű tudás nem feltétlenül ér a „régii” látásmód nyomába. A kompetencia ilyen részletességű vizsgálata egyébként akkor jut kiemelt jelentőséghez, ha az ügyben több, részben vagy egészben ellentétes szakvélemény készül. Ilyen esetben a szakvélemények közötti ellentmondás feloldása a hatóság/bíróság feladata, és ezt a feladatot (is) nagyban megkönnyítheti a fenti szempontú kompetenciaelemzés.

A több szakértői területen működő szakértői intézmények, társaságok esetén - amennyiben helytelenül jelöli meg a kirendelő a szakterületet, azonban a kirendelt intézmény a kérdések alapján egyértelműen beazonosítja a bevonandó szakterületet, és jogosultsággal is rendelkezik e területen a szakvéleményadásra - meglátásom szerint a kirendelő felé történő 5 munkanapon belüli jelzés⁸¹⁷ megfelelő és elégséges a jogszerűség fenntartásához. A tájékoztatásnak arra kell kiterjednie, hogy a kérdések megválaszolása a kirendelt szakértő (intézet, társaság) szakmai meggyőződése szerint nem a kirendelésben meghatározott szakterületre tartozik, meg kell jelölnie, hogy ehhez képest melyik szakterület jogosult a kérdésekre választ adni, jeleznie kell, hogy jogosult e szakterületen eljárni és tájékoztatnia kell a kirendelő hatóságot arról, hogy – a kirendelő hatóság ellenkező rendelkezése hiányában – ez utóbbi szakterület fog az ügyben véleményt adni.

Figyelemmel arra, hogy az Iszktv. 45. § (2) bekezdése nem írja elő a kirendelő hatóság részére a szakterület kirendelésben való konkrét megjelölését (a megválaszolandó kérdéseket elegendő feltüntetni), meggyőződésem szerint ilyen esetekben nem szükséges a kirendelés módosítása még akkor sem, ha a kirendelésben a hatóság megjelölte a szakterületet, és azt tévesen tette.

---

⁸¹⁷ Vö. Iszktv. 45. § (4) bek. b) pont

Más a helyzet akkor, ha a szakértő olyan kérdésben ad szakvéleményt, amely szakterületen nincs jogosultsága eljárni, még akkor is, ha a kirendelő tévesen határozta meg a szakterületet. Az adott szakterület határait magának a szakértőnek kell ismernie, így nem hivatkozhat arra, hogy a kirendelő tévesen jelölte meg a bizonyítandó tényeket.

A jogalkalmazói értékelésnek ki kell terjednie arra is, hogy a kirendelés illetve a szakértő a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló 282/2007. (X. 26.) Korm. Rendelet szerint járt el, azaz a kizárólagosság illetve elsődlegesség szempontjai teljesültek, továbbá az adott szakértői szerv ténylegesen rendelkezik felhatalmazással szakvélemény adására az adott szakterületen.

Korábban részletesen elemeztem, mely esetekben írja elő a jog illetve szakmai szabály több szakértő kötelező alkalmazását, illetve melyek a feltételei a szakértő részéről más szakértő bevonásának, illetve szakkonzultáns igénybevételének. A korábban leírtak megismétlését nem tartom indokoltnak. A jogalkalmazónak a szakvélemény értékelésekor ki kell térnie annak megállapítására, hogy teljesültek-e azok az elvárások, amelyeket a jogszabályok vagy szakmai szabályok a bevont szakértők számára, szakterületére vonatkozóan előírnak, a bevont másik szakértő vagy szakkonzultáns bevonása nem ütközött-e valamilyen jogi akadályba. Vizsgálnia kell a jogalkalmazónak a bevont másik személy (szakértő, szakkonzultáns) kompetenciáját. Ki kell terjednie a vizsgálatnak arra is, hogy a szakvéleményben egyértelműen elkülöníthető-e, melyik vizsgálatot ki végezte el, az egyes következtetések vonatkozásában meg kell állapítani, kitől származnak - hiszen ügyelni kell arra, hogy a konkrét szakkérdésre választ adónak legyen meg a szükséges kompetenciája.

Ha a szakértő segédmunkatársat, szakértőjelöltet vett igénybe a szakértői vélemény elkészítésekor, az ő személyüknek azonosíthatónak kell lennie (elsősorban a kizárási okok vizsgálata végett), és a szakvélemény előkészítésében betöltött szerepüknek pontosan azonosíthatónak kell lennie. A jogalkalmazónak értékelése során vizsgálnia kell, hogy nem lépte-e túl bárki az eljárási jogosultságait, felhatalmazásait, kompetenciáját.

V.7.4.3. Kizárási okok vizsgálata

Az eljárási jogosultság értékelése körében azt is vizsgálni kell, hogy a szakértővel szemben nem áll-e fenn kizárási ok.

Kérdésként vehető fel az az eset, ha a szakvélemény előterjesztésekor még nem kizárt szakértővel szemben a később szükségessé vált meghallgatása idejére kizárási ok merül fel. A Fővárosi Ítéltábla több határozatában⁸¹⁸ más orvosszakértőket rendelt ki, mert a szakvéleményt adó orvosszakértők, mint a nyomozó hatósággal szolgálati viszonyban lévő személyek adtak szakvéleményt, de a meghallgatásuk szükségessé vált, ami már nem lehetséges. Figyelemmel a Be. 605. §-ának (2) bekezdésére, amely értelmében a módosítás előtt törvényesen beszerzett szakvélemény továbbra is felhasználható, a döntések helyessége nem vitatható. A Belegi József szerkesztette kommentár szerint a joggyakorlat nem adott egyértelmű választ a kérdésre, de a szerzői álláspont mégis a meghallgathatóság mellé állt, azzal érvelve, hogy a más szakértő kirendelését meg kell, hogy előzze az első szakvéleményt adó szakértő felvilágosítása, esetleges szakvélemény-kiegészítése.⁸¹⁹ Meglátásom szerint azonban a kizárási ok beállta a szakértők meghallgatását nem engedi. A kizárási ok ellenére a szakvélemény megőrizi bizonyítási eszköz minőségét, ámbar csakis abban a formában, amelyben megszületett, s azon már a kizárási ok alá eső szakértő nem alakíthat.

Azt, hogy a szakértővel szemben nem áll-e fenn kizárási ok, a hatóságnak az eljárás minden szakaszában vizsgálnia kell. A kizártság tényének felismeréséhez feltétlenül szükséges, hogy a szakértő megfelelő mennyiségű adatot, információt kapjan az ügyről, ahogy az is, hogy amennyiben szakértői intézetet, intézményt, gazdasági társaságot rendel ki a hatóság, a törvényi rendelkezéseknek megfelelően tájékoztatást kapjan a kirendelő a ténylegesen eljáró szakértő személyéről. Meggyőződésem szerint helyes lenne egy olyan gyakorlat bevezetése, hogy a szakértő a véleményben kötelezően nyilatkozzon arról, hogy megvizsgálta a kizárási okok fennállásának lehetőségét és arra a következtetésre jutott, hogy ilyen ok nem áll fenn. A Be. a szakértő szóbeli meghallgatásakor kötelezővé teszi a kizárási ok fennállásának tisztázását. Ezen szabályozás mellett nem zárható ki, hogy amennyiben a szakértő szóbeli meghallgatására nem kerül sor, a kizárási ok nem jut a hatóság tudomására, illetve, a pergazdaságosság és eljárás időszerűsége szempontjából negatív kihatással van az ügyre, ha kiderül, hogy már a

---

⁸¹⁸ Pl. I.Bf.60/2007/9. végzés, I.Bf.125/2007/13. ítélet

⁸¹⁹ Belegi, 2018.

szakvélemény elkészítésekor is fennállt a kizárási ok, csak azt a hatóság nem észlelte. A kizárási ok fennálltának hiányára vonatkozó hangsúlyosabb vizsgálat mind a kirendelő, mind a szakértő részéről kívánatos lenne már a szakvélemény elkészítésekor/kézhezvételekor.

V.7.4.4. Formai és tartalmi elemek értékelése

A jogalkalmazó akkor képes a szakvélemény érdemi értékelésére, ha áttekinti a szakértő tevékenységének teljes folyamatát, ha megvizsgálja azt, hogy a szakértő hogyan jutott arra a következtetésre, amelyet véleményében kifejtett.⁸²⁰

A jogalkalmazónak mindenképp meg kell vizsgálnia, hogy a szakvélemény teljes-e, tehát tartalmazza-e az előírt formai elemeket, és az azokban foglaltak összhangban vannak-e azon egyéb információkkal, amelyekről a jogalkalmazónak hivatalos tudomása van. Ellenőriznie kell azt is, hogy valamennyi feltett kérdésre válaszolt-e a szakértő.

A szakvéleménynek az Iszktv. szerint az alábbiakat kell tartalmaznia:

- a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokat (lelet),
- a vizsgálat módszerének rövid ismertetését,
- a szakmai megállapítások összefoglalását (szakmai ténymegállapítás),
- a szakmai ténymegállapításokból levont következtetéseket, ennek keretében a feltett kérdésekre adott válaszokat (vélemény)
- ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor (ide nem értve a szakértői vizsgálatot) a szakértőnek a szakvéleményben értékelnie kell annak adatait és megállapításait is
- a módszertani levélre történő utalást, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokait és
- az arra való utalást, hogy az igazságügyi szakértő mely szakterületen jogosult szakvéleményt adni illetve, hogy az igazságügyi szakértő vagy más személy eseti szakértőként járt el
- szakkonzultáns, szakértőjelölt vagy segédszemélyzet igénybevétele esetén a szakvéleményben a hatóságot erről tájékoztatni kell, továbbá fel kell tüntetni, hogy a

---

⁸²⁰ Katona, 1990. 317. o.

szak konzultáns milyen szakkérdésben nyilvánított véleményt, valamint a szakértőjelölt miként működött közre.⁸²¹

A Be. és a 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet fenti elemeket összesen 4 fő tartalmi egységbe tömöríti: lelet, módszer, szakmai ténymegállapítás és vélemény. A lelet a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokat tartalmazza. A szakmai ténymegállapítása a szakmai megállapítások összefoglalását, a vélemény a szakmai ténymegállapításokból levont következtetéseket, ennek keretében a feltett kérdésekre adott válaszokat tartalmazza, a vizsgálat módszerére vonatkozóan további részletezést nem tartalmaz a jogszabály. Hozzáteszi a rendelet az is, hogy ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor - ide nem értve a szakértői vizsgálatot -, a szakértőnek a szakvéleményben értékelnie kell annak adatait és megállapításait is.

Meggyőződésem szerint ez a felosztás nem megfelelő. A lelet fogalmilag meglátásom szerint kizárólag a vizsgálat tárgyainak a leírását foglalja magában.

A vizsgálat tárgyainak és az eljárás leírását, valamint a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változások véleményem szerint már a módszer kérdéskörébe tartozó elemek. A módszer részhez tartozónak tekintem továbbá a módszertani levélre történő utalást, illetve a módszertani levélben foglaltaktól történő eltérés esetén ennek indokait is.

A korábbi vizsgálatok adatainak és megállapításainak értékelése helyesen a ténymegállapítások tartalmi egységébe tartozik.

A vélemény pedig a szakmai ténymegállapításból levont következtetéseket, köztük a feltett kérdésekre adott válaszokat tartalmazza.

A szakvéleményt készítő igazságügyi szakértő az írásbeli szakvéleményt aláírásával köteles ellátni, valamint köteles azon a nyilvántartási számát feltüntetni. Az egyesített és az együttes szakvéleményt minden igazságügyi szakértő köteles fenti szabályok szerint aláírni, illetve a szükséges adatokat a szakvéleményen feltüntetni, valamint köteles a szakvéleményt bélyegzőjével ellátni.⁸²² A társaság tagja vagy alkalmazottja, illetve az igazságügyi szakértői intézmény vagy igazságügyi szakértői intézet alkalmazottja a szakvéleményt a saját szakmai felelőssége mellett, a társaság, az igazságügyi szakértői intézmény vagy az igazságügyi

---

⁸²¹ Vö. Iszktv. 47. § (4) bek., Be. 108. § (2) bek., 31/2008 (XII.31.) IRM rendelet 10. §

⁸²² Iszktv. 47. § (8) bek.

szakértői intézet nevében adja. A szakvéleményt az igazságügyi szakértő írja alá, a szakvéleményben fel kell tüntetni a szakvéleményt készítő igazságügyi szakértő nevét és szakterületét. A társaság, az igazságügyi szakértői intézmény vagy az igazságügyi szakértői intézet vezető tisztségviselője ellenjegyzésével igazolja azt, hogy a szakvélemény a társaság, az igazságügyi szakértői intézmény vagy az igazságügyi szakértői intézet tevékenységi körében és az eljárási szabályok betartásával készült.⁸²³

Célszerűnek mutatkozik véleményem szerint a szakértői vélemény kötelező elemeként elvárni a szakértőnek a hamis szakvéleményadás következményeire történő figyelmeztetés megértéséről való nyilatkozatot. A kirendelésnek a figyelmeztetés kötelező eleme⁸²⁴, illetve a szakértő szóbeli meghallgatása előtt is figyelmeztetni kell a szakértőt e körben⁸²⁵, a két rendelkezés azonban annyiban különbözik, hogy szóbeli meghallgatás alkalmával nemcsak a figyelmeztetés megtörténtét, hanem a szakértő válaszát is rögzíteni kell a jegyzőkönyvben. Nem logikus tehát, hogy a törvény az írásbeli szakvélemény előterjesztésekor ezt a nyilatkozatot nem kívánja meg a szakértőtől.

Kérdéses, hogy amennyiben a kirendelés a figyelmeztetést sem tartalmazza, a szakértő felelősségre vonható-e büntetőjogilag a hamis szakvéleményadásért. Azon rendelkezéséhez, miszerint a szakértőt szóbeli meghallgatása előtt figyelmeztetni kell a hamis szakvélemény adásának következményeire az alábbi rendelkezés is kapcsolódik: „A 83-84. § rendelkezései a szakértőre értelemszerűen irányadók.⁸²⁶ Eszerint „A 83. § és a 85. § (3) bekezdése rendelkezéseinek megsértésével kihallgatott tanú vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe” (Be. 84. §), és a Be. 85. § (3) bekezdésének 2-4. mondatai értelmében „Ha a tanú vallomástételének nincs akadálya, figyelmeztetni kell arra, hogy köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani, továbbá arra, hogy a hamis tanúzást és a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását a törvény büntetni rendeli. A figyelmeztetést, valamint a tanúnak a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni. A figyelmeztetés és a figyelmeztetésre adott válasz jegyzőkönyvezésének elmaradása esetén a tanú vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.” Idzigné Novák Marianna Csilla doktori értekezésében az alábbiak szerint érvel: „Amennyiben a tanút nem figyelmeztetik a hamis tanúzás, illetőleg a szakértőt

---

⁸²³ Iszktv. 48. §

⁸²⁴ Iszktv. 45. § (2) bek. mb) pont

⁸²⁵ Be. 110. § (1) bek.

⁸²⁶ Be. 103. § (5) bek.

nem figyelmeztetik a hamis szakvéleményadás büntetőjogi következményeire, a tanú vallomása, illetőleg a szakértő véleménye nem is létezik. Ehhez képest a tanú nem létező vallomása, illetőleg a szakértő nem létező véleménye – túl azon, hogy eljárásjogi értelemben felhasználhatatlan – kétségesen vonhat maga után büntetőjogi felelősségre vonást. Vagyis az állam nevében eljáró bíróságnak (ügyészségnek, nyomozó hatóságnak) a hamisság anyagi jogi következményeire való előzetes figyelmeztetésének elmaradásában álló mulasztása ahhoz vezetne, hogy az állam nevében eljárók egy szükségképpen másik büntetőeljárás (megj: a hamis szakvélemény adása miatt indult eljárás) keretében a nem létezőt utóbb létezővé nyilvánítsák.”⁸²⁷

V.7.4.5. A szakértői vélemény megalapozottságának vizsgálata

V.7.4.5.1. Kiindulási adatok, szakértői vizsgálat tárgyának értékelése

Könnyen belátható, hogy a szakértő „hozott anyagból dolgozik”, az általa vizsgált anyag kiemelt szerepet játszik a szakértői vizsgálatban. A szakvélemény hiteltérdemlősége szempontjából rendkívüli fontossággal bír, hogy az a tárgy vagy irat, vagy éppen az a személy, akikre (amelyre) vonatkozóan a szakértő vizsgálatot végez, ismert eredetű, jogszerű forrásból származó, jogszerűen beszerzett és tárolt, és változatlan állapotú legyen. A jogalkalmazói értékelésnek ki kell terjednie arra, hogy az eljáró hatóság a vizsgálatok elvégzéséhez milyen információkat bocsátott a szakértő rendelkezésére.

A vizsgálat tárgyára vonatkoztatott jogi követelmények vizsgálatánál két fő kérdéskört kell tisztázni: Mit kell vizsgálatához a szakértő rendelkezésére bocsátani és milyen szabályok vonatkoznak a vizsgálati anyag begyűjtésére – kezelésére?

A vizsgálati anyag kezelésére jogi és szakmai szabályok vonatkoznak. A jogi követelmények nagyjából két csoportra oszthatók. Az elsőbe azok az előírások tartoznak, amelyek a vizsgálati anyag eredetének dokumentálására vonatkoznak (pl. szemle⁸²⁸, házkutatás, lefoglalás). Ezek a vizsgálati anyag megfelelő, az elveszést megelőző, összekeveredést kizáró kezelésére vonatkozó szabályok, a szakértőnek történő átadást dokumentáló előírások, stb. Ezek a

---

⁸²⁷ Idzigné, 2018. 73. o.

⁸²⁸ lásd bővebben: Gárdonyi, 2017

szabályok a szakvélemény hiteltérdemlőségének egyik biztosítékai is: ha a szakértő bizonytalan eredetű vagy ellenőrizhetetlen módon beszerzett vagy kezelt vizsgálati anyagra alapítja véleményét, a vélemény tartalmi helytállósága esetén sem tekinthető hiteltérdemlőnek.⁸²⁹

A releváns alapadatok megfelelő dokumentáltsága a vizsgálathoz elengedhetetlenül szükséges. A vizsgálat objektivitását és megfelelő dokumentálását pedig az mutatja, hogy az adott kiindulási adatokat a megfelelő felkészültségű szakértők azonos módon dolgozzák fel és értékelik.⁸³⁰

A szakértő nem adhat alaposabb véleményt, mint amit a rendelkezésére bocsátott összehasonlító anyag színvonala lehetővé tesz.⁸³¹ E helyütt szükséges kitérnünk arra, hogy a büntetőeljárásban az igazság kiderítése nem történhet minden áron.⁸³² A bizonyítékok értékelése körében a legfontosabb kérdés, hogy a jogellenesen beszerzett, de egyébként hiteltérdemlő bizonyítékot miként lehet felhasználni.

Témám szempontjából e kérdéskör legfontosabb problematikája, hogy mennyiben érinti a jogellenesen beszerzett bizonyítékot felhasználó, azt vizsgáló szakvélemény helytállóságát a vizsgálati tárgy jogellenessége. Az angolszász jogban ennek a témakörnek az egyik részkérdése az ún. szakértői burkolt kijátszás doktrínája, amelynél a fő kérdés, hogy fel lehet-e használni azt a szakvéleményt bizonyítási eszközként, amelyet a szakértő (akár csak részben is) spontán nyilatkozatokat, szóbeszédeket⁸³³ felhasználva készített el.⁸³⁴ Példaként felhozható például egy olyan eset, ha a nem jogszerűen figyelmeztetett hozzátartozó/terhelt szakértői vizsgálat alkalmával tett nyilatkozatát a szakértő felhasználja a szakvéleményében, azaz lényegében a jogellenes bizonyítékot a szakértő „visszacsempészi” az eljárásba. Aggályos egy olyan eset is, ha pl. a vallomástételt megtagadó alanynak e nyilatkozatát magnóra veszi a hatóság, ezt hanteknikai szakértő rendelkezésére bocsátja, és szakvélemény elkészítését rendeli el. Előfordulhat az is, hogy jogellenes lehallgatás útján szerzik meg a hangmintát, amelyet szakértői elemzésre küldenek. A jogellenes bizonyítékkal kapcsolatos megállapítások körében két elméletnek a rövid említése indokolt. Mindkét elv az USA joggyakorlatában

---

⁸²⁹ Erdei, 1987. 79. o.

⁸³⁰ Grósz, 2011. 736. o.

⁸³¹ Bócz, 2004. 217. o.

⁸³² Farkas, 2002. 27. o.

⁸³³ „hearsay evidence“

⁸³⁴ Gácsi, 2015.

formálódott. A mérgezett fa gyümölcse elv főszabály szerint kizárja a jogellenesen megszerzett bizonyíték továbbhatását.⁸³⁵ Ez azt jelenti, hogy a büntetőeljárásokban sem a jogellenesen megszerzett bizonyíték, sem az annak folyamányaként megszerzett további bizonyíték nem használható fel a terhelttel szemben.⁸³⁶ Megjegyzendő, hogy az elv alól számos kivételt alkotott mára az USA Legfelsőbb Bírósága. A jogellenes bizonyítékok kizárásának másik doktrínája az ezüst tálca elve. Az elv lényege abban ragadható meg, hogy ez az elv csupán korlátozta, enyhítette a jogellenes bizonyíték továbbhatását, azáltal, hogy az eljárás korábbi szakaszában, az alárendelt szervek által jogellenesen szerzett bizonyíték csak az adott eljárási szakaszban nem volt felhasználható bizonyítékként, az eljárás későbbi szakaszában, magasabb fórum közbelépése esetén bizonyos feltételek meglétekor már felhasználható volt.⁸³⁷ A USA Legfelsőbb Bírósága végül 1960-ban az *Elkins vs. United States* ügyben kimondta, hogy az ezüsttálca elvet nem lehet alkalmazni a büntetőeljárásokban.⁸³⁸

A releváns alapadatok jogszerűségén és minőségén túl jelentősége lehet azok mennyiségének is. Ideális esetben a véleményalkotáshoz szükséges valamennyi adat rendelkezésre áll, ha nem, az adatok hiánya negatívan befolyásolja a szakvélemény bizonyító erejét (kategorikus megállapítás lényegében kizárható, csak valószínűségi megállapítás lehetséges). Ugyanúgy, ahogy a tényállás jogalkalmazói felderítését a bizonyítékínség befolyásolja, szükséges, hogy a szakértő a lehető legtöbb releváns körülményt ismerje.⁸³⁹

A szakértő kirendelésével kapcsolatos jogi relevanciájú anomáliák közül a kirendelés alapvető céljával ellentétes gyakorlatot emeli ki Kereszty Éva, melynek lényege, hogy a kirendelő kizárólag a kirendelő határozatot küldi meg a szakértőnek, az ügy egyéb iratait nem, hogy „a szakértőt ne befolyásolják az ügyben található adatok”. A bíróság tehát a szakértővel szemben eleve valamilyen előítélettel viseltetik, és ezért már a szakértői törvényben biztosított feltételeket sem biztosítja a munkájához.⁸⁴⁰ Fontos joga a szakértőnek, hogy kezdeményezheti a kirendelés alól történő felmentését, ha a kirendelő a szakértő kérésére nem biztosítja a

---

⁸³⁵ Reinecke, 1990. 248. Idézi: Tremmel, 2006. 163. o.

⁸³⁶ Gácsi, 2015. 57. o.

⁸³⁷ Tremmel, 2006.

⁸³⁸ 338 U.S. 74, 78-79 (1949)

⁸³⁹ Grósz, 2011. 736. o.

⁸⁴⁰ Kereszty, 2012. 70. o.

szakértő által megjelölt, a szakértői tevékenység ellátásához szükséges adatokat, felvilágosítást, iratokat és vizsgálati tárgyakat, és e nélkül a kirendelés nem teljesíthető.⁸⁴¹

Az átadott információnak mindenképpen elégségesnek kell lennie ahhoz, hogy a szakértő el tudja végezni a feladatát és arra is, hogy a kirendelés teljesítésének esetleges akadályait (kizárási ok, szakértő érdekkörében fennálló egyéb akadály – pl. az, hogy a leterheltsége nem teszi lehetővé egy időigényesebb szakértői vizsgálat lebonyolítását, stb.) felismerje. Ugyanakkor, az átadott információk, adatok köre tekintetében túlzásokba sem eshet a kirendelő hatóság. A szakértő munkájához nem szükséges iratok, adatok átadása nemcsak felesleges, de kognitív torzításhoz is vezethet. Utóbbi hatásokat külön alfejezetben kívánom részletezni, ehelyütt is szükséges azonban felhívni a figyelmet arra, hogy a kirendelő részéről alapos mérlegelést kíván, milyen információmennyiséget ad át a szakértő részére, mert az sem kevesebb, sem több nem lehet, mint amire szükség van.

A vizsgálat tárgyát a szakértőnek a szakvélemény leleti részében kell feltüntetnie.⁸⁴² Annak biztosítására, hogy a későbbiekben is egyértelmű legyen, milyen iratok, információk alapján dolgozott a szakértő, kiemelt jeletőségű, hogy ezek listáját is tartalmazza a lelet. A nyomok vizsgálata alkalmával a nyomkeletkezés, illetve rögzítés körülményeit tartalmazó helyszíni jegyzőkönyvek, helyszíni fényképek, vallomások jegyzőkönyveinek, korábbi szakvélemények megküldése minden olyan esetben szükséges, amikor a szakértő feladatának elvégzéséhez az szükséges. Amennyiben a hatóság egy adott releváns iratot, adatot nem ad át a szakértő részére, a későbbiek során kizárólag a szakértő által részletesen felsorolt, felhasznált irat/adatlista vizsgálata tud e körben releváns információt szolgáltatni. A kirendelésnek az Iszktv. szerint ugyan tartalmaznia a szakértő részére átadandó iratok és tárgyak megjelölését, valamint az átadás időpontját, ha pedig az átadás nem lehetséges, annak meghatározását, hogy a szakértő az iratokat és tárgyakat hol és mikor tekintheti meg⁸⁴³, a gyakorlatban ritkán fordul elő, hogy az iratok pontosan azonosítható módon megjelölők.

A szakértőnek a vizsgálat elvégzése előtt meg kell győződnie arról, hogy a hozzá küldött tárgyak sértetlen csomagolásban, a leírt változatlan állapotban érkeztek-e meg. Az utólagos értékelés fontos mozzanata annak ellenőrzése, hogy a szakértő ennek a kötelezettségének eleget

---

⁸⁴¹ az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet

⁸⁴² 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 10. § (1) bek. a) pont

⁸⁴³ Iszktv. 45. § (2) bek. e) pont

tett-e. Nem mellőzhető a szakértői vizsgálatra küldött anyagok mennyiségiének értékelése olyan szempontból, hogy azok elegendőek-e a kívánt vizsgálat elvégzéséhez. Ez a körülmény a szakértői vizsgálat módszertanával egybevetve szakértői területenként külön-külön értékelendő.⁸⁴⁴

V..7.4.5.2. Szakértői vizsgálat értékelése

A jogalkalmazói értékelés célja a szakértő tevékenységének megértése, annak megismerése, hogy a szakértő milyen vizsgálatok vagy logikai műveletek útján jutott el a véleményének kialakításához, annak megállapítása, hogy ezt a folyamatot logikai hibák vagy laikus jogalkalmazó által is feltárható hibák nem befolyásolták-e negatív irányban.⁸⁴⁵

Ebből következik, hogy vizsgálat nélkül - azaz általánosságban, s nem a konkrét ügy tényeit, körülményeit elemezve - szakvélemény nem adható, a szakértői vizsgálatot az adott ügyben ténylegesen le kell folytatni. A szakértői vizsgálatot azonban nem célszerű szűken értelmezni; a korábban elvégzett tudományos kutatásokon vagy szakértői vizsgálatokon is alapulhat a szakértői vélemény, pl. akkor, ha a szakértőnek az a feladata, hogy bizonyos természeti események, jelenségek okát vagy a tudományos tételek lényegét, összefüggéseit világítsa meg. Sajátos - kivételes - esetben a korábbi szakvélemény és iratok összevetése alapján is adhat a szakértő szakvéleményt.⁸⁴⁶

A szakértői vizsgálat személyeket, és - a maguk egyediségében vagy minta szerint - dolgokat érinthet. Szakmai szabály, hogy a szakértőnek a vizsgálat során a vizsgálat tárgyát lehetőség szerint változatlan állapotban kell megőriznie. Amennyiben ez nem oldható meg, mert a vizsgálat természeténél fogva a dolog megváltozik vagy megsemmisül, a vizsgált dolog egy részét az esetleges későbbi vizsgálatokra vagy a szakvélemény ellenőrzésére tekintettel lehetőség szerint eredeti állapotában, azonosság vagy származásmegállapításra alkalmas módon meg kell őrizni. Előfordul, hogy a vizsgálat során megsemmisülő dolog egy része sem őrizhető meg (pl. a fegyverszakértőnek egyetlen lőszerrel kell megállapítania annak működőképességét). Ilyenkor a vizsgált dolog megsemmisülésével járó vizsgálatot a szükséges egyéb vizsgálatok után kell elvégezni és megelőzően a tárgy jellemző adatait jegyzőkönyvben kell rögzíteni, és a tárgyról szükség esetén fényképet, öntvényt stb. kell készíteni.⁸⁴⁷

---

⁸⁴⁴ Katona, 1990. 312. o.

⁸⁴⁵ Katona, 1990. 322. o.

⁸⁴⁶ Kommentár a Büntetőeljárás törvényhez

⁸⁴⁷ Vö. 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet 1-8. §

Az egyes szakértői vizsgálatokra vonatkozó részletes szabályokat a a szakértői működésről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet tartalmazza. Azon szakterületek esetében, amelyek vonatkozásában nem a rendelet által meghatározott szakkérdésben kell véleményt nyilvánítani, a szakértőnek - ha a véleményadás feltételei fennállnak - a kirendelés vagy megbízás teljesítéséhez szükséges vizsgálatot kell elvégeznie, ide értve - annak szükségessége esetén - az a rendeletbe foglalt vizsgálatokat is.⁸⁴⁸

A szakértői vizsgálat értékelésének szükségszerű feltétele, hogy a szakértő a véleményben ellenőrzésre alkalmas módon ismertesse azt a folyamatot, amelynek eredményeként a következtetését levonta.⁸⁴⁹ A vizsgálat áttekintésének pozitív következményeként megerősödheti a jogalkalmazóban a szakértői tevékenységének aggálytalanságára vonatkozó meggyőződést, negatív esetben pedig kételyt ébreszthet e tekintetben. A hatóságnak magának kell meggyőződnie a módszer helyességéről, mint a vélemény helytállóságának kritériumáról. Az ügyben a hatóságon kívül felek is részt vesznek, akiknek joguk van megtudni, hogy az ügyükben bizonyítékként elfogadott szakvéleménynek milyen tudományos vagy szakmai alapja van, tudományosan megalapozott-e a szakértő módszere – írja Erdei Árpád.⁸⁵⁰

V.7.4.5.3. A szakértő által alkalmazott módszerének jogalkalmazói értékelése

A jogalkalmazói értékelés legnehezebb és legtöbb szakirodalmi vitát kiváltó pontja a szakértői vizsgálat és módszerének vizsgálata. A módszer tudományos-, szakmai megalapozottsága alatt – a korábban már ismertettek szerint – a validitást (azon belül a megbízhatóságot) és a korszerűséget, továbbá a releváns szakmai közösség elismertségét értem.

A szakértői módszer jogalkalmazói értékelése elvárt, ugyanakkor nem egyszerű feladat. A probléma gyökere az, hogy a jogalkotó egyáltalán nem adja meg az értékelés szempontrendszerét. Úgy vélem, a módszer vizsgálatánál van egy pont, ahova a jogalkalmazó már nem juthat el: az a szakmai szint, amelynek vizsgálatához különleges szakértelem szükséges. Azaz a szakvélemény érdemi helyessége, illetve az idevezető út (módszer) tudományos helytállósága a hiteltérdemlőség feltétele, ugyanakkor a bíróság ezt nem tudja megítélni.. Éppen ezért, Erdei Árpád fent idézett véleményét akként egészíteném ki, hogy azt, hogy a szakvélemény módszere tudományosan megalapozott-e, az igazságszolgáltatás szereplőinek és az eljárás alanyainak is joguk van megtudni, ugyanakkor erre csak következtethetnek. Magát a szakvélemény érdemi helyességét, és a módszer megfelelőségének

---

⁸⁴⁸ 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet 15. §

⁸⁴⁹ Katona, 1990. 321. o.

⁸⁵⁰ Erdei, 1987. 143. o.

bizonyos szempontjait – pl. a tudományos megalapozottságot - a laikus nem tudja megítélni, azonban számos, a módszer megfelelőségével összefüggő szempont értékelhető, amelyek információt szolgáltatnak a jogalkalmazó számára, így anélkül is lehet következtetést levonni az alkalmazott módszerről, hogy az értékelés a metodika szakmai magjába hatolna. Az ilyen, jogalkalmazó általi vizsgálatra alkalmas szempontrendszer a hazai joganyagban nem található. A szempontrendszer meghatározása ugyanakkor kiemelt fontosságú lenne. A kritériumok kidolgozása során kulcsfontosságú, hogy az egyes szempontok meghatározásakor figyelembe vegyünk a jogalkalmazó és a szakértő, vagyis a jog és tudomány határvonalait, hiszen jogi szempontok szerint tudományos kérdéseket nem lehet megítélni.

Katona Géza szerint a mérés-technika fejlődése, a vizsgálati objektumokon észlelhető sajátosságok azonosítási értékének megállapítása, az eredmények elektronikus vagy fotooptikai módszerekkel történő rögzítése pozitívan befolyásolhatja a szakvélemény bizonyításbeli alkalmazását is. Ezekből a módszerekből azonban nem következik, hogy a szakvélemény ettől a laikusok számára önmagában érdemileg értékelhetővé válik.⁸⁵¹ A megkívánt határok figyelmen kívül hagyására példaként hivatkozható a korábban ismertetett Daubert-kritériumrendszer „kudarca”. Az NRC jelentés kiemelte, hogy a Daubert-teszt túl magasra, a tudományos megalapozottság szintjére emelte a bizonyítékok megbízhatóságának mércéjét azzal, hogy elvárja a kapuőr funkciót betöltő bírótól, hogy vizsgálja a módszer teszteltségét és tesztelhetőségét illetve hibahatárát.⁸⁵² A jelentés szerint a Daubert-standardok eszméjének megvalósítása az igazságszolgáltatás szintjén kivitelezhetetlen. A Daubert-szempontoknak ugyanakkor vitathatatlan jelentőségük van a tudományos megalapozottság tekintetében, így véleményem szerint el kell különíteni egymástól azt a kérdést, hogy melyek a tudományos megalapozottság ismérvei és azt, hogy azt a bíróság mennyiben képes megítélni.

Fentiek alapján, véleményem szerint a tudományos-, szakmai megalapozottságot a jogalkalmazó nem képes megítélni, mivel ez az adott tudomány művelőinek kiváltsága. Ugyanakkor, a szakmai-, tudományos megalapozottságú módszer alkalmazásának kötelezettsége a szakértőt köti, és meglátásom szerint vannak olyan, a fenti hivatkozott szakmai lényegét el nem érő mélységű ismérvek, melyek feltüntetése valószínűsíti a tudományos megalapozottság szintjének elérését. A tételt fordítva is igaznak tartom: amennyiben a szakértő

---

⁸⁵¹ Katona, 1976. 10-11. o.

⁸⁵² NRC-jelentés

nem képes az alkalmazott módszerről meghatározott ismérveket objektíven, világosan megadni, akkor a tudományos-, szakmai megalapozottság megkérdőjelezhető.

Meglátásom szerint a módszerre vonatkozó, meghatározott szempontrendszerű szakértői adatszolgáltatás alkalmas arra, hogy a jogalkalmazó eldöntse: van-e ésszerű kétely a megalapozottság, ezen belül a módszer szakmai - tudományos megalapozottsága körében. Ha nincs, e tekintetben bizalommal kell fordulnia a szakértői vélemény felé. Ám ha ésszerű kétely merül fel, igénybe kell vennie a törvény által előírt eszközöket a kételyek eloszlására: felvilágosítást, kiegészítést kell kérnie, szükség esetén más szakértőt kell kirendelnie.

Az „ésszerű kétely” fogalma kapcsán Elek Balázs tanulmányában foglaltakat tartom irányadónak.⁸⁵³ A szerző művében utal arra, hogy a common law büntető igazságszolgáltatási rendszere nem követeli meg az abszolút bizonyosságot a büntetőjogi felelősségre vonáshoz, ehelyett alkalmazza azt a praktikus vagy erkölcsi bizonyossági mércét (practical certainty, moral certainty), amit az ésszerű kétely fogalmában fejez ki. Ez a bizonyosság a legmagasabb szintje annak, amit az egyén elérhet az abszolút bizonyosság hiányában. Az ésszerű kétely így nem jelent minden elképzelhető kétséget (any conceivable doubt).⁸⁵⁴

Felmerül a kérdés, mi ébreszthet kételyt a bíróban. Természetesen ezt egzakt módon nagyon nehéz meghatározni, és bizonyosan függ olyan elemektől is, mint a bíró szubjektuma, vagy akár a védői aktivitás. Ugyanakkor bizonyosan kételyt kell ébresztenie annak, ha a módszer leírása körében megkívánt jellemzőket nem tünteti fel a szakértő, a formál logika szabályaival ellentétesek az adatok, a hivatkozott források nem léteznek, pontatlanok, illetve más, ugyanazon kompetenciakörben működő szakértő szakértői véleményében feltüntetett módszertől különbözik.

Különleges szakértelem hiányában a tudományos-szakmaimegalapozottság körébenben a jogalkalmazó megismerési lehetősége arra korlátozódik, hogy feltárja, van-e olyan ok, ami kételyt ébreszt a szakértői vélemény módszerének megalapozottsági feltételei vonatkozásában. Ezt a vizsgálatot a szakértő által az általa alkalmazott módszerről szolgáltatott adatok és információk alapján lehet elvégezni. A szakértőnek tehát a szakvéleményben választ kell adnia az alábbi kérdésekre, illetve az alábbi információkat kell feltüntetnie:

---

⁸⁵³ Elek, 2017. 59. o.

⁸⁵⁴ Chambers, 1998. 655-702. idézi: Elek, 2017. 59. o.

- *Milyen módszerek léteznek, amelyek alkalmasak a szakkérdés megválaszolására?*
- *Milyen módszert alkalmazott?*
- *Ha több módszer van, miért döntött egyik vagy másik mellett?*
- *Van-e olyan jogszabály vagy szakmai szabály, ami előírja az adott módszer alkalmazását a szakértői feladat vonatkozásában?*
- *Ismertetnie kell a bemeneti adatok, vizsgálat, mérés, egyes lépéseit, az ellenőrizhetőség érdekében.*
- *Számítógépes alkalmazás esetén fel kell tüntetni a program nevét, verzióját, leírásának elérhetőségét, működési elvét, az alkalmazott algoritmusokat*
- *Ha van olyan jogszabály vagy szakmai szabály, ami előírja az adott módszer alkalmazását a szakértői feladat vonatkozásában, nyilatkozzon, hogy az előírtaktól eltért-e, ha igen, indokolnia kell.*
- *Ismertetnie kell a mérések, vizsgálatok részeredményeit.*
- *Nyilatkoznia kell arról, hogy végzett-e ellenőrző vizsgálatot vagy mérést, és ismertetnie kell annak eredményét.*
- *Ismertetnie kell milyen vizsgálatok, tesztek igazolják a módszer alkalmaságát a szakkérdés megválaszolására (tanúsítvány, hitelesítés, ajánlások, módszertani levél).*
- *Ismertetnie kell mennyire elterjedt a módszer alkalmazása a szakterületen*
- *Ismertetnie kell, mi támasztja alá a szakmai közösség bizalmát a módszer iránt (publikációk, szakmai szervezetek véleménye stb.)*
- *Ismert-e a hibahatár, és az nem haladja-e meg a kritikus értéket?*
- *Ha van más valid módszer, ismertetnie kell, hogy a választott módszer korszerűségét mi támasztja alá*
- *Ismertetnie kell, hogy a vizsgálatok eredményéből milyen logikai úton jutott el a következtetésig.*
- *Ismertetnie kell, mi igazolja a következtetés helyességét (logikai helytállóságot, empirikus helyességet).*
- *Fel kell tüntetnie, milyen tényezők torzíthatják az eredményt.*
- *A véleménynek olyan részletességgel kell fentieket tartalmaznia, hogy a szakvélemény reprodukálható legyen.*

Kérdésként merül fel, milyen részletességgel kell ismertetni a mérés, vizsgálat egyes mozzanatait, a számításokat.

Bár polgári területen születtek, teljes mértékben irányadónak tartom a büntetőeljárások vonatkozásában is az alábbi bírósági döntések megállapításait:

„A szakértői bizonyításra hosszú évek óta egységesen érvényesülő bírói gyakorlat szerint a szakvéleménnyel szemben támasztott alapvető követelmény, hogy azt a bíróság ne csak a végkövetkeztetésében ismerje, hanem alapjaiban és részletes indokaiban is. Emiatt a szakértőtől meg kell követelni mindazoknak az összehasonlító adatoknak és tényeknek az ismertetését, amelyek közrehatottak a szakvélemény kialakításában.” (BH 2005/147.)

„A szakértőnek szakvéleményében azokat a részeredményeket is közölnie kell a bírósággal, amelyek alapján a következtetéseket kialakította. A bíróság a szakértői vélemény helyességét csak a részeredmények ismeretében értékelheti.” (BH1980.287.)

Destek Miklós véleménye szerint a számítógépes szakértői vizsgálatok esetében a szakvéleménynek nem a számítógépes program ismertetéséből kell állnia, hanem a felhasznált fizikai és matematikai algoritmust kell felvázolni. Nyilatkoznia kell a szakértőnek arról is, hogy az ügydöntő eredmények szempontjából milyen pontossági határon belül közelíti meg a vélemény a valóságot.⁸⁵⁵ Árvai Béla és Mittermayer Ödön ugyancsak a számítógépes vizsgálatokra koncentrált tanulmányában, amikor megállapítják, hogy a szakvéleménynek feltétlenül tartalmaznia kell a felhasznált program megjelölését, a felhasználási korlátokat, a betáplált adatokat, az elért eredmény felhasználási módját.⁸⁵⁶

Katona Géza szerint az sem helyeselhető, ha a vizsgálat valamennyi részmozzanatát és adatát közölve a szakértő megnehezíti a szakértői tevékenység laikus részéről történő áttekintését. Szerinte a szakértő akkor jár el helyesen, ha a műszeres mérési adatokat hiteles laboratóriumi jegyzőkönyvekben, naplókban őrzi meg és szükség esetén az eljárásba bevont újabb szakértő rendelkezésére bocsátja.⁸⁵⁷ Utóbbi megállapítással magam részéről nem értek, meglátásom szerint, amíg a szakértő ténylegesen elvégzett mozzanatokot rögzít a szakvéleményben, addig emiatt a szakvélemény nem kifogásolható. A mérési eredmények feltüntetését bizonyos szakterületeken a vonatkozó jogszabály külön elő is írja,⁸⁵⁸ de összességében kívánatos, hogy

---

⁸⁵⁵ Destek, 1989. 13. o.

⁸⁵⁶ Árvai, – Mittermayer, 2001. 414. o.

⁸⁵⁷ Katona, 1990. 323. o.

⁸⁵⁸ Pl alkohol, kábítószer, pszichotróp anyag és más bódulateltető szer okozta befolyásoltság vizsgálata esetén a 31/2008. (XI.31.) IRM rendelet 21. §-a

a mérési jegyzőkönyveket a szakértő a szakvéleményhez – legalább mellékletként – csatolja, az elvégzett mérések eredményét, a számítások képleteit és eredményét pedig feltüntesse. A szakvélemény értékelését ugyanis akadályozhatja, sőt meg is gátolhatja az, ha a szakértő elmulasztja az állásfoglalásának kialakulásához vezető megismerési folyamat és az alkalmazott módszerek szükséges mértékig történő ismertetését.⁸⁵⁹ A megismerési folyamat egyes mozzanatainak, méréseknek, vizsgálati lépéseknek a feltüntetése teszi továbbá lehetővé a szakvélemény reprodukálását is. A módszer helyes alkalmazása ugyanis feltételezi, hogy egy független, másik szakember ugyanazon kiindulási adatok alapján, az alkalmazott módszerről rendelkezésére bocsátott adatokra figyelemmel képes reprodukálni a szakértői tevékenységet, és egyező eredményre jut.

Vannak természetesen olyan módszerek is, amelyek esetében a megismételhetőség szóba sem jöhet – pl. ha a szakértő külső adatokra támaszkodva adott véleményt, vagy saját tapasztalatára alapítja a megállapításait. Ilyen esetben is olyan módon kell a szakértőnek megalkotnia a szakvéleményt, hogy a jogalkalmazó illetve a felek képesek legyenek az egyes szakértői lépéseket nyomon követni. Meg kell adni az információ forrását, utalni kell arra a szakmai tapasztalatra, amelyre a szakértő a megállapítását alapozta. A számítások, mérések pontos dokumentálása segítheti a későbbiekben annak tisztázását is, ha a szakértői vélemény esetlegesen téves, hiszen az egyes lépések ellenőrzésekor a véletlen számítási hibák, mérési pontatlanságok, elírások sokkal könnyebben felismerhetők a részletes leírás alapján, mint olyan esetben, ha a szakértő csak a bemeneti adatokat és a végeredményt dokumentálja.

A vizsgálati módszer ismertetése körében meg kell különböztetnünk a módszerek két csoportját. Az egyik csoportba azok tartoznak, amelyek a gyakran igénybe vett szakértői területek hagyományos, standardizált módszereinek tekinthetők, a másikba azok, amelyek nem gyakran kerülnek alkalmazásra vagy éppen teljesen újszerűek.⁸⁶⁰ Katona Géza szerint a megoldás hogy a szakértőnek kötelessége a tevékenységéről úgy beszámolni, hogy lehetővé váljon az általa végzett megismerési folyamat mások általi követése.⁸⁶¹ A standardizált, gyakran alkalmazott módszerek esetében az akkreditációra, alkalmazott standardra, módszertani levélre, más, hozzáférhető szakmai anyag hivatkozása elegendő. Az előzőekhez szorosán kapcsolódó szempont lehet az, hogy a metódus objektív, azaz egzakt módon meghatározott, avagy a szakértő szubjektívitásának nagyobb teret engedő vizsgálaton

---

⁸⁵⁹ Katona, 1976. 10-11. o.

⁸⁶⁰ Erdei, 1987. 146. o.

⁸⁶¹ Katona, 1976. 910. o.

alapulnak-e a szakmai ténymegállapítások, de jelentősége miatt külön említjük. E körben megkülönböztetjük az ún. axiomatikus és ennek ellentétéjeként azokat a tudományterületeket, ahol nincsenek pontosan kidolgozva a vizsgálati módszerek szabályai, a szakértő tágabb lehetőségek között választhatja meg a figyelembe vehető adatokat, és ennek folytán az abból levont következtetések sem egységesek, sőt akár nincs is általánosan elfogadott álláspont. Általában negatívumként értékelik, ha a szakvélemény szubjektív, azaz a szakértői mérlegelésnek tág teret engedő vizsgálaton alapul. Minél nagyobb a diszkréció, annál nagyobb ugyanis az emberi tévedés lehetősége is. Általános fogalmakkal meghatározott ismérvek, a különböző szakértők esetében különböző eredményre vezethetnek. Ezzel szemben a pontos, eltérést nem engedő módszerek megbízhatósága nagyobb.⁸⁶²

Székely hangsúlyozza, hogy ha több módszer is rendelkezésre áll, akkor a szakértőnek az egyik módszerrel végzett vizsgálatot a másikkal ki kell egészíteni, ha az első eredményhez kétség fér. Fontosnak tartja, hogy a szakértő tüntesse fel a véleményben a módszert, szükség esetén annak technikai részleteit is. A szakértőnek meg kell indokolnia, ha valamely korszerű vizsgálati módszert nem alkalmazott, s azt is, hogy miért éppen a választott módszert alkalmazta.⁸⁶³

A választott módszer alkalmazásának indokoltságát is vizsgálnia kell a jogalkalmazónak az értékelés során. Természetesen a jogalkalmazó – különleges szakértelem hiányában – csak korlátozottan képes egy adott módszer alkalmazásának indokoltságát megítélni, ugyanakkor a szakértőnek a szakvéleménnyel „meg kell győznie“ az azt ellenőrző személyeket arról, hogy az adott metódus kiválasztása megfelelt a szakmai szempontoknak. Ennek a körülménynek különösen akkor van jelentősége, ha a szakértő több különböző módszerből is választhat. Ha jogszabály vagy szakmai szabály egy adott módszer alkalmazását írja elő, természetesen elegendő erre a (jog)szabályra utalni és jelezni, hogy ennek megfelelően járt el a szakértő. Ha több lehetséges módszer is szóba jöhet, akkor a szakértőnek elő kell adnia a szakmai érveit, meg kell tudnia indokolni, miért az adott módon járt el. E körben elő kell adnia, miért az adott vizsgálati, eljárási mód volt a legcélszerűbb, mely objektív adatok támasztják alá a korszerűséget, megbízhatóságot. Ki kell térnie e szempontok viszonyára a gazdaságosság és időszerűség elvárásainak relációjában is. Ezen információk feltüntetése igazolja az értékelő felé, hogy a szakértői módszer kiválasztása nem volt önkényes. Közvetetten a szakértő ezen a módon a saját szaktudásáról is tanúbizonyságot tesz, hiszen a jogalkalmazó bízhat abban,

---

⁸⁶² Grósz, 2011. 438. o.

⁸⁶³ Székely, 1967. 427. o.

hogy egy olyan szakember, aki tisztában van az adott körben felmerülő lehetséges módszerekkel és adekvátan indokolni tudja, miért alkalmazta egyiket vagy másikat, alkalmas a szakértői feladat ellátására, és szakértői véleményének hinni lehet.

Ahogy a hatóság nem adhat útmutatást a módszer tekintetében, úgy a módszer hatékonyságának, célszerűségének jogalkalmazói értékelésére sincs mód. A fent részletezett szakértői nyilatkozatok azonban képesek lehetnek meggyőzni a jogalkalmazót a módszer célszerűségéről, esetlegesen alkalmasak arra, hogy e tekintetben kételyt ébresszenek.

Szakértői következtetések értékelése

A szakvélemény legfontosabb eleme a szakértőnek a hozzá intézett kérdésekre adott nyilatkozata.⁸⁶⁴ A bizonyítandó tény szempontjából közvetlen jelentősége csupán ennek a tartalmi elemnek van. A feltett kérdésekre adott válaszokon kívül minden más e válaszok megalapozásához, illetőleg a szakvélemény értékeléséhez szükséges vagy szükségesnek vélt adalék.⁸⁶⁵ Katona Géza szerint tulajdonképpen a szakértői vizsgálatot elemi jellegű bizonyítási folyamatnak tekintjük, amelynek során a szakértő feltárja és megismeri a bizonyító tényeket (így a tárgy vagy tárgyak minőségét képező tulajdonságokat) és ezekből a tudomány általános törvényszerűségeit, és szakértői tapasztalatait felhasználva következtetéseket von le a bizonyítandó tényre (az objektum azonosságára, a tárgy minőségére, a folyamat rekonstrukciójára nézve).⁸⁶⁶ A vizsgálat céljának megfelelő szakértői következtetés vonatkozhat: különösen azonosságra vagy különbözősége, múltbéli események rekonstrukciójára, jelenségek közötti okozati összefüggés megállapítására, tárgyak minőségének feltárására, stb.⁸⁶⁷

V.7.4.5.4. Transzparencia értékelése

A szakszerűség további pillére a transzparencia, amely jelen esetben a konkrét szakértő, intézmény, gazdasági társaság munkamódszereinek, felszerelésüknek részletes leírását, akkreditálásuk és esetleg alkalmazott szabványaik közzétételét jelentené. Végül nem hagyható figyelmen kívül az alkalmazott vizsgálati módszer leírásának módja. A pontatlan

---

⁸⁶⁴ Erdei, 1987. 189. o.

⁸⁶⁵ Erdei, 1987. 189. o.

⁸⁶⁶ Katona, 1990. 324. o.

⁸⁶⁷ uo.

megfogalmazás és ebből következően az értékelés nyomon követhetlensége súlyos szakmai hiányosság, amely a szakvélemény büntetőeljárásban történő felhasználhatóságát is megkérdőjelezi.⁸⁶⁸

V.7.4.5.5. Logikai helyesség értékelése

A szakmai érvelésben megbújó logikai műveletek helyessége értékelési szempont kell hogy legyen. A logikának ugyanis fontos szerepe van a kijelentések igazságának az eldöntésében, mert egy-egy kijelentés igazsága nemcsak egy elszigetelt gondolat kijelentésén múlik, hanem a gondolatok kapcsolatain is. Keletkezhetnek már elismert igaz ítéletekből alkotott olyan új ítéletek, amelyeknek igazsága vagy hamissága a logika, a logikai következtetés és bizonyítás alapján dönthető el.⁸⁶⁹ Ehhez Király szerint két feltétel szükséges: egyfelől igaz premisszából induljunk ki, másrészt helyesen végezzük el a logikai műveletet.⁸⁷⁰ A helyesség logikai fogalma alárendelődik a neki fölérendelt érvényességfogalomnak. Eszerint egy következtetést akkor tekinthetünk helyesnek, ha egyben érvényes is. Az érvényesség azért a helyesség fölérendelt fogalma, mivel magába foglalja a következtetés premisszáinak igazságát is. Más szóval, érvényesen (É) azon feltételek mellett következtetünk, ha igaz premisszákból (I) következtetünk, és ezt egy logikailag helyes (H) forma szerint tesszük. Az érvényes következtetést tehát a következő szimbolikus formában írhatjuk fel: $\text{É} = \text{H} \cup \text{I}$ - ahol az $\cup$ szimbóluma a helyesség és az igazság feltételeinek egyesítését jelenti.⁸⁷¹ Tehát, akkor fogunk egy következtetést érvényesnek tekinteni, ha a kijelentések között fennáll az a viszony, hogy amennyiben a premisszák igazak, úgy a konklúzió is (szükségszerűen) igaz.

A formál logika legismertebb három törvényei az alábbiak:

- a) Azonosság elve⁸⁷²: $(A=A)$ minden „A” létező azonos önmagával, vagyis a dolgoknak önmagukkal való azonosságát állapítja meg. Éppen ez a logikai törvény segít a dolgokat megkülönböztetni egymástól.

---

⁸⁶⁸ Grósz, 2011. 739.o.

⁸⁶⁹ Király, 1972. 157. o.

⁸⁷⁰ Uo.

⁸⁷¹ Gál, 2001 [Megtekintve: 2018.02.09.]

⁸⁷² principium identitatis

- b) Ellentmondás elve⁸⁷³: kimondja, hogy megengedhetetlen valamit állítani és annak ellenkezőjét állítani egyúttal, vagyis ugyanannak az állítása és tagadása összeegyeztethetetlen.
- c) Harmadik kizárásának elve⁸⁷⁴: azt mondja ki, hogy mindaz, ami van az vagy „A” vagy pedig nem „A”, és harmadik lehetőség nincs. Ezt a következőképpen kell érteni: a nem „A” az „A”-nak tagadása. Ami azonban nem „A”, az mindazt jelöli, ami nem azonos „A”-val.⁸⁷⁵

Az Arisztotelész óta ismert fenti törvényszerűségeken túlmenően a szakértői vélemények legfontosabb logikai tételei között kell említeni az „elséges ok elvét”.⁸⁷⁶ Az okság elvének nevezte el Leibnitz, és a gondolkodás egyik alaptörvényének mondotta azt az elvet,⁸⁷⁷ melynél fogva semmi sem történik ok nélkül.⁸⁷⁸ Az elégséges alap elve szerint minden valóságos ténynek és igaz kijelentésnek kell, hogy legyen elégséges alapja arra vonatkozóan, hogy miért van épp így és nem másként.

Ezen elvekből a deduktív következtetések igénye vezethető le. A szakértői vélemények leggyakoribb logikai hibája, hogy az elégséges ok elvét figyelmen kívül hagyják.⁸⁷⁹ Olyan feltételezéseket, kiindulási pontokat használnak fel, amelyek nincsenek kellő mértékben igazolva, esetlegesen saját szubjektív megítélésükre hagyatkoznak, kognitív torzításnak vannak kitéve. Ilyen esetekben a szakértői megállapítás logikusnak tűnhet, mélyebb vizsgálattal azonban megállapítható, hogy nem áll szilárd talajon a következtetés.

V.7.4.5.6. Valószínűségi fok értékelése

Követelményként, hogy a szakértő meggyőződése ne legyen tisztán szubjektív természetű, a meggyőződés fokát a szakértő ismeretekre, tapasztalatokra, a logikára is alapítva kell meghatározni. A jogalkalmazónak törekednie kell annak megállapítására, hogy a vizsgálati

---

⁸⁷³ principium contradictionis

⁸⁷⁴ principium exclusi tertii

⁸⁷⁵ Lengyel, 2002

⁸⁷⁶ Principium rationis sufficientis

⁸⁷⁷ (jamais rien n'arrive, sans qu'il y ait une cause ou du moins une raison déterminante)

⁸⁷⁸ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/elegseges-ok-elve-81C8/> [2018.02.14.]

⁸⁷⁹ Kristek, 2013. 268.

módszer és a feltárt sajátosságok mennyisége és minősége lehetővé tesz-e a kategorikus következtetés levonását.⁸⁸⁰

Ha a szakértő, aki éppen olyan bizonyíték produkálására hivatott, amely különleges szakértelem nélkül hozzáférhetetlen, maga is csak valószínűnek tartja saját állítása helytállóságát, a hatóság még nehezebben találja meg az igényelt bizonyosságot. A valószínűségek és lehetőségek között tehát a bizonyosság erejű, kategorikus, semmilyen más lehetőséget nem tűrő szakvélemény bizonyára kényelmessé tenné a hatóság helyzetét.⁸⁸¹ A szakértő azonban maga nem juthat mindig kategorikus következtetésre, mert az általa megvizsgált tények gyakran nem nyújtanak erre kellő alapot, így a nem kategorikus vélemények létrejötte szükségszerű. A szakirodalmi álláspontok nem is annyira ebben, mint inkább a nem kategorikus szakvélemények bizonyítási felhasználásának kérdésében ütköznek össze.⁸⁸²

Székely János álláspontja szerint a szakértő gyakran nincs olyan helyzetben, hogy a feltett kérdésre kategorikus választ adjon, a bizonyítás számára azonban a több lehetséges megoldás valószínűségéről szóló nyilatkozat is fontos.⁸⁸³

A valószínűség a szakvéleményben és a bírói határozatban nem ugyanaz. A szakértő valószínűségi értékű megállapítása csupán egyetlen bizonyíték helytállóságának kisebb vagy nagyobb bizonytalanságára utal, s ezt az értékelő bíróság a mérlegelés során kellőképpen figyelembe veheti, s hatásait beszámíthatja. Amint ezt kell tennie a több-kevesebb bizonytalansági elemet úgyszólván mindig tartalmazó tanúvallomás vagy bármely más bizonyítási eszköz esetén is. Éppen ezért a bizonyíték helytállóságának kisebb vagy nagyobb bizonytalansága teszi a mérlegelési folyamatot nehezzé, de a tapasztalat azt igazolja, hogy az igazság megállapításához a bizonyításban egyes valószínűségi elemek jelenléte ellenére sem lehetetlen eljutni.⁸⁸⁴

Székely rámutat, hogy ha a jelenségek létrejöttének okát a szakértő csak úgy tudja megvizsgálni, hogy az okozási mechanizmus ismeretlen elemének létezését feltételezi. Ha a feltételezés a jelenség keletkezésének egyetlen lehetséges módját jelenti, akkor esetleges

---

⁸⁸⁰ Katona, 1990. 329. o.

⁸⁸¹ Uo.

⁸⁸² Erdei, 1987. 201. o.

⁸⁸³ Székely, 1967. 365. o.

⁸⁸⁴ Erdei, 1987. 202. o.

kategorikus vélemény születik, de két vagy több – egymástól különböző – feltételezett tény bármelyike beleillik a hiányzó láncszem helyébe, akkor a szakértő azt mondja, hogy a jelenség a feltételezett A vagy B tényezők egyikének vagy másikának a közrehatása folytán jött létre.⁸⁸⁵ A kategorikus, valószínűségi és lehetőségi vélemények megkülönböztetését a szakirodalom egy része egyrészt a valószínűség és bizonyosság kategóriáival összefüggésben, másrészt pedig a szakvélemény formai kérdéseként tárgyalja.⁸⁸⁶ Katona a valószínűségi vélemények létrejöttét részben a vizsgálati anyagok beszerzése során, illetőleg a szakértői vizsgálatban elkövetett hibákra, részben objektív okokra vezeti vissza.⁸⁸⁷ Szerinte ezek lehetnek a visszatükröződési folyamat fogyatékoságai, vagy pl. az, hogy csupán kellően nem általánosított tapasztalati szabályok állnak rendelkezésre, s ez kizárja a kategorikus következtetést.⁸⁸⁸

Más szerzők külső, s az adott körülmények között elháríthatatlan, valamint a szakértő személyében eredő okok szerepét egyaránt elismerve a valószínűségi vélemény kialakulásának objektív és szubjektív tényezői között tesznek különbséget. E felosztás szerint az objektív természetű tényezők közé a vizsgálati anyag mennyiségi és minőségi sajátosságaiban, a szakterülethez tartozó ismeretek szintjében (törvényszerűségek általános ismerete, módszerek kidolgozottsága, stb.) rejlő okokat soroljuk. Ezekkel ellentétben a szubjektív tényezők rendszerint hibaként jelennek meg. Ha a szakértői teljesítmény hibátlan, akkor a valószínűségi vélemény okai között csak objektív és elkerülhetetlenül valószínűségi következtetésre vezető okok játszhatnak szerepet.⁸⁸⁹

Király Tibor szerint a valószínűség statisztikai, logikai és pszichológiai valószínűség lehet.⁸⁹⁰ A statisztikai valószínűséget kifejező szakvélemény viszonylag egzakt módon jelzi, hogy a szakvéleménybe foglalt állítás mennyire közelíti meg a bizonyosságot. Ezáltal a hatóság számára könnyebb a valószínűség értékelése, mint olyankor, amikor kifejezésére csupán nyelvi eszközöket használ a szakértő. Nem véletlen tehát az a gyakran tapasztalható törekvés, hogy a szakvélemény az állítások valószínűségét számszerűen fejezze ki. Amennyire helyeselhető azonban, hogy a tényleges statisztikai valószínűséget számszerű értékben jelzi a szakvélemény, annyira vitatható a valószínűség más neveinek ilyen formában történő kifejezése. Ha nincs

---

⁸⁸⁵ Székely, 1967. 373. o.

⁸⁸⁶ Erdei, 1987. 206. o.

⁸⁸⁷ Katona 1965. 211. o.

⁸⁸⁸ Katona, 1965. 211. o.

⁸⁸⁹ Uo.

⁸⁹⁰ Király, 1972. 229. o.

meg a statisztikai valószínűség kifejezéséhez szükséges adatbázis, ha nem ismerjük bizonyos jelenségekre vonatkozóan a tényleges valószínűségeket, akkor a számszerű kifejezés egyszerűen becslés, amelyet az ilyen kifejezőmód alkalmazásához nem tekinthetünk elegendő alapnak.⁸⁹¹

A szakvélemény logikai valószínűséget fejez ki akkor, ha a szakértő egy feltevés és az azt megalapozó tétel közötti meghatározott logikai viszonyt tárja fel. Ez a valószínűség nem az egyedi esemény valószínűségét fejezi ki valamilyen arányban, hanem a két kijelentés közötti logikai viszonyt,⁸⁹² vagyis a hipotézis és az azt megalapozó kijelentés közötti relációt.

A pszichológiai valószínűség Király szerint a „bizalomnak” (hitnek) az a foka, amelyet valaki egy tétel iránt érez (hisz), tanúsít.⁸⁹³ Varga szerint a pszichológiai valószínűség valamely személy által egy tétel iránt táplált bizalomnak (hitnek) a foka, illetve a személy ítélete egy másik tétel igazságáról, hamisságáról, megalapozottságának fokáról.⁸⁹⁴

A szakvélemény határozottsági fokának a megállapítása nyilvánvalóan bonyolult feladat, de nem irreális azt várni, hogy a jogalkalmazó törekedjen a szakértői tevékenység egészének kritikai áttekintésére és ha jogi, kriminalisztikai ismeretei, illetve a bizonyítás terén szerzett gyakorlati tapasztalatai birtokában nem találja a szakértő állásfoglalását határozottsági fokát illetően sem meggyőzőnek, intézkedik a szakvélemény kiegészítése iránt, felvilágosítást kér avagy új szakértőt rendel ki. A határozottsági fok annyira szerves része a szakvéleménynek, hogy a jogalkalmazónak jogában áll azt elfogadni vagy nem elfogadni, de saját állásfoglalásával ezt sem helyettesítheti.⁸⁹⁵

V.7.4.7. Magánszakértői vélemények jogalkalmazói értékelése

A szakértő abban az esetben vállalhatja megbízás alapján szakvélemény elkészítését, ha az nem veszélyezteti a hatóság általi kirendelések teljesítését, illetve azzal nem összeférhetetlen. A szakértői feladatai terén tehát mindig a kirendelésnek van elsőbbsége. A magánszakértő kifejezést az Iszktv. vezette be, természetesen a megbízás alapján szakvéleményt adó szakértő intézményét a korábbi szabályozás is ismerte. Magam részéről nem értek egyet a

---

⁸⁹¹ Erdei, 1987. 211. o.

⁸⁹² Király, 1972. 229. o.

⁸⁹³ Király, 1972. 234. o.

⁸⁹⁴ Vargha, 1974. 63. o.

⁸⁹⁵ Katona, 1990. 335. o.

megfogalmazással, mivel a „magán-” előtag azt sugallja, hogy az ilyen szakvélemények esetében a kirendelés alapján készített szakvéleményekhez képest szükségszerűen csekélyebb súlyú, kevésbé megalapozott véleménnyel állunk szemben. Ugyanakkor, maga az Iszktv. rögzíti, hogy a megbízás alapján eljáró szakértő nem fogadhat el utasítást a véleménye szakmai tartalma tekintetében a megbízótól, tárgyilagossnak kell lennie és a szakmai szabályokat be kell tartania, a jogszabályba ütköző megbízást vissza kell utasítania.⁸⁹⁶ Nincs olyan rendelkezés hatályban, amely felhatalmazást adna a szakértőnek arra, hogy egy megbízás alapján készülő szakvélemény esetében akár formai-, akár tartalmi (szakmai) tekintetben eltérjen a kirendelés alapján készített véleménytől. Így, a szakvélemény, mint produktum tekintetében nem lehet közöttük különbséget tenni, az eltérés már csak az eljárási pozíciójukból fakad. Minthogy azonban a megbízás alapján készült szakvélemény sorsa az elkészítésekor nem ismert, teljesen felesleges „magánszakvéleménnyé” degradálni. A jogi terminológiának nem erősítenie kellene azt a vélekedést, hogy a megbízás alapján készülő szakvélemény csak egy „pertaktikai trükk, a védelem által diktált állásfoglalás” .

Megjegyzendő, hogy a megbízás alapján készült szakvéleményekkel szembeni óvatosság természetesen elsősorban azokra a szakvéleményekre vezethető vissza, amelyek megbízás alapján készültek és nem feleltek meg a szakmai elvárásoknak. Véleményem szerint azonban a helyes út, a jövő az, hogy valamennyi szakértőtől és minden szakvéleménytől ugyanazt a színvonalat várjuk el, attól függetlenül, hogy kirendelés vagy megbízás alapján készült. Ha a szakértői közösség is ezt az elvet tartja szem előtt, feleslegessé válhat a megbízás alapján készülő szakvélemény „megbélyegzése”.

A felkért szakértő és kirendelt szakértő jogai között véleményem szerint a fegyverek egyenlősége miatt nem lehetne különbség. Tehát, olyan eljárási normának a megalkotására lenne szükség, melynek segítségével szakmai alapon eldönthető lenne a benyújtott magánszakértői vélemény hitelessége.⁸⁹⁷

Ezt az eljárási törvény véleményem szerint úgy érhetné el, ha kirendelő kötelezettségévé tenné, hogy a felkérés alapján elkészült szakvélemény hiteltérdemlőségét annak benyújtásakor a kirendelt szakértő által előterjesztett szakvéleménnyel egyező szempontrendszer alapján vizsgálja meg, és ha azt hiteltérdemlőnek találja, akkor azt köteles legyen minden további aktus

---

⁸⁹⁶ Iszktv. 52. § (5) – (6) bek.

⁸⁹⁷ Bartkó, 2012. 120. o.

nélkül ugyanolyan szakvéleményként kezelni, mint a kirendelt szakértő által előterjesztett szakvéleményt, és a szakértőknek egyenlő „szakértői” jogosultságokat biztosítani.

V. A SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYEK HITELTÉRDEMLŐSÉGI MODELLJE A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

VI.1. A szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények összegzésére használt fogalmak a hazai jogirodalomban

A hazai szakirodalom régóta foglalkozik a szakvéleményekkel szemben megkövetelt megfelelési kritériumok felállításával, rendszerezésével, gyűjtőfogalmak kialakításával. Egyes ilyen gyűjtőkifejezések pozitív, míg mások negatív előjelűek. Pozitív, azaz a követelményre fókuszál a hiteltérdemlőség, aggálytalanság, megalapozottság, szavahihetőség, míg negatív, tehát a kérdéskört a meg nem felelőség irányából közelíti meg a megalapozatlanság, hibás-téves szakvélemény fogalma. Ezen fogalmak tekintetében meg kell jegyezni, hogy alkalmazásuk a szakirodalomban nem következetes, főleg ami a fogalmak által lefedett kritériumokat illeti.

Jelen fejezetben megkísérlem feltárni az egyes gyűjtőfogalmak valós tartalmát, és az egyes fogalmak közötti viszonyrendszert.

VI.1.1. Hiteltérdemlőség

Erdei kifejti, hogy a hatóságnak el kell végeznie a szakvélemény értékelését, s ennek során döntenie kell arról, hogy a szakvéleményt elfogadja-e vagy sem. Ha az értékelési (mérlegelési) tevékenység eredményeként a szakvéleményt hiteltérdemlőnek találja, az abban foglaltak a hatósági ténymegállapításban szerepet kaphatnak, ellenkező esetben nem, azaz a hiteltérdemlőség a szakvélemény felhasználhatóságának alapvető feltétele⁸⁹⁸ Rögzíti, hogy csak a megfelelő szakértelemmel rendelkező személytől származó szakvélemény lehet hiteltérdemlő.⁸⁹⁹ Emellett további tényezők meglétét is követelményként határozza meg, amikor a hiteltérdemlőség formai és tartalmi oldaláról beszél. Előbbi követelményei közt a megfelelő, törvényesen és szakmailag megfelelő módon rögzített és kezelt vizsgálati anyagot említi, és rögzíti, hogy ennek hiányában még a tartalmi helytállóság esetén sem lehet a szakvélemény hiteltérdemlő. Kifejti azonban, hogy a szakvélemény formai sajátosságai – mint

---

⁸⁹⁸ Erdei, 1987. 101. o.

⁸⁹⁹ Erdei, 1987. 103. o.

pl. a szakvélemény felépítése, a szakértői megállapítások szemléltetését vagy helyességének ellenőrzését lehetővé tevő illusztrációk, a fogalmazás módja - háttérbe szorulnak. Tartalmi szempontból a szakértői módszert emeli ki, mint meghatározó szempontot az értékelés körében. Erdei szerint a módszer tükrözi, hogy a szakvélemény létrehozója megfelelő szakmai jártassággal látott-e hozzá feladatához, s annak megoldásában, akár vizsgálatában, akár a következtetés kialakításában, a kívánatos módon járt-e el vagy sem, a módszer helytelensége, a feladat megoldására alkalmatlan volta a szakvélemény hiteltérdemlősége iránt támaszt kételyeket. Ha a szakértő helytelen módszert alkalmaz, vagy az egyébként helyes módszer alkalmazásában hibát követ el, akkor szakértelme iránt is kétségek támadhatnak, a szakértelem hiánya pedig a szakvélemény hiteltérdemlőségét kizárja.⁹⁰⁰ A hiteltérdemlőséget más tényezők is befolyásolják, többek között a szakértői következtetésből kitűnő logikai hiba, a szakvélemény és más hiteltérdemlő bizonyítékok közötti jelentős ellentmondás, a szakvélemény meggyőző erejének alacsony foka (azaz belső és külső tényezők egyaránt).⁹⁰¹

Kármán Gabriella a hiteltérdemlőséget a módszer tudományos megalapozottságával és bizonyításbeli elfogadhatóságával azonosítja.⁹⁰² Disszertációjában a szerző kifejti, hogy „*a hiteltérdemlőség annak a mércéje, hogy az adott bizonyítási eszköz (itt: szakvélemény) mennyiben közvetíti az igazságot a vizsgált kérdésben. A hiteltérdemlőség értékelése összefoglalva annak vizsgálatát jelenti, hogy az igazság megismerésée az adott eszköz/jogintézmény által – nagyon távoli megközelítésben – meghatározott megismerés szabályai szerint történik-e. A megismerés szabályaihoz tartoznak az eljárásjogi rendelkezések – végső soron az eljárási alapelvek is -, a szakértői bizonyítás esetében emellett a szakterület „szabályai”, tudományos alapjai, ismeretanyaga is.*”⁹⁰³

VI.1.2. Megbízhatóság

Erdi szerint a megbízhatóság fogalmát meg kell különböztetni a hiteltérdemlőségtől. Igaz ugyan, hogy a két kifejezés között szoros a kapcsolat, azonban a hiteltérdemlőség tágabb fogalom. Erdi szerint a hiteltérdemlőség a szakvélemény eljárásjogilag értékelhető

---

⁹⁰⁰ Erdei, 1987. 79., 104. o.

⁹⁰¹ Erdei, 1987. 154. o.

⁹⁰² Kármán, 2006. 83.o.

⁹⁰³ Kármán, 2018. 100. o.

tulajdonsága, míg a megbízhatóság a szakvélemény módszerére vonatkozik, így a hiteltérdeklőség egyik tényezője

VI.1.3. Aggálytalanság-aggályosság, a szakvélemény fogyatékosága

Az új Be. megfogalmazása szerint, ha a szakvélemény valamilyen fogyatékoságban szenved, akkor „aggálytalanul” nem fogadható el. Ezek a fogyatékoságok különösen akkor állnak fenn, ha

- a) nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit,
- b) nem egyértelmű,
- c) önmagával, illetve a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes, vagy
- d) a helyességéhez nyomatékos kétség fér.⁹⁰⁴

VI.1.4. Hibás, hiányos szakvélemény

Tremmel negatív oldalról közelíti meg a szakvélemény megfelelőségének kérdését, amikor hibás, hiányos szakvéleményről ír. Meglátása szerint szakvéleménynek lehetnek durva „alaki” hibái és tartalmi hiányosságai. Az „alaki” túlkapas különösen súlyos esete, ha a szakértő jogkérdésben nyilvánít véleményt, a kirendelő határozatban fel nem tett kérdésre vagy a leleten kívül található egyéb bizonyítéokra tekintettel ad választ.⁹⁰⁵

Megfordítva tehát a mondandót, alakilag hibátlan, hiánytalan szakvélemény ténykérdésben nyilvánít véleményt, a kirendelő kérdéseire válaszol, a leleti részben feltüntetett bizonyítékokra hagyatkozik. Tremmel ugyanezen bekezdésében ezt követően már a megalapozatlanság fogalmát használja, amikor kiemeli: *„külön nevesített siu generis megalapozatlansági esetként, ha a szakértő a szakágában közzétett módszertani ajánlást megszegi, vagy a vizsgálati módszerét és validitását nem jelöli meg. A durva „alaki” hibás szakvélemény a törvény szerint kizárt szakvéleményt jelent. Tartalmi hiányosság (szakmai megalapozatlanság) esetén csak más szakértő közreműködésével végezhető el a bizonyíték mérlegelése és a szakvélemény esetleges kirekesztés.”*⁹⁰⁶

---

⁹⁰⁴ Új Be. 197. § (1) bek.

⁹⁰⁵ Tremmel, 2006. 136.o.

⁹⁰⁶ Uo.

VI.1.5. Valid vélemény, valid módszer

A validitás fogalmát egyes szerzők a szakvélemény egészére használják: „Validnak tekinthető az a szakértői vélemény, mely megbízható vizsgálati módszerek alapján, helytálló szakmai ténymegállapításokon és a következtetések vonatkozásában biztos logikai alapon nyugszik, s ez alapján bizonyíték szolgáltatására alkalmas.”⁹⁰⁷

Kertész Imre szerint a validitás azt mutatja meg, hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelelő és attól eltérő eredmény.⁹⁰⁸

A validálás fogalmát vesszük alapul - amely szerint a validitás/érvényesség azt mutatja meg, hogy az adott módszerrel ténylegesen azt mérjük-e, amit szándékoztunk⁹⁰⁹ - a célra való alkalmasságként tekinthetünk a validitásra.

VI.1.6. Jogellenes szakvélemény

A szakvélemény minőségével kapcsolatban leggyakrabban használt fogalmak elemzése után szükséges megvizsgálni azt a kérdést, hogy valamely, a szakértői tevékenységre vagy magára a szakértői véleményre vonatkozó jogi előírás megsértése esetén jogellenes bizonyítékká válik-e a szakvélemény a Be. 78. § (4) bekezdése szerinti értelemben, vagy a nem vonható egyenlőségjel a jogellenes és a jogszabályba ütköző szakvélemény között.

A kérdés tisztázásához röviden szólni kell a szükséges a jogellenes bizonyítékok elméletéről. Magyarországon elsőként Király Tibor fogalmazta a jogellenes bizonyítékok kizárásának követelményét. A szerző szerint „*eljárási szabálysértés, ha a bíróság jogellenesen beszerzett bizonyítékot figyelembe vesz és mérlegel. (...) Ennek azonban a törvényben és a gyakorlatban is egyértelműen hangot kellene adni*”⁹¹⁰ Az 1973. évi I. törvény végül túl általánosan fogalmazta meg a jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználásának tilalmát. A szövegezés nem tett különbséget a törvénysértően lefolytatott bizonyítás súlya között aszerint, hogy a törvénysértés lényeges, érdemi jellegű-e, avagy kevésbé jelentős, csak formai

---

⁹⁰⁷ Várdai, 2013. 372. o.

⁹⁰⁸ Kertész, 1990. 117. o.

⁹⁰⁹ Bolarinwa, 2015. 195

⁹¹⁰ Király, 1972. 137

jellegű.⁹¹¹Ez aztán számos anomáliához vezetett az ítélkezésben.⁹¹²A Be. már kijezésre juttatja azt a kívánalmat, hogy a jogellenes bizonyítéknak nincs helye az eljárásban, ugyankkor csak a legsúlyosabb „hibák“ teszik a bizonyítékot jogellenessé.⁹¹³

A Be. 78. § (4) bekezdése három fordulatban szól a jogellenesen megszerzett bizonyítékokról. A generálklauzula alapján ki kell zárni a bizonyítékot, ha

- a) az olyan bizonyítási eszközből származik, amelyet bűncselekmény útján szereztek meg
- b) ha azt más tiltott módon szereztek meg
- c) ha az eljárásban résztvevők jogainak lényeges korlátozásával jutottak hozzá.

Míg az első két fordulat esetén az értékelés szempontjából abszolúte kizárt bizonyítékról beszélhetünk (az így megszerzett bizonyítékot még objektív valódisága esetén is figyelmen kívül kell hagyni); addig a harmadik fordulat az értékelés szempontjából relatíve kizárt bizonyítéknak tekintendő, azaz fennállása esetén is a bizonyítékokat értékelő hatóság (bíróóság) mérlegelésétől függ, hogy a résztvevő eljárási jogának korlátozását lényegesnek tekinti vagy sem.

Az általam felvetett kérdés megválaszolásához a „más tiltott mód“ fordulat elemzésén keresztül juthatunk el. A „más tiltott mód alatt” a bizonyítás törvényességét kétségessé tevő olyan eljárási szabálysértést, esetleg utasítás, szabályzat megszegését értelmezi, amely önmagában még bűncselekmény megállapítására nem ad alkalmat, de amelyhez az eljárási törvény konkrét jogkövetkezményt fűz. A Be. mindemellett a második fordulat kapcsán az egyes bizonyítási eszközök szabályainál elhelyezett speciálklauzulákkal pontosítani kívánja az adott bizonyítási eszközök felhasználhatóságát: azaz e szabályokkal eligazítást kíván adni a tekintetben, hogy e tilalmak megszegése esetén nem keletkezik felhasználható bizonyítási eszköz, tehát nem csak szabálytalan, hanem felesleges is az ilyen eljárási cselekmény.⁹¹⁴ (Ezek már ún. „kemény bizonyítási tilalmaknak” tekinthetőek.)⁹¹⁵ A fordulat alkalmazásának nehézségét az okozza, hogy a jogalkotó nem határozta meg a „más tiltott módon” történő megszerzés fogalmát. Ezt a csorbát a büntetőeljárás tudománya, és a joggyakorlat együttesen igyekszik kiküszöbölni, így a

---

⁹¹¹ Cséka, – Vida, 1999. 195. o.

⁹¹² Lőrinczy, 1998. 219. o.

⁹¹³ A törvényhelyhez a miniszteri indokolás szerint „Maga a rendelkezés a bizonyításban elkövetett törvénysértés eljárási szankcióját határozza meg; ez értelmetlenné tesz minden olyan törekvést, amely a bizonyíték megszerzését akár még a törvényességet is felülmúló jelentőségű érdeként kezeli. Kizárja azonban annak a lehetőségét, hogy az eljárási jogokat nem érintő jelentéktelen, technikai természetű eljárási hibák fontos bizonyítékok kizárását eredményezzék az eljárásban.”

⁹¹⁴ Tremmel, 2006. 160

⁹¹⁵ Uo.

tudomány alapján „más tiltott mód” alatt az olyan bizonyítás törvényességét kétségessé tevő eljárási szabálysértést, esetleg utasítás, szabályzat megszegését, megsértését kell érteni⁹¹⁶

A szakértőkre vonatkoztatva ilyen speciális tilalmak:

- az eljárásban nem vehet részt az a szakértő, akivel szemben kizárási ok áll fenn (Be. 103. § (1) – (3) bek.
- hamis szakvéleményadás következményeire vonatkozó figyelmeztetés elmaradása illetve az arra adott válasz jegyzőkönyve vételének hiánya (Be. 103. § (5) bek.) esetén a szakértői vélemény nem használható fel
- a terheltnek, a tanúnak, illetőleg a sértettnek az eljárás alapjául szolgáló cselekményre vonatkozó, a szakvélemény leletét képező a szakértő előtt tett nyilatkozata bizonyítási eszközként nem használható fel (108. § (8) bek)

Ezekben az esetekben nem vitatottan jogellenes bizonyítékról beszélünk. Meglátásom szerint speciális tilalom hiányában azonban valamely jogi előírás megszegése nem teszi jogellenessé a szakvéleményt.⁹¹⁷ Tehát, a jogellenes és jogszabályba ütköző szakértői vélemény nem egymás szinonimái. A legsúlyosabb – jogellenesnek nem minősülő – jogszabálysértések ugyanakkor megfoszthatják a szakvéleményt ekkénti minőségétől. Minden ilyen esetben mérlegelni kell a jogszabálysértés súlyát, jellegét, hatását a szakvéleményre. Nyilvánvaló, hogy amennyiben a szakértő olyannyira késlekedik a szakvélemény előterjesztésével, hogy túllépi a 60+30 napos szabályt, az nem jelentheti a szakvélemény felhasználásának tilalmát. Ugyanakkor, ha a törvényi előírást megszegve szakértő helyett szakértőjelölt, vagy két szakértő helyett egy szakértő ad véleményt, akkor már olyan súlyú szabálysértésről van szó, hogy már nem beszélhetünk szakvéleményről. A szakértői tevékenységre illetve szakértői véleményre vonatkozó jogszabályi előírásokat csoportosíthatjuk aszerint, hogy azok megsértése

- a) jogellenes bizonyítékhoz vezet
- b) megfosztja a szakvéleményt a szakértői vélemény minőségétől, emiatt nem lehet figyelembe venni
- c) nem érinti a szakvélemény tág értelemben vett megfelelését.

A b) pont kapcsán előrebozsátom, hogy a szakértői tevékenységre/véleményre vonatkozó előírások egy része az általam felállított hiteltérdemlőségi modell szűkebb kritériumcsoportjába

---

⁹¹⁶ Tóth, 2017. 110.

⁹¹⁷ Konkrét kérdésben eltérő álláspontra helyezkedett pl. Pécsi Ítéltábla Bf.I.40/2010/11. számú végzése

is tartozhat. Pl. a vizsgálat elmaradása nemcsak jogi előírásba ütközik, de megalapozatlanná is teszi a véleményt. Ugyanakkor, a szakértő jogkérdésben nyilatkozott, tekinthető „csupán“ jogszabálysértő lépésnek, és így a hiteltérdemlőséget érinti, más, kisebb (megalapozatlanság, jogellenesség) kategóriába nem sorolható be.

VI.1.8. Megalapozottság/Megalapozatlanság

A szakirodalom a szakvéleménnyel szemben leggyakrabban támasztott követelmény éppen a legkevésbé pontosan definiált *megalapozottság*, *negatív oldalról pedig a szakvélemény legnagyobb hibája a megalapozatlanság*. Azt, hogy mit takar e jelző, különbözőképpen fogalmazzák meg a szerzők. A szakértő adott kérdésben való jártassága, kompetenciája és a választott módszer szakmai helyállósága mindenesetre általános elvárás.

Grád András és Nisztor Mária a szakvélemények szakmai megalapozottság fogalmát a szakvélemény megbízhatóságának szinonimájaként alkalmazzák, és legfontosabb kritériumaként a kompetenciát, az egyértelműséget, pontos jelölési módok alkalmazását, ellentmondás mentességet és a szakmai módszertani levelek, szakmai szabályok betartását jelölik meg.⁹¹⁸

Grósz Tamás a megalapozottság vizsgálatának szempontjait így foglalja össze: „*Lényeges szempont, hogy az eljáró szakértő rendelkezik-e a szükséges kompetenciával; bizonyos esetekben és mértékben a laikus jogalkalmazó számára is eldönthető, hogy korszerű és egzakt módszerekkel történet-e a szakértői vizsgálat; inkább objektív ismérvek, avagy a szakértő szubjektivitásának nagyobb teret engedő módszereken alapulnak-e a szakmai ténymegállapítások; további szempont lehet, hogy valamennyi szükséges adat rendelkezésre állt-e, illetőleg a felhasznált alapadatok helyessége, a felhasznált egyéb bizonyítási eszközökből származtatott adatok pontossága; a szakmai érvelésben megbújó logikai műveletek érvényessége; a szükséges körben történt-e meg a válaszadás; az egyes vélemények egymással összhangban vannak-e, vagy van-e értelemzavaró ellentmondás az egyes válaszok között, és ezek alapján a szakmai megállapítások megalapozottsága, a bizonyosság vagy a valószínűség foka.*”⁹¹⁹ Kifejti azt is, hogy ha a szakértő megszegi a szakágában közzétett szakmai módszertani

---

⁹¹⁸ Grád, - Nisztor, 2013. 19-29 . o.

⁹¹⁹ Grósz, 2011. 732. o.

ajánlást, vagy meg sem jelöli a vizsgálat módszerét és annak érvényességét, a szakvélemény megalapozottságát kockáztatja, amely rendszerint újabb szakértő kirendeléséhez vezet.⁹²⁰

Pataky Csaba a megalapozottságot a módszer megfelelőségéhez köti, melyet összekapcsol a szakértő különleges szakértelmével. Szerinte az, hogy a szakértői vélemény önmagában megalapozott-e, attól függ: megfelelő módszerrel, az adott tudományág legújabb eredményeit is figyelembe véve metodológiailag helyesen, reprodukálhatóan készült-e. Kiemeli, hogy a hatóságoknak csak olyan szakvéleményt lehet elfogadni, amelyből kitűnik, hogy a szakértő saját szaktudása és rendelkezésére bocsátott anyag alapján saját felelőssége teljes vállalása mellett határozottan állít vagy cáfol. A hatóságokban tudatosulnia kell annak, hogyha a szakértőnek a számításaihoz felhasznált akár csak egyik adat csupán valószínű, vagy éppen becsült érték, akkor a szakvéleményének valamennyi olyan eredménye, mely ettől az adattól (is) függ, eleve vitathatatlanul és teljesen automatikusan szintén csak valószínű, illetve becsült értékévé gyengülnek.⁹²¹

Gimesi Ágnes szintén a módszerre fókuszál a megalapozottság kapcsán. Szerinte az alkalmazott tétel tudományos (szakmai) megalapozottsága körében meg szokás különböztetni a tudományosan elfogadott és általánosan alkalmazott, rendszeresített (standardizált) és ritkán alkalmazott (új és újszerű) tételeket. Az elvi követelmény az, hogy a módszer legyen korszerű, célravezető, hatékony.⁹²² Magával a módszerrel kapcsolatban is megfogalmazhatók kritériumok, melyek értékmérőként szolgálnak. A szakértői módszerek értékelésénél szokásos kritériumok az eredményesség (validity” a sikerre jutás aránya), a megbízhatóság („reliability”) és a hitelesség (confidence”).⁹²³

Erdei szerint a módszer korszerűsége és a tudományos megalapozottsága szorosan összefüggő fogalmak, melyek a szakvélemény megalapozottságával is összefüggenek, ugyanakkor a módszer tudományos megalapozottsága és a szakvélemény megalapozottsága között különbség van. A szakvélemény megalapozottsága szerinte ezen kívül is számos feltételtől függ, köztük a vizsgálati anyag megfelelő volta, a vizsgálati eljárás pontos végrehajtása stb.⁹²⁴

---

⁹²⁰ Grósz, 2011. 734

⁹²¹ Pataky, 2009. 292.o.

⁹²² Gimesi, 2003. 232. o.

⁹²³ Bócz, 2008. 123. o.

⁹²⁴ Erdei, 1987. 140.o.

VI.1.8.1. A megalapozatlan szakvélemény fogalma az ítélet megalapozatlanságának analógiájára

Megjegyzendő, hogy a szakvélemény megalapozatlanságának fogalmát a régi szakértői törvény tartalmazta, ugyanakkor nem definiálta⁹²⁵: „*az ügyben jogerős döntést hozó bíróság az igazságügyi szakértői névjegyzéket vezető hatóságnak bejelenti, ha a szakértő szakvéleménye szakmai megalapozatlansága (a továbbiakban: megalapozatlan szakvélemény) miatt az eljárás elhúzódott vagy az felesleges költséget okozott.*”⁹²⁶

A legtöbb szerző a szakvélemény megalapozatlansága alatt azon eseteket értik, amikor a szakértőtől felvilágosítás kérése, kiegészítés szükséges, vagy új szakértő kirendelésének van helye. Ezzel ellentétes álláspont fogalmazható meg arra figyelemmel, hogy a hatályos jogszabályokban (és az új Be.-ben) sem használatos a megalapozatlan szakvélemény fogalma. A Be. a szakvélemények legsúlyosabb hibáit nem egy összefoglaló fogalommal jelöli, hanem példálózó felsorolást ad, az új Be. szakvélemény „fogyatékoságaiból következő aggálytalan elfogadásra nem alkalmas” szakvéleményről beszél.

A két törvény idevonatkozó szabályainak összehasonlítását az alábbi táblázat szemléleteti:

Hatályos Be. 109. § A szakvélemény ...	Új Be. 197. § (1) bek. A szakvélemény ...
hiányos	nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit
homályos	nem egyértelmű
önmagával ellentétben álló	önmagával, illetve a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes
vagy egyébként szükséges a kiegészítés, felvilágosítás kérése a szakértőtől	a helyességéhez nyomatékos kétség fér

(14.sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

A hatályos és új Be. fogalmai tehát továbbra is ugyanazzal a jelenetéstartalommal bírnak, az új Be. azonban pontosabb megfogalmazást ad a szakvélemény fogyatékoságainak meghatározásakor.

⁹²⁵ Ez az állapot egyértelműen a jogbiztonság elvébe ütközött.

⁹²⁶ Régi Iszktv. 5. § (6a) bek.

Noha a szakvélemény megalapozottságának fogalmát a jogszabályok nem ismerik, maga a megalapozatlanság, mint kifejezés ugyanakkor természetesen a büntetőeljárás jogban nem ismeretlen fogalom, hiszen az ítélet megalapozottsága vagy megalapozatlansága az ítélezés kulcsfontosságú kérdése. A létező megalapozatlansági fogalomrendszert érdemes segítségül hívni a szakvélemény megalapozatlanságának meghatározására is.

Az 1982-es Be. Kommentárban Nagy Lajos az alábbiakat rögzíti: „Bármilyen gondosan készül a szakvélemény, előfordulhat, hogy különféle okból, egészében van részleiben megalapozatlan. A szakvélemény megalapozatlanságának eseteit a törvény részletesen felsorolja (hiányos, homályos, önmagával vagy más szakértői véleménnyel ellentétben állónak látszik vagy helyességéhez egyébként kétség fér). A megalapozatlanság egyes esetei általában tehát megfelelnek a bírósági ítélet megalapozatlansági eseteinek.”⁹²⁷

Véleményem szerint a megalapozatlanság fogalmának azonosítása hiányos, homályos, stb. okokkal nem eléggé precízen ragadja meg a fogalom lényegét. A megalapozatlanság és a Be. 109. §-ával (új Be. 197. § 1) bek) való azonosítás legnagyobb hibáját abban látom, hogy a módszer tudományos-, szakmai megalapozatlansága mindenképpen a szakvélemény megalapozatlanságát kell, hogy maga után vonja, ugyanakkor a felhívott Be. rendelkezések erre nem utalnak. Ebből következően véleményem szerint a megalapozatlan szakvélemény tágabb fogalom, mint a Be. 109. §-ában (új Be. 197. § 1) bek) felsorolt hiányosságokkal lefedett tartalom.

A megalapozatlanság fogalmának pontosabb megragadásához a fent idézett 1982-es kommentárban rögzítettek alapján a megalapozatlan szakvélemény és megalapozatlan ítélet közötti párhuzam ugyanakkor részletesebb vizsgálatot is megérdemel.

Az ítélet megalapozottsága a törvényesen lefolytatott bizonyítási eljárást követően a múltban lezajlott és a vádhatóság által a vád tárgyává tett események valóságnak megfelelő, helyes és hiánytalan megállapítását jelenti. A törvény grammatikai és rendszertani értelmezéséből is következik, hogy a tényállást akkor tekintjük megalapozatlannak, ha megalapozatlansági hibában nem szenved.⁹²⁸ Az ítélet megalapozatlanságát alapvetően bizonyítási hiányosságok, téves bírói ténykövetkeztetések eredményezik, de azt a bizonyíték felhasználása esetén egyes

---

⁹²⁷ László, 1982. 242. o.

⁹²⁸ Háger, 2014. 37. o.

eljárási szabálysértések is előidézhetik.⁹²⁹ Az ítélet megalapozatlanságát a megalapozatlansági okok okozzák.

Be. 351. § (2) bek. (megalapozatlanság)	Be. 592. § (1) bek. (teljes megalapozatlanság)	Be. 592. § (2) bek. (részleges megalapozatlanság)
a) a tényállás nincs felderítve,	a) az elsőfokú bíróság nem állapított meg tényállást vagy	a) az elsőfokú bíróság a tényállást hiányosan állapította meg,
b) az első fokú bíróság nem állapított meg tényállást, vagy a tényállást hiányosan állapította meg,	b) a tényállás teljes egészében felderítetlen.	b) a tényállás részben felderítetlen,
c) a megállapított tényállás ellentétes az iratok tartalmával,		c) a megállapított tényállás ellentétes a bíróság által lefolytatott bizonyítást érintő ügyiratok tartalmával,
d) az első fokú bíróság a megállapított tényekből további tényre helytelenül következtetett.		d) az elsőfokú bíróság a megállapított tényekből további tényre helytelenül következtetett.

(15. sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

Azaz, mindkét büntetőeljárás törvény tehát az alábbi megalapozatlansági okokat ismeri:

- a) tényállás felderítetlensége
- b) tényállás megállapításának hiánya vagy hiányossága
- c) iratellenesség
- d) helytelen ténybeli következtetés.

Meglátásom az ítélet megalapozatlansági okai absztrahálhatók a szakértői véleményre, ekként a szakvélemény megalapozottságát előidéző okok ezen séma alapján egyértelműen rendszerezhetők. A Be. és az új Be. által a szakvélemény legsúlyosabb hibáinak tekintett fogyatékoságok gond nélkül illeszkednek ebbe a rendszerbe, ugyanakkor az analógia útján sokkal pontosabban megragadható lesz a megalapozatlanság mibenléte, mint a Be. 109. §-ában (új Be. 197. § (1) bek.) rögzített felsorolással.

⁹²⁹ Balla, 2012. 116. o.

Felderítetlenség: Az ítélet vonatkozásában megalapozatlanságot jelent, ha tényállás nincs felderítve.⁹³⁰Ezt a megalapozatlansági okot tipikusan bizonyítási hiba, hiányosság idézi elő. A tényállás felderítetlenségéről akkor beszélhetünk, ha a bíróság a vád tárgyává tett cselekménynek a büntetőjogi főkérdések – bűnösség, a cselekmény minősítése, büntetéskiszabás – szempontjából lényeges tényekről nem a szükséges mértékű bizonyítást folytatta le.⁹³¹ A büntetőjogilag releváns tényeket a bíróság ilyen esetben nem vagy hiányosan tisztázta, a bizonyítás teljességéről így nem lehet szó. Herke, Fenyvesi és Tremmel álláspontja szerint ez az egyik legjelentősebb megalapozatlansági ok, mely súlyától függően ugyan orvosolható a másodfokú eljárásban bizonyítás felvételével, de rendszerint a széleskörű felderítetlenség az ítélet hatályon kívül helyezéséhez vezet.⁹³²

A felderítetlenség fogalmának tisztása után szükséges kitérünk rá, hogy mely okok vezetnek a felderítetlenséghez.

Felderítetlenné válik a tényállás, ha a bíróság valamely büntetőjogilag releváns tényre a nyomozás során beszerzett bizonyítékot nem vizsgálta meg, mely hiányosság folytán értelemszerűen az értékelésére sem kerülhetett sor. Példaként hozható fel, ha a bíróság a perjogi előfeltételek fennállása ellenére nem tesz tárgyalás anyagává valamely lényeges gyanúsított, tanúvallomást, szakvéleményt, vagy okirati bizonyítékot.⁹³³ Jól látható tehát, hogy a felderítetlenség szoros kölcsönhatással áll az eljárási szabályoktól való eltéréssel, mert a bizonyítási hiányosság egyrészt a bizonyítás tárgyára vonatkozó általános szabály megsértését jelenti, másrészt a terhelt vagy a tanú kihallgatását részletező különös perjogi normákba ütközhet. Felderítetlenné teheti továbbá a tényállást, ha a bíróság a vádlottat, a tanút nem hallgatja ki megfelelő részletességgel és ezáltal fontos tényállási elemek tisztázása marad el.⁹³⁴

Ugyanígy okozhatja a felderítetlenséget a bizonyítási eljárások felületes, elnagyolt volta, hiánya is. A felvett bizonyítékokhoz képest a bizonyítékok köre tovább tágítható, és pedig azért, mert már a nyomozás során beszerezték, de a bíróság nem tette a tárgyalás anyagává, vagy pedig

---

⁹³⁰ Be. 351. § (2) bek. a) pont

⁹³¹ Király, 2001. 217. p.

⁹³² Herke, et al., 2001. 333. o.

⁹³³ Háger, 2014. 39.o.

⁹³⁴ Uo.

azért mert – bár még nem szerezték be őket, - vlószínű, hogy vannak még bizonyítékok és azok felkutatása és értékelése nélkül nem lehet a ténykérdéseket bizonyossággal eldönteni.⁹³⁵

Fentiek alapján véleményem szerint az ítéleti tényállás felderítetlensége úgy „fordítható le“ a szakértői vélemény nyelvére, hogy a szakértő rendelkezésére bocsátott kiindulási adatok, vizsgálati anyag, a szakvélemények elkészítéséhez szükséges releváns információk rendelkezésre bocsátását nem kérte a szakértő, vagy – bár rendelkezésére álltak -, azokat nem vizsgálta meg, nem szerezte be, nem vette figyelembe a szakvélemény elkészítése során.

Tehát, a felderítetlenség egyrészt a szakvélemény elkészítéséhez szükséges adatok beszerzésének az elmulasztását jelenti. Másrészt, a „felderítetlenség“ azt is jelenti, ha a szakértő a rendelkezésére álló vizsgálati anyag és dokumentáció adatait, az abból származó releváns tényeket nem vette figyelembe a ténymegállapításai körében.

Felderítetlenséget okoz továbbá a szakértő számára kötelező szakértői vizsgálat részleges vagy teljes elmaradása, illetve a módszer szakmai-, tudományos megalapozatlansága, amelynek a korábbi fejezetben rögzítettek alapján az alábbiak szerint foglalhatjuk össze: validitás (és megbízhatóság) hiánya, korszerűtlen módszer alkalmazása.

*A tényállás megállapításának hiánya, illetve a hiányos tényállás megállapítás:*⁹³⁶ A tényállás megállapításának teljes hiányát jelenti, ha a bíróság a vád tárgyává tett cselekmények közül csak egyikre folytatott bizonyítást és állapított meg tényállást,⁹³⁷ de akár a szükséges bizonyítás felvétele mellett is elmaradhat a tényállás megállapítása. Ilyen esetben a bíróság egy vád tárgyává tett és az ügyész által jogilag is értékelt cselekményrészlet lényegében teljes mértékben figyelmen kívül hagy.⁹³⁸ Hiányosnak minősül a tényállás, ha a bizonyítás során a bíróság a kérdéses tényállásrészre megvizsgálta és értékelte a rendelkezésre álló bizonyítékokat, az abból származó információkat azonban az ítélet nem tartalmazza. A releváns tényről tehát folyt bizonyítás, de annak eredménye mégsem jelenik meg az ítéletben.⁹³⁹

A Be. 109. §-a, illetve az új Be. 197. § (1) bekezdés a) pontja szerint a szakvélemény hiányos, ha nem tartalmazza a jogszabályban előírt tartalmi egységeket.

---

⁹³⁵ Fenyvesi, et al. 2003. 541. o.

⁹³⁶ Be. 351. § (2) bek. b) pont

⁹³⁷ Király, 2001. 462. o.

⁹³⁸ Háger, 2014. 42. o.

⁹³⁹ Király, 2001. 462. o.

Ezen felül megalapozatlansági ok, ha hiányzik a lelet, a szakvélemény nem tartalmaz ténymegállapítást vagy pedig hiányos, a szakértő nem von le következtetést, illetve a véleményi rész hiányzik vagy hiányos (a szakértő nem válaszolt a feltett kérdések összességére, holott annak nincs jogi illetve szakmai akadály).

Iratellenesség:⁹⁴⁰A bíróság a tényállást fő szabályként a tárgyaláson közvetlenül megvizsgált bizonyítékokra alapítja. A bizonyítási eszközök megvizsgálását, a bizonyítás menetét jegyzőkönyvbe kell foglalni,⁹⁴¹ mely az ítélezésben rendkívül fontos közokirat hitelesen tanúsítja az eljárás menetét, valamint ezen túl a bizonyítási eszközökből származó információt, abizonyítéknak a tartalmát. A tényállás iratellenessége akkor állapítható meg, ha a bíróság által megállapított tényállás eltér a tárgyaláson megvizsgált bizonyítékok tartalmától, melyet a tárgyalási jegyzőkönyv dokumentál. Iratellenességet jelent, ha más szerepel az ítélet indokolásában tényállásként leírva, mint amit a tárgyalási jegyzőkönyv, vagy más okirat, szakértői vélemény tartalmaz. Természetesen nem kisebb elírásokra, korrigálható leírási hibákra kell gondolni, hanem lényeges eltérésekre.⁹⁴² Iratellenes továbbá a tényállás akkor is, ha az ítélet indokolásában megállapított tényre a per anyagában nincs adat.⁹⁴³

A Be. 109. §-a, illetve az új Be. 197. § (1) bekezdés c) pontja szerint a szakvélemény nem fogadható el, ha önmagával vagy a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal ellentétes.

A szakértői ténymegállapítás esetében az iratellenessége tehát a szakértői következtetésnek vagy a véleményi résznek a lelettel illetve a vizsgálati eredményekkel való ellentétéként értelmezhető, illetve a szakvéleményes egyes tartalmi egységeinek egymással való ellentéte.

Helytelen ténybeli következtetés: A bírói meggyőződéshez, a bizonyítékok értékeléséhez elválaszthatatlanul kapcsolódó folyamat hibája megalapozatlanságot eredményezhet. A helytelen ténybeli következtetés leginkább a közvetett bizonyítás során fordulhat elő.⁹⁴⁴ A bíróság ugyanis egy megállapított tényből következtet tudományos, logikai alapon, vagy a természetes szemlélet által elfogadott szempontok szerint további tényre. E gondolati

---

⁹⁴⁰ Be. 351. § (2) bek. c) pont

⁹⁴¹ Be. 250. § (1) bek.

⁹⁴² Király, 2001. 463. o.

⁹⁴³ Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.326/2008/8

⁹⁴⁴ Király, 2001. 463. o.

műveletnek alaposnak, megfelelően ellenőrizhetőnek kell lennie, és összhangban kell állnia a logika szabályaival is. Ha e kritériumoknak nem felel meg, a ténybeli következtetés megalapozatlansági hibával járhat. Sok esetben bonyolult gondolati, logikai folyamatról van szó, melynél szubjektív elemek is megjelennek, mint a perbíró meggyőződése, intellektusa.⁹⁴⁵ Tremmel szerint a logikai értelemben vett közvetett bizonyítás két fő módját különböztethetjük meg, az ún. apagogikus és az ún. diszjunktív bizonyítást. A büntetőügyekben rendszerint a diszjunktív bizonyítás alkalmazására kerül sor, mivel az ügyel kapcsolatban felmerülő lehetőségeket kell egyenként igazolni, vagy cáfolni, szemben az apagogikus bizonyítás kategorikus következtetéseivel.⁹⁴⁶

A ténybeli következtetésnél a bíróság már megállapíthatónak, bizonyítottanak tart egy tényt, és e tényből következtet további tényre. E gondolati folyamatban nagy hangsúlyt kap a tények közötti kapcsolat. A helyes, avagy helytelen bírói ténybeli következtetések megítélésénél nagy jelentőséggel bír a tények közötti kapcsolatok beható elemzése, figyelemmel az általános élettapasztalatra, a társadalmi normákra, a tudomány állására.⁹⁴⁷ Egy adott tényből egy másik tény nem következik feltétlen okszerűen. A tények kapcsolata csak akkor igazolható, ha a logikai törvényeinek megfelelően bizonyítható a viszonyuk.⁹⁴⁸

A Be. 109. §-a, illetve az új Be. 197. § (1) bekezdés b) pontja szerint a szakvélemény nem fogadható el, ha homályos, azaz ha nem egyértelmű. A szakértői vélemény esetében szintén a tények közötti kapcsolat téves logikai következtetés, az azonossági következtetések hibái, illetve a szakkérdés megválaszolására ható kognitív torzítás okozzák az e pont szerinti megalapozatlanságot. A Be. 109. § és az új Be. 197. § (1) bekezdés d) pontja szerinti egyéb aggályok illetve hiányosságok véleményem szerint a szakvélemény hiteltérdemlőségének hiányát okozó további fogyatékoságokra vonatkoztathatók.

Összegezve fentieket, az ítélet megalapozatlansági rendszerének mintájára felépített, szakvélemény megalapozatlanságának okai az alábbiak:

---

⁹⁴⁵ Háger, 2014. 42. o.

⁹⁴⁶ Tremmel, 2006. 104. o.

⁹⁴⁷ Tremmel, 2006. 113. o.

⁹⁴⁸ Háger, 2014. 42. o.

Megalapozatlan ítélet /Be. 351. § (2) bek., új Be. 592. §/	Megalapozatlan szakvélemény /Be. 109. §, új Be. 197. § (1) bek. /
<ul style="list-style-type: none"> ▪ tényállás nincs felderítve 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakértő nem szerezte be a szakvélemény elkészítéséhez szükséges adatokat vagy azokat nem használta fel ▪ a szakértő nem végzett vizsgálatot vagy hiányosan végezte el ▪ - a módszer tekintetében szakmai - tudományos megalapozatlanság áll fenn
<ul style="list-style-type: none"> ▪ tényállás hiányzik 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény valamelyik tartalmi egysége hiányzik
<ul style="list-style-type: none"> ▪ iratellenesség 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény a rendelkezésre álló egyéb adatokkal vagy önmagával ellentétes
<ul style="list-style-type: none"> ▪ téves ténybeli következtetés 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény homályos, logikai hibákban szenved ▪ kognitív torzító tényező hatott a szakértői következtetésre

(16.sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

VI.1.8.2. A megalapozatlanság kiküszöbölése

Fontos kérdés, hogy a felsorolta közül melyek azok az okok, amelyek orvosolhatók, és melyek azok, amelyek esetében a szakértői véleményt azonnal ki kell zárni a bizonyítékok köréből. Ezen felül vizsgálni kell azt is, hogy a megalapozatlanság szükségszerűen érinti-e az egész szakvéleményt, vagy előfordulhat olyan eset, hogy csak bizonyos megállapítások, a vélemény egyes része tekintendő megalapozatlannak.

E körben is az ítélet megalapozatlanságára kialakított jogi szabályozást veszem alapul. A jogirodalom és a bírói gyakorlat szerint is és a bírói gyakorlat szerint is, a megalapozatlanságnak két alapvető foka van, a részleges, vagy a teljes megalapozatlanság.⁹⁴⁹ Ezt a felosztást az új Be. egyértelműen követi és a megalapozatlanság két szintjét különválasztja.

A részleges megalapozatlanság körébe tartozik, ha a tényállás kisebb részben nincs felderítve, hiányos, részben eltér az iratok tartalmától, vagy egyes ténybeli következtetései helytelenek. A részleges megalapozatlanságot jellemzi, hogy csak a tényállás egyes részeire terjed ki és általában a másodfokú eljárásban orvosolható. Ezzel szemben a teljes megalapozatlanság, mely

⁹⁴⁹ Herke, et al.. 2001. 335. o.

rendszerint súlyos felderítetlenségből, vagy helytelen ténybeli következtetésből ered, a büntetőjogi főkérdéseket meghatározó tények jelentős részét érinti és kiküszöbölésére a másodfokú perben már nincs mód, mivel a fellebbezési bíróságnak olyan széleskörű bizonyítást kellene felvennie, mely által maga is ténybíróság lenne, mindez pedig elvonná az elsőfokú bíróság alapvető mérlegelési jogkörét.⁹⁵⁰ Ha a bíróság a tényállás lényegi részeit akként állapítja meg, hogy törvényesen beszerzett bizonyíték azt nem támasztja alá, már súlyosabb fokú megalapozatlanságról lehet beszélni, mely az ítélet hatályon kívül helyezését is eredményezheti.⁹⁵¹ A harmadfokú eljárásban a megalapozatlanság jogkövetkezményei szintén a megalapozatlanság fokától és jellegétől függenek.⁹⁵²

A szakvélemény esetében a Be. (és az új Be. is) a szakvélemények vonatkozásában rögzített valamennyi aggályt kiküszöbölhetőnek tekinti, hiszen előírja a jogalkalmazónak, hogy felmerülésük esetén kérjen felvilágosítást, kiegészítést a szakértőtől, és ha az sem vezet eredményre, rendeljen ki új szakértőt.⁹⁵³ A megalapozatlanság kiküszöbölésére tehát csak a Be.-ben rögzített módszerekkel, meghatározott sorrendben kerülhet sor.

A felvilágosítás, kiegészítés szükséges lehet a teljes vélemény vonatkozásában is, de az is előfordulhat, hogy csak a szakértő által megválaszolt bizonyos kérdések igényelnek további szakértői tevékenységet.

Bár a megalapozatlanság kiküszöbölhető a törvény szerint, lehetnek a szakvéleménynek olyan hibái, amelyek felmerülése esetén nem jöhet szóba a felvilágosítás illetve kiegészítése. Ezek azok az esetek, amikor olyan mértékű hiba, hiányosság merül fel, amelyet nem lehet kiküszöbölni, mivel súlyuk a véleményt megfosztja a szakvéleményi jellegétől (pl. kompetencia-hiány, elfogult szakértő). A megalapozatlanságon túlmutató szakvéleményi hibák egy része esetében meglátásom szerint a szakvélemény automatikusan kizárható a bizonyításból, mivel ezek a hibák a szakvéleményi jellegétől fosztják meg: ezek a kompetenciát és eljárási jogosultságot adó jogszabályi előírások megszegését foglalják magukban.

---

⁹⁵⁰ Háger, 2014. 38. o.

⁹⁵¹ Debreceni Ítéletábla Bf.II.603/2006/4.

⁹⁵² Háger, 2017. 80. o.

⁹⁵³ Be. 109. § , új Be. 197. § (2) bek.

Figyelemmel arra, hogy a megalapozatlanságot kiküszöbölhetőnek tartom, ugyanakkor léteznek olyan hibái a szakvéleménynek, amelyek nem javíthatók ki, véleményem szerint a megalapozatlanságnál tágabb fogalom képes csak leírni a szakvéleménnyel szemben támasztott elvárások összességét.

Magam részéről ennek az összetett feltételrendszernek az összefoglalására a hiteltérdemlőség és aggálytalanság kifejezéseket tartom alkalmasnak. Tekintettel arra, hogy az „aggály“ „aggálytalanul elfogadható“ megfogalmazást a büntetőeljárás törvény tartalmazza, azonban nem vonja be alkalmazási körébe a szakvéleménnyel szemben felvehető valamennyi hibát-hiányosságot, így a félreérthetőség elkerülése végett a hiteltérdemlőség és aggálytalanság kifejezések közül a hiteltérdemlőség fogalmát tartom célszerűnek a szakértői véleményekkel szemben támasztott követelmények összefoglalására.

VI.2. Kísérlet a szakvélemények megfelelőségére vonatkozó fogalmak rendszerezésére

A szakirodalomnak a szakvéleménnyel összefüggésben használt értékmérőit összegezve kétséget kizáróan megállapítható, hogy

- a megalapozottság a vizsgálati módszerrel szemben és a szakértői következtetéssel szemben állít fel kívánalmakat,
- a módszer megalapozottsága és a szakvélemény megalapozottsága nem szinonima, utóbbi a tágabb fogalom
- csak az a szakvélemény lehet megalapozott, amelynek megalapozott a módszere
- hiteltérdemlőség tágabb fogalom, mint a megalapozottság
- a szakvélemény megalapozottsága a szakvélemény hiteltérdemlőségének feltétele
- a validitás a módszerre vonatkozó fogalom.

Meggyőződésem továbbá azon megállapítások közül, amelyeknek a szakirodalomban eltérő a megítélése, az alábbiak fogadhatók el

- a szakvélemény megalapozottsága és tudományos megalapozottsága nem esik egybe, azonban a tudományos megalapozottság a szakvélemény megalapozottságának feltétele,

- a tudományos megalapozottsága és a Be. fogalomhasználatában alkalmazott „tudomány állásának megfelelő és korszerű” feltételek egymással azonosíthatók (validitás /amely a megbízhatóságot is megában foglalja/ + korszerűség)
- a megbízhatóság a módszerre vonatkozó, a tudományos megalapozottságnál és validitásnál szűkebb fogalom
- a megbízhatóság a reprodukálhatóságot és az ismert pontosságot/hibahatárt jelöli
- a validitás feltétele a megbízhatóság, azonban a megbízhatóságnak nem feltétele az érvényesség
- a validitás kritériumai valamennyi szakterületen eltérnek, azokat kizárólag az adott tudományág illetve szakterület képes felállítani.

Mindezek alapján véleményem szerint a szakvélemény megfelelése tekintében az alábbi fogalmak használhatóak:

A szakvélemény hitelt érdemlőségéről akkor beszélhetünk, ha a szakvéleményre vonatkozó jogi és szakmai előírások maradéktalanul teljesülnek, a szakértő jogi vagy szakmai tilalmat nem szegett meg, így a szakértői vélemény alkalmas a kirendelő/jogalkalmazó különleges szakértelmének pótlására, aggálytalanul felhasználható a büntetőeljárásban. A szakvélemény hitelt érdemlősége minőségügyi szempontból a szakvélemény minőségével, mint értékkel azonosítható.

A szakvélemény megalapozottságáról akkor beszélhetünk, ha a szakértő a szakkérdés megválaszolása során szakmailag illetve tudományosan megalapozott módszer alkalmazásával, a rendelkezésére bocsátott releváns adatok alapján járt el, következtetéseit jogilag és szakmailag aggálytalan vizsgálat eredményeire alapítottan torzító hatások nélkül, logikailag helyesen, egyértelműen terjesztette elő, a tényeket helyesen állapította meg, a szakvélemény helyes ténybeli következtetéseket tartalmaz, valamint a szakvélemény tartalmazza a jogszabályban előírt tartalmi elemeket.

A szakmai-, tudományos megalapozottság a módszerre vonatkozó fogalom, és azt jelenti, hogy a szakértő a tudomány illetve szakma jelenlegi állásának megfelelő, valid (érvényes), megbízható és korszerű módszert alkalmazott, amely élvezzi a szakmai közösség elismerését.

A módszer validitása/érvényessége akkor állapítható meg, ha szakértői módszer alkalmas arra, hogy a szakértő a szakkérdést megválaszolja, a módszer érvényességét a releváns szakmai közönség elfogadja. A validitás igazolása megalapozott teszteken, vizsgálatokon, referenciákon, tanúsítványokon vagy egyéb, hiteltérdemlő módon történt.

A módszer megbízhatóságáról akkor beszélhetünk, ha a módszer pontossága, korlátai, hibahatára ismert, az eredmény reprodukálható.

A módszer korszerű, ha a módszer alkalmazása a kor követelményei szerint optimálisnak tekinthető, tehát a validnak tekinthető módszerek közül is a legalkalmasabbat, a szakma által leginkább elfogadottat választotta a szakértő.

A fogalmak egymáshoz való viszonya tehát akként alakul, hogy a hiteltérdemlőség a kritériumok összességét magában foglaló, komplex tulajdonsága a szakvéleménynek. A hiteltérdemlőségnek – egyéb feltételek mellett - feltétele a szakvélemény megalapozottsága is.

A szakértői vélemény megalapozottsága magában foglalja a módszer tudományos-szakmai megalapozottságának kritériumát, amelynek a validitás – azon belül a megbízhatóság – és a korszerűség az összetevői.

VI.3. A szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények összefoglalt kritériumrendszere – a hiteltérdemlőség komplex modellje

Ahogy korábban már ismertettem, meggyőződésem szerint a szakértői véleménynek a bizonyítás rendszerében elfoglalt helyéből arra a következtetésre juthatunk, hogy a szakvélemény célja a kirendelő hatóság különleges szakértelmének a pótlása. A célra való alkalmasság e tekintetben azt jelenti, hogy a szakvélemény teljesíti azokat a kritériumokat, amelyeket vele szemben támasztanak, illetve nem áll fenn olyan tényező, mely kizárja az alkalmazhatóságát a büntetőeljárásban. Meglátásom szerint a szakvéleménynek ez a tulajdonsága a hiteltérdemlőség kifejezéssel írható le a legpontosabban, amely kifejezés az aggálytalanság szinonimájaként használható.

A hiteltérdemlőségi kritériumok rendszerbe foglalása során először azon okok modelljét építettem fel, amelyek a szakértői vélemény hiteltérdemlőségének korlátait képezik. E körben a Be. 373. § (1) bek. II. és III. pontjainak rendszerét vettem alapul – a szükséges módosításokkal.

E módszerrel összefüggésben az alábbiakra hívom fel a figyelmet. A szakvélemények vonatkozásában a megalapozatlanság kiküszöbölhető, a szakértőtől kért felvilágosítással illetve kiegészítéssel, míg a megalapozatlanságon túli hibák esetében a szakvélemény nem tekinthető szakvéleménynek, ezért új szakértő kirendelése indokolt.

A hiteltérdemlőséget okozó okok között ugyanakkor különleges helyet foglal el a jogkérdésben történő állásfoglalás tilalma. Meglátásom szerint, ha a szakértő jogkérdésben törvényi felhatalmazás nélkül állást foglal, de a szakvélemény egyéb megállapításai tekintetében nem merülnek fel hiteltérdemlőségi aggályok, a jogkérdésre vonatkozó nyilatkozatra szűkül az elfogadhatatlanság, tehát ez nem az egész véleményre vonatkozóan áll be a hiteltérdemlőség hiánya.

Ítélet hatályon kívül helyezése és a bíróság új eljárásra utasítása indokolt Be. 373. § (1) bek. II. és III.	Új szakvélemény készítésének elrendelése indokolt – nem hiteltérdemlő szakvélemény
<ul style="list-style-type: none"> a bíróság nem volt törvényesen megalakítva, vagy a tárgyaláson a tanács tagjai nem voltak mindvégig jelen 	<ul style="list-style-type: none"> a szakértő kirendelése nem volt törvényes megszegték a közreműködésre kötelezett szakértők számára vonatkozó előírásokat nem arra feljogosított személy végezte a vizsgálatot, amely alapján a szakértő véleményt adott nem szakértő adott véleményt
<ul style="list-style-type: none"> az ítélet meghozatalában a törvény szerint kizárt bíró vett részt, 	<ul style="list-style-type: none"> törvényt szerint kizárt szakértő vett részt a szakvélemény elkészítésében
<ul style="list-style-type: none"> a bíróság a hatáskörét túllépte, katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó, vagy más bíróság kizárólagos illetékességébe tartozó ügyet bírált el, 	<ul style="list-style-type: none"> a szakértő a kompetenciáját túllépte, megszegte a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló jogszabály rendelkezéseit jogkérdésben nyilvánított véleményt
<ul style="list-style-type: none"> a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a részvétele a törvény értelmében kötelező, 	-
<ul style="list-style-type: none"> a bíróság az I. pontban meghatározott valamely ok törvénysértő megállapítása miatt az eljárást megszüntette, 	-
<ul style="list-style-type: none"> a tárgyalásról a nyilvánosságot törvényes ok nélkül kizárták. 	-
<ul style="list-style-type: none"> az első fokú bíróság az indokolási kötelezettségének oly mértékben nem tett eleget, hogy emiatt az ítélet felülbírálatra alkalmatlan, vagy 	<ul style="list-style-type: none"> a szakvélemény nem kellően kidolgozott, nem elég részletes, nem áttekinthető
<ul style="list-style-type: none"> az első fokú ítélet indokolása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes. 	-
-	-
-	<ul style="list-style-type: none"> a szakértő megszegte a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályokat, illetve nyomozóhatóság, ügyész, bíróság által törvénytelenül felderített, összegyűjtött, biztosított és felhasznált bizonyítékra vagy jogellenes bizonyítékra alapította véleményét (ide tartozik az is, ha a szakértő nem lett megfelelően figyelmeztetve hamis szakvéleményadás következményeire, illetve nem nyilatkozott annak tudomásul vételéről)
Megalapozatlan ítélet (Be. 351. §)	Megalapozatlan szakvélemény - a szakértő köteles a szakvéleményt kiegészíteni, a szükséges felvilágosítást megadni
<ul style="list-style-type: none"> a tényállás nincs felderítve 	<ul style="list-style-type: none"> a szakértő nem szerezte be a szakvélemény elkészítéséhez szükséges adatokat vagy azokat nem használta fel a szakértő nem végzett vizsgálatot vagy hiányosan végezte el szakmai - tudományos megalapozatlanság áll fenn: <ul style="list-style-type: none"> a módszer nem valid <ul style="list-style-type: none"> a módszer nem megbízható a módszer nem korszerű tudományosan nem elismert
<ul style="list-style-type: none"> az első fokú bíróság nem állapított meg tényállást, vagy a tényállást hiányosan állapította meg, 	<ul style="list-style-type: none"> a szakvélemény valamelyik tartalmi egysége hiányzik
<ul style="list-style-type: none"> a megállapított tényállás ellentétes az iratok tartalmával, 	<ul style="list-style-type: none"> a szakvélemény a rendelkezésre álló egyéb adatokkal vagy önmagával ellentétes
<ul style="list-style-type: none"> az első fokú bíróság a megállapított tényekből további tényre helytelenül következtetett. 	<ul style="list-style-type: none"> a szakvélemény homályos, logikai hibákban szenved kognitív torzító tényező hatott a szakértői következtetésre

(17.sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

A szakvélemény tekintetében a hiteltérdemlőség az alábbi esetekben hiányzik:

<i>Nem hiteltérdemlő szakvélemény</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakértő kirendelése nem volt törvényes ▪ megszegték a közreműködésre kötelezett szakértők számára vonatkozó előírásokat ▪ nem arra feljogosított személy végezte a vizsgálatot, amely alapján a szakértő véleményt adott ▪ nem szakértő adott véleményt
<ul style="list-style-type: none"> ▪ törvényt szerint kizárt szakértő vett részt a szakvélemény elkészítésében
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakértő a kompetenciáját túllépte, megszegte a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló jogszabály rendelkezéseit ▪ jogkérdésben nyilvánított véleményt
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény nem kellően kidolgozott, nem elég részletes, nem áttekinthető
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakértő megszegte a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályokat, illetve nyomozóhatóság, ügyész, bíróság által törvénytelenül felderített, összegyűjtött, biztosított és felhasznált bizonyítékra vagy jogellenes bizonyítékra alapította véleményét (ide tartozik az is, ha a szakértő nem lett megfelelően figyelmeztetve hamis szakvéleményadás következményeire, illetve nem nyilatkozott annak tudomásul vételéről)
<i>Megalapozatlan szakvélemény</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakértő nem szerezte be a szakvélemény elkészítéséhez szükséges adatokat vagy azokat nem használta fel ▪ a szakértő nem végzett vizsgálatot vagy hiányosan végezte el ▪ szakmai - tudományos megalapozatlanság áll fenn: <ul style="list-style-type: none"> - a módszer nem valid <ul style="list-style-type: none"> ➤ a módszer nem megbízható   - a módszer nem korszerű - tudományosan nem elismert
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény valamelyik tartalmi egysége hiányzik
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény a rendelkezésre álló egyéb adatokkal vagy önmagával ellentétes
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a szakvélemény homályos, logikai hibákban szenved ▪ kognitív torzító tényező hatott a szakértői következtetésre

(18.sz. ábra. Készítette: Dr. Nogel Mónika)

A fenti csoportosítást alapul véve és a kizáró okokat kritériumra átfordítva megállapítható, hogy a szakvélemény hiteltérdemlősége magában foglalja azt a követelményt, hogy

1. A kirendelés törvényes volt.
2. A kirendelt személy szakértő, aki rendelkezik az adott szakkérdés megválaszolásához szükséges különleges szakértelemmel (illetve a jog által megengedett körben és módon más szakértő vagy szakkonzultáns bevonásával pótolta azt), és a konkrét ügyben teljeskörű kompetenciája van eljárni
3. A jogszabályok által előírt számú szakértő készítette a szakvéleményt.
4. A szakkonzultáns, másik szakértő, szakértőjelölt, segédmunkatárs alkalmazására vonatkozó előírások teljesülnek.

5. A szakértővel szemben nem merült fel kizárási ok.
6. A szakvélemény tartalmazza a jogszabályok által megkövetelt formai és tartalmi elemeket.
7. A szakértő csak szakkérdésben nyilatkozott.
8. A szakértő figyelmeztetve volt a hamis szakvéleményadás következményeire és nyilatkozott annak tudomásul vételéről.
9. A szakértő betartotta a büntetőeljárásban érvényesülő, bizonyításra vonatkozó szabályokat.
10. A szakértőnek kellő mennyiségű, törvényes forrásból származó adat állt rendelkezésre a szakértői vizsgálathoz, ezeket maradéktalanul figyelembe vette a szakvéleményadáskor.
11. A szakértő a vonatkozó jogi és szakmai szabályoknak megfelelően a szakvéleményt vizsgálat alapján adta, betartotta a vizsgálatra vonatkozó jogi és szakmai követelményeket.
12. A szakértő által alkalmazott módszer megfelel a szakmai – tudományos megalapozottság követelményeinek, azaz a módszer megfelelőségét tesztelték és azok a megfelelőséget támasztották alá, azaz igazolható, hogy a
  - módszer érvényes és megbízható (ellenőrizhető, lehetőség szerint reprodukálható, hibahatára ismert)
  - a módszer működési elvének lényege megismerhető
  - alkalmazása a releváns szakmai közönség által elismert (validált/standardizált/mértékadóan publikált)
  - a módszer korszerű.
13. A szakvélemény egyes tartalmi egységei koherensek egymással, közöttük ok-okozati kapcsolat áll fenn, a szakvélemény logikailag megfelelő.
14. A szakvélemény áttekinthető, kellő részletességű.
15. A szakvélemény következtetése kognitív torzító tényezőktől mentes.

Véleményem szerint a hiteltérdemlőséget kizáró feltételek és a hiteltérdemlőség feltételeként meghatározott kritériumok egymást követő, tervszerű vizsgálata mintegy „teszt”-ként vagy „checklistként” alkalmazható a szakvélemény bizonyítékként történő felhasználhatóságának megítélése során.

VI.3.1. Hiteltérdemlőség körében felmerült aggályok kiküszöbölése

Megalapozatlan szakértői vélemény esetében először kísérletet kell tenni a szakvélemény megalapozatlanságának kiküszöbölésére.

Ha a szakértő törvényi felhatalmazás nélkül jogkérdésben nyilatkozott, úgy a szakvélemény ezen része nem tekinthető szakvéleménynek, ugyanúgy kell vele bánni, mint a kompetencia hiányában, vagy kizárási ok fennállása mellett előterjesztett szakvéleménnyel: mellőzni kell, illetve ki kell zárni a tényállás megállapítása során.

Külön kérdésként merül fel, hogy mi a sorsa annak a szakvéleménynek, amikor a hiteltérdemlőség hiánya nem a szakértő eljárása vagy személye folytán alakul ki. Ilyen eset akkor fordul elő, ha a szakértő olyan vizsgálati anyagra alapította a véleményét, amelyet a hatóság a bizonyításra vonatkozó szabályok megsértésével szerzett be, illetőleg ha jogellenes bizonyíték a szakvélemény alapja. Ha a vizsgálati anyag önmagában bizonyítékként szerepel az eljárásban, és arra vonatkozóan a bíróság a törvényesség-jogellenesség kérdéskörében dönt, ezen döntés figyelembe vételével köteles mérlegelni a szakértői vélemény felhasználhatóságát. Felmerülhet az is, hogy a szakértőt nyilatkoztatni kell arról, hogy a törvénysértő/eljárás jogok lényeges korlátozásával beszerzett bizonyíték illetve jogellenes bizonyíték „kiesése” esetére fenntartja-e a szakértői véleményét, vagy annak egy részét, illetve kiegészítést, módosítást indokoltnak tart-e.

Ha fentiekén túli, a fenti komplex modellbe tartozó egyéb aggály merül fel a szakvéleménnyel szemben, a szakvélemény hiteltérdemlőségének hiányában nem használható fel bizonyítási eszközként. Utóbbi esetben nincs szükség, sőt lehetőség sem az aggályok kiküszöbölésére, a szakvélemény hibájának jellegéből adódóan. A törvény szerint, ha a szakértőtől kért felvilágosítás vagy a szakvélemény kiegészítése nem vezetett eredményre, vagy egyéb okból szükséges, más szakértőt kell kirendelni.⁹⁵⁴

A Be. szerint, ha ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben olyan eltérés van, amely a szakértőktől kért felvilágosítással, a szakvélemény kiegészítésével vagy a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával nem tisztázható, a bíróság, az ügyész,

---

⁹⁵⁴ Be. 111. § (1) bek.

illetőleg a nyomozó hatóság hivatalból vagy indítványra újabb szakvélemény beszerzését rendelheti el.⁹⁵⁵

Különös gonddal kell vizsgálni, hogy ez a szabály alkalmazható-e arra az esetre, ha a szakértői vélemény hiteltérdemlősége hiányzik. Értelmezésem szerint, ha a hiteltérdemlőségi kritériumok közül a bíróságban a megalapozatlanság tekintetében alakul ki kétely, ezen kétely tisztázására köteles új szakértőt kirendelni. Ha azonban más olyan ok merül fel, ami a hiteltérdemlőséget kizárja, akkor a szakvéleményt ki kell rekeszteni a bizonyításból, nincs helye ezen vélemény „összemérésének” más szakértő véleményével.

Fontos hangsúlyozni, hogy önmagában az, hogy két szakvélemény egymással ellentétes megállapításra jut, nem jelenti azt, hogy egyikük esetében szükségképpen a hiteltérdemlőség hiánya áll fenn. Ha ilyen aggály nem merül fel, akkor a bíróság további eljárása attól függ, hogy képes-e a különböző bizonyítékok mérlegelésével ítéletet hozni. Ha nem, akkor új szakértőt rendelhet ki. Fontos, hogy ebben az esetben sem az a cél, hogy a bevont szakértők között egyetértést teremtsen a bíróság. Ha a bíróságnak az egyezség kikényszerítése lenne a feladata, úgy túlságosan szűkülne a mozgástere, mérlegelési kompetenciája, mintegy sajátos mediációs eljárássá korlátozva a párhuzamos meghallgatást. Azért sem ésszerű a konszenzushoz való ragaszkodás, mert a párhuzamos meghallgatás egyetértés hiányában való lezárását követő hármas meghallgatás esetén is fennmaradhat az ellentét, ahogy arra számos ügyben volt példa.⁹⁵⁶

Az új. Be. 197. § (4) bekezdése szerint a szakértőtől kért felvilágosítás, kiegészítés, más szakértő kirendelése és a szakértők párhuzamos meghallgatásának eredménytelensége esetén újabb szakértő abban az esetben rendelhető ki, ha az ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan eltérés mutatkozik. Az így kirendelt szakértőnek abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a szakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik szakvélemény kiegészítése, illetve hogy az ügyben újabb szakvélemény beszerzése szükséges-e. A törvényhely utolsó fordulatához fűzött kommentárral teljes mértékben egyet kell értenünk: *„Az utolsó kérdés megválaszolása egyértelműen nem szakértői feladat: a döntést annak kell meghoznia, aki jogosult az újabb szakértő kirendelésére. Ehhez a szakértő az előző kérdések megválaszolásával nyújthat*

---

⁹⁵⁵ Be. 111. § (5) bek.

⁹⁵⁶ Grósz, 2014. 164. o.

segítségét. A szabályozásnak ez a módja egyértelműen ellentétben áll a fölösleges szakértői kirendelések időhúzó hatását elkerülni kívánó szándékkal, minthogy a harmadik szakértő a törvényi előírás szerint arról nyilatkozik, kell-e negyediket igénybe venni.”⁹⁵⁷ Az indokoláshoz magam részéről azt is fontosnak tartom hozzáfűzni, hogy a szabályozás azzal az alapelvvel is ellentétes, hogy a jogalkalmazó nem telepítheti át saját feladatát a szakértőre. Márpedig azt, hogy szükséges-e valamelyik szakvélemény kiegészítése vagy új szakértő kirendelése, a jogalkalmazónak kell megítélnie. Ez egyértelműen következik abból, hogy a nyomozó hatóság, ügyészség és bíróság a bizonyítékokat egyenként és összességében is értékeli.

Ehelyütt szükséges vizsgálni, hogy a dolgozat történeti részében ismertetett „felülvizsgálat” intézménye mennyiben segítheti a szakvélemények ellenőrzését, képes volt-e, képes lenne-e a nem megfelelő szakértői vélemények „kiszűrésére”:

A hatályos szabályozás⁹⁵⁸ az újabb szakértői vélemény beszerzését csak abban az esetben tartja szükségesnek, ha a bíróság az egymásnak ellentmondó szakértői véleményekkel kapcsolatban a tárgyaláson tett szakértői nyilatkozatok alapján nem tud megalapozottan állást foglalni abban, hogy melyik szakértői véleményt fogadja el. Ez újabb, immár harmadik (vagy azt követő) szakértő tevékenysége nem felülvizsgálati jellegű, célja, hogy a bíróságnak (nyomozó hatóságnak, ügyésznek) segítséget nyújtson ahhoz, hogy melyik szakértői vélemény fogadható el, vagy szükséges-e a további bizonyítás. Elvben – mivel az eljárási törvény nem ismer különbséget (intézményi vagy nem intézményi) szakértők között – a felülvéleményezésre bármelyik kompetens szakértő vagy szakértői testület, de eseti szakértő is kirendelhető.⁹⁵⁹

A Kúria Összefoglaló jelentésében Csere Katalin az alábbiakat rögzíti a felülvizsgálat korábbi intézményével összefüggésben: „A szabályozás a felülvéleményezésnek tekintélyelvűséget kölcsönzött, ami – korántsem helyeselhető módon – a felülvélemény kritikátlan elfogadásával járt a bíróság részéről.”⁹⁶⁰ A felülvizsgálatra vonatkozó szabályozás sorsát illetően maradéktalanul osztom Idzigné véleményét: „A szakvélemények felülvizsgálatának (felülvéleményezésének) jogintézményét elveszettnek érzem. Nem tartom meggyőzőnek azt az érvelést, hogy a felülvéleményező szakértői testületek „különleges tekintélyt élveznek, amely az értékelés szabadságának korlátját is jelentheti” de azt sem, hogy „a testületek eljárása

---

⁹⁵⁷ Erdei, 2018. 280. o.

⁹⁵⁸ Be. 111. § (5) bek.

⁹⁵⁹ Csere, 2014. 231. o.

⁹⁶⁰ Csere, 2015. 230. o.

nagymértékben sérti a közvetlenség és szóbeliség követelményét, hiszen a testület nem idézhető".⁹⁶¹ Ezt mások is hasonlóan látták, Grósz Tamás például a magas kvalifikáció és tekintély generálta tévedhetetlenség aurája, valamint a kollektív döntéshozatal közvetlen ellenőrizhetőségének csorbulását kifogásolta a jogintézménnyel összefüggésben.⁹⁶²

---

⁹⁶¹ Idzigné, 2018. 146. o.

⁹⁶² Grósz, 2014. 156-166. o.

VII. ÖSSZEFOGLALÁS

Az értékezés bevezetőjében rögzített hipotézisek tudományos módszerekkel történő elemzése és vizsgálatát követően az alábbi megállapításokra jutottam:

Ad 1.) A kutatás során feldolgoztam a rendelkezésre álló hazai szakirodalmat és jogszabályokat. Ennek eredményeként megállapítottam, hogy a szakvéleményekkel szembeni elvárások gyűjtőfogalmaként az alábbi kifejezések terjedtek el:

- *hiteltérdemlőség*
- *megalapozottság/megalapozatlanság*
- *aggálytalanság/aggályosság*
- *validitás*
- *megbízhatóság.*

Megállapítottam azt is, hogy fogalmakat jogszabály nem definiálja, a szakirodalom pedig nem következetesen alkalmazza.

A kutatási eredmények alapján megkíséreltem a fenti fogalmak pontos definiálását, tartami összetevőik felsorolását.

Ad 2.) Meglátásom szerint a szakvélemény megfelelőségére vonatkozó gyűjtőfogalmak közül a hiteltérdemlőség és a megalapozottság definiálása, tartalmuk pontos feltárása a legfontosabb.

Meggyőződésem szerint a megalapozottság feltételrendszere megállapítható a Be. megalapozott ítélettel szembeni kívánalmak (illetve ellentétes oldalról megközelítve: a megalapozatlansági okok) mintakénti felhasználásával. A szakvélemény megalapozottsága tekintetében az alkalmazott módszer tudományos-, szakmai megalapozottsága a legfontosabb kritérium.

A bizonyítási eljárásban nem használható fel olyan szakértői vélemény, amelynek módszere nem felel meg a tudományos-, szakmai megalapozatlanság kritériumainak, ugyanakkor e szempont kritériumrendszerét a hazai szakirodalom teljes komplexitásában még nem építette fel. Az értekezésben kísérletet tettem e hiány pótlására, és a szakértői módszer tudományos-, szakmai megalapozottságának feltételeinek rendszerezésére.

A módszer tudományos-, szakmai megalapozottságát a jogalkalmazónak minden esetben vizsgálnia kell, azonban – különleges szakértelem hiányában – e körben a megismerési lehetősége arra korlátozódik, hogy feltárja, van-e olyan ok, ami kételyt ébreszt benne e körben. Ezt a vizsgálatot a szakértő által az általa alkalmazott módszerről szolgáltatott adatok és információk alapján lehet elvégezni.

Kutatásaim során igazoltnak bizonyult az a hipotézis, hogy a jogalkalmazói értékelés teljességéhez szükséges a hiteltérdemlőség valamennyi tartalmi összetevőjének rendszerbe foglalása. A levont következtetésem szerint a hiteltérdemlőséget kizáró feltételek és a hiteltérdemlőség feltételeként meghatározott kritériumok egymást követő, tervszerű vizsgálata mintegy „teszt”-ként vagy „checklistként” alkalmazható a szakvélemény bizonyítékként történő felhasználhatóságának megítélése során.

Ad. 3) Kutatásaim megerősítették azt a hipotézist, hogy a minőségügyi filozófiának a szakértői tevékenységre történő világszerte érvényesülő átültetési igénye a hazai rendszerben is szükséges és lehetséges lépés. Az értekezésben megvizsgáltam a minőségügy alapvető fogalomrendszerét és szabályozási elveit, ez alapján kísérletet tettem a szakértői rendszer minőségügyi fogalmainak definiálására. E körben az egyik legfontosabb lépés a „minőség” mint érték definiálása a szakértői tevékenység környezetében.

Meggyőződésem szerint a minőség a szakvélemény tekintetében azt jelenti, hogy a szakvélemény alkalmas arra, hogy a kirendelő különleges szakértelmét pótolja. A szakértői vélemény akkor tekinthető „minőséginek”, ha teljesülnek a szakvélemény hiteltérdemlőségének feltételei.

A szakértői vélemény kontextusában megfogalmazott minőség-definíció megalkotását követően a disszertáció célkitűzéseinek teljesítéséhez szükséges volt az elvárt minőséget biztosító minőségügyi tényezők (minőségbiztosítás, minőség-kontroll) feltárása. A szükséges terjedelmű kutatás során megállapítottam, hogy a szakértői vélemény hiteltérdemlősége szempontjából alapvetően két tényező, a szakértő személye és az általa alkalmazott szakértői módszer a meghatározó, ezért a minőségbiztosítást célzó intézkedéseknek, követelményeknek, mechanizmusoknak alapvetően ezekre kell irányulniuk.

VIII. SUMMARY

The main issue is in criminal proceedings whether there was a crime, and if so, who committed it. In this process, unreliable means of proof must not be used. Therefore, the court, if also expert evidence is necessary for the decision on criminal liability, shall examine expertise with special care. Unrecognizing the faults of the expertise concerned and evaluating the conclusions of the expertise in a wrong way may lead to a faulty judgement.

In order that the court can make a decision on adequacy of the expertise, a uniform methodological test shall be developed. It requires firstly the examination and unification of the definitions used in the Hungarian literature concerning adequacy of expertise. After that, criteria and testing methods of the reliable expertise shall be revealed.

Embedding guarantees and quality-assurance processes is further required that ensures compliance with the quality criteria required.

The paper aims at an innovative and critical assessment of the function of court experts and the theory and practice of expert evidence.

The paper contributes to solve theoretical, practical, scientific, procedural issues concerning expertise, to reveal reasons of evidential difficulties, to eliminate concerns, and to adjust or improve legislative environment and the structure of expert system, as required.

IX. FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

1. Agárdi Tamás: Az igazságügyi szakértői kamara, In: Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról, http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf
2. Aitken, Colin - Graeme Girdwood: Interpretation of the Value Of Evidence. Problems of Forensic Sciences 2001 Vol. 46 (XLVI)
3. Aitken, Colin: Statistical Interpretation of Evidence/Bayesian Analysis. In: Encyclopedia of Forensic Science 3. San Diego 2000
4. Aitken, Colin – Franco, Taroni: Statistics and the Evaluation of Evidence for Forensic Scientists, Second Edition. John Wiley & Sons, Ltd. 2005
5. Alföldi, Ágnes Dóra: Gondolatok a büntetőeljárásbeli bizonyítás jelentőségéről és fogalmának elméleti megközelítéséről. Jogelméleti Szemle. 2002
6. Alföldi, Ágnes Dóra: Több államot érintő büntetőeljárásbeli bizonyítás. Magyar Jog 2011/2
7. Angyal, Miklós: A kriminalisztikai megismerés, avagy a kriminalisztika megismerése In: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor (szerk.): A munkát nem lehet eltitkolni: Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2016.
8. Angyal, Miklós - Kricskovics Antal: Halott újszülött vizsgálatának kriminalisztikai és szakértői nehézségei. Belügyi Szemle 2016/7-8
9. Angyal, Miklós: Az igazságügyi szakértői rendszerek fejlesztéséről. Rendészeti Szemle 2006/9
10. Angyal, Miklós: Orvosszakértői bizonyítás a büntetőeljárásban. In: Fenyvesi, Csaba, - Herke, Csongor (szerk.): Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2003 (Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata) 132.
11. Ayun, Rafiqha Qurrata: The Problems of Expert Witness in Criminal Law. Indonesia Law Review (2) 2014
12. Ács, Pongrác – Ozsváth, Károly: Bevezetés a sporttudományos kutatásba. Dialóg Kampusz Kiadó-
13. Árvai, Béla – Mittermayer, Ödön: Tény és jog a bizonyítási eljárásban, avagy ügyvédi hiányosságok az igazságügyi szakértő nézőpontjából. Magyar Jog 2001/7.
14. Babbie, Earl: The basics of social research. Wadsworth. Cengage Learning. 2008
15. Balla, Lajos: Részbizonyítás a másodfokú eljárásban. In: Erdei Árpád: A büntető ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest. 2012.
16. Balla, Lajos: Szakértővel a tárgyalóteremben, In: Elek Balázs (szerk): Az orvosszakértő a büntetőeljárásban, Debreceni Egyetem 2012
17. Balláné, Füzster Erzsébet: A tudomány a nyomozás szolgálatában. In: Ruzsonyi, Péter (szerk.): Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. NKE. Budapest 2014
18. Balogh, Jenő – Edvi, Illés Károly – Vargha, Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata, Budapest, 1899.
19. Bányai István: „Expertológia” az egységes igazságügyi módszertan keretei, Magyar Jog, 7-8/2017
20. Bányai, István: Az igazságügyi szakértői tevékenység módszertani kérdései. Magyar jog 2016/7-8

21. Baranyi, P.– Csapó, Á.: Definition and Synergies of Cognitive Infocommunications, in: Acta Polytechnica Hungarica, 9. évf. 1. sz., 2012,
22. Bárd, Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar hivatalos Közlönykiadó. Budapest, 2007.
23. Baron, Jonathan: Thinking and deciding (3rd ed.), New York: Cambridge University Press, 2000
24. Bartkó, Róbert: A védelem által felkért szakértő perjogi helyzetet a büntetőeljárásban. Jog – Állam – Politika. 2012/4.
25. Bartkó, Róbert: Az Európai Unió büntetőjogi reformja a terrorizmus elleni küzdelemben. Ügyészek Lapja 2017/3-4
26. Bartkó, Róbert: A védelem által felkért szakértő perjogi helyzete a büntetőeljárásban. Jog-állam-politika. 2012/4
27. Bartkó, Róbert – Miklós, András – Sántha, Ferenc: The procedural position of the expert hired by the defence in the criminal procedure. Studia Iuridica Cassoviensia 4.2016
28. Bassiouni, M. Cherif: Human Rights in the Context of Criminal Justice: Identifying International Procedural Protections and Equivalent Protections in National Constitutions. New York 1993
29. Belovics, Ervin – Erdei, Árpád (szerk.) A büntetőeljárás törvény magyarázata. HVG ORAC. Budapest, 2018
30. Benedek, Ferenc tudományos elődása 1979 idézi Katona, Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok. Gondolatok a 21. század kriminalisztikájáról. BM Kiadó 2002.
31. Bieber, Paul: Measuring the Impact of Cognitive Bias in Fire Investigation. Science and Technology. 2012
32. Bernstein, David E.: Expert Witnesses, Adversial Bias and the (Partial) Failure of the Daubert Revolution. George Mason University Law and Economics Research Paper Series 2011/7
33. Biedermann, Alex – Champod, Christophe – Willis, Sheila: Development of European Standards for evaluative reporting in forensic science: The gap between intentions and perceptions. The International Journal of Evidence & Proof. 2017/2.
34. Bileviciute, Egle – Kurapka, Vidmas Egidijus - Matuliene, Snicuole – Stankeviciute: The Conception of Implementation of Vision for European Forensic Science 2020 in Lithuania. International Scholarly and Scientific Research&Innovation 8 (6) 2014
35. Brandon, J. Garrett – Neufeld, Peter J.: Invalid Forensic Science Testimony and Wrongful Conviction. Virginia Law Review 1., 2009
36. Bócz, Endre (szerk.): Kriminalisztika 1. BM Kiadó, Budapest, 2004.
37. Bócz, Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai. Sikerek, zátonyok és vargabetűk. Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Budapest. 2006
38. Bócz, Endre: Kriminalisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest. 2008.
39. Bodor, Tibor – Csák, Zsolt – Somogyi, Gábor – Szepesi, Erzsébet – Szokolai, Gábor – Varga Zoltán: A büntetőeljárás törvény magyarázata 1. Budapest. Complex Kiadó. 2008
40. Bohan, Thomas: Scientific Evidence and Forensic Science since Daubert: Maine decides to sit out on the dance. Melbourne University Law Review 2004.
41. Bolarinwa, Oladimeji Akeem: Principles and Methods of Validity and Reliability testing of Questionnaires Used in Social and Health Science Researches. Nigerian Postgraduate Medical Journal. 2015.

42. Boncz, Imre (szerk.): Kutatásmódszertani ismeretek. PTE. Pécs, 2015.
43. Boros, János: A megismerés talánya. Áron Kiadó, Budapest. 2009
44. Botos, Gábor: A büntetőeljárás jog története, Budapest, Szent István Társulat. 2001
45. Bracht, Glenn H. – Glass, Gene V.: The External Validity of Experiments. American Educational Research Journal. Vol. 5. No. 4. 1968.
46. Brown, Stan – Willis, Sheila: Complexity in Forensic Science. Forensic Science Policy & Management An International Journal 1. (4) 2010
47. Chambers, Henry L.: Reasonable certainty and reasonable doubt. Marquette Law Review 1998/3 p.p. 655-702. idézi: Elek, Balázs: A bizonyítási teher változó szabályai és az ésszerű kétenyen túli bizonyosság. In: A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára. HVG Orac., 2017.
48. Champod, C - IW Evett: 2000 'Commentary on A. P. A. Broeders (1999) 'Some observations on the use of probability scales in forensic identification'. International Journal of Speech Language and the Law 7(2). 2000
49. Champod, Cristop – Jackson: Comments on the current debate on the Bayesian approach in marks examination. Information Bulletin for Shoeprint/Toolmark Examiners Toolmark Examiners 8(3) 2002
50. Chin, Jason- Workewych, Larysa: CSI Effect. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2752445 [2018.01.01]
51. Cole, Simon A. - Diso-Villa, Rachel: Should Judges Worry about the CSI Effect? Court Review 47. 2011
52. Cole, Simon A: More than zero: Accounting for Error in Latent Fingerprint Identification. The Journal of Criminal Law and Criminology 2005
53. Commons, Michael Lamport – Miller, Patrice Marie – Gutheil, Thomas G.: Expert Witness Perceptions of Bias in Experts. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law 32, 2004.
54. Cronbach, Lee: Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika Vol 16. 1951
55. Crumpl, David: The Trouble with Daubert-Kumho: Reconsidering the Supreme Court's Philosophy of Science 68. Mo Law Review 2. 2003. p. 23
56. Czebe, András - Kovács, Gábor: Egyes kognitív, emberi tényezők szerepe a szakértői véleményalkotásban. Belügyi Szemle 2017/10.
57. Csapó, Benő: Az induktív gondolkodás fejlődése. Magyar Pedagógia. 1994/1-2.
58. Cséffai, Attila Csaba: Az igazságügyi szakértő függetlensége a kirendelés során. 2012. p. 9 file:///C:/Users/busare/Downloads/2010-0010_kotet_01_igazsagugyi_szakerto_fuggetlensege%20(1).pdf
59. Csehi, Zoltán – Koltay, András – Navratyil, Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban. Wolter KLuwer Kft., 2014
60. Cséka, Ervin – Fantoly, Zsanett – Károlyi, Judit – Lőrinczy, György – Vida, Mihály: A büntetőeljárás jog alapvonalai I.. Szeged. Bába Kiadó. 2006
61. Cséka, Ervin – Vida, Mihály: A büntető eljárási jog vázlata I.JATEPress. Szeged. 1999.
62. Csere, Katalin: A vádlott vagy szakértője által a bíróság előzetes engedélye nélkül beszerzett magánszakértői vélemény jogi minősítése és felhasználása a büntetőeljárásban. Kúriai Döntések 2015/3.
63. Csermely Péter – Gergely Pál – Koltay Tibor – Tóth János: Kutatás és közlés a természettudományokban. [Osiris Kézikönyvek] Osiris Kiadó, Budapest, 1999

64. Csirmaz László: A szakértők szakmai minősítéséről, <http://ingatlan-ertekeles.eu/wp-content/uploads/2017/05/A-SZAK%C3%89RT%C5%90K-SZAKMAI-MIN%C5%90S%C3%8DT%C3%89S%C3%89R%C5%90L.pdf>, 3. old.
65. Damaska, Mirjan R.: Evidentiary Barriers to Contiction ant Two Models of Criminal Procedure: A Comparative Study. Yale Law School Faculty Scholarship Series. Papaer 1591. 1973
66. Decaigny, Tom: Inquisitorial and adversial expert examinations in the case law of the European Court of Human Rights. New Journal of European Criminal Law. Vol. 5. issue 2. 2014
67. Demetrovics, Zsolt: Korszerű módszerek az addiktológiában. Orvosképzés. 2010/11
68. Destek, Miklós: Igazságügyi műszaki szakvélemény és az igazság. Belügyi Szemle 1989/10
69. Destek, Miklós: Objektív és szubjektív valószínűség. Tudományos konferencia. A pécsi tudományegyetem kiadványa 1979. idézi Katona, Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok. Gondolatok a 21. század kriminalisztikájáról. BM Kiadó 2002.
70. Doyle, Holly - Fentem, Ross: Expert Evidence: Back to Basics and Recent Hot Topics. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pTerN8W3VVoJ:www.guildhallchambers.co.uk/files/ExpertEvidenceBackToBasics_and_RecentHotTopics.doc+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu
71. Dongen, Josanne D, M. – Drislane, Laura E. – Nijman, Henk – Soe-Agnie, Sabrina E. – Marle, Hjalmar J.C.: Further Evidence for Reliability and Validity of the Triarchic Psychopathy Measure in a Forensic Sample and Community, Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 39(1) 2016
72. Dror, I. E.–Wertheim, K.–Fraser-Mackenzie, P.–Walajtys, J.: The Impact of Human-Technology Cooperation and Distributed Cognition in Forensic Science: Biasing Effects of AFIS Contextual Information, in: Journal of Forensic Sciences, 57. évf. 2. sz., 2012
73. Dror, Itiel E. – Greg Hampikian: Article: Subjectivity and bias in forensic DNA mixture interpretation Science & Justice 51(4)
74. Dror, Itiel E. – Charlton, David: Why Experts Make Errors, Journal of Forensic Identification, 2006
75. Dror, Itiel E. – Charlton, David: Why Experts Make Errors, Journal of Forensic Identification, 2006
76. Dror, Itiel E.: Biases in Forensic Experts. Science, vol 360 (6386) 243. 2018
77. Dror, Itiel E. - Kukucka, Jeff, Kassin, Saul - Zapf, Patricia A.: When expert decision making goes wrong: Consensus, bias, the role of experts and accuracy. Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 7 (1) 2018
78. Dror, Itiel E. : A Hierarchy of Expert Performance (HEP). Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 5 2016
79. Drygajl, Andrzej : Automatic Speaker Recognition for Forensic Case Assessment and Interpretation. Forensic Speaker Recognition
80. Edmond, Gary – Martire, Kristy – Kemp, Richard – Hamer, David – Hibbert, Brynn – Ligerwood, Andrew – Porter, Glenn – San Rpqe, Mehera – Searston, Rachel – Tangen, Jason – Matthew, Thomson, White, David: How to cross-examine forensic scientists: a guide for lawyers. 39 Australian Bar Review,
81. Edmond, Gary - Roberts, Andrew: The Law Commission's Report on Expert Evidence in Criminal Proceedings, The Criminal Law Review, Sweet & Maxwell, London, 2011/1

82. Edmond, Gary: Is Reliability Sufficient? The Law Commission and Expert Evidence in International and Interdisciplinary Perspective. *The International Journal of Evidence & Proof*. Vol. 16. Issue 1. 2012
83. Edmond, Gary: Reporting on the comparison and interpretation of pattern evidence: Recommendations for forensic specialists. *Australian Journal of Forensic Sciences* 44, 2012
84. Edmond, Gary: The „Science” of Miscarriages of Justice. *UNSW Law Journal* vol. 37. 2014
85. Edmond, Gary: Constructing Miscarriages of Justice: Misunderstanding Scientific Evidence in High Profile Criminal Appeals *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 22, pp. 53-89, 2002
86. Edmond, Gary – Kent Roach: A contextual approach to the admissibility of the state’s forensic science and medical evidence. *University Of Toronto Law Journal*. Vol. 61. 2011
87. Elek, Balázs: A „tudati tények” a büntetőítéletben. *Magyar Jog* 2014/1.
88. Elek, Balázs: A bizonyítási teher változó szabályai és az ésszerű kétenyen túli bizonyosság. In: *A tudós ügyész. Tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára*. HVG Orac., 2017.
89. Elek, Balázs: Költség és időtartalékok a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*. 2015/1-2.
90. Elek, Balázs: A „mérgezett fa gyümölcsének elve” a hazai és a strasbourgi joggyakorlat tükrében. *Magyar Jog* 2018/2
91. Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben, *Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987*
92. Erdei, Árpád – Pusztai, László: Tanácsstalanság a szaktanácsadók ügyében. *Belügyi szemle* 1986/1
93. Erdei Árpád – Pusztai, László: Jogi szakértő a büntetőeljárásban?, *Jogtudományi Közöny*, 1986/10.
94. Erdei, Árpád: Tilalmak a bizonyításban. In.: Erdei, Árpád (szerk.): *Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére*. Budapest. 1995
95. Erdei, Árpád (szerk.): *Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére*. Budapest. 1995
96. Erdei, Árpád: A szakvélemény. In: Belovics, Ervin – Erdei, Árpád (szerk.) *A büntetőeljárás törvény magyarázata*. HVG ORAC. Budapest, 2018
97. Erdei Árpád – Pusztai, László: Jogi szakértő a büntetőeljárásban? *Jogtudományi Közöny*, 1986/10.
98. Eriksen, Birthe – Svensmark, Ole: DNA-Profiling of stains in criminal cases: analysis of measurement errors and band-shift. *Discussion of match criteria. Forensic Science International*. Volume 61, Issue 1, 1993
99. Evett I.V. – Berger C. Eh. H – Buckleton J.s. Champod C – Jackson G: Finding the way forward for forensic science In US – A commentary ont he PCAST report. *Forensic Science International* 278. 2017
100. Faigman, David: Embrancing the Darkness: *Logerquist v. McVey* and the Doctrine of Ignorance of Science is an Excuse. *Arizona State Law Review* 2001.
101. Fantoly, Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. *HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012*
102. Farkas Ákos: A falra akasztott nádpálca, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. *Osiris Kiadó, Budapest, 2002.*

103. Fenton, Norman - Neil, Martin and Berger, Daniel: Bayes and the Law. Annual Review of Statistics and Its Application Vol. 3.
104. Federal Rules of Evidence. <https://www.law.cornell.edu/rules/fre>
105. Fenyvesi, Csaba – Herke, Csongor – Tremmel, Flórián: Új magyar büntetőeljárás, Budapest – Pécs, Dialóg Campus. 2004.
106. Fenyvesi, Csaba: A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője. Dialóg Campus. Budapest, 2017
107. Fenyvesi, Csaba: A számítógép a bűnüldözésben. Belügyi Szemle 2003/7-8
108. Fenyvesi, Csaba: Az új generációs bizonyítékok a kriminalisztika történeti mérföldköveinek tükrében. Magyar Jog 2014/7-8
109. Fenyvesi, Csaba: A védőügyvéd. A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002
110. Fenyvesi, Csaba – Herke, Csongor (szerk.): Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. Pécs, 2003
111. Fields, Gary: White House Advisory Council Report is Critical of Forensics Used in Criminal Trials. Wall Street Journal 2016/09/20
112. Finkey, Ferencz: A magyar büntetőeljárás tankönyve. Politzer Zsigmond kiadása. Budapest. 1899.
113. Finszter, Géza: Bizonyításelmélet a jog világában. Rendészeti Szemle 2006/7-8.
114. Fodor, Réka: Az igazságügyi könyvszakértés jelentősége napjainkban. Büntetőjogi Szemle 2014/2
115. Found, Brian – Ganas, John: The management of domain irrelevant context information in forensic handwriting examination casework. Science & Justice 53(2):2013
116. Földesi, Tamás: Szolgáltatások minőségbiztosítása, Képzőművészeti Kiadó és Nyomda, 1999.
117. Gácsi, Anett Erzsébet: Jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban. Doktori Értekezés. Szeged 2015.
118. Gál, László: A jogi érvelés logikája. <http://kellek.adatbank.transindex.ro/pdf/18-19-20/018Gal.pdf>
119. Gandy-Smith, LaShanonine: The effects of expert witness testimony on juror verdict: psychiatry versus psychology. Rowan university. Rowan Digital Works. 2011
120. Garamvölgyi, Miklós: Kriminalisztika. Általános rész. Budapest. BM Tanulmányi és Módszertani Osztály. 1961
121. Gárdonyi Gergely: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban. PhD Disszertáció, 2017
122. Gárdonyi, Gergely: CSI Magyarország – Tények és távlatok a hazai bűnügyi helyszínelésben. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. 2010
123. Gar, Yein Ng: CEPEJ Study on the role of experts in judicial systems of European Member States. CEPEJ-GT-QAUL Rev. 2014
124. Gavin, Sandra F.: No second chances: Best practices for expert practise. <http://www.stetson.edu/law/lawreview/media/38-1gavin-pdf.pdf>
125. Giannelli, Paul C.: Forensic Science: Daubert Failure. 59 Case W. Res. L. Rev 2017
126. Giannelli, Paul C.: Forensic Science: Why No Research? School of Law Case Western Reserve University Faculty Publications 2010
127. Gimesi Ágnes: Szakértő – Szakértelem. In: Tóth Mihály (szerk.) Büntető eljárásjogi olvasókönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2003

128. Golafshani, Nahid: Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*. 2003/1
129. Goodpaster, Gary: On the theory of American adversary criminal trial. *The journal of criminal law & criminology*. 1987/1
130. Goodwin, Robert J.: The Hidden Significance of *Kumho Tire Co. V. Carmichel*: A Compass for Problems of Definition and Procedure Created by *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals. Inc.* *52 Baylor Law Review* 603. 2000
131. Gödöny, József: *Bizonyítás a nyomozásban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1968
132. Gócze, István: *A tudományelmélet és kutatásmódszertan alapjai*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2010
133. Grád András - Nisztor Mária: Objektív vagy szubjektív? Kérdőjelek az igazságügyi pszichológus szakértői vélemények megbízhatósága terén a hazai családjogban. *Magyar Jog* 2013/1
134. Green, Michael D.: Expert Witnesses and Sufficiency of Evidence in Toxic Substances Litigation: The Legacy of Agent Orange and Bendectin Litigation. *U.Law Review* 86.
135. Gross, Samuel R.: Expert Evidence. *Wis. Law Review* 1991
136. Grósz, Tamás: A bírói mérlegelés mikéntje ellentétes szakvélemények esetén. *Jogi Tanulmányok* 2014
137. Grósz, Tamás: A szakértői bizonyítás megújításának kísérlete Angliában és Walesben. *Belügyi Szemle*, 2013/1-2
138. Grósz, Tamás: Kezdeti lépések egy európai forenzikus tudományos térség létrehozása felé. *Rendészeti Szemle* 2012/10.
139. Grothian, A: A tisztességes eljáráshoz való jog. In: *Tanulmányok az Emberi Jogok Európai Egyezménye legfontosabb rendelkezéseihez kapcsolódó strassbourgi esetjogról*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 1999
140. Griffin, Joan – LaMagna, David J.: Daubert Challenges to forensic evidence: Ballistics next on the firing line. *The Champion*. 2002/8
141. Gulyás, László – Kampis, György – Gábor, Kutrovátz- Ropolyi, László – Soós, Sándor – Szegedi, Péter: *Bevezetés a tudományfilozófiába*. ELTE 2003.
142. Gutheil, Thomas G.: Avoiding Bias in Expert Testimony. *Psychiatry Annals* 2004.
143. Haack, Susan: Irreconcilable Differences? The Troubled Marriage of Science and the Law. *Law & Contemp. Probs.* 2009,
144. Haack, Susan: Peer Review And Publication: Lessons For Lawyers. *Stetson Law Review*, Vol. 36, No. 3, 2007
145. Háger, Tamás: A megalapozottság és a megalapozatlanság a harmadfokú büntetőeljárásban, a megalapozatlanság jogkövetkezményei. *Büntetőjogi Szemle*. 2017/2. p.
146. Háger, Tamás: Gondolatok a büntetőeljárás fogalmáról és a bizonyítás elméleti hátteréről. *Iustum Aequum Salutare*. 2014/3.
147. Hámori, Balázs: Kísérletek és kilátások. Daniel Kahneman. *Közgazdasági Szemle*, 2003.
148. Haraksim, Rudolf: Multimodal LR Method of Fingerprint Evidence Evaluation Report. In: *Validation of Likelihood Ratio Methods Used for Forensic Evidence Evaluation: Application in Forensic Fingerprints*. PhD Dissertation Series No. 13-302. Enshede, The Netherlands 2014.

149. Hargitai, László: Médiaesemény – esettanulmányok. Wolter Kluwer Budapest, 2015.
150. Hartai, Éva: Geológia. Digitális Tankönyvtár 2.
151. Hautzinger Zoltán: A kriminalisztika és a rendészettudomány határterületei. Magyar Rendészet 2015/1.
152. Henry, Edward – Whiteman, Hollis: Recent Developments in the use of experts and the admissibility of
153. Henry, Brian P.: Th Daubert Disaster: Unintended consequences affecting expert witnesses. The National Fire Investigator Legal issues. 2011
154. Herke, Csongor – Fenyvesi, Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó. Budapest – Pécs. 2001.
155. Herke, Csongor: A műszaki és könyvszakértői vélemény egyes sajátosságai. In: Igazság, ideál és valóság. Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen 2014.
156. Herke, Csongor: Szakértők szerepe a büntetőeljárásban. Kriminológiai közlemények 76.szám, Magyar Kriminológiai Társaság, 2016/76.
157. Herke, Csongor: A büntetőeljárás szabályai egyes EU dokumentumok tükrében. In: Tilk Péter (szerk.): Az uniós jog és a magyar jogrendszer viszonya. Pécs: PTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2016.
158. Herke, Csongor – Angyal, Miklós – Hautzinger, Zoltán - Fekecs, Gyula. In: Herke Csongor (szerk.): Kriminalisztikai, igazságügyi orvostani, elmekórtani, igazságügyi műszaki szakértői alapismeretek Pécs: PTE ÁJK, 2014
159. Herke, Csongor – Hautzinger, Zoltán: Büntető eljárásjogi alapkérdések. Pécs: AndAnn Kiadó, 2012.
160. Hodgkinson, Tristram: Expert Evidence: Law and Practice. London, 1990
161. Hoge, Steven K. – Grisso, Thomas: Accuracy and Expert Testimony. Bulletin of American Academy of Psychiatry Law. Vol. 20. 1992/1.
162. Holl András: A kutatási adatok kezelésének nemzetközi trendjei. Magyar Tudomány 2013/10
163. Holl, András: Adatok, lehetőségek, feladatok a kutatási adatok hozzáférhetőségéről. Magyar tudomány 2013/10
164. Holl, András: Információáradat és hullámlovaglás. Magyar Tudomány. 2013/4
165. Hollingsworth, Joe G. – Lasker, Eric G.: The Case Against Differential Diagnosis: Daubert, Medical Causation Testimony, and the Scientific Method. Journal of Health Law vol. 37. no 1 2004
166. Hornyacsek, Júlia: A tudományos kutatás elmélete és módszertana. NKE. 2014. p. 16
167. Houck, Max M. – Siegel, Jay A: Fundamentals of Forensic Science. Second Edition Elsevier 2011
168. Huber, Peter W.: Galileo's Revenge: Junk Science in the Courtroom. New York: Basis books. 1991
169. Hunyadi, László: Bayesi gondolkodás a statisztikában. Statisztikai Szemle. 2011/10-11.
170. Huszti, Ilona: A nyelvpedagógiai kutatás alapjai. <http://genius-ja.uz.ua/sites/default/files/csatolmanyok/soos-kalman-osztondijprogram-jegyzettamogatasi-palyazat-nyertesei-546/atudomanyoskutatasalapjai.pdf> [2018.03.15.]
171. Huyghe, Steve Sr – Chan, Adrian: The evolution of expert witness law under UK and US jurisdictions. Construction Law International Vol. 8. 2013/4

172. Idzigné Novák Marianna Csilla: a szakértő státusváltozása hazai büntetőeljáráásban – Különös tekintettel a kizárásra vonatkozó szabályokra. PhD értekezés 2018
173. Illési, Zsolt: Open Source It Forensics avagy Nyílt Forráskódú Programok Felhasználása Az Informatikai Igazságügyi Szakértésben. http://archiv.uni-nke.hu/downloads/bsz/bszemle2008/4/13_Illési_Zsolt.pdf
174. Ishigara, Schunichi: A Comparative Study of Two Procedures for Calculating Likelihood Ratio in Forensic Text Comparison: Multivariate Kernel Density vs. Gaussian Mixture Model-Universal Background Model. In Proceedings of Australasian Language Technology Association Workshop 2013.
175. General requirements for the competence of testing and calibration laboratories
176. Jackson, Andrew R.W. – Jackson, Julie M: Forensic Science. Pearson Education Limited, 2011.
177. Jackson, Graham – Roberts, Paul: Case Assessment and Interpretation of Expert Evidence: Guidance for Judges, Lawyers, Forensic Scientists and Expert Witnesses. Royal. Statistical Society, 2011
178. Jánossy, Lajos: A valószínűségelmélet alapjai és néhány alkalmazása különös tekintettel mérési eredmények kiértékelésére. Budapest, 1965.
179. Jeanguenat, A. M. - Dror, Itier E.: Human factors effecting forensic decision making: Workplace stress and wellbeing. Journal of Forensic Sciences, 63 (1) 2018
180. Jones, Angela M. – Kovera, Margaret Bull: A demonstrative helps oppsing expert testimony sensitize jurors to the validity of scientific evidence. Journal of Forensic Psychology Practice. 15:5 2015
181. Jurs, Andrew W.: Balancing Legal Process with Scientific Expertise:Expert Witness Methodology in Five Nations and Suggestions for Reform of Post-Daubert U.S.Reliability Determinations.Marquette Law Review.Volume 95 Issue 4. 2012
182. Kádár, Zoltán: Nem elég függetlennel látszani, függetlennek is kellene lenni. <http://www.mabie.hu/attachments/article/140/K%C3%A1d%C3%A1r%20Zolt%C3%A1n%20Gondolatok%20az%20%C3%BAj%20szak%C3%A9rt%C5%91i%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%C5%91.pdf>
183. Kafadar, Karen: The critical role of statistics in demonstrating the reliability of expert evidence.Fordham Law Review. Vol 86. Issue 4. 2018
184. Kalapács, János: Minőségbiztosítás, Minőségirányítás a közszolgáltatásban. X-Level Kiadó. 2000
185. Kármán Gabriella: A szakvélemény hiteltérdemlősége a természettudományos fejlődés tükrében. In: Jacsó Judit (szerk.) (Kriminológiai közlemények, 2006.
186. Kármán, Gabriella: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás. Doktori Értekezés Tézisei. 2018. <https://www.ajk.elte.hu/media/d2/01/ea185de6867bc07a0b890299c0b0777ac892d601945953aa826c2d83615a/AJDI-v%C3%A9d%C3%A9s-K%C3%A1rm%C3%A1n-Gabriella-t%C3%A9zisek.pdf>
187. Kármán, Gabriella: A kriminalisztikai szakértői bizonyítás. Doktori Disszertáció. 2018
188. Kármán, Gabriella: A krimináltechnika és az igazságügyi szakértői diszciplínák fejlődéstörténetének legújabb kori eseményei. Kriminológiai Tanulmányok 2012 OKRI,
189. Karnyejava, L. M. – Kertész, Imre: A bizonyítékok forrásai a szovjet és a magyar büntetőeljárási jogban. Közigazgatási és jogi kiadó, Moszkva-Budapest,

190. Kassin, Saul – Dror, Itel E. – Kukucka, Jeff: The forensic confirmation bias: Problems, perspectives, and proposed solutions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*
191. Katona, Géza: A bizonyítás és a nyomozás egyes kérdései az új Be. tükrében. *Magyar Jog* 2004/9.
192. Katona, Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok. Gondolatok a 21. század kriminalisztikájáról. BM Kiadó 2002.
193. Katona, Géza: A nyomok azonosítási vizsgálata a büntetőeljárásban. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1965
194. Katona, Géza: A szakvélemények felhasználásának egyes tapasztalatai. *Belügyi Szemle* 1976/2.
195. Katona, Géza: Az ún. Valószínűségi szakértői vélemények értékeléséről. *Kriminalisztikai Tanulmányok III.* Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1964.
196. Katona, Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII – XIX. Században. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1977.
197. Katona, Géza: Valós vagy valótlan? Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990
198. Kengyel, Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Osiris Kiadó. Budapest. 2008
199. Kengyel, Miklós: Perkulturúra, a bíróságok világa, a világok bíróságai. Dialóg Campus, 2011.
200. Kereszty, Éva: A kirendelő szervkirendelési gyakorlata és kompetenciája a szakértői szakkérdésben. In: Kadlót, Ezsébet (szerk.): *Kriminológiai Közlemények 70. - Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból.* Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2012
201. Kerstholt, Jose – Eikelboom, Aletta – Dijkman, Tjisse – Stoel, Reinoud – Hermsen, Rob - van Leuven, Bert: Does suggestive information cause a confirmation bias in bullet comparisons? *Forensic Science International* 198, 2010,
202. Kertész, Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntetőeljárásban. *Főiskolai Figyelő* 1990/2
203. Kertész, Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és kriminalisztika tudományában. Budapest 1972
204. Kertész, Imre: Az információ és a bizonyíték. *Belügyi Szemle* 1974/6.
205. Kertész, Imre: Igazságügyi szakértők az európai jogközelítés útján, *Magyar Jog*, 2002/1.
206. Király, Tibor: Büntetőítélet a jog határán. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1972
207. Király Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris. Budapest. 2003. p.
208. Király, Tibor: A védelem és a védő a büntető ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1962. p.
209. Király, Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris. Budapest. 2008.
210. Kiss, Daisy: Az igazságszolgáltatás függetlenségéről. *Fundamentum* 2002/1
211. Kiss, Lajos: Az igazságügyi kézírásvizsgálat alapjai. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1977.
212. Kjelsen, Terje – Neuteboom, Wim: 20 years of forensic cooperation in Europe. The History of ENFSI 1995-2015. ENFSI 2015
213. Knapp, Viktor – Gerloch, Ales: *Logika v právním myslení.* Praha. 2000.
214. Knapp, Viktor: *Teorie práva I. vydání.* C.H. Becj. Praha. 1995

215. Koehler, Jonathan: Fingerprint error rates and proficiency test: What they are and why they matter? *Law, Probability and Risk*, 2008.
216. Kolar, Robert D.: Scientific and Other Expert Testimony: Understand it, Keep it out, Get it in. FDCC 2007
217. Kolmogorov, Andrej Nikolajevics: A Valószínűségszámítás alapfogalmai. Typotex, Budapest, 2010
218. Konrád, Zdenek: Vyuzití znalcu a odborník v kriminalistické praktické cinnosti. In: Musil, Jan - Konrád, Zdeněk Suchánek, Jaroslav: *Kriminalistika*. Prága 2010
219. Kornai, János: Bürokratikus és piaci koordináció. Akadémiai Kiadó, Budapest 1984
220. Koppl, Roger,: How to improve Forensic Science? *European Journal of Law and Economics*. 2005/3.
221. Kopp, Ingvar – Sprangers, Wim: History of European Network of Forensic Science Institutes. *Z Zagadnien Nauk Sadowych z. L.* 2002
222. Kovács Gábor – Nogel Mónika: The Accreditation of Forensic Laboratories as a Component of Realizing the European Forensic Science 2020 Concept, *CEPOL Bulletin* Summer 11, 2014,
223. Kovács, Gábor – Nogel, Mónika: The accreditation of forensic laboratories as a component of realizing the european forensic science 2020 concept. *European Police Science and Research Bulletin* Summer, 2014
224. Kovács Gábor, Nagy Klára: The Treaty of Prüm in the past and in the present. The regulation of biometric data exchanges in the EU, In: Keller Éva (szerk.) *AAP 2015 Programme and Abstract Book: 24th International Meeting on Forensic Medicine Alpe-Adria-Pannonia*.
225. Kovács Gábor: Az Európai Forenzikus Tudományos Térség (EFSA 2020) – megalkotásának koncepciója, *Jog-Állam-Politika*, 2017/1.
226. Kovács Gábor: Gondolatok az Európai Forenzikus Tudomány 2020 elképzelésről In: Patyi András, Lapsánszky András (szerk.) *Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben: Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére*. 627 p. Budapest: Wolters Kluwer, 2014.
227. Kovács Gábor: Igazságügyi szakértők szerepe a büntetőeljárásban In: Benisné Gyórfy Ilona (szerk.) *Huszonhetedik Jogász Vándorgyűlés: Pécs, 2008*
228. Kovács Gábor: Szakkonzultánsok és társszakértők. Szakértői bizonyítás tévúton. *Med. et Jur.*, 2016/1.
229. Kovács, Gábor – Nogel, Mónika: Comparative analysis of the legal regulation of forensic experts. In: *Secretariat of the EAFS2015 Conference (szerk.) 7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book*. Prága 2015.
230. Kovács, Gábor, Czebe, András: *An Introduction to Forensic CogInfoCom*. *Ügyészek Lapja* 2017
231. Kovács, Gábor: Az igazságügyi szakértő jogi felelőssége In: Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba, Mészáros Bence (szerk.) *Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban: Dezső László emlékkönyv*. 179 p. Pécs, 2005. pp. 81-87. (*Studia Iuridica Auctoritate Univesitatis Pécs Publicata*; 137.)
232. Kovács, Gábor: Szakkonzultánsok és társszakértők az orvosszakértői bizonyításban. *Magyar Jog* 2016/11.
233. Kőhalmi, László: Európai biztonság avagy az egységes európai büntetőjog víziója. In: *Tanulmányok a „Magyar Határellenírzés – Európai Biztonság” című tudományos konferenciáról*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III. (Szerk.: Hautzinger

- Zoltán). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. Pécs, 2004.
234. Kramer, Tamás – Magyar, Sándor – Németh, László: Minőségbiztosítás, minőség-ellenőrzés. BV Kiadó. 2001.
235. Kristek, Lukas: Hodnocení zaleckého posudku (a nekvalitní judikatura). Soudece 3/2017
236. Kristek, Lukás: Znalectví. Wolter Kluvers. Praha. 2013.
237. Kruger, Karen J.: The Role and Impact of Police Practices Experts on Litigation. The Police Chief, vol. 71, no. 6, June 2004
238. Kuchler, Deborah D: An In-Depth Look at Direct Examination of Expert Witnesses. <http://www.courts.ca.gov/documents/DirectofExpert.pdf> 2005
239. Kukucka, Jeff - Kassin, Saul - Zapf, P., & Dror, Itiel E. (2017). Cognitive Bias and Blindness: A Global Survey of Forensic Science Examiners. Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 6 (4)
240. Kurapka Vidmantas Egidijus - Matulienė, Snieguolė - Bilevičiūtė, Eglė - Stankevičiūtė, Sigutė – Drakšas, Romualdas: The Current Reforms On Forensic Science: International Experience And First Steps In Lithuania. International Journal Of Academic Research. Vol. 6. No. 6. November, 2014
241. Kutrovác, Gábor: Bevezetés a logikába. <http://hps.elte.hu/~kutrovacz/logjegyz.pdf>
242. Láng László: Jelentés a szakértők igénybevételéről a nyomozó ügyészségek eljárásában, In: Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról, http://www.kuria.birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_2.pdf,
243. Lee, Henry C. – Pagliaro, Elaine M: Forensic Evidence and Crime Scene Investigation. Journal of Forensic Investigation. 2013/1 (1)
244. Leisztner, László: Assurance of The Quality of Expert Reports. Forensic Science International, 40. 1989.
245. Lelenka, Mária: Leibniz: Monadológia Felkészülési segédlet. <http://phil.elte.hu/logic/filtort/Leibniz%20-%20Monadologia.pdf>
246. Lawless. Robert - M. Robbennolt, Jennifer K. – Ulen, Thomas S.: Empirical methods in Law. Wolters Kluwer. 2016
247. Lengyel, Zsuzsanna: Szociálpszichológia –Szöveggyűjtemény. Osiris. 2002
248. Lévai, Ilona: Az igazságügyi együttműködés szervei és mechanizmusai. In: Az ügyészek nagy kézikönyve. (Polt-Varga Zs.) Complex, Budapest 2013,
249. Lévy, Miklós (szerk.): A büntetőeljárás modernizációja az európai jogharmonizáció és a növekvő bűnözés kettős szorításában. A 2. országos kriminológiai vándorgyűlés anyaga. 1998
250. Levy, S.- Bergman, Pinchas Frank, Arie: Quality assurance in forensic science Springer-Verlag Berlin Heidelberg 1999
251. Lőrinczy, György: Gondolatok a Bizonyítási eljárás törvényességéről a büntetőeljárásban. Acta Juridica et Politica 1998
252. Majmudar, Kaushal B.: Daubert v Merrel Dow: A flexible approach to the admissibility of novel scientific evidence. Harvard Journal of Law & technology. Volume 7, Number 1 Fall 1993
253. Majoros, Pál: Kutatásmódszertan. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997., p. 59
254. Máté, István Zsolt: Az igazságügyi informatikai szakértő a büntetőeljárásban. Doktori Értekezés. 2017

255. Mathern, Vladimír: Znalecky posudok ako dokazny prostriedok v ceskoslovenskom trestnom konaní. Veda. 1976
256. Matveinen, Katri – Kohler, Fritz – Dupont, Alex: Quality Assurance in subjective areas. Problems of Forensic Sciences Vol. XLVII. 2001
257. MCEwan, Jenny: Criminal Evidence and the Adversarial Process. Oxford. 1992
258. Miller, Larry S: Procedural bias in forensic science examinations of human hair. Law and Human Behavior, 11 (2), 1987
259. Mirfiel, Peter: Silence, Confessions and Improperly Obtained Evidence, Oxford, 1998.
260. Mnookin, Jennifer L.. The validity of latent fingerprint identification: confessions of fingerprint moderate. Law, Probability and Risk 2008/7
261. Moenssens, Andre A.: Novel Scientific Evidence in Criminal Cases: Some Word of Caution. In: Criminal Law and Criminology 1. 1993.
262. Molnár, Ambrus: A bírókkal készített interjúk tapasztalatai. In: Összefoglaló vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban. Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport.http://www.kuriabirosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_2.pdf
263. Molnár, József: A kriminalisztika tudománya I. In: Pusztai László (szerk.): Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok XXXII. OKRI. Budapest. 1995 pp.
264. Móra, Mihály – Kocsis, Mihály: A magyar büntetőeljárás jog. Tankönyvkiadó. Budapest.
265. Moreno, Joelle Anne: Einstein on the Bench?: Exposing What Judges Do Not Know About Science and Using Child Abuse Cases to Improve How Courts Evaluate Scientific Evidence. Ohio St. Law Journal 2003
266. Mozayani, Ashraf – Fisher, Casie Parish: Forensic Evidence Management. From the Crime Scene to the Courtroom. CRC Press. New York 2018
267. Murphy, Peter: Evidence, Proof and Facts. New York ;Oxford University Press. 2003
268. Musil, Jan: Hodnocení znaleckého posudku. In: Kriminalistika, 2010
269. Nagy, Anita: Az emberi jogok és a büntetőeljárás kapcsolata, különös tekintettel a tisztességes eljáráshoz való jogra. Sectio Juridica et Politica. Miskolc. Tomus XXVIII. 2010.
270. Nagy, Lajos: Ítélet a büntetőperben, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1974
271. Nakhaeizadeh, Sherry - Itiel E. Dror – Morgan, Ruth M.: Cognitive bias in forensic anthropology: Visual assessment of skeletal remains is susceptible to confirmation bias.Science and Justice. 2013
272. Németh, Gabriella: Az igazságügyi szakértők és a bírósági végrehajtók. http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/23_Nemeth_Gabriella.pdf p. 640
273. Nickerson, Raymond S. : Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises"Review of General Psychology. 1998 2 (2)
274. Nijboer, J. F. – Sprangers, W.J.J.M : Harmonisation in Forensic Expertise. An Inquiry into the Desirability of and Opportunities for International Standards.Thela Thesis. 2003
275. Nogel Mónika: Activity of forensic experts and quality assurance – Hungarian overview In: Secretariat of the EAFS2015 Conference (szerk.) 7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book. 2015
276. Nogel Mónika: Egészségügyi területen működő szakértőjelöltek jogi státusza az új szakértői törvény alapján. Med. et Jur., 2016/2.

277. Nogel Mónika: A szakértőjelöltek státuszának minőségbiztosítási szempontú vizsgálata. *Ügyészek Lapja* 3-4, 2016.
278. Nogel, Mónika: a bizonyítékokon alapuló ellátás és az egészségügyi minőségbiztosítás kapcsolata. *Med et Jur* 2017/2.
279. Nogel Mónika: A hazai szakértői minőségbiztosítás rendszerének vázlata és annak jelentősége a büntetőeljárásban. *Magyar jog* 2018/3
280. Nogel Mónika: Význam znaleckého posudku v trestnom konaní (Európsky prehľad). In: Marek Fryšták, Milana Hrušáková, Jiří Valdhan (szerk.) *Acta Universitatis Brunensis: Dny Práva 2016 – Days of Law 2016 X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení.* 2016 Brno: Masaryk University, 2017.
281. Nogel Mónika: Az ittas járművezetés elkövetésének szakértő általi bizonyítása vonatkozásában bekövetkezett változások az új Büntető Törvénykönyv hatályba lépése után. In: Koncz István, Szova Ilona (szerk.) „Együtt a biztosabb tudományos karrierért, a jövőtervezésért”: PEME VII. Ph.D. konferencia előadásai. Budapest, 2013
282. Nogel, Mónika: A szakértőjelöltekre vonatkozó szabályozás minőségbiztosítási szempontú vizsgálata. *Belügyi Szemle* 2017/9.
283. Nordgaard, Anders, - Ansell, Ricky -Drotz, Weine - Jaeger, Lars: Scale of conclusions for the value of evidence. *Law, Probability and Risk*, Volume 11, Issue 1. 2012,
284. O'Brien, Eadaoin – Daeid, Niamh Nic – Black, Sue: Science in the Court: pitfalls, challenges and solutions. *Philisophcal Transactions B.*, 2015.
285. Orbán, József: A valószínűségi szakvélemény hibaforrásainak általános megközelítése. *Magyar Rendészet*, XVI. évfolyam, 2016/1. szám
286. Orbán, József: Bayes-hálók a bűnügyi tudományokban c. PhD-értekezés. A kézirat lezárásakor a dolgozat műhelyvitája zárult le. A dolgozat elérhető: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/orban-jozsef/orban-jozsef-muhelyvita-ertekezes.pdf>
287. Paczolay, Péter: A fegyverek egyenlőségének elve az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Acta Universitatis Szegediensis: Sectio politico-juridica.* 2012
288. Pádár Zsolt - Nogel Mónika - Kovács Gábor: Accreditation of forensic laboratories as a part of the “European Forensic Science 2020” concept in countries of the Visegrad Group. *Forensic Science International Genetics Supplement Series* 6, 2015
289. Pádár, Zsolt – Nogel, Mónika – Kovács, Gábor: Accreditation of forensic laboratories as a part of the “European Forensic Science 2020” concept in countries of the Visegrad Group. *Forensic Science International Genetics Supplement Series*, vol. 6, no. 1, 2015, p. 412.; Pádár, Zsolt: A kriminalisztikai célú DNS-vizsgálatok és a korszerű bűnüldözés tárgyköre. *Orvosi Hetilap.* 2000/39.
290. Page, Mark – Taylor, Jane – Blenkin, Matt: Context Effects and Observer Bias-Implications for Forensic Odontology. *Journal of Forensic Sciences* 57 (1), 2011
291. Pannucci, Christopher - Wilkins, Edwin G.: Identifying and Avoiding Bias in Research. *Plastic and Reconstructive Surgery.* 126(2): 2010.
292. Papay, Kinga: Valószínűségi skálák a nyelvészetben. I. Alknyelvdok. Konferencia Kötet. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest 2007.
293. Pataky Csaba: Ténykérdések és jogkérdések elhatárolása a műszaki szakértői véleményben, *Magyar Jog* 2009/5

294. Patry, Marc W. – Smith, Steven M. – Stinson, Veronica: CSI Effect: Is Popular Television Transforming Canadian Society? In: Communications in Question: Canadian Perspectives on Controversial Issues in
295. Pelikán, László: Az igazságügyi könyvszakértés helyzete, a továbblépés lehetőségei, Pénzügyi Szemle, 1998. (43. évf.) 7.
296. Pereira, Margaret: Quality Assurance in Forensic Science, Forensic Science International 28. 1985
297. Petrétei Dávid: A helyszíni tevékenység akkreditálása, Magyar Bűnüldöző, 2016/1-2.
298. Petrétei, Dávid: A szakértői összeférhetetlenségről. Belügyi Szemle 2013/5.
299. Petrétei, Dávid - Angyal Miklós: Hol tart most a kriminalisztika ontogenezise? Magyar Jog 2018/1
300. Platón: Theaitétosz. In: Platon összes művei. Második kötet. Európa Budapest. 1984.
301. Podlas, Kimberlianne: The CSI Effect. Oxford Encyclopedia of Criminology. Oxford Press 2016.
302. Popper, Karl: The Logic of Scientific Discovery. Routledge, Oxon, UK, 2002
303. Poór, Gábor: Méréstechnika. Digitális Tankönyvtár 2013.
304. Pótorné Nagy Zsuzsanna: Szakértői szemmel, In: Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról, http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf,
305. Prékopa, András: Valószínűségelmélet műszaki alkalmazásokkal. Budapest, 192.
306. Price, M. Joseph – Kelly, Gretchen Gates: Stanford Technology Law Review 3.
307. Pyrek, Kelly M.: Forensic Science Under Siege: The Challenges of Forensic Laboratories and the Medico-Legal Investigation System. Elsevier Academic Press. Burlington. 2007
308. Redmayne, Mike: Expert Evidence and Criminal Justice, Oxford Monographs on Criminal Law and Justice, New York, 2001.
309. Redmayne, Mike: Expert Evidence and Criminal Justice, Oxford Press, 2004, p. 101
310. Reinecke, Jan: Die Fernwirkung von Beweisverwertungsverböten. München 1990
311. Risinger, Michael D. – Saks, Michael J. – Thompson, Wiliam C. – Rosenthal, Robert: The Daubert/Kumho Implications of Observer Effects in Forensic Science. California Law Review. Vol. 90. 2002.
312. Risinger, Michael D.: Navigating Expert Reliability: Are Criminal Standards of Certainty Being Left on the Dock? 64 Albany Law Review 2000.
313. Roberts, Paul: Paradigms of forensic science and legal process: a critical diagnosis. Philosophical Transactions B., 2017,
314. Rodi, Kaja. Antropov, Robert: Quality and competence according to the law of forensic sciences in Estonia. Z Zagadnien Nauk Sadowych, Z. L. 2002
315. Rokolya, Gábor: A jogi tények elmélete, különös tekintettel a jogalkalmazásra. Közjegyzők Közlönye 2013/6.
316. Rózsa, Sándor – Nagybányai Nagy, Olivér – Oláh, Attila: A pszichológiai mérés alapjai. Bölcsész Konzorcium. Budapest. 2006.
317. Saks, M. J.–Risinger, D. M.–Rosenthal, R.–Thompson, W. C.: Context effects in forensic science: A review and application of the science of science to crime laboratory practice in the United States, in: Science & Justice, 43. évf. 2. sz., 2003.
318. Saks, Michael j.: The Past and Fututre of Forensic Science and the Courts, Judicature 94. 2009.

319. Saks, Michael J. – Koeler, Jonathan J.: The Coming Paradigm Shift in Forensic Identification Science. *Science*, Vol. 309/5736, 2005
320. Samuels, Alec: the Expert and the Ultimate Issue. *Legal Mind, Psychology & Experts, RICS, Interest Rate Misselling, Arbitration*, 2017.
321. Sanders, Glenn S.: On Increasing the Usefulness of Eyewitness Research. *Law and Human Behavior*, Vol. 10 No. 4. 1986
322. Sanders, Joseph: “Utterly Ineffective”: Do Courts Have a Role in Improving The Quality Of Forensic Expert Testimony?, 38 *Fordham Urb. L.J.* 2010
323. Sára, Katalin: *Igazságügyi Könyvszakértők Kézikönyve*, PERFEKT Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Részvénytársaság, 1995.
324. Sapir, Gil.: Qualifying the Expert Witness: A Practical Voir Dire. *Forensic Magazine*. 2007/2-3.
325. Sevcik, Peter – Ulrich, Ladislav: *Znalecké Právo*. CH. Beck. Praha. 2015
326. Schuller, Regina A. – Terry, Deborah – McKimmie, Blake: The Impact of Expert Testimony on Juror’s Decisions: Gender of the Expert and Testimony Complexity. *Journal of Applied Social Psychology* 2005/6
327. Shelton, Donald E.: Forensic Science Evidence and Judicial Bias in Criminal Cases. *Judges Journal* vol 49. 2010
328. Shelton, Donald E.: The CSI Effect: Does It Really Exist? *NIJ Journal*. Issue no. 259. 2006
329. Shelton, Donald. E: Criminal Adjudication: The Challenges of Forensic Science Evidence in the Early 21st Century. *SSRN Electronic Journal* 2010
330. Siegel, Jay A. – Saukko, Pekka J: *Encyklopedia of Forensic Sciences*, Second Edition. Academic Press 2013
331. Silbergliitt, Richard – Antón, Philip S. – Howell, David R. – Wong, Anny: The Global Technology Revolution 2020: In-Depth Analyses: Bio/Nano/Materials/Information. www.rand.org/pubs/technical_reports/2006/RAND_TR303.szm.pdf
332. Smit, Nadine M. – Morgan, Ruth M. – Lagnado, David A.: A systematic analysis of misleading evidence in unsafe rulings in England. *Science&Justice* 2017/9
333. Smith, Steven M. – Stinson, Veronica - Patry, Marc W.: Facto r Fiction? The Myth and Reality of the CSI Effect. *Court Review* – vol. 47
334. Soni, Naila: New science, old convictions. *Journal of Law and the Biosciences*. 2015/2
335. Sótonyi, Péter: *A magyar törvényszéki-igazságügyi orvostan története*. Medicina Kiadó. Budapest. 2009.
336. Stacey, Robert B: A report on the erroneous fingerprint individualization in the Madrid train bombing case. *Journal of Forensic Identification* 54
337. Stevenson, Beverly: The Ability to Challenge DNA Evidence. *Rpyal Comission on Criminal Justice Research Study No. 9*, London, 1993.
338. Swartz, Victor E. – Silverman, Cary: The draining of Daubert and the recidivism of junk science in federal and state courts. *Hofstra Law Review*. 2007
339. Szántó I. József: *A szakértői bizonyítás alapjai*. Dunatrend-Press, Budapest, 1999
340. Szántó I., József: Valószínűség és bizonytalanság a szakértői véleményben. *Magyar jog*. 1998/1.
341. Szathmáry Zoltán: Jogi szakértők és amicus curiae tevékenység a büntetőeljárásban, *Magyar Jog* 2015/7-8.
342. Székely, János: *A szakértő szerepe és felelőssége a büntető eljárásban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1959

343. Székely, János: Szakértők az igazságszolgáltatásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1967
344. Szikinger, István: A büntetőhatalom és az egyéni jogok, Fundamentum 1997/2. p. 101.
345. Szokolszky, Ágnes: Kutatómunka a pszichológiában. Osiris Kiadó. Budapest, 2004.
346. Sztregovics, Mihail Szolomonovics: Az anyagi igazság tana a bünvádi eljárásban. Budapest 1951.
347. Taroni, Franco - Biedermann, Alex: Inference problems in forensic science. In. Pourret, Oliver – Naim, Patrick – Marcot, Bruce (szerk.): Bayesian networks. A Practical Guide to Applications. John Wiley&Sons, Ltd., Chichester, 2008.
348. Thornwald, Jürgen: Detektívek évszázada. Minerva Kiadó. Budapest. 1969.
349. Timmerbeil, Sven: The Role of Expert Witnesses in German and U.S. Civil Litigation. Annual Survey of International&Comparative Law. Vol. 9. Issue 1 2003
350. Tómacs, Tibor: A valószínűségszámítás alapjai. EKTF Líceum Kiadó Eger, 1997. p.
351. Tomcsányi Pál: Kutatásmódszertan. <http://www.agr.unideb.hu/oktatas/gg/book/p0040.htm>
352. Tomcsányi, Pál: Általános Kutatásmódszertan. Szent István Egyetem-Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (Gödöllő-Budapest) , 2000.
353. Topár, József: Felsőoktatási intézmények minőségbiztosítása. Educatio 2008/1. p. 81
354. Tóth, Mihály (szerk.): Büntető eljárásjog Hvg Orac. Budapest.
355. Tóth, Áron László – Vaskuti, András: A két szakértő alkalmazásának problematikája a halál okának és körülményeinek a büntetőeljárásban történő vizsgálata során. Iustum Aequum Salutare VI. 2010/2.
356. Tóthné, Parázló Lenke: A kutatómódszertan matematikai alapjai. Digitális Tankönyvtár. 2011
357. Törő, Andrea: Bizonyíték-transzfer az európai bűnügyi együttműködésben - különös tekintettel az európai nyomozási határozatra. Phd Értekezés 2014.
358. Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2006
359. Tremmel, Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: Kriminálisztika. Dialog Campus. Budapest – Pécs 2009.
360. Tremmel, Flórián – Fenyvesi, Csaba – Herke, Csongor: Kriminálisztika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005.
361. Tremmel, Flórián: Továbbfejleszthetők-e a bizonyításelmélet alapfogalmai? Studia Juruduca Auctoritatis Unoversitatis Pécs Publicata. 71.
362. Vámos, Tibor: A műszaki tudományról. Magyar Tudomány. 2010/10.
363. Várdai, Viktória Jáde: A szakértői vélemények megbízhatósága és validitása. <http://www.pecshor.hu/periodika/XIV/varadiv.pdf>
364. Varga, Csaba: A bírói ténymegállapítási folyamat természete. Jogtudományi Közlöny 1989/4.
365. Varga, Tibor: Igazságügyi Könyvszakértők Kézikönyve, PERFEKT Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Részvénytársaság, 1995.
366. Vargha, László: Az információ szerepe a szakvélemény kialakításában. Belügyi szemle. 1974/12.
367. Vargha, László: A kézeredetre vonatkozó szakvélemény megalapozottsága. Szeged 1992
368. Vass, Kálmán: A szakértő bizonyítás néhány kérdéséről. Ügyészségi Értesítő 1978/1.

369. Veress, Gábor: Az értékteremtő minőségügy – a minőségstudomány alapjai. In: Veress, Gábor – Birher Nándor – Nyilas, Mihály: A minőségügy filozófiája. Jel Könyvkiadó. 2005
370. Vida, Mihály: A bizonyítás általános kérdései, In: Fantoly, Zsanett – Károlyi, Judit – Lőrinczy, György – Vida, Mihály – Cséka, Ervin (szerk.): A büntetőeljárás jog alapvonalai I., Bába kiadó, Szeged, 2006
371. Vidmar, Neil (szerk.): World Jury Systems. Oxford Socio-legal Studies. 2000
372. Vigh, András: Az igazságügyi kézírásvizsgálatok aktuális kérdései. Doktori Disszertáció 2007 https://www.ajk.elte.hu/file/DI_Vigh_Andras_dis.pdf [2017.12.31]
373. Wagner, Michael – Kinoshita, Yuko: Background Specificity in Forensic Voice Comparison and Its Relation to the Bayesian Prior Probability. http://www.assta.org/sst/2016/papers/Wagner_SST2016.pdf
374. Warbuton, Nigel: Bevezetés a filozófiába. Kossuth Kiadó. Budapest. 2005
375. Weedn, Victor: Recent Developments in Forensic Science. In: Forensic Science and Evidence, Vol. 65 2017/1.
376. Weech, Terry L.- Goldhor, Herbert: Obtrusive versus Unobtrusive Evaluation of Reference Service in Five Illinois Public Libraries: A Pilot Study. The Library Quarterly: Information, Community, Policy
377. Wieggers, Ann L.: Valid methods: the quality assurance of test method development, validation, approval, and transfer for veterinary testing laboratories. The Journal of Veterinary Diagnostic Investigation. 2003/4
378. Willis, Sheila: Power, Process, People – A presentation on quality and competence in forensic science delivered at EAFS2009. Science and Justice 2010/1
379. Willis, Sheila: Accreditation – Straight belt or life jacket? Science and Justice. 2014/1
380. Wilson-Wilde, Linzi M. – Brandi, James – Gutowski Stephen, J: The future of forensic standards. Forensic Science International: Genetic Supplement Series (3) 2011
381. Winter, G.: A comparative discussion of the notion of validity in qualitative and quantitative research. The Qualitative Report 4. 2000 <http://nsuworks.nova.edu/tqr/vol4/iss3/4/>
382. Wirth Béla: A szakértővé válás, a szakértői névjegyzék és a szakértői kompetencia egyes kérdései, In: Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról, http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf,
383. Wirth, Béla – Ferenczi, Miklós: A szakértővé válás, a névjegyzék és a szakértői szakterületek kérdései. In: Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló véleménye a szakértői bizonyításról, http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2.pdf
384. Wolf, : Introduction to Scientific method. Physics Lab. Manual. Rochester N.Y. 2002.
385. Woller, János: Kriminálisztikai célú DNS-vizsgálatok és DNS-adatbázisok. Belügyi Szemle 1997/12.
386. Záhora, Jozef (szerk.): Teoretické a praktické problémy dokazovania. Pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi k 80. narodeninám. Bratislavská vysoká škola práva, Bratislava 2008
387. Zázvora, Jirí: Priciny obtízného prezkoumatelnosti znaleckého posudku. Acta Iuridica Olomucensia. Brno. 2017/1

Hazai jogszabályok jegyzéke

Magyarország Alaptörvénye

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről

2005. évi XLVII. törvény az igazságügyi szakértői tevékenységről

1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról

2015. évi CXXIV. törvény a nemzeti akkreditálásról

210/2005. (X. 5.) Korm. rendelet az igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről

282/2007. (X. 26.) Korm. rendelet a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről

424/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet a Nemzeti Akkreditáló Hatóságról és az akkreditálási eljárásról

10/2006. (III. 7.) IM rendelet az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges jogi oktatásról és vizsgáról

9/2006. (II. 27.) IM rendelet az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről

31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről

Külföldi és nemzetközi joganyagok jegyzéke

„Európai Forenzikus Tudomány 2020” elképzelés – A Tanács következtetései.
<https://nszkk.gov.hu/content/nemzetkozi-kapcsolatok/efsa2020hun.pdf>

A Tanács következtetései és cselekvési terv az európai igazságügyi szakértői együttműködési térség létrehozására irányuló további lépésekről

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10128-2016-INIT/hu/pdf>

Zákon č. 382/2004 Z. z. Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 36/1967 Sb. Zákon o znalcích a tlumočnicích

Code of Criminal Procedure Act of 6 June 1997, Poland

Felhasznált hazai jogesetek jegyzéke

Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.326/2008/8

Legfelsőbb Bíróság 72. BKv

Miskolci Törvényszék B.1327/2007/173.

Debreceni Ítéltábla Bf.II.603/2006/4.

Bf.60/2007/9. végzés, 1.Bf.125/2007/13. ítélet

33/2001. (VII.11) AB határozat

6/1998. (VI.25) AB határozat

Balassagyarmati Törvényszék B.270/2007/121. számú határozata

BH1975. 553., BJD 3332., EBH2013. B.7

Pécsi Ítéltábla Bf.I.40/2010/11. számú végzése

Budapest Környéki Törvényszék B.30/2016/59. számú határozata,

Pécsi Törvényszék B.395/2012/122. számú határozata

Fővárosi Törvényszék B.554/2013/105. számú határozata

Felhasznált külföldi jogesetek jegyzéke

Frye v. United States, 293 F,1013 (App. D.C. 1923)

General Electric Co v Joiner 522 US 136 (1997)
Kumho Tire v Carmichael 526 US 137 (1999)
Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, 509 U.S. 579 (1993)
Mathis v. Exxon Corp. (2002) 302 F 3d 448
Hall v. Baexter Healthcare Corp. 947 F Aupp. 1387 ó, 1401 (1996)
State v. Peters, 192 Wis. 2d 674, 534 N.W.2d 867 (Ct. App. 1995)
Spencer v. Com., 240 Va. 78, 393 S.E.2d 609 (1990)
Phillips By and Through Utah State Dept. of Social Services v. Jackson, 615 P.2d 1228 (Utah 1980)
Philips and others v Symes and others EWC 2330 82005)
Melendez-Diaz v Massachusetts, 557 US 305 (2009)
Smith v. R (2001) 206 CLR 650, 181 ALR 354 (2001)
State v. Cooke, 914 A.2d 1078 (Del.2007)
U.S. v Chester U.S. Dist Ct, N Dist Ill., Eastern Div. No. 13 CR 00774, Oct. 7. 2016),
IL v. Thompson (Cook Cnty Cir. Ct, 13 CR 426, Oct 25, 2016,
MA v Legore (Suffolk Cnty Superior Ct. SUCR 2015-10363 Nov 17, 2016)
US v. Santiago, 199 F.Supp. 2d 101, 110 (S.D.N.Y. 2002)
MN v Yellow (6th Dist Ct. No 69DU-CR-15-1636, Oct 28, 2016)

Hodges (2003) EWCA Crim 290)
Hg v R (1999) 197 CLR 414
R v Dlugosz and others (2013) 1 Cr.App.R. 32
R v Lutrell (2004) EWCA Crim 1344
R v. Theodosi (193) RTR 179
R v. Turner (1975) QB 834
R. v. Robb (1991) 93 Cr.App.R.161
R. v. Sang (1980) AC 402.
R. v. Silverlock (1894) 2 QB 766
Ralston v. Smith and Nephew Richards Inc. (2001) 275 F.3d 965
Folkes v Chadd (1782) Douglas' King's Bench Reports, 3, 157
HL C 115., 2010.5.4., 1. o.
HL L 125., 1996.5.23
HL L 322., 2009.12.9. 14. old.
HL L 322., 2009.12.9., 14. o.
HL L 376., 2006. 12. 27.
Eur. Court H.R., Bönisch v. Austria, Judgment of 6 May 1985
Eur. Court H.R., Brandstetter v Austria, Judgment of 28 August 1991
Eur. Court H.R., Werner v. Austria, Judgment of 27 November 1997

Felhasznált kutatási-, tudományos és egyéb jelentések jegyzéke:

Improving the Practice and Use of Forensic Science - A Policy Review.
http://ag.ca.gov/meetings/tf/pdf/Justice_Project_Report.pdf

Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward. Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council. The National Academies Press, Washington, 2009
<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/228091.pdf>

The European Commission for the Efficiency of Justice: Study on the role of experts in judicial systems of the Council of Europe Member States
https://static1.squarespace.com/static/534f89eee4b0aedbe40ae270/t/558a6d15e4b0dfba0a2afc8/1435135253774/3rev_2014_CEPEJ-GT-QUAL_RoleExperts_en.pdf

The Law Commission, The Admissibility of Expert Evidence in Criminal Proceedings in England and Wales - A New Approach to the Determination of Evidentiary Reliability - A Consultation Paper, London, 2009.
http://www.lawcom.gov.uk/app/uploads/2015/03/cp190_Expert_Evidence_Consultation.pdf

Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council, Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward, National Academies Press, Washington DC, 2009

Focus Group on Scientific and Forensic Evidence in Courtroom. National Institute of Justice, Washinton DC. 2007 <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/220692.pdf>

Gyakorlati kézikönyvek, útmutatók, szabványok jegyzéke

EA Útmutató a mennyiségi vizsgálatok bizonytalanságának kifejezéséhez.
<http://www.nat.hu/dokumentumok/nar-ea-4-16.pdf>. P.

ENFSI STRATEGIC PLAN 2017 – 2020 <http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2017/11/4.0-ENFSI-Strategic-Plan-2017-2020.pdf> [2017.12.20.]

PCAST Releases Report on Forensic Science in Criminal Courts.
https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/PCAST/pcast_forensic_science_report_final.pdf

Guidance: Cognitive bias effects relevant to forensic science examinations, 2015
<https://www.gov.uk/government/publications/cognitive-bias-effects-relevant-to-forensic-science-examinations>

Guiding principles of the Netherlands regarding the implementation of the Council conclusions for the realisation of a European Forensic Science Area by 2020. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/public-consultation/2013/pdf/0027/authorities/contribution-of-the-netherlands_en.pdf

ILAC guidelines for Forensic Science Laboratories ILAC-G19-2002 és ILAC Modules in Forensic Science Process ILAC-G19:08/2014 http://ilac.org/latest_ilac_news/ilac-g19082014-published/

ISO/IEC 17025:2005 szabvány

ISO/IEC 17020:2012 szabvány

Internetes források jegyzéke

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10128-2016-INIT/en/pdf>
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9798-2015-INIT/hu/pdf>
http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/national_reports/poland_en.pdf
http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/m1_guideline.pdf [2017.12.31.]
http://tehetseg.hu/sites/default/files/otn_2015/az_online_meresek_elonyei.pdf
<http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok1322.pdf>
<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2016/01/25-26/>
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/126875.pdf
http://www.fke.bme.hu/oktatas/meresek/zh1_seged.pdf
http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenye_2.pdf
<http://www.mogi.bme.hu/TAMOP/mereselmelet/ch04.html#ch-IV.2>
<http://www.nat.hu/dokumentumok/nar-ea-4-16.pdf>
<https://anzdoc.com/bngyi-technikai-es-szakerti-eljarasok-moduljai.html>
<https://anzdoc.com/bngyi-technikai-es-szakerti-eljarasok-moduljai.html>
<https://mialmanach.mit.bme.hu/aima/ch13s03>
<https://mialmanach.mit.bme.hu/aima/ch13s03>
https://misk.hu/files/2016_12_07_oktatasi_szabalyzat.pdf
<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/elegseges-ok-elve-81C8/>
<https://www.broadinstitute.org/files/sections/about/PCAST/2016%20pcast-forensic-science.pdf>
<https://www.innocenceproject.org/cases/>
<https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2017/09/lcj-report-2017-final.pdf>
<https://www.law.cornell.edu/rules/fre>